CULTUREEL - ERFGOEDBELEIDSPLAN 2011 - 2014

Pajottenland & Zennevallei

Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei is een samenwerking tussen

BEERSEL · BEVER · DILBEEK · GALMAARDEN · GOOIK · HALLE · HERNE · LENNIK · LIEDEKERKE · PEPINGEN

ROOSDAAL · SINT-PIETERS-LEEUW · TERNAT · VZW 'DE RAND' DROGENBOS, LINKEBEEK EN SINT-GENESIUS-RODE

PROVINCIE VLAAMS BRABANT

Voorwoord

….We zijn al lang begonnen, maar nu begint het echt…

Joke Van Leeuwen

Het maken van een beleidsplan is voor een pas opstartend intergemeentelijk samenwerkingsverband geen vanzelfsprekende onderneming. Alle beleidsverantwoordelijken zijn overtuigd van het belang om rond cultureel erfgoed een beleid in de diepte uit te werken, maar de vertaling daarvan in een beleidsplan is niet vanzelfsprekend.

Toch is het gelukt. Van bij de aanvang was er bij alle betrokkenen – burgemeesters en schepenen, ambtenaren en vrijwilligers – het enthousiasme en de gedrevenheid om deze droom ook in daden om te zetten, in een groot samenwerkingsverband tussen 13 gemeenten uit de regio Pajottenland & Zennevallei, de provincie Vlaams-Brabant en vzw 'de Rand'. We hebben het dan over 240.000 inwoners. De projectvereniging 'Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei' is het eerste intergemeentelijk samenwerkings-verband in de provincie Vlaams-Brabant dat een cultureel-erfgoedconvenant wil afsluiten met de Vlaamse Gemeenschap.

In zijn vele toespraken zei oud-gedeputeerde Tom Troch wel eens: "Hard werken telt op, samenwerken vermenigvuldigt." Dit plan is in grote mate gerealiseerd dankzij een intense samenwerking van bestuurders, ambtenaren en vrijwilligers. Er is heel veel werk gestoken in het verzamelen van basismateriaal, in het ontwikkelen van een visie en vooral in het scheppen van een draagvlak voor de verdere acties. Dat vormt de grote kracht van het plan. De traditie van samenwerking in deze diverse regio krijgt hierdoor een duurzaam karakter. Met respect voor de autonomie en de eigenheid van alle gemeentebesturen, verenigingen en vrijwilligers zal dit beleidsplan een uitgangspunt en inspiratiebron zijn voor iedereen die met het lokale erfgoed uit de streek aan de slag wil gaan.

Het wordt een mooie opdracht om dit beleidsplan om te zetten in concrete daden.

Met oprechte dank aan al wie zich heeft ingezet bij het tot stand komen van dit instrument.

burgemeester Hugo Casaer
gemeente Beersel

burgemeester Luc Deneyer
gemeente Bever

burgemeester Stefaan Platteau
gemeente Dilbeek

burgemeester Pierre Deneyer
gemeente Galmaarden

burgemeester Michel Doomst
gemeente Gooik

burgemeester Dirk Pieters
stad Halle

burgemeester Kris Poelaert
gemeente Herne

burgemeester Willy De Waele
gemeente Lennik

burgemeester Luc Wynant
gemeente Liedekerke

burgemeester André De Roubaix
gemeente Pepingen

burgemeester Christine Hemerijckx
gemeente Roosdaal

burgemeester Lieve Vanlinthout
gemeente Sint-Pieters-Leeuw

burgemeester Ronald Parys
gemeente Ternat

gedeputeerde Elke Zelderloo
provincie Vlaams-Brabant

directeur Eddy Frans
vzw 'de Rand'

Inhoud

Voorwoord 1

Inleiding 5

1. Het beleidsplan: het proces 7

2. De plek en het erfgoed: de context in tijd en ruimte 9
1. Jagers en boeren, Romeinen en Franken 9
2. Vruchtbaar land 10
3. Motten, kastelen en domeinen 10
4. Stad en platteland 11
5. Parochies, geloof en devotie 11
6. Kloosters 12
7. Industrialisering en mobiliteit 13
8. Landbouw en levend erfgoed 13
9. Een aantrekkelijke streek 14
10. Individuen en gemeenschappen 15
11. Bij wijze van besluit: de plek en zijn bewoners 15

3. Het cultureel-erfgoedveld: een verkenning. De actoren en het cultureel erfgoed 16
1. De professionele sector 16
    1. Archieven en documentatiecentra
    2. Musea
    3. Streekactoren met een erfgoedwerking
    4. Bij wijze van besluit

2. De vrijwilligers 28
    1. Musea en (privé-)erfgoedcollecties
    2. Heemkringen en erfgoedwerkgroepen (al dan niet met een eigen collectie)
    3. Kerkfabrieken
    4. Historische verenigingen
    5. Verenigingen die ook een cultureel-erfgoedwerking hebben
    6. Bij wijze van besluit

3. Evenementen 48

4. Cultureel erfgoed over/uit de streek dat nog niet is genoemd 48
    1. Archeologie
    2. Archieven
    3. Volksverhalen en dialecten
    4. (Ander) zwerfgoed

5. Cultureel erfgoed in beweging 50

6. Samenwerking en overkoepelende projecten 51
1. Lokale samenwerking
2. Bovenlokale samenwerkingsprojecten
3. Provinciale initiatieven
4. Het Vlaamse niveau: het Centrum voor Agrarische Geschiedenis
5. Bij wijze van besluit

7. De actoren aan het woord 57

4. Het cultureel-erfgoedbeleid **59**
1. De gemeenten 59
1. Beersel
2. Bever
3. Dilbeek
4. Drogenbos
5. Galmaarden
6. Gooik
7. Halle
8. Herne
9. Lennik
10. Liedekerke
11. Linkebeek
12. Pepingen
13. Roosdaal
14. Sint-Genesius-Rode
15. Sint-Pieters-Leeuw
16. Ternat

2. Het ondersteuningsbeleid 81
1. Actoren
2. Het ondersteuningsbeleid door de gemeenten
3. Ondersteuning door andere actoren dan de gemeenten
4. Bij wijze van besluit

5. De regio Pajottenland & Zennevallei in woorden en cijfers **93**
1. Grenzen en buurregio's 92
2. Demografie 101
3. Sociaal-economische gegevens 105
4. Geografie, natuur en landschap 108
5. Ruimtelijke structuurplanning 109
6. Mobiliteit 109
7. Bestuurskracht van de gemeenten 110
8. Bestaande samenwerkingsverbanden 113
9. Onderwijs 115
10. Jeugd 117
11. Toerisme 119
12. Cultuur 120
13. Brussel en zijn erfgoed(werking) 121
14. Bij wijze van besluit 122

6. SWOT-analyse **123**
1. Correlatie-SWOT 123
2. Samenvattende analyse 129

7. Missie en visie **131**
1. Missie 131
2. Visie: het cultureel-erfgoedconvenant als bruggenbouwer 131

8. Doelstellingen en beoogde efffecten **134**
Ter inleiding
1. Strategische en operationele doelstellingen 134
2. Beoogde effecten 141

9. Meerjarenoplanning en -begroting 2011-2014 **142**
1. Inkomsten 142
2. Uitgaven 143
3. Vooruitblikkend 145

10. De projectvereniging en het cultureel-erfgoedconvenant: statuten, uitgangspunten en organisatiestructuur **146**
1. De projectvereniging 146
2. De werking rond cultureel erfgoed: uitgangspunten 149
3. De organisatiestructuur 151

Bijlagen
1. Overzicht van het onroerend erfgoed in de regio Pajottenland & Zennevallei 1

2. Actoren aan het woord – twee verslagen 6
3. Ondersteuningsbeleid: overzicht van de projecten en de samenwerking per gemeente 12

4. Ondersteuningsbeleid: subsidies op basis van provinciale reglementen 15

5. Sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen 19
6. Oprichtingsakte van de projectvereniging Pajottenland & Zennevallei 23

7. De stuurgroep die het proces begeleidde 29
8. Meerjarenbudget 2011-2014 30
9. De medewerkers van de erfgoedcel – functieomschrijving en –profiel 33

Inleiding

Voor u ligt het beleidsplan dat de aanvraag voor een cultureel-erfgoedconvenant voor de regio Pajottenland & Zennevallei staaft. Het plan is gemaakt in opdracht van de projectvereniging Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei en is de vrucht van een maandenlange, bijzonder intense samenwerking, die begon in het voorjaar van 2009. Het proces dat tot het plan heeft geleid, wordt op de volgende bladzijden beschreven. We vermelden hier al kort de diverse groepen die erbij betrokken waren: de 13 stads- en gemeentebesturen, vzw 'de Rand', de provincie Vlaams-Brabant, de cultuurbeleidscoördinatoren en de ambtenaren belast met de erfgoedwerking, vertegenwoordigers van belangrijke professionele erfgoedactoren en streekorganisaties, stakeholders en andere betrokkenen uit de grote groep erfgoedvrijwilligers en -verenigingen in de streek, diverse diensten en verantwoordelijken van de provincie Vlaams-Brabant. Vrijetijdscoördinator Fred Gillebert coördineerde het geheel en er werd een beroep gedaan op een tijdelijke vereniging van drie externe consultants (Annemie Rossenbacker, Iris Steen en Patrick De Rynck). Een team van vrijwilligers leverde mee teksten aan: Jan De Cock, Hans van Lierde, Gert van Schuerbeek en Joris Wauters.

In betrekkelijk korte tijd een cultureel-erfgoedbeleidsplan maken voor 16 steden en gemeenten, en wel met een intense betrokkenheid van de diverse groepen actoren, is een huzarenstuk. Dat het gelukt is een plan te maken waarin de diversiteit en de rijkdom aan erfgoed, erfgoedwerkers en erfgoedpraktijken in de streek tot hun recht komen en waarin een haalbaar scenario voor de komende jaren wordt uitgetekend, is sprekend voor de motivatie en de inzet van allen die bij de totstandkoming betrokken waren. De regio kent al een flinke samenwerkingstraditie op allerlei terreinen. Erfgoed is een belangrijke nieuwe loot aan die samenwerkingsboom. De aanzet voor de uitbouw van een vrijetijdsregio Pajottenland & Zennevallei door de provincie Vlaams-Brabant creëerde een kader waarin samenwerking om tot een cultureel-erfgoedconvenant te komen mogelijk werd. Met dat doel werd de projectvereniging Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei opgericht, het intergemeentelijke samenwerkingsverband dat het convenant gaat dragen.

Het concrete planningsproces is begonnen in mei 2009, met een eerste consultatieronde door de vrijetijdscoördinator van de provincie bij een aantal mensen in de regio die hun sporen in de erfgoedwereld of in aanverwante domeinen al verdiend hebben. Zij schreven inspirerende teksten die als uitgangspunt dienden voor de beleidsplanning door een uitgebreide stuurgroep met daarin een vertegenwoordiging uit alle geledingen: het lokale en provinciale beleid, de administratie en het verenigingsleven. Vooral de inbreng van de vrijwilligers mag niet onderschat worden. Zij hebben, samen met de ambtenaren, informatie verzameld én actief meegeschreven aan het plan. Gezien de tijdsdruk was het proces zeer intensief. Er waren tal van vergaderingen van de stuurgroep, van de schrijvende vrijwilligers, van een reflectiegroep en uiteraard van de burgemeesters en schepenen. Enkele druk bijgewoonde vergaderingen boden alle inwoners van de regio en direct betrokkenen 'op het veld' de gelegenheid mee na te denken over het convenant en zijn invulling.

Er bleek een goede voedingsbodem te zijn voor een cultureel-erfgoedbeleidsplan. Hoewel cultureel erfgoed in heel wat gemeenten pas sinds kort een beleidsdomein is en het planningsproces daarom heel wat pionierswerk vergde, kwam er een rijkdom aan erfgoed en erfgoedactoren boven water. Dat het zoeken in de drie faciliteitengemeenten in de Vlaamse Rand moeizaam verliep, behoeft geen betoog. Gelukkig is met de hulp van vasthoudende vrijwilligers ook daar relevante informatie verzameld. Gaandeweg werd duidelijk dat er nog heel veel onontgonnen en onbekend erfgoed is.

In dit plan worden inspirerende en toch realistische doelstellingen geformuleerd om het cultureel erfgoed samen met en ook voor de bewoners van de streek te ontdekken, te behoeden, te tonen en door te geven. Openheid en over muurtjes durven kijken, maar ook respect voor eigenheid en werken op basis van

gelijkwaardigheid, zijn de uitgangspunten van het plan. Dit is een plan van mensen voor mensen. Daar mag iedereen die eraan heeft meegewerkt trots op zijn.

Het plan is opgebouwd zoals dat bij een beleidsplan past: na de beschrijving van het proces dat tot dit resultaat heeft geleid (1) volgen vier uitgebreide delen waarin de regio op het vlak van erfgoed wordt geanalyseerd (2, 3 en 4) en waarin een schets wordt gemaakt van het gebied als geheel (5). Behalve beschrijvend zijn deze onderdelen ook (zelf)kritisch. Dat geheel mondt uit in de SWOT-analyse (6), het scharnierstuk van het plan: hier wordt de overgang gemaakt van de huidige stand van zaken naar de toekomst. Die toekomstvisie – wat wil het cultureel-erfgoedconvenant betekenen en doen? – schraagt de missie en de visie (7). De strategische en operationele doelstellingen beschrijven concreet wat we in deze beleidsperiode met het convenant willen realiseren en we geven ook kort aan wat de beoogde effecten zijn (8). De begroting komt aan bod in hoofdstuk 9 en de organisatiestructuur van de projectvereniging wordt beschreven in hoofdstuk 10, waar ook duidelijk wordt gemaakt wat de plaats wordt van de nieuwe erfgoedcel en hoe die in de nieuwe structuur zal functioneren.

Fred Gillebert,
vrijetijdscoördinator regio Pajottenland & Zennevallei,
namens de stuurgroep

1. Het beleidsplan: het proces

De opstart

Het initiatief voor het opstarten van het traject dat naar het sluiten van een regionaal cultureel-erfgoedconvenant moest leiden, kwam van Pajottenland+ (zie blz.24). In april 2009 nodigde deze organisatie de burgemeesters en schepenen uit het Pajottenland en vertegenwoordigers van de provincie Vlaams-Brabant uit om hierover samen te zitten. Dit paste in de context van de uitbouw van de vrijetijdsregio Pajottenland & Zennevallei door de provincie Vlaams-Brabant en de aanstelling van een vrijetijdscoördinator. Voor de eerste voorbereidende vergadering van 19 mei 2009 werden dan ook enkele actoren uit de hele regio Pajottenland & Zennevallei uitgenodigd. Een van de verwezenlijkingen in de vrijetijdsregio kon het sluiten van een cultureel-erfgoedconvenant zijn. In overleg met enkele burgemeesters, schepenen, cultuurbeleidcoördinatoren en deskundige vrijwilligers werd een startvergadering voorbereid.

Op de startvergadering van 22 juni 2009 waren 24 burgemeesters en schepenen aanwezig uit bijna alle gemeenten van de regio Pajottenland & Zennevallei. Alle gemeentebesturen, behalve Affligem en de drie faciliteitengemeenten, agendeerden op basis van de gesprekken een principebeslissing op hun college van burgemeester en schepenen: er werd verder onderhandeld over de oprichting van een intergemeentelijk samenwerkingsverband en over de financiële bijdrage van de gemeenten. Dit was het startschot. Nadien keurden 13 steden en gemeenten dit goed. Het proces voor het schrijven van het cultureel-erfgoedbeleidsplan werd opgestart.

De eerste inhoudelijke voorbereiding; externen

In juli en augustus gaven een twintigtal deskundigen en betrokkenen uit de regio op uitnodiging van de vrijetijdscoördinator hun mening en visie over een cultureel-erfgoedconvenant. Hun teksten zouden mee de basis vormen voor de besprekingen over het cultureel-erfgoedbeleidsplan. Van bij de aanvang werd gewerkt aan een draagvlak, zowel bij de bestuurders als bij de vrijwilligers, organisaties en gemeentelijke diensten. Ook het steunpunt FARO werd geraadpleegd.
In september werd een team van drie externen aangetrokken om de opmaak van het plan te begeleiden. Het team bestond uit Annemie Rossenbacker, Iris Steen en Patrick De Rynck; alle drie verdienen zij al jaren hun sporen in het Vlaamse erfgoedveld.

De stuurgroep

Op 25 september vond de startvergadering van de stuurgroep plaats. Daarin zaten de cultuurbeleidscoördinatoren die in de regio actief zijn of ambtenaren belast met erfgoed in hun gemeente, naast vier deskundige vrijwilligers en twee mandatarissen (zie de lijst in bijlage 7). Dertien gemeenten waren vertegenwoordigd en voor de drie faciliteiten-gemeenten trad vzw 'de Rand' op. De stuurgroep begeleidde en besprak de opmaak van het beleidsplan, maakte een timing op en ging onmiddellijk aan de slag met de omgevingsanalyse. Basisinfo kwam onder meer uit het project Breedbeeld, dat de provincie in de periode 2002-2005 uitwerkte in negen gemeenten in het Pajottenland, de cultuurbeleidsplannen van de gemeenten en vragenformulieren die naar alle gekende erfgoedactoren werden gestuurd. Het team vrijwilligers bundelde de gegevens tot één geheel. Inmiddels werd er ook juridisch advies ingewonnen over de projectvereniging. In de periode augustus/december 2009 kwam de stuurgroep zeven keer samen. De burgemeesters en schepenen uit de verschillende gemeenten vergaderden vier keer en keurden telkens onderdelen van het beleidsplan, zoals de doelstellingen, definitief goed.

De bevraging; participatie

Met het oog op de interne omgevingsanalyse werd in september en oktober een uitgebreide bevraging georganiseerd om het erfgoedveld in de regio in kaart te brengen, een primeur. De cultuurbeleidscoördinatoren en/of de ambtenaren belast met erfgoed probeerden in hun stad of gemeente alle erfgoedactoren aan te spreken en lieten hen een fiche met basisinformatie invullen.
Op 6 oktober, op 21 en 22 oktober (de Erfgoedkaravaan) en op 16 november vonden inspraakmomenten plaats waarop vrijwilligers uit de erfgoedsector en uit verwante domeinen discussieerden over de invulling van het cultureel-erfgoedconvenant en hun verwachtingen uitspraken. Vertegenwoordigers van de professionele erfgoedorganisaties kwamen op 12 november samen en gaven hun visie. Op 16 november werden vertegenwoordigers van het erfgoedveld en de belendende sectoren opnieuw uitgenodigd. Zij reflecteerden kritisch over de voorliggende strategische doelstellingen en de aanzet tot operationele doelstellingen.
Alle documenten en de planning werden op een interne website geplaatst: https://sites.google.com/site/erfgoedconvenantregiopz.

De projectvereniging

In de periode september/november werd parallel met de opmaak van het beleidsplan onderhandeld over de projectvereniging, haar statuten en financiering.
Die onderhandelingen vonden plaats met vertegenwoordigers van 13 steden en gemeenten, met vzw 'de Rand' voor de drie faciliteitengemeenten en met de provincie Vlaams-Brabant. Na intens overleg werd een definitieve versie van de ontwerpakte voor de projectvereniging Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei geschreven. De statuten werden vervolgens op de colleges van burgemeester en schepenen en de gemeenteraden goedgekeurd. De projectvereniging kan verschillende werkingen uitbouwen met het oog op het realiseren van haar doelstelling: "een open, participatieve en duurzame samenleving waar inwoners en bezoekers zich maximaal kunnen ontplooien en participeren aan een rijk, kwaliteitsvol en boeiend vrijetijdsaanbod". De samenwerking rond cultureel erfgoed is een eerste werkgebied van de vereniging.

Het plan

Het schrijven van het plan vond vooral plaats in de maanden oktober en november, rekening houdend met de bedenkingen van de stuurgroep, de oogst van de fiches en de inbreng van de vertegenwoordigers van het veld (vrijwilligers en professionelen). Dat gebeurde volgens de regels van de (erfgoedbeleidsplan)kunst. Uit de omgevinganalyse werd een SWOT-analyse gedestilleerd en werden vervolgens een missie, een visietekst en doelstellingen geformuleerd. Het resultaat werd voorgelegd en besproken op een tweedaagse meeting (16 en 17 november) met de cultuurbeleidscoördinatoren, vertegenwoordigers van de stuurgroep en de provincie en mensen uit het veld.

Finaal

In de periode van 4 tot 18 december bespraken de colleges van burgemeester en schepenen het cultureel-erfgoedbeleidsplan en adviseerden zij de projectvereniging om het plan goed te keuren en te bezorgen aan de Vlaamse Gemeenschap. Op 18 december kwam de projectvereniging Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei opnieuw samen en keurde zij het cultureel-erfgoedbeleidsplan goed. Het plan werd daarop ingediend bij de Vlaamse Gemeenschap.

2. De plek en het erfgoed: de context in tijd en ruimte

Onderstaande schets is geen streekgeschiedenis, maar vormt een poging om het bestaande erfgoed in een ruimtelijke en temporele context te plaatsen en het te verbinden met de historische ontwikkeling van de streek. Er wordt recht gedaan aan het integrale karakter van het erfgoed, een essentieel kenmerk van de streek, en de huidige iconen passeren de revue: religieus erfgoed en devotie, kasteeldomeinen, het bijbehorende roerend en immaterieel erfgoed, de fruitteelt en de geuze, het trekpaard, het industrieel erfgoed... Daarom wordt het erfgoed niet opgesplitst in onroerend, roerend en immaterieel.

1. Jagers en boeren, Romeinen en Franken

De mens wordt al millennialang aangetrokken door deze vruchtbare streek: het landschap heeft, in interactie met de mens, de economische en sociale ontwikkeling sterk mee bepaald. Het ligt dan ook aan de basis van veel erfgoed, in zijn diverse verschijningsvormen.

De eerste sporen van menselijke aanwezigheid op de Congoberg bij Vollezele en de Kesterheide bij Gooik dateren van 55.000 tot 35.000 jaar geleden (Paleolithicum). Meer sporen zijn er overgebleven van neolithische nederzettingen (uit de periode van 5500/4300 tot 2000 v.Chr.). Mensen leven dan van landbouw en jacht, en vestigen zich bij voorkeur op de goed gedraineerde hogere heuvels in de streek. De diepe holle wegen in het bosland tussen Zenne en Zoniën zijn in deze periode ontstaan, door de mens en door erosie. Op de Kesterheide is een versterkte hoogtenederzetting uit de vroegste fase van de late ijzertijd gevonden. Dit zogeheten 'heuvelfort' uit de 5de/4de eeuw v.Chr wijst op een aristocratische woonplaats. De voorwerpen die er zijn aangetroffen, onder andere voor die tijd zeldzaam glas, wijzen op de hoge status van de bewoners.

Vanaf het midden van de eerste eeuw voor Christus is de regio een onderdeel van het Romeinse Rijk. De heirwegen van Keulen naar Boulogne en van Asse naar Bavay (de huidige Edingensesteenweg) lopen door het gebied en kruisen elkaar in de vicus (Romeinse nederzetting) Kester. In de omgeving van de wegen en de vicus is er veel economische activiteit, wat de aanwezigheid van heel wat villa's (landbouwbedrijven) verklaart. Vanaf het midden van de derde eeuw na Christus verzwakt het Romeinse bestuur door interne troebelen en de invallen van Germanen. De Franken vestigen zich op het grondgebied van het huidige België en nemen de macht over. Hier liggen de kiemen van het belangrijke cultuurverschijnsel dat tot op vandaag zijn stempel drukt op de streek: de taalgrens.

Van de Frankische periode is in de regio weinig tastbaars teruggevonden, omdat de dorpskernen uit die periode onder de huidige liggen. Wel verwijzen de talrijke plaatselijke toponiemen teruggaand op de uitgangen –inga(s), -ingahaim, -haim en 'dries' naar het Frankische verleden. Dworp, met zijn oorspronkelijke drie kouters, zou al ouder, namelijk een een Nervisch dorp geweest zijn. Onze kennis over de oudste geschiedenis van de streek is, behalve van toponymisch onderzoek, ook afkomstig van archeologisch onderzoek. Dat dateert in veel gevallen van meer dan tien jaar geleden en de gegevens zijn verkregen met onderzoekstechnieken die nu verouderd zijn. De opgravingsresultaten (zowel artefacten als rapporten) zijn verspreid bij universiteiten, musea, heemkringen en particulieren in en buiten de regio. Het is niet altijd bekend waar ze zich bevinden. De grootste archeologische verzameling met een streekkarakter bevindt zich in het Zuidwestbrabants Museum in Halle. Van recentere opgravingen worden de artefacten en opgravingverslagen meestal in de betrokken stad of gemeente bewaard.

2. Vruchtbaar land

Vanaf de 11de eeuw verandert de regio grondig als gevolg van ontginningen, waardoor bos, moeras en heide worden omgezet in landbouwgrond: zo betekent de naam 'Rode' 'gerooide plaats' (in het Zoniënwoud). Edellieden en kloosters nemen hierbij het voortouw. In combinatie met nieuwe landbouwtechnieken zorgt deze ontginningsbeweging voor een groter landbouwareaal en het aaneengroeien van kleine akkers tot kouters, de groei van dorpen en steden, meer rijkdom en macht van adel en kloosters. Niet alle grond wordt ontgonnen en de adel houdt bosgebieden vrij voor jacht en bosbouw. De steilste hellingen zijn ongeschikt voor landbouw, waardoor op verschillende plaatsen belangrijke bossen bewaard zijn.
Aangetrokken door het water (Molenbeek, Zenne…) vestigen mensen zich in de valleien. De bewoning concentreert zich in nederzettingskernen met een markt, een kerk, een gerechtsplaats, een kasteel en een neerhof, zoals in Gooik. Uit deze kleine kernen zijn de gemeenten gegroeid, waarvan we sommige namen al in zeer oude documenten terugvinden (9de eeuw, toen de Sint-Pieterskerk van Keulen van dame Angela een gebied kreeg dat liep van Halle tot Dilbeek en van Lennik tot Genval of toen het Dietse domein (van Gooik over Lennik tot Ternat) van de abdij van Nijvel omschreven werd).

Enkele dorps- en gehuchtskernen ten westen van Brussel die in dit landschap zijn ontstaan, hebben hun oorspronkelijke structuur behouden. Voorbeelden hiervan zijn: 't Nelleken in Eizeringen (Sint-Kwintens-Lennik), dat ligt rond een Frankische dries; Bellingen en Bogaarden, ontstaan in samenhang met een priorij; Sint-Martens-Bodegem, een dorp met twee kernen (rond de 'Borcht' en rond de kerk); Ternat, waar de dreef bewaard bleef die de middeleeuwse, omgrachte burcht (nu kasteel Kruikenburg) verbond met de kerk; Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, waar de dorpskern bestaat uit een vroeggotische kerk, een donjon met neomiddeleeuwse schil (Rokkenborgh) en enkele oude dorpswoningen.

Belangrijke stukken bos die bewaard bleven zijn: het Hallerbos en het Lembeekbos, dat vroeger één geheel vormde met het Zoniënwoud (een restant van het historische Kolenwoud); het Akrenbos, dat deel uitmaakt van het boscomplex Bois d'Acren (Henegouwen); het Liedekerkebos, een relict van een groot bosgebied dat zich tot in de 19de eeuw tot in Pamel uitstrekte. Bossen, heuvels en waterlopen zijn verbonden met verhalen; over de Congoberg (Galmaarden) en de Kesterheide (Gooik) werden die al verzameld. Het relaas van het (adellijke) beheer van deze gebieden is terug te vinden in archieven van verschillende heerlijkheden, waarvan de bewaarplaats lang niet altijd bekend is.

3. Motten, kastelen en domeinen

De economische groei gaat gepaard met een politieke schaalvergroting en rivaliteit tussen de grote heren. In het gebied zijn er heerlijkheden als het Land van Gaasbeek en het Land van Edingen, leengebieden van respectievelijk de hertogen van Brabant en de graven van Henegouwen. In het westen van ons gebied hadden de graven van Vlaanderen ook leengebieden (zoals Liedekerke en Borchtlombeek). Deze heren liggen regelmatig met elkaar in conflict over deze grensgebieden. De meeste dorpen tussen Zenne en Zoniën maakten deel uit van het hertogdom Brabant, en het Land van Gaasbeek moest aanvallen van de naburige graafschappen Vlaanderen en Henegouwen opvangen. Halle van zijn kant was eigendom van de kanunnikessen van Bergen, die de graaf van Henegouwen als voogd hadden. Dergelijke administratieve en gerechtelijke structuren en indelingen bleven tot aan de Franse tijd bestaan.
Het behoud en de visualisering van machtsposities leidt in de volle middeleeuwen tot de constructie van motten (onder meer in Bever en Gaasbeek) en later van burchten (Beersel, Gaasbeek) en versterkte vierkantshoeven (het omgrachte Hof te Leysbroeck in Vollezele, Hof te Rammeken in Gaasbeek). Een gedeelte van de kasteeldomeinen situeert zich in de grensgebieden. Zij zijn ontstaan uit een feodale motte met donjon en in vele gevallen is hun middeleeuwse kern bewaard (kasteel van Oetingen en kasteel Steenhout in Vollezele). Na het wegvallen van verdedigingsfunctie transformeren ze tot 'hoven van plaisanterie', omringd door parken, zoals de Alenatoren in Dilbeek. De baljuwhuizen in Gaasbeek en Galmaarden huisvesten de vertegenwoordiger van de heer, die er vooral recht spreekt.

Opvallend is dat in dit gebied een aantal feodale kasteelmotten vrij ongemoeid bleven en nog herkenbaar zijn (kasteel Saffelberg in Gooik; kasteel van Beersel; Castel in Sint-Martens-Bodegem; site kasteel van Gaasbeek; kasteelsite Heetvelde in Tollembeek).

4. Stad en platteland

Met de economische expansie ontstaan steden, meestal marktplaatsen met een sterke band met het omringende platteland. In de regio is dat de stad Halle en daarbuiten hebben steden als Brussel, Edingen, Nijvel, Ninove en Aalst banden met het gebied. Halle heeft een vrij goed bewaard middeleeuws stratenpatroon, geschikt rond een driehoekig marktplein dat omsloten is door een aantal historisch waardevolle panden en het stadhuis.

De bloei van de streek vanaf de 11de eeuw taant in de 14de eeuw als gevolg van epidemieën en grensoorlogen. De ontginningen komen tot stilstand. Tot aan de Franse Revolutie zal de streek een landbouwgebied blijven, dat produceert voor eigen gebruik en voor de steden in de omgeving. De band met de steden wordt nog versterkt doordat steeds vaker stedelingen land in de streek kopen, dat ze vervolgens aan plaatselijke boeren verpachten. De afhankelijkheid van de stedelijke markt leidt ertoe dat boeren aanvullende inkomsten zoeken door bier te brouwen, textiel te vervaardigen of zich bezig te houden met andere typische vormen van plattelandsnijverheid.

Hoewel industrialisatie en verstedelijking de sporen van de vroegere landbouwactiviteiten steeds meer uitwissen, bevinden zich tussen de akkers op de vruchtbare leemgronden (in het zuiden) en de zandleemgronden (in het noorden) talrijke geïsoleerde vierkants- of kwadraatshoeven met losstaande bakhuizen. Een indrukwekkend voorbeeld is de hoeve Bree-eik (Sint-Kwintens-Lennik), waarvan de gebouwen gerangschikt liggen rond twee erven. Opvallend zijn ook de vele pachthoven uit de periode dat Sint-Genesius-Rode nog een landbouwdorp was. Meer eenvoudig zijn de langgevelhoeven waarin soms (resten van) leembouw bewaard zijn: huisje Mostinckx (Dilbeek), het Reepingenhuisje (Kester) en hoeve Het Kloosterken in Dworp. De hopast met café In den Uil in Gooik (1912) is een van de schaarse restanten van de hopteelt in de streek.

De historische wortels van huidige perceelsindeling en het grondgebruik zijn terug te vinden in landboeken die adellijke en geestelijke grootgrondbezitters lieten opstellen om hun bezittingen in kaart te brengen. Ze bevinden zich in archiefinstellingen buiten de regio. Dat geldt ook voor bronnen over belastingen en tolheffingen, die meer inzicht kunnen geven in de economische activiteiten. De schriftelijke neerslag van de machtsuitoefening door machtige soevereinen en lokale heren, politiek en juridisch, is verspreid over vele archiefinstellingen, meestal buiten de regio. Dat heeft te maken met de banden met andere regio's (Henegouwen, Vlaanderen) en het ontbreken van een Rijksarchief in de streek. (In het kader van het project Breedbeeld van de provincie Vlaams-Brabant (2002-2005) is een eerste inventarisatie gemaakt van de bewaarplaats van archieven met betrekking tot het Pajottenland (zie blz. 49).

In het Pajottenland en de Zennevallei bevinden zich nog verscheidene domeinen waar adellijke families hebben gewoond. Hun nalatenschap staat soms nog in het kasteel, zoals in het kasteel van Gaasbeek. Hun minder tastbare impact op de streek – wie waren deze families, van waar kwamen ze en wat hebben ze voor de streek betekend? – is nog herkenbaar, maar werd slechts sporadisch vastgelegd.

5. Parochies, geloof en devotie

De kerk had een grote invloed op de wording van de regio, zoals overal in West-Europa. De eerste parochies worden gesticht in de 9de eeuw, tijdens de Karolingische periode. Vanaf die tijd tot in de 20ste eeuw worden kerken gebouwd, vergroot, verfraaid en vervangen. Het zijn de meest in het oog springende bakens van het (katholieke) geloof.

Het merendeel van de parochiekerken in de regio is zeer heterogeen van stijl, een gevolg van verschillende bouwcampagnes. Andere zijn vrij homogeen gotisch, zoals de bedevaartskerken: de Onze-Lieve-Vrouwekerk in

Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek en haar hertogelijke tegenhanger in Alsemberg, de Sint Martinusbasiliek in Halle, de Sint-Nicolaaskerk in Drogenbos en de Sint-Martinuskerk in Sint-Martens-Bodegem. Sommige zijn classicistisch maar het merendeel is gebouwd in een neostijl. In meer recente gehuchten staan enkele 20ste-eeuwse kerkgebouwen, zoals de realisaties van Marc Dessauvages in Kokejane (Herne) en in Muilen (Liedekerke), de zaalkerk in Zuun (Sint-Lutgardis) van de Antwerpse architect De Groot, de 'betonnen' wijkkerk in Boesdal van architect Lucien Kroll (Sint-Genesius-Rode) en die in de Sint-Rochuswijk (Halle). In tegenstelling tot de kerken die ze bedienen zijn de meeste pastorieën gebouwd na 1830. Uitzonderingen zijn de pastorieën van Sint-Kwintens-Lennik, Gaasbeek, Alsemberg en Sint-Martens-Bodegem. In enkele dorpen bleef het kerkhof met de kerkmuur rond de kerk bewaard (Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, Wambeek....).
Grafmonumenten zijn van historisch, architectonisch en sociaal belang en bieden informatie over de bewoners van het dorp. De begraafplaats van Lot is een unicum: het ontwerp voor de aanleg van de uitbreiding is van Huib Hoste.

De roerende bezittingen van de parochies en sinds 1809 van de kerkfabrieken, die de materiële bezittingen voor de eredienst beheren, bestaan uit de archieven en de objecten in de kerken. Dankzij de eeuwenlange nauwkeurige registratie in parochieregisters zijn generaties parochianen niet naamloos gebleven De meeste oude parochiearchieven van voor 1795 bevinden zich in het Rijksarchief Leuven. 19de- en 20ste-eeuwse archieven zijn nog vaak onder de hoede van de kerkfabriek zelf, evenals de cultusobjecten die de troebelen van godsdienstoorlogen, de Franse Revolutie en de tand des tijds hebben doorstaan. Wat er werkelijk aan erfgoed is overgeleverd in de parochies, die een constante factor zijn geweest gedurende vele eeuwen, zal zichtbaar worden als de kerkfabrieken hun bezittingen registeren (bv. in Erfgoedplus.be, zie hierover blz. 56).

Ondanks de vele bakens die parochiegemeenschappen hebben neergezet in het landschap, de schriftelijke neerslag van eeuwen parochieleven en de kunstwerken, is religie vooral een immaterieel gegeven. Documenten, architectuur en kunstwerken geven een beeld van de spiritualiteit en de rituelen, maar kunnen niet volledig weergeven wat de levende tradities wel doen. Het meest in het oog springt Halle als Mariabedevaartsoord dat nog altijd druk bezocht wordt, vooral in de maand mei. Dan trekt er ook een Mariaprocessie uit. Ook Alsemberg heeft als Mariaal bedevaartsoord sinds eeuwen bedevaarders uit de Nederlanden aangetrokken, met alle sporen vandien. In heel wat deelgemeenten trekken jaarlijks processies uit die hun oorsprong hebben in periodes dat rampen en onheil bezworen werden met het aanroepen van heiligen. Bedevaarts- of doortochtkapellen, zoals de Kruiskapel te Woestijne in Gooik en de Sint Leonarduskapel in Tollembeek, markeren de bedevaartsroutes naar onder meer de basiliek van Halle. Hoezeer het dagelijkse leven doortrokken was (en is?) met devotie, blijkt uit de talrijke devotiekapellen van allerlei types op de kruising van wegen, bij hoevegebouwen en op akkers, vooral in de zuidelijke dorpen van deze regio, onder meer in Herne en Bever.

6. Kloosters

Kloosters en abdijen zijn een belangrijke religieuze, maar ook economische en culturele factor. Ze hadden veelal banden met hun hoofdvestiging binnen of buiten de streek, zoals de benedictijnenabdij van Sint-Pieters en Sint-Paulus in Affligem en één van haar stichtingen: de benedictinessenabdij Sint-Wivina in Dilbeek, de priorij van Cantimpré in Bellingen, het kartuizerklooster van Herne en de ursulinen in Heikruis. Omgekeerd stichtten abdijen van elders parochies en landbouwuitbatingen in de streek, zoals de abdij van Vorst, de Sint-Gertrudisabdij van Nijvel en de Sint-Adriaansabdij van Geraardsbergen. Onder meer in Dilbeek was er de invloed van de bisschoppen van het aartsbisdom Kamerijk (tot 1559).Zij bezaten daar heel wat heerlijkheden en domeinen, onder andere het oorspronkelijke kasteel in het centrum van Dilbeek, waar nu enkel nog de Sint-Alenatoren van rest.

Kloosters waren door hun landbezit en -bewerking kernen van economische activiteit. Daarnaast waren het culturele centra, zeker in een streek met weinig steden. Zo werkte in het kartuizerklooster van Herne de monnik Petrus Naghel in de 14de eeuw mee aan de eerste Bijbelvertaling in het Middelnederlands. In de Augustijnenpriorij van Zevenbronnen in Sint-Genesius-Rode, een centrum van devotie en eruditie, verbleven o.m. keizer Karel en Filips II.

Door het opheffen van contemplatieve orden door keizer Jozef II in 1783 en van alle kloosters onder het Franse bewind in 1796 verdwenen veel bezittingen voorgoed of raakten ze verspreid. Archieven worden deels bewaard bij het Rijksarchief en deels door congregaties zelf. Ze zijn verspreid over diverse andere archiefinstellingen.

7. Industrialisering en mobiliteit

In de 19de eeuw tekent zich een tweedeling af in de regio. In de Zennevallei groeien onder invloed van Brussel ambachtelijke activiteiten uit tot industriële ondernemingen en neemt de bevolking toe, terwijl het Pajottenland grotendeels zijn agrarische karakter behoudt en de bevolking minder aangroeit. De tweedeling is vandaag de dag door de oprukkende suburbanisatie minder sterk, maar ze is nog steeds goed waarneembaar.

De infrastructuur, die eeuwenlang bestond uit de oude heirbaan Asse-Bavai (de steenweg Asse-Edingen), de Bergensesteenweg en lokale verbindingswegen die we nu onder de noemer 'trage wegen' vatten, wordt vanaf de 19de eeuw verbeterd met nieuwe steenwegen (zoals Brussel-Ninove en Ninove-Edingen) en met spoor- en buurtspoorwegen. De eerste tramlijn in het vroegere Brabant maakt de verbinding tussen Brussel en Schepdaal, waar in 1888 de stelplaats wordt gebouwd, en in uitbreiding ook met Eizeringen (en uiteindelijk Ninove). De stations van Ternat (architect Jean-Pierre Cluysenaar), het station en seinhuis van Sint-Genesius-Rode en het viaduct in Sint-Anna-Pede zijn vandaag de dag beschermd. In het station van Leerbeek, op het kruispunt van de buurtspoorweglijnen Brussel-Edingen en Halle-Ninove, passeert van na de Eerste Wereldoorlog tot 1960 de (boeren)tram waarmee de boeren hun oogst, zoals van de aardbeienteelt, naar de markten van Brussel, Halle en Sint-Kwintens-Lennik brengen. De lijnen worden ook druk gebruikt door de landbouwers die in combinatie met hun agrarische activiteit naar Brussel, Wallonië (vooral de Borinagestreek) of elders pendelen om er te werken in de mijnen en fabrieken en hun karige inkomsten aan te vullen. Het mijnwerkersmuseum in het station van Galmaarden herinnert daar nog aan.

Het kanaal uit 1827, de enige bevaarbare waterweg in de streek, en de spoorlijn Brussel-Charleroi van 1840 zijn bepalend geweest voor de sterke industrialisering van dorpen als Lot, Ruisbroek, Drogenbos, Sint-Pieters-Leeuw, Eisingen en Buizingen. 'Industrialisering' betekende in veel gevallen de mechanisering van traditionele sectoren, zoals wind- en watermolens, brouwerijen, stokerijen en de papiernijverheid. Halfweg in de 19de eeuw doet de textielindustrie haar intrede als nieuwe industrietak in de Zennevallei, en aan het eind van de eeuw de metaalnijverheid.

Ondanks (of dankzij?) deze industrialisatie zijn er nog 44 molens, waaronder 33 watermolens en 8 windmolens. Drie daarvan draaien nog zeer regelmatig: de Herisemmolen in Alsemberg en Sint-Gertrudis-Pede (watermolens) en de Hertboommolen in Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek (windmolen). Enkele watermolens worden in de 20ste eeuw semi-industrieel uitgebouwd (Herisem als papiermolen en kartonfabriek in Alsemberg, de Heetveldemolen in Tollembeek). Enkele al dan niet herbestemde industriële panden langs het spoor en het kanaal getuigen nog van de 19de-eeuwse industriële ontwikkeling. In Halle zijn dat diverse fabrieksgebouwen (werkhuizen metaalfabriek Lecoq, de oude zeepziederij Klaar, Mouterijen Beeckmans en Van Roy), in Lot zijn er de fabrieksgebouwen van de S.A. de Loth, en in Huizingen is er de verlaten site van de voormalige papierfabriek Demeurs. De Zennevallei is de bakermat van de Belgische papiernijverheid. De papiermolens in de Molenbeekvallei en aan de Zenne leverden eeuwenlang papier aan de centrale administratie van Brussel. In de 19de eeuw kregen de papierfabrieken uit de regio op wereldtentoonstellingen en industriesalons tal van prijzen voor hun hoogwaardig papier.

8. Landbouw en levend erfgoed

Alleen in het Pajottenland en de Zennevallei wordt de echte geuze en kriek gebrouwen. Dat komt door de unieke aanwezigheid van enkele bacteriën die de motor zijn van de spontane gisting in openlucht. Van de talrijke brouwerijen en stekerijen is een aantal (nog of opnieuw) actief in de oude vestingen (zie voor een volledig overzicht www.horal.be). Andere brouwerijen, zoals Eylenbosch en de Troch in Schepdaal en

Goossens in Sint-Gertrudis-Pede, kampen met leegstand, terwijl brouwerij Rigaux in Bever als gasthof herbestemd werd.

De landbouwtraditie levert ook levend erfgoed op. Typisch voor de regio zijn de vele hoogstamboomgaarden die rond de boerderijen zijn aangelegd. Van een nevenactiviteit evolueert de fruitteelt in de 19de eeuw naar een belangrijke bron van inkomsten: de streek wordt dan de 'fruittuin van Brussel' genoemd. Vele families-fruitkwekers leggen in die periode hun eer in deze activiteit en hun naam leeft voort in oude fruitrassen, zoals Jefkespeer en Joseph Musch. In de 19de eeuw wordt de streek 'le pays des fraises' genoemd. De fruitteelt ligt mee aan de basis van de kriek- en geuzeproductie.

Specifiek voor Beersel en ook Drogenbos zijn de tientallen kaasmakerijen die hier floreerden. De kaasboeren (de zogeheten 'paretters') brachten hun 'mandjeskaas' aan de man op de Brusselse markten. Er is in Beersel nog één traditionele kaasmakerij actief.

Zuidwest-Brabant schonk zijn naam ook aan het levend erfgoed dat nog steeds op de hellende weilanden graast: de Brabander is een fors boerenpaard dat zijn roots heeft in de stallen van Vollezele en vandaar 'de wereld heeft veroverd'. Deze paarden vormden tot de mechanisering en het gebruik van tractoren na de Eerste Wereldoorlog de belangrijkste bron van trekkracht in landbouw, transport en industrie. De kweek ervan gebeurde zowel in een kwadraatshoeve (o.m. Bree-eik in Sint-Kwintens-Lennik, het Hof te Rammeken in Gaasbeek, het Hof Terhagen en het kasteeldomein van Steenhout in Vollezele) als in een stoeterij-fokkerij, zoals die van Remy Van Der Schueren, ook in Vollezele.

9. Een aantrekkelijke streek

In de 20ste eeuw verdringt de auto geleidelijk het paard, de trein en het schip. Kleine wegen worden verhard en snelwegen aangelegd. Met de aanleg van de E19 van Antwerpen via Brussel naar Charleroi en later de E429 van Halle naar Doornik wordt de regio vanaf de jaren 1970 sneller bereikbaar en dus ook aantrekkelijker om er te wonen en elders, veelal in Brussel, te werken. Het fenomeen van de inwijking is niet nieuw, maar het verschuift van de rand rond Brussel naar de verder van Brussel gelegen gemeenten. De trek van Brusselaars naar de randgemeenten stamt al van vóór de Tweede Wereldoorlog, wanneer welgestelde Brusselaars hier rust en ruimte zoeken. Ze strijken bijvoorbeeld neer in de Koudenaardewijk in Dilbeek, waar Brusselse families typische interbellumwoningen op laten trekken. De bevolkingsgroei leidt ook tot de aanleg van tuinwijken, zoals de Moortebeekwijk in Dilbeek, de woonwijk van de architecten Antoine Pompe en Robert Rubbens in Sint-Genesius-Rode, en de meer bescheiden sociale wijk in Pamel.

De graad van verstedelijking en van verstedelijkingsdruk neemt af van het noordoosten naar het zuidwesten, en de verspreidingsdichtheid van de bebouwing loopt hiermee parallel. De gemeenten in de rand rond Brussel (Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Drogenbos), en ook Ternat en Dilbeek, die goed bereikbaar zijn door de autosnelwegen, zijn dicht bebouwd. Zeer contrastrijk in dit gebied, waar de hoofdstad visueel aanwezig is, zijn de landelijke gehuchten in de directe omgeving, zoals Sint-Anna-Pede, Sint-Pieters-Leeuw en de dorpskom van Linkebeek.

De streek blijkt een grote aantrekkingskracht te hebben op enkele bekende mensen die er ook effectief kwamen wonen. Sommigen namen gerenommeerde architecten onder de arm voor de bouw van hun woning. Enkele realisaties zijn: het eigen huis van Herman Teirlinck in Beersel (nu een museum en kunstgalerij) de woning-hoeve van Felix De Boeck (schilder in Drogenbos, nu FeliXartmuseum), de huizen van Maurice Roelandts (conservator-dichter) in Sint-Martens-Lennik en Julien Weverbergh (uitgever) in Teralfene door architect Willy Van Der Meeren, het eigen huis van Albert Bontridder (architect-dichter) in Sint-Genesius-Rode…

Met de vastlegging van de taalgrens in 1962, de vorming van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 1989 en de splitsing van de provincie Brabant in 1995 is vooral de zuidelijke rand van de regio nog duidelijker een grensgebied geworden. In het zuiden is er de taalgrens met het Franstalige landsdeel (Waals-Brabant en

Henegouwen), in het oosten de grens met het tweetalige gebied Brussel. Migratie van vooral Franstaligen maakt van integratie en sociale cohesie met behoud van ieders eigenheid een grote uitdaging.

10. Individuen en gemeenschappen

Bij alle historische lijnen, structuren, bronnen en soorten erfgoed dreigen de mensen wel eens uit beeld te verdwijnen. Zij hebben het erfgoed nagelaten, houden het levend en geven het door aan toekomstige generaties. In de streek hebben (tijdelijk) individuen gewoond die hun sporen hebben nagelaten in verhalen, boeken, standbeelden, documenten, op foto's … Dat gaat van dorpsfiguren als de Dikke van Pamel tot geestelijken als kardinaal Cardijn en de pastoors Winnepenninckx en Bols. Jozef De Gronckel vond het Pajottenland uit, Pol de Mont bezong het en er is de verzetsheld Louis Braffort. Behalve Pieter Breugel, die het Pajottenland bezocht, woonden en werkten ook kunstenaars als Hendrik Conscience, François Servais, Herman Teirlinck, Karel van de Woestijne, Remi Ghesquière, Jaak Ballings, Paul Gilson, Felix De Boeck en Wilchar in de streek. En er zijn de vele naamlozen die het verdienen aan de vergetelheid ontrukt te worden en een plaats te krijgen in de lijst van mensen die bijgedragen hebben aan de wording van gemeenschappen en die nu de streek bewonen.

Die gemeenschappen vormen – samen met het landschap en het bijbehorende, veelsoortige erfgoed – wellicht het grootste kapitaal van de streek. De dorpen en steden zijn levende gemeenschappen waar tradities – carnaval, kermissen, jaarmarkten, processies, volksmuziek, volkssporten – in ere worden gehouden zonder al te nostalgisch terug te willen keren naar een verloren tijd. Tegelijk hebben die kleinschalige gemeenschappen hun grenzen, qua middelen, mensen en eigen erfgoed. Veel erfgoed blijft ook niet beperkt tot één gemeenschap of een dorp, maar heeft een bredere reikwijdte. Heel wat erfgoed wordt ook buiten de streek bewaard. In de verstedelijkte gebieden brengen nieuwkomers eigen erfgoed mee, dat ook een plaats moet krijgen bij wat er al is.

11. Bij wijze van besluit: de plek en zijn bewoners

Dat de grote lijnen van het streekverhaal zijn zoals ze in deze bladzijden worden beschreven, heeft alles te maken met de plek. De plek bepaalt in grote mate het 'karakter' van deze streek. Hij is oorzaak en gevolg tegelijk. Twee facetten zijn beslissend geweest:
- de ligging: de streek Pajottenland & Zennevallei ligt centraal in het huidige België, vlak bij de hoofdstad. Tegelijk heeft dit gebied eeuwenlang geworsteld met het grensgegeven en speelde de geschiedenis van de streek zich af op de grens van diverse gemeenschappen: Romeinen en Germanen, Brabant, Henegouwen en Vlaanderen, Vlamingen en Franstaligen… Dit is een centraal gelegen grensland;
- het landschap: de rijke grond en de verbindingen met en via het water hebben mensen aangetrokken tot Pajottenland & Zennevallei. Millennialange bewoning, ontginning, bebouwing en nijverheid hebben geresulteerd in een gebied dat enerzijds nog een agrarisch karakter heeft, en anderzijds geürbaniseerd en geïndustrialiseerd is.

Een erfgoedwerking in deze streek zal integraal zijn of niet zijn: de verhalen die het landschap en het onroerend erfgoed, het roerend en het immaterieel erfgoed vertellen, zijn bij uitstek in dit gebied erg samenhangend. Dat is ook het uitgangspunt van dit plan.

3. Het cultureel-erfgoedveld: een verkenning. De actoren en het cultureel erfgoed

In dit luik overlopen we de huidige erfgoedspelers in het gebied Pajottenland & Zennevallei en bekijken we wat de streek aan cultureel erfgoed te bieden heeft. Het geheel brengt, samen met de gegevens over het beleid die in hoofdstuk 4 aan bod komen, een goed beeld van de huidige erfgoedwerking in de streek. Dat beeld is momenteel toch ook nog onvolledig, met name wat het erfgoed zelf betreft. Veel is nog onbekend over het belang, de omvang en de vindplaats van veel vormen van erfgoed, om nog te zwijgen van het behoud en beheer ervan. (Voor een overzicht van het onroerend erfgoed verwijzen we naar bijlage 1.)

De professionele sector

Wie is in Pajottenland & Zennevallei binnen het kader van een betaalde functie verantwoordelijk voor de erfgoedwerking? En welke collecties vallen onder het beheer van een aantal van deze professionelen? Deze vragen staan hier centraal. Het gaat niet over ondersteunende actoren op de diverse niveaus: cultuurbeleidscoördinatoren, de provinciale inbreng, de Vlaamse ondersteuning (steunpunten, koepelorganisaties…). De verzamelde gegevens daarover vindt u in hoofdstuk 4.

1. ARCHIEVEN

In een aantal archiefdiensten en van gemeenten en OCMW's is er een actieve werking dankzij de aanwezigheid van een professionele kracht. We vermelden ze hieronder. Elders is die werking er niet of nauwelijks en doen zich in veel gevallen de bekende problemen voor, zij het niet overal in dezelfde mate: geen inventarisatie of digitale toegankelijkheid, problemen met de ruimte (verspreide archieven, onvoldoende klimaatregeling, gebrek aan ruimte…), gemeentepersoneel met geen of maar een beperkte archiefopleiding, een beperkte dienstverlening… In Lennik (Kasteel van Gaasbeek) bevindt zich een belangrijk streekarchief dat hier ook is opgenomen.

- **BEERSEL**

- De gemeente Beersel, waar bij de fusie de archieven van de vijf deelgemeenten (minus een deel van Lot) zijn samengebracht, heeft voor het beheer van haar archief sinds 2002 een **voltijdse, universitair geschoolde archivaris** in dienst. Het archief (800 strekkende meter) wordt aangevuld met een collectie documentair materiaal (10 strekkende meter) en een beperkte 'erfgoedbibliotheek' (idem), beide over de lokale geschiedenis.
- Een sterk punt is de nauwe **samenwerking met het heemkundig genootschap** (zie ook blz. 32) **en met andere vrijwilligers**. Sinds zes jaar voeren zij de oude parochieregisters en de registers van de burgerlijke stand in een genealogische databank in. Alle fusiegemeenten komen aan de beurt, van de 17de tot het begin van de 20ste eeuw. Men kan er ook de ingescande bevolkingsregisters downloaden.

- Een ander sterk punt is de grote archiefruimte die **uitgerust is volgens de eisen van deze tijd**. In overleg met de overheid worden de archiefstukken die niet meer nodig zijn regelmatig verwijderd. Dat gebeurt met groot respect voor documenten die later een erfgoedwaarde kunnen hebben.
- Ondanks de grote ruimte wordt ze toch stilaan **krap**. Een consultatie- of bezoekersruimte is beschikbaar; de inrichting ervan volgt. Een studie voor klimaatbeheersing werd door het schepencollege besteld.
- In het **OCMW-archief**, dat de administratieve archieven van de vijf deelgemeenten omvat (goed voor ca. 300 meter), werkt een halftijdse kracht. Het oude archief (verzameld voor 2001) is beschreven in een manuele lijst op basis van de NDC-tabellen zoals verspreid door de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Het nieuwe archief (verwerkt na 2001) is ontsloten in een Accesbestand. Dit archief is door een gebrek aan ruimte verspreid over diverse plaatsen. Er is nauwelijks publiekswerking. Het ruimteprobleem zal opgelost worden in de nieuwbouw, waarvoor de bouwtoelating reeds werd afgeleverd.

- **DILBEEK**

De Dilbeekse archiefdienst, waar vier personeelsleden werken die samen goed zijn voor 2,6 vte, is opgericht in 1984. De hoofdmedewerker is archivaris. Het archief wordt opgesplitst in vóór en na de gemeentefusie en geclassificeerd volgens de NDC-tabellen van de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten. Plaatstekort is een belangrijk probleem.

- **DROGENBOS, LINKEBEEK, SINT-GENESIUS-RODE**

- De bewaar- en ontsluitingsomstandigheden van de gemeentearchieven in deze faciliteitengemeenten zijn eerder lamentabel te noemen. Merkwaardig is ook de 'historische selectie' bij de archiefvorming: zo springt men slordiger om met archieven met een Nederlandstalige connectie dan met archieven met een Franstalige oorsprong.
- In geen enkele gemeente werkt een archivaris en wie stukken wil raadplegen is dikwijls overgeleverd aan de **goodwill van een gemeentelijk personeelslid**. De plaatselijke heemkring of Davidsfondsafdeling treedt soms als 'bemiddelaar' op. Dezelfde bedenkingen gelden voor de OCMW-archieven.

- **HALLE**

- De stad Halle beschikt over een **uitgebreide stadsarchiefdienst**. De dienst beheert drie deelarchieven (Halle, Buizingen en Lembeek). Er is ook een collectie documentatie en fotomateriaal, zoals plannen en affiches, en er zijn privaatrechtelijke archieven van lokale personen en verenigingen die zijn verworven door schenkingen. Dat laatste facet is belangrijk voor de geschiedenis van het cultuur- en verenigingsleven van Halle. In 1991 werd begonnen met de inventarisatie.
- Er werkt sinds 1999 een voltijdse, universitair opgeleide **archivaris**. Op het einde van de huidige legislatuur krijgt het stadsarchief versterking van een consulent publieks- en educatieve werking.
- Belangrijkste huidige knelpunten zijn de slechts **gedeeltelijke inventarisatie en de tijdelijke huisvesting** in het sportcomplex De Bres. De gerestaureerde oude mouterij Van Roye in het stadscentrum wordt in de toekomst de thuishaven van de archiefdienst.
- Een sterk punt is de **uitgebreide vrijwilligerswerking**. Sinds een viertal jaar worden de registers van de burgerlijke stand geïndexeerd door vrijwilligers. Zo kan men in een database op familienaam, voornaam én datum zoeken. De akten van de burgerlijke stand tot en met 1905 zijn volledig geïndexeerd. Dit wordt aangevuld met nieuwe gegevens en zal elk jaar toenemen met de nieuwe openbaar geworden akten. De vrijwilligers inventariseren ook briefwisseling, wetgevende documenten en verkiezingsfolders.
- De **OCMW-archiefdienst** van Halle omvat het archief van het OCMW van Halle (1977 tot vandaag) en van een aantal voorgangers: Commissie van Openbare Onderstand (COO) van Halle, Lembeek en Buizingen (1925-1976), Bureel van Weldadigheid van Halle (1797(?)-1925), de Commissie van de Burgerlijke Godshuizen van Halle (1850-1925), de Gemeenschappelijke Armen van Halle (1632-1795). De 500 lopende meter wordt voor het grootste deel op het OCMW zelf bewaard en een veel kleiner gedeelte in het

Rijksarchief te Beveren-Waas. Het archief kan geraadpleegd worden na afspraak. Het wordt momenteel niet in de beste omstandigheden bewaard maar de renovatie van het oud-weeshuis moet hier soelaas brengen.

- LENNIK, KASTEEL VAN GAASBEEK: BELANGRIJK STREEKARCHIEF

- Het Kasteel van Gaasbeek (zie ook blz. 22) bezit een **belangrijk historisch archief**, met als kern het familiearchief van het adellijke geslacht Scockaert de Tirimont uit de 17de en 18de eeuw, en het Arconati Visconti-archief uit de 19de eeuw. De archiefstukken betreffen vooral de heerlijkheid Gaasbeek, waardoor dit ook een soort streekarchief is: heel wat dorpen uit de streek maakten daar deel van uit. Het archief, met een klein gedeelte museumarchief, behelst ongeveer 5000 documenten (ca. 80 strekkende meter). Van de historische bibliotheek bleef na de verkoop in 1897 enkel nog een kern over. Daaromheen is nu opnieuw een interessante (kunst)historische bibliotheek opgebouwd met ca. 4000 boeken over streekgeschiedenis (heerlijkheid Gaasbeek, Brabant en lokale geschiedenis), kasteelcultuur en de renaissance.
- Er is een **collectiebeheerder** voor de bibliotheek, het archief en de museumobjecten in het kasteel.

- SINT-PIETERS-LEEUW

- Het gemeentearchief bevat de archieven van de **gefusioneerde gemeenten** Sint-Pieters-Leeuw (met Zuun en Negenmanneke), Ruisbroek, Vlezenbeek, Oudenaken en Sint-Laureins-Berchem, en vanaf 1977 het archief van de fusiegemeente. (De deelgemeente Sint-Pieters-Leeuw omvatte tot 1927 ook Lot. Dit dorp werd een zelfstandige gemeente die later fusioneerde met Beersel.) Naast archieven van gemeentebesturen beheert de gemeentelijke archiefdienst nog andere archieven, die veel minder omvangrijk zijn.
- Het grootste gedeelte van het archiefmateriaal, dat ca. 1 strekkende kilometer groot is, beschikt over een digitale basisontsluiting (ca. 40.000 archiefnummers). De **bewaaromstandigheden en de ontsluiting** zijn voor verbetering vatbaar.
- Het **archief van het OCMW** kampt met diverse problemen. De gemeente en het OCMW hebben daarom een samenwerking opgestart rond het beheer. Het is de bedoeling dat alle archiefstukken van vóór de oprichting van het OCMW in 1977 door de gemeente wordt beheerd en bewaard.
- In de gemeentelijke archiefdienst werkte van 1997 tot 2001 halftijds een **universitair opgeleide archivaris**, die ook halftijds voor het OCMW werkte. In 2002 en 2003 was er geen archivaris. Sinds 2004 is deze functie bij de gemeente voltijds en is de betrokkene vastbenoemd, bij het OCMW is ze inmiddels afgeschaft. Behalve een erfgoedtaak heeft de archivaris ook een ondersteunende administratieve taak, die het grootste deel van zijn tijd opeist. Niet het hele archiefbezit kan trouwens als erfgoed worden beschouwd, een deel wordt enkel bewaard vanwege administratieve redenen. De archieven beheerd door de gemeente kunnen tijdens de kantooruren op afspraak worden ingekeken, onder toezicht van de gemeentearchivaris.
- Het voornaamste probleem van het gemeentearchief is de **gebrekkige kwaliteit en kwantiteit van de magazijnruimte en de beperkte bestaffing**. De archiefwerking komt niet aan bod in het cultuurbeleid en de gemeente ontwikkelt geen werking voor archieven van private oorsprong. Op het OCMW na is er ook nog geen werking voor de archieven bewaard door de andere lokale openbare overheden (zoals de politiezone en de kerkfabrieken).

2. MUSEA

- **BEERSEL – MUSEUM WILCHAR: EEN NIEUW KUNSTENAARSMUSEUM**

Sinds kort is de gemeente Beersel eigenaar van de nalatenschap van de anarchistische kunstenaar Wilchar (Willem Pauwels, 1910-2005), die zijn laatste jaren in Alsemberg doorbracht. Er werd een inventaris opgemaakt. De verzameling bevat 404 schilderijen, 327 linografieën, 31 affiches, 108 schetstekeningen, 15 houtsneden, 19 uithangborden en een verzameling foto's over Wilchar in zijn leefomgeving. De collectie wordt aangevuld met personalia, brieven, schetsboeken, persoonlijke foto's en ook de grote linopers van de kunstenaar. De collectie wordt getoond in De Grote Sleutel, een voormalig klooster dat eigendom is van de gemeente Bij de opbouw werd advies gegeven door het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium. Er is voldoende materiaal om afwisselende thematentoonstellingen te houden.
Sinds: 2009. Aantal personeelsleden: 1 vte conservator in dienst van de gemeente. Statuut: gemeentelijk.

- **BEERSEL – HERMAN TEIRLINCKHUIS: MEER POTENTIEEL**

- In het huidige Herman Teirlinckhuis woonde sinds 1936 de grote Vlaamse schrijver en koninklijk raadgever inzake kunst en wetenschappen. De hoogbejaarde Teirlinck stierf er in 1967. De woning en de tuin zijn nu een **gemeentelijk museum en kunstgalerij**. Er wordt een collectie bewaard (en deels tentoongesteld) over het leven en het werk van Teirlinck.
- Het 'museum', dat vijf dagen geopend is (niet op dinsdag en woensdag), is in de eerste plaats een galerie van moderne kunst. Het organiseert lezingen over kunst en literatuur. De opstelling wijzigde sinds de opening nauwelijks. De collectie wordt momenteel geregistreerd in Adlib (voor de museale objecten) en in een plaatsingslijst (de archivalia). Men kan het museum individueel bezoeken en streekgidsen geven er rondleidingen.
- Interessante initiatieven, zoals onlangs de aanleg van een lezersterras en de aanplanting van een 'Schaarbeekse kriekenboomgaard' in de tuin (i.s.m. het Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zonïen), tonen aan dat er in de site veel **meer potentieel** zit om zich als erfgoedbaken te positioneren. Ook op toeristisch vlak is dat potentieel er: het huis ligt in het centrum van Beersel, vlak bij de plaatselijke brouwerijen en het kasteel van Beersel.
- Het Herman Teirlinckhuis is aangesloten bij het **Platform Literaire Erfgoedbeheerders in Vlaanderen**, een organisatie van elf literaire musea en schrijvershuizen. Het platform onderzoekt de mogelijkheden van een gezamenlijke ontsluiting van de collecties van literaire musea en schrijvershuizen, met als uiteindelijke doel dit erfgoed aan een breed publiek te presenteren. Het platform krijgt daarvoor financiële ondersteuning van de Vlaamse Gemeenschap.
Sinds: 1981. Aantal personeelsleden: 1 vte conservator in dienst van de gemeente. Statuut: gemeentelijk.

- **BEERSEL (ALSEMBERG) – MUSEUM PAPIERMOLEN HERISEM: UNIEK GEHEEL MET MOGELIJKHEDEN**

- Onder meer dankzij het hoge debiet van de Molenbeek vestigde zich op haar oevers een kleinschalige, semi-industriële papiernijverheid. De beschermde Herisemmolen met de voormalige kartonfabriek Winderickx (1750-1940) is daar het **industrieel-archeologische geheugen** van.
- Het **Museum** Papiermolen Herisem in Beersel is een initiatief van de Open Monumentenvereniging Herisemvrienden vzw. De vzw heeft de instandhouding, het beheer en de ontsluiting van de molen en zijn collectie als doel. Die **collectie** voorwerpen geeft een beeld van de papierproductie en bevat uitzonderlijk goed bewaard gebleven toestellen. Behalve het **familiearchief** dat zes generaties omvat, bleef ook het **bedrijfsarchief** bewaard, met o.m. arbeidersboekjes, facturen, briefwisseling, glasplaatjes, zeefdoekmonsters, ingenieurstekeningen enz. Samen zijn de archieven goed voor ca. 60.000 documenten. De oudste stukken gaan terug tot 1749, maar het grootste deel dateert uit de periode 1850-1950. Daarnaast wil de vereniging de site uitbouwen tot een museum en archief voor de papiernijverheid en de grafische nijverheden van België. Er werkt één personeelslid.

- De site vormt een geheel met het **omliggende landschap**. Om dit te vrijwaren werd een landschapsbeheerscommissie in het leven geroepen. Er wordt ook samengewerkt met het Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën.
- Er is een sterke **educatieve werking** voor lagereschoolkinderen en het museum organiseert culturele evenementen en activiteiten om mee het 'soft toerisme' in Vlaams-Brabant te stimuleren (o.m. de Stoomdagen).
- Een aantal facetten is vatbaar voor een **verbetertraject**: zo zijn er heel wat ingescande documenten beschikbaar op het web, maar de ontsluiting is voor verbetering vatbaar. De organisatiestructuur is complex: de molen is eigendom van François-Xavier Winderickx en de vzw heeft de industriële gebouwen in erfpacht. En ondanks het rjike archief werd tot nu toe weinig aan wetenschappelijk onderzoek gedaan. De site heeft nochtans het potentieel om een onderzoekscentrum voor de geschiedenis van de Belgische papiernijverheid te worden.
Sinds: 1995 (als museum). Aantal personeelsleden: 1. Statuut: vzw.
Website: www.herisem.be

- **DILBEEK (SCHEPDAAL) – TRAMSITE: EEN BIJZONDERE PLEK MET EEN MERKWAARDIGE COLLECTIE**

- In 1887-1888 bouwde de NMVB (Nationale Maatschappij voor Buurtspoorwegen) een tramstelplaats in Schepdaal. Hier vond het rollend materieel van de buurttramlijn Brussel-Schepdaal een onderkomen. In 1962 werd de stelplaats afgeschaft en kwam er een **museum over het buurtspoorwegverkeer** in het algemeen, en in Vlaams-Brabant in het bijzonder.
De site is erg compleet, met een stationsgebouw, een watertoren, een zandoven, een lampenmagazijn, een smidse en drie loodsen. In de loodsen staat een prachtige collectie tramstellen en locomotieven, met als voornaamste pronkstuk het koninklijke rijtuig van Leopold II.
- **Erfgoed Vlaanderen** kreeg de site in 1996 in beheer. Na een lange periode van restauraties is ze in augustus 2009 weer voor het publiek geopend. Met geleide bezoeken en audiogidsen kunnen bezoekers de site ontdekken. In de komende jaren zullen nog meer aanpassingen gedaan worden, waardoor meer bezoekers op een aangename manier onthaald kunnen worden.
- De **collectie trams, locomotieven en kleiner materiaal** houdt verband met de buurtspoorwegen (zoals kleding en lampen) en is eigendom van De Lijn, die voor het beheer ervan is toegetreden tot de vzw META (MobiliteitsErfgoed Tram en Autobus). META wil het verhaal van dit erfgoed vertellen en zorg dragen voor belangrijke collecties, sites en tradities in Vlaanderen. Daartoe wil META een Vlaams collectiebeleid voeren voor dit mobiele erfgoed.
- Sinds 2009 is het dagelijks beheer van het museum en de projectwerking rond de site in handen van een **coördinator**. Hij wordt daarbij ondersteund door META vzw, Erfgoed Vlaanderen vzw en Buurtspoorwegmuseum vzw.
Sinds 1996 in beheer van Erfgoed Vlaanderen. Website: via www.erfgoed-vlaanderen.be

- **DROGENBOS – FELIXARTMUSEUM: EEN TWEESPORENBELEID** (ZIE OOK OP BLZ. 50)

- Het Museum Felix De Boeck, sinds kort FeliXartmuseum, is sinds 2008 **erkend** en ingedeeld op regionaal niveau. Het is een initiatief van vzw 'de Rand', de provincie Vlaams-Brabant en de gemeente Drogenbos. Het kreeg zijn huidige vorm in 1996 en ontsluit de **erfenis van Felix De Boeck**. Die omvat de hoeve/woonhuis met de intact bewaarde inboedel, de tuin en een collectie van ca. 400 werken. De hoeve – nog zowat het enige 'agrarische' stukje Drogenbos – is eigendom van de gemeente Drogenbos en de museumcollectie is van de Vlaamse Gemeenschap. Andere onderdelen van de erfenis zijn in handen van de Vrienden van Felix De Boeck en de Stichting Felix De Boeck. Deze eigendomsstructuur maakt de werking er niet gemakkelijker op.
- Het museum is gehuisvest in een **nieuw gebouw**, naast de hoeve. Het gebouw is als tentoonstellingsplek geschikt, maar beschikt over te weinig depotruimte. Het museum heeft een **staf** van drie medewerkers: een artistiek en een zakelijk directeur en een stafmedewerker.
- Het museum bekleedt een specifieke plaats in het Vlaamse museale landschap: **kunst leeft er letterlijk in symbiose met erfgoed en natuur**, in de geest van zijn oorspronkelijke bezieler die naast kunstschilder ook

boer was. Een tweesporenbeleid rond 'werk/kunst' en 'leven/ecologisch denken', uitgaande van de levensfilosofie van schilder-boer De Boeck, is dan ook een van de voornaamste opdrachten. Het museum organiseert jaarlijks diverse tentoonstellingen met jonge hedendaagse kunstenaars en over tijdgenoten van De Boeck.
- Momenteel bereidt het museum de restauratie van de **hoeve met het atelier** voor. Die is nu slechts enkele dagen per jaar open (Open Monumentendag, Gordeldag in september en de Felix De Boeckdag op 15 april). De **tuin** wordt onderhouden door het Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën. Tuin en lounge, bakoven en hoeve worden gebruikt voor educatieve activiteiten. Zo organiseerde Arch'educ er samen met de plaatselijke KAV-afdeling een cursus 'koken met mandjeskaas', de plaatselijke specialiteit.
Sinds: 1996. Aantal personeelsleden: 3. Statuut: zie de tekst. Website: www.felixart.org/nl/

- **GOOIK – VOLKSINSTRUMENTENMUSEUM: MUZIEK VAN HET VOLK**

Het Volksinstrumentenmuseum op de zolderverdieping van het gemeenschapscentrum De Cam in Gooik is een onderdeel van de ruime werking van Muziekmozaïek vzw (zie blz. 24). De verzameling omvat tientallen waardevolle muziekinstrumenten, prenten en archiefstukken over het **volksmuziekleven in Vlaanderen**. Ze werd opgebouwd dankzij jarenlang veldwerk door Rosita Tahon en Herman Dewit, de oprichter van de bekende folkgroep 't Kliekske. Rondleidingen gaan gepaard met uitgebreide demonstraties op de instrumenten.
Statuut: vzw.

- **HALLE – ZUIDWESTBRABANTS MUSEUM: EEN RIJKE STREEKCOLLECTIE** (ZIE OOK OP BLZ. 50)

- Het Zuidwestbrabants Museum in Halle is gehuisvest op de zolder van het oud-jezuïetencollege en de gelijknamige vzw beheert dit **erfgoedmuseum over de regio Zennevallei en Pajottenland**. Dit is de enige instelling die sinds haar ontstaan de twee gebieden consequent bij haar werking heeft betrokken. Ook in de opstelling van de objecten werd geen onderscheid gemaakt tussen wat van de ene of de andere streek komt.
- De **heterogene collectie is erg uitgebreid** (meer dan 20.000 voorwerpen, archiefstukken en iconografische documenten) en is gegroeid uit schenkingen, archeologische opgravingen en eigen aankopen. Het is de belangrijkste collectie in het gebied Pajottenland & Zennevallei. Er zijn zes deelcollecties:
    1. 'gebruiksvoorwerpen', volkskunde, devotie, (kunst)ambachten medailles…: ca. 4400 voorwerpen;
    2. archeologie (prehistorie, oudheid en middeleeuwen): omvang onbekend;
    3. foto's en postkaarten: ca. 4000 stukken;
    4. kaarten en plannen: 150 stukken;
    5. bruiklenen: 666 in totaal;
    6. de muziekcollectie, met partituren, publicaties, iconografie…

Speciale aandacht verdienen de uitgebreide Servaiscollectie, gewijd aan de Halse cellist en componist François Servais (1807-1866) en zijn artistieke nakomelingen, en de omvangrijke collectie van de Lembeekse kunstenaar-edelsmid Camille Colruyt (1908-1973). Er is op diverse vlakken expertise en het museum bereikt bezoekers en onderzoekers uit het hele land (en voor de Servaiscollectie zelfs uit de hele wereld).
- Een **archief** (ca. 8 strekkende meter) heeft betrekking op de Halse scouts, de koormaatschappij R. de Lattre, de muziekmaatschappij Cercle Servais, de cellist Servais, diverse Halse families…
- De collectie is deels tentoongesteld en deels opgeslagen in het **depot** in de kelder van het gebouw. Dat depot werd grotendeels gereorganiseerd en is in principe droog, maar in enkele ruimtes is wateroverlast mogelijk.
- Het museum is **onderbestaft**: er is een vte administratief medewerker, verdeeld over twee personen. Verder is er onbetaald 'personeel': de conservator die doctor in de archeologie is, een master in de geschiedenis en in de musicologie, en vrijwilligers voor schoonmaak en bewaking. Mede door het beperkte werkingsbudget kan een integrale museumwerking onvoldoende worden behartigd. Zo is er momenteel geen beleidsplan. De bezoldigde medewerkers voeren de inventaris in in Adlib (90% momenteel) en verrichten andere administratieve taken. De vrijwillige medewerkers verzamelen, onderzoeken en dragen bij tot de ontsluiting. Een verdere ontsluiting via Erfgoedplus.be wordt onderzocht.

- Wat de **publiekswerking** betreft, worden het hele jaar door groepen ontvangen en gedurende ca. veertig dagen per jaar ook individuele bezoekers. Er wordt aan schriftelijke dienstverlening gedaan (2009: ca. 70 aanvragen tot oktober) en onderzoekers worden geholpen. Er verschijnen in verband met de collectie tentoonstellingscatalogi en artikels in diverse tijdschriften.
Sinds: 1978. Aantal personeelsleden: 1 vte (administratief). Statuut: vzw.

- **LENNIK (GAASBEEK) – KASTEEL VAN GAASBEEK: VEEL MEER DAN EEN KASTEEL**

- Het Kasteel van Gaasbeek gaat terug tot de 13de eeuw, maar het **huidige uitzicht** dateert voornamelijk van 19de-eeuwse restauratie- en verbouwingscampagnes met renaissancistische inslag. Nadat de laatste adellijke bewoonster, markiezin Arconati Visconti (Marie Peyrat), het kasteel in 1921 aan de Belgische Staat had geschonken, werd het in 1924 voor het publiek opengesteld als museum. Sinds 1980 hoort het kasteelmuseum toe aan de Vlaamse Gemeenschap.
- De **collectie** omvat ca. 1700 objecten, waarvan er ongeveer 1200 permanent tentoongesteld zijn. Ze is het voorwerp van een actief aankoopbeleid. De kern van de verzameling bestaat uit de **historische inboedel**, aangevuld met de renaissanceverzamelingen van de markiezin. Ze bevat heel wat **kunstschatten**: Doornikse en Brusselse wandtapijten, schilderijen van de 15de tot 19de eeuw, antiek meubilair met hoogstaand houtsnijwerk, heel wat beeldhouwwerk en een uitgebreide collectie zilver- en vaatwerk, edelsmeedwerk, ivoor, albast... De tentoonstellingsinrichting geeft een globaal beeld van een adellijke woninginrichting in de tweede helft van de 19de eeuw.
- Het Museum Kasteel van Gaasbeek ambieert een profiel als Vlaams **expertisecentrum voor de studie en de publieksontsluiting van kasteeldomeinen en adellijke kasteel(woon)cultuur van de 19e eeuw** en maakt deel uit van het netwerk Historische Huizen Vlaanderen (www.historischehuizen.be). Het kasteel zelf, dat in de wintermaanden gesloten is, trekt gemiddeld 40.000 bezoekers per jaar, het kasteel*domein* een veelvoud daarvan (steekproeven doen ca. 150.000 bezoekers per jaar vermoeden). Volgens de Beleidsnota 2009 van Vlaams minister van Cultuur Joke Schauvliege heeft deze instelling zich "de jongste vijf jaar geprofileerd als een dynamisch en toonaangevend museum en expertisecentrum".
- De **museumruimtes** zijn zoveel mogelijk aangepast aan de klimaateisen die de opgestelde materialen stellen, maar een recente klimaatstudie toonde aan dat ze te vochtig zijn. Er is lichtwering in de museale ruimtes. Het archiefdepot en de bibliotheek zijn klimatologisch in orde; dat geldt niet voor de zolders, waar ook voorwerpen opgeslagen staan. De technische installatie, zoals de elektriciteit, is fel verouderd.
- De **educatieve werking** van het museum wordt verzekerd door een staf van 1,5 vte. De educatieve dienst brengt diverse pakketten 'op maat' voor kleuter-, lager en secundair onderwijs, al dan niet gecombineerd met workshops. Per jaar maken ongeveer 120 scholen gebruik van het educatieve aanbod, met zowat 200 rondleidingen voor ca. 4000 jongeren.
- De museumtuin toont een 'levende' verzameling groenten, kruiden, bloemen, heesters en bomen uit het glorierijke verleden van de **Vlaamse tuin- en sierteelt**. Die beleefde tussen 1860 en 1940 zijn hoogtepunt en was toen internationaal vermaard. Bijna vergeten leimethodes bij fruitbomen en aloude teeltechnieken worden hier opnieuw toegepast. Zeldzame variëteiten komen weer tot leven. De museumtuin wordt beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos van het Vlaamse Gewest, dat over de oude technieken een schat aan gegevens bijhoudt. De verschillende beleidsvisies op de werking van het kasteel en het park maken dat er mogelijkheden onbenut blijven. Zo is de museumtuin uitzonderlijk en slechts op afspraak open voor het publiek.
- Het Museum Kasteel van Gaasbeek brengt een attractief aanbod van (erfgoedgerichte) **publieksactiviteiten**, met tijdelijke tentoonstellingen en erfgoedevenementen. Een kort overzicht van de tijdelijke expo's de voorbije drie jaar:
  - 2007: *Allemaal Ridders*: over het ontstaan van het ridderclichéin ons collectief geheugen (12.000 bezoekers);
  - 2008: *Jij willen Rosita?*: een interactief traject in de voetsporen van het legendarische jeugdfeuilleton *Johan en de Alverman* (5000 bezoekers) – *Divas (don't) die*: een confrontatie tussen het werk van Johan Clarysse met kostuums uit de collectie van de Vlaamse Opera (6000 bezoekers) – *Markiezin zkt kunst*: actuele kunst geeft een blik op de laatste bewoonster van het kasteel (11.000 bezoekers);

- 2009: *Paul & Cie*: op zoek naar oriëntaalse sporen in Gaasbeek aan de hand van Paul Arconati's doorgedreven interesse in de oosterse wereld (7000 bezoekers)

– *Droomburchten en Luchtkastelen*: de burcht als romantisch icoon van 1750 tot vandaag (10.000 bezoekers begin november 2009).

Het kasteel was ook de locatie voor evenementen uit het Brueghelproject, zoals de tentoonstelling *Brueghel en zijn tijd* in 2006 met een afsluitend historisch evocatieweekend, en het ridderspektakel *Furiony* in 2007. Jaarlijks neemt het Kasteel van Gaasbeek deel aan Erfgoeddag en Open Monumentendag, en organiseert het de evenementen Halloween op het Kasteel, Kerst op het Kasteel en de concertreeks Concerten van het Blauwe Uur.

Sinds: 1980 (Vlaamse Gemeenschap). Aantal personeelsleden: 20 = 17 vte. Statuut: instelling van de Vlaamse Gemeenschap. Website: www.kasteelvangaasbeek.be

- **SINT-PIETERS-LEEUW – ROZENTUIN EN ROZENMUSEUM IN HET COLOMAPARK: HET HISTORISCHE VERHAAL VAN EEN BLOEM**

Het 15 ha grote domein Coloma ligt in het centrum van Sint-Pieters-Leeuw. Er bevindt zich een internationaal vermaarde rozentuin die valt onder de bevoegdheid van het Agentschap Natuur en Bos, met meer dan 3000 rozenvariëteiten en met vooral in het gedeelte 'De oude rozentuin' aandacht voor de geschiedenis van de bloem. Die komt ook aan bod in het Rozenmuseum dat zich in het tuinpaviljoen-met-traptoren van het kasteeldomein bevindt. Er is hier tevens een hoogstamboomgaard met streekeigen fruitsoorten en klimrozen. Men kan van juni tot augustus (en op afspraak) in het museum terecht, en van mei tot oktober in de rozentuin; groepen kunnen een gids reserveren.

Sinds: 1995. Aantal personeelsleden: 5. Statuut: eigendom van de Vlaamse Gemeenschap en beheerd door het Agentschap voor Natuur en Bos

3. STREEKACTOREN MET EEN ERFGOEDWERKING

- **ARCH'EDUC VZW: PARTNER IN (ERFGOED)VORMING**

- Het Vormingplus-centrum in de regio Halle-Vilvoorde is een van de dertien volkshogescholen voor volwassenenvorming in Vlaanderen. Het Pajottenland en de Zennevallei vallen beide onder het werkingsgebied. Arch'educ brengt met een **brede waaier aan vormingsactiviteiten** volwassenen in hun vrije tijd persoonlijke, sociale en culturele competenties bij. Het vormingscentrum heeft specifieke aandacht voor groepen die moeilijker hun weg naar vorming vinden, om hun deelname aan de samenleving te stimuleren.
- Arch'educ heeft zelf een aantrekkelijk vormingsaanbod, maar werkt ook samen met sociale en culturele sleutelfiguren, organisaties en sectoren. Zo zorgt Arch'educ voor de coördinatie en de afstemming van het educatieve aanbod in de regio. Daarnaast kiest het voor een projectmatige aanpak in **samenwerking met regionale partners**, om ook buiten het 'leslokaal' aan educatie en gemeenschapsvorming te werken. Gemeenten en andere instanties kunnen op Arch'educ een beroep doen voor een behoefteonderzoek en begeleiding bij de uitbouw van vorming.
- Eén educatief medewerker is voltijds betrokken bij vorming en projecten rond streekeigen identiteit en erfgoed. Die **aandacht voor de streek en haar erfgoed** valt af te lezen in het heel diverse vormingsaanbod (over natuur en milieu, computertechniek, persoonlijke ontwikkeling, kunst, creativiteit…). Er worden heel wat cursussen georganiseerd met een erfgoedgerichte inhoud, van volksdanslessen en een initiatie antiek, over een cursus landschappen lezen en genealogie voor beginners, tot erfgoedbezoeken aan het kartuizerklooster in Herne en het Kasteel van Gaasbeek. Arch'educ wordt voor de erfgoedcel een belangrijke partner bij het organiseren van vormingssessies voor de vele erfgoedvrijwilligers.

Sinds: 2004. Aantal personeelsleden: 12,2 vte. Statuut: vzw

- LANDELIJKE GILDEN VZW: EEN HART VOOR HET RURALE ERFGOED

- De Landelijke Gilden vzw is een **overkoepelende sociaal-culturele plattelands-beweging** die ontstaan is uit de lokale Boerengilden. De organisatie telt meer dan 900 lokale afdelingen in Vlaanderen en Brussel. In het werkingsgebied van de projectvereniging Pajottenland & Zennevallei zijn 34 afdelingsbesturen actief.
- Landelijke Gilden bevordert het sociaal-culturele verenigingsleven van haar leden-plattelandsbewoners en behartigt de **belangen van een leefbaar platteland**. Grote publieksactiviteiten zijn onder andere Dag van de Landbouw, Dorp in de Kijker en Open Tuinen. Met plattelandsklassen, landbouwleerpaden en kijkboerderijen probeert de Landelijke Gilden meer waardering te wekken voor de agrarische sector. De plattelandsacademie organiseert dan weer vorming voor de leden, over verschillende aspecten van plattelandsontwikkeling. Uit al deze acties spreekt een nauwe band met de Vlaamse land- en tuinbouw in al haar facetten, ook met het (agrarisch) erfgoed.
- Door samenwerking op landelijk vlak met de zusterorganisatie CAG (Centrum voor Agrarische Geschiedenis) en lokaal met de heemkundige kringen, regionale landschappen, LEADER-groepen (in casu Pajottenland+) … dragen de plaatselijke afdelingen hun steentje bij aan de **bewaring van en kennisoverdracht over het rurale erfgoed**. Zij zijn vaak ervaringsdeskundigen als het gaat om oude werktuigen en technieken, oude rassen en variëteiten, teeltwijzen, streekverhalen, agrarische bouwstijlen, boerenpaarden, veldkapellen… Zo ontwikkelde de afdeling in Herne een Grote Hoeveroute, een erfgoedtocht met gidsboekje die 18 oude landbouwbedrijven aandoet.
Sinds: 1972. Aantal personeelsleden: 2,5 vte (voor alle afdelingen in Vlaams-Brabant). Aantal leden (in Vlaams-Brabant): 1800, van wie 200 vrijwilligers. Statuut: vzw

- MUZIEKMOZAÏEK VZW: MUZIKALE MOTOR VOOR JAZZ EN VOLKSMUZIEK

- De vzw Muziekmozaïek is een fusie van de Volksmuziekfederatie, het pionierswerk van Herman Dewit van 't Kliekske, en Jazz Vlaanderen. De vzw is erkend door de Vlaamse Gemeenschap als een van de negen **landelijke amateurkunstenorganisaties**. De vereniging is in Vlaanderen en Brussel hét aanspreekpunt voor al wie, in groep of individueel, bezig is met folk en/of jazz. Zo organiseert Muziekmozaïek stages in folk, jazz en volksmuziek, is het de motor achter heel wat folk- en jazzevenementen (zoals Gooikoorts, een jaarlijks volksmuziekfestival in Gooik) en geeft het twee driemaandelijkse tijdschriften uit: *Jazzmozaïek* en *Goe Vollek* (over folk).
- Muziekmozaïek is meer dan een amateurkunstenorganisatie. De organisatie doet via haar Huis van de Levende Traditie (2004) ook veel **erfgoedgericht werk**, waar een documentatie- en informatiecentrum wordt uitgebouwd voor volksmuziek en jazz. Volksmuziek uit heel Vlaanderen wordt er geïnventariseerd en gedigitaliseerd. Door het uitgeven van boeken en cd's bewaart en ontsluit de organisatie heel wat materiaal. Muziekmozaïek werkt samen met andere organisaties uit het Pajottenland (zoals Pajottenland+) rond traditionele taal, dialecten en literatuur, gastronomie en ambachten.
- Zie over het Volksinstrumentenmuseum blz. 21.
Statuut: vzw.

- NATUURPUNT: BEHOUD VAN HABITATS

De plaatselijke afdelingen van Natuurpunt zetten zich in voor **natuurbehoud en -ontwikkeling** in hun gemeente. In Beersel werden in enkele jaren tijd met subsidies en vrijwillige bijdragen drie natuurgebieden aangekocht. Het beheer daarvan is erop gericht de biodiversiteit te verhogen en de leefwereld te ontwikkelen van specifieke planten en dieren die hun natuurlijke habitat in de regio hebben. Een sterk punt is het weidebeheer in overleg met de lokale landbouwers. Natuurpunt Beersel kan rekenen op een schare enthousiaste vrijwilligers.

PAJOTTENLAND+: BEHOUD VAN HET PAJOTSE BASISKAPITAAL

- De Plaatselijke Groep (PG) **Pajottenland+** vormt één van de twee werkingsgebieden binnen de provincie Vlaams-Brabant van het Europese LEADER-programma voor plattelandsontwikkeling. (LEADER staat voor *Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale*.) In Vlaanderen is de huidige LEADER-werking als zogenaamde 'as 4' ingeschreven in het Vlaamse Programma voor Plattelandsontwikkeling (PDPOII).
- Pajottenland+ is sinds 2003 een **publiek-privaat samenwerkingsverband** tussen de gemeentebesturen en de OCMW's van de gemeenten Bever, Galmaarden, Gooik, Herne, Lennik, Pepingen en Roosdaal, de provincie Vlaams-Brabant en 24 verenigingen die in de regio actief zijn (uit de sociale, economische, ecologische en culturele sector). Binnen haar algemene opdracht van plattelandsontwikkeling subsidieert en begeleidt de PG Pajottenland+ vernieuwende projecten van lokale plattelandsactoren, als ze voldoen aan de kenmerken van de LEADER-werking: bottom-up, multisectoraal en geïntegreerd, gebiedsgericht en strevend naar samenwerking en netwerkvorming.
- In haar Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS) voor de beleidsperiode 2007-2013 heeft Pajottenland+ als één van haar drie hoofddoelstellingen geformuleerd dat men deze landelijke regio een blijvend karakter wil bezorgen. Bij de maatregelen en acties die de PG hiervoor plant, gaat de nodige **aandacht naar het streekeigen erfgoed**. Zo wil de PG het basiskapitaal van het Pajotse platteland behouden en versterken door onder andere te werken aan bewustwording en ondersteuning van acties ter bevordering van plattelands- en volkscultuur, streektaal en -gebruiken, landelijk en agrarisch erfgoed. Ook het uitdragen van de kenmerkende aspecten van de Pajotse streekidentiteit via erfgoedevenementen is een actiepunt. Pajottenland+ ontwikkelt en subsidieert hiervoor al sinds de vorige beleidsperiode projecten rond het plattelandserfgoed in al zijn facetten. Op blz. 54 gaan we daar dieper op in.

- ### ROOSDAAL (PAMEL) – PROVINCIAAL PROEFCENTRUM VOOR KLEINFRUIT: DE LEVENDE AARDBEIENTRADITIE

- Het Provinciaal Proefcentrum voor Kleinfruit (PPK) in Pamel (Roosdaal) houdt de traditie van de **aardbeiteelt** in het Pajottenland levend. Het PPK functioneert als **kenniscentrum voor de biologische teelt van aardbeien en ander kleinfruit** en is uniek in West-Europa. Er staat een collectie bomen, er is een assortiment pitfruit en er wordt een verzameling aardbeienrassen aangelegd. Jaarlijks organiseert het PPK een Dag van de Aardbei.
- Dankzij de werking blijft de **herinnering aan deze Pajotse traditie levendig**. De streek was in de 19de en begin 20ste eeuw, en zeker tussen beide oorlogen, een vermaard productiecentrum van aardbeien en ander kleinfruit; dat werd vooral 'uitgevoerd' naar Brussel. De teelt gebeurde op kleinschalige basis door boerenfamilies, die er een extra inkomen aan overhielden. Er bleef veel beeld- en archiefmateriaal over bewaard, maar dat is verspreid, vooral bij privéverzamelaars.
- Het is de intentie van het PPK om, i.s.m. diverse partners (gemeentebestuur, Nationaal Verbond der Aardbeitelers, provincie...), **een interactief museum** uit te bouwen waar de aardbei en de aardbeiteelt in al haar facetten van verleden tot heden in de kijker worden gesteld.
Sinds: 1995. Aantal personeelsleden: 10.

- ### REGIONAAL LANDSCHAP ZENNE-ZUUN-ZONIËN (RLZZZ): PARTNER IN HET ERFGOEDLANDSCHAP

- Deze vzw is een **samenwerkingsverband** van vijftien gemeentebesturen uit de streek, de provincie Vlaams-Brabant en twintig natuurverenigingen, landbouworganisaties, wildbeheerseenheden en toeristische verenigingen. Behalve Linkebeek vallen alle gemeenten van de projectvereniging die dit beleidsplan indiende, binnen het werkgebied van RLZZZ.
- Het RLZZZ maakt werk van **natuur- en landschapsontwikkeling** en creëert een draagvlak voor natuur- en landschapszorg in de streek. Het team opereert vanuit de standplaats in de Oude Pastorie in Gaasbeek.
- Het werkingsgebied bestaat uit twee grote landschappelijke eenheden: het Pajottenland met de Zuunbeek en de Brabantse Ardennen; die worden van elkaar gescheiden door de Zennevallei. Het Regionaal Landschap

wil het overheersende **landelijke karakter van het landschap**, sterk beïnvloed door de landbouw ondanks de stijgende bebouwingsgraad, verder uitbouwen en inpassen in de huidige streekevolutie.
- RLZZZ zet niet alleen natuurprojecten op, maar werkt ook rond **landschap, (cultureel) erfgoed en streekidentiteit**. Hierdoor is het ook een regionale speler in het erfgoedveld, met drie medewerkers die zich inzetten voor het erfgoed. Het Regionaal Landschap zoekt bij zijn initiatieven naar een combinatie van het (historische) landschap met landelijk onroerend erfgoed, maar ook met het cultureel erfgoed in de vorm van (historisch) beeldmateriaal en immaterieel erfgoed (verhalen). RLZZZ gaat voor projecten vaak partnerships aan met andere instanties, zoals Pajottenland+ en het Centrum voor Agrarische Geschiedenis (CAG). Zie voor de erfgoedprojecten van het RLZZZ op blz. 55.
Sinds: 1993, met erkenning door de Vlaamse Gemeenschap in 1998 (Natuurdecreet). Aantal personeelsleden: 14 vaste en projectmedewerkers.

- **STILTEGEBIED DENDER-MARK: STILTE, ERFGOED EN WELZIJN**

Het Stiltegebied Dender-Mark was in 2001 het eerste proefproject in Vlaanderen. Met dit project, waar de gemeenten Galmaarden en Geraardsbergen en de provincies Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant bij betrokken zijn, wilde de Vlaamse overheid nagaan hoe de **waarde van stiltegebieden** behouden en uitgediept kan worden en hoe men ze kan aanwenden om tot een betere leefkwaliteit te komen voor zoveel mogelijk mensen. Na dit pilootproject zijn in Vlaanderen al meer stiltegebieden ontstaan en werd een bredere werking opgezet rond stilte, rust en ruimte als bron van inspiratie en leefkwaliteit. De werking zich richt op **erfgoed, welzijn, gezondheid** en andere maatschappelijke sectoren, en wordt gecoördineerd vanuit het Centrum Waerbeke in Geraardsbergen.
Sinds: 2001.

- **STREEKGIDSEN: KWALITEITSGIDSEN**

- De Streekgidsenvereniging Zuidwest-Brabant ontplooit haar werking in het gebied Pajottenland & Zennevallei. De vereniging behartigt in de eerste plaats de **belangen van toeristische gidsen van de streek**. Ze organiseert bijscholing en verstrekt informatie en documentatie. Ze promoot en bevordert ook het toerisme in de streek. De vereniging werkt nauw samen met de toeristische diensten van de betrokken gemeenten en de gewestelijke VVV.
- De Natuurgidsen Zuid-West Brabant organiseren maandelijks een 'open wandeling' in de streek. De organisatie begeleidt ook lagere scholen bij themawandelingen, zoals tijdens de Week van het Bos. Door de uitwerking en begeleiding bij educatieve voetpaden laten ze kinderen kennismaken met de **streekeigen natuur**. De natuurgidsen zijn actief in de plaatselijke afdelingen van **Natuurpunt**. Hun activiteiten en werking bundelen ze met Natuurpunt Beersel, Natuurpunt Halle, Natuurpunt Rode, Calopteryx en JNM Zuidwest-Brabant in het natuurinfoblad *Hyacint* (www.hyacint.info).
- De vzw Culturama (1991; 8 bestuursleden) richt zich in de eerste plaats op Brussel, maar verder ook op Dilbeek en de hele regio Pajottenland & Zennevallei. Het gaat om **professioneel geschoolde gidsen** (historici, kunsthistorici, amateurhistorici…) die wandelingen en museumbezoeken begeleiden, lezingen en workshops geven en raad geven i.v.m. dagprogramma's.
- De VVV-Halle (1954) regelt vrijwilligersgidsen voor bezoekersgroepen. Zij verzorgen vooral historische rondleidingen in de stad Halle.

- **TOERISME PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI: TOERISME, STREEKONTWIKKELING EN ERFGOED**

- Een vitale partner van Toerisme Vlaams-Brabant in Pajottenland & Zennevallei is de vzw Toerisme Pajottenland & Zennevallei, die sinds de late jaren zestig actief is. Zij is er op bovenlokaal niveau in geslaagd de gemeenten van de regio op **eenzelfde golflengte te krijgen inzake toerisme**. Naast het hoofdkantoor te Halle en het bijkantoor te Galmaarden zijn er lokale aanspreekpunten in Beersel, Sint-Pieters-Leeuw en Lennik. Ook het Kasteel van Gaasbeek, het FeliXartmuseum en andere musea en (cultuur)historische sites zijn belangrijke partners van de regionale VVV.
- De laatste jaren is sterk geïnvesteerd in de promotie, en in de toekomst wil Toerisme Pajottenland & Zennevallei haar werking verder uitbreiden en professionaliseren. De drie werkgroepen – Markvallei, Zenne, Zuun & Zoniën, en Geuzestreek – ontwikkelen voor hun respectievelijke gebied toeristische initiatieven. Daarbij wordt ad hoc samengewerkt met naburige toeristische gebieden of initiatieven. VVV Toerisme Pajottenland & Zennevallei beroept zich in haar visie en missie op **vier pijlers**: streekontwikkeling; de valorisatie van het erfgoed; educatief toerisme; de promotie van kunstinitiatieven.

4. BIJ WIJZE VAN BESLUIT

- **STERKTES**

- Sterke professionele erfgoedspelers zijn het Kasteel van Gaasbeek (museum, archief, tuin) en FeliXartmuseum in Drogenbos (kunst, ecologie).
- Er zijn krachtige organisaties actief in de streek die, zonder zich tot het erfgoed te beperken, er toch intens aandacht voor hebben in het kader van de streekidentiteit, het behoud van het agrarisch karakter en het landschap, de natuur enz.
- Er zijn enkele belangrijke collecties die de hele streek bestrijken: de streekbibliotheek van het Kasteel van Gaasbeek in Lennik, de heterogene collectie van het Zuidwestbrabants Museum in Halle...
- Wat de archiefdiensten betreft, is de Zennevallei redelijk goed bestaft, in tegenstelling tot het Pajottenland. De bewaaromstandigheden in deze gemeenten zijn relatief goed. In enkele gemeentelijke archieven-met-archivaris is er ook een sterke vrijwilligerswerking.

- **ZWAKTES**

- In de zeven landelijke gemeenten van het samenwerkingsverband Pajottenland+ is de professionele cultureel-erfgoedsector nagenoeg afwezig, met Gaasbeek (Lennik) als grote uitzondering. Elders zijn er iets meer professionals. Op enkele uitzonderingen na zijn er geen professionele archivarissen in de gemeentelijke en OCMW-archieven. Daar is dan ook geen culturele archiefwerking.
- Veel is nog onbekend i.v.m. archieven en cultureel-erfgoedcollecties: wat is er, wat is het belang, wat is de potentie, waar bevinden ze zich? Dit betekent dat de huidige omgevingsanalyses onvermijdelijk witte vlekken vertoont.
- Door hun uitzonderlijke positie (en hun geringe omvang) is het voor de faciliteitengemeenten Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode bijzonder moeilijk om een op professionaliteit gestoeld beleid te ontwikkelen voor hun Vlaamse erfgoed. Een gemeentelijke archiefwerking is er onbestaand en door de slechte bewaaromstandigheden zijn de archieven zelfs bedreigd.

- **KANSEN**

- Er liggen voor de streek als geheel kansen in de werking van organisaties die niet in de eerste plaats erfgoedorganisaties zijn maar die geregeld projectmatig werken rond erfgoed in het kader van de

streekontwikkeling. Ze betrekken daar nu al verenigingen en vrijwilligers bij, doen een beroep op Vlaams expertise, vertrekken van plekken en betrekken daar de diverse soorten erfgoed bij. Dit zijn dan ook kiemen van samenwerkingsverbanden. Hier wordt als vanzelf een 'geïntegreerde en integrale erfgoedwerking' in de praktijk gebracht.
- Er zijn organisaties en instellingen met een groter potentieel dan momenteel wordt waargemaakt (Papiermolen Herisem, Herman Teirlinckhuis; Zuidwestbrabants Museum).
- De FeliXsite is in de beleidsnota van minister Bourgeois (onroerend erfgoed) een prioriteit.
- Erfgoed en toerisme kunnen op veel plaatsen een vruchtbaar verbond aangaan.
- In de regional branding van de streek, waar momenteel aan wordt gewerkt, kan het cultureel erfgoed een uiterst belangrijke, zo niet bepalende plaats innemen.

- **BEDREIGING**

- Een zwak vertegenwoordigde professionele sector betekent ook een zwakke vertegenwoordiging in bepaalde gremia.

De vrijwilligers

Wie neemt in Pajottenland & Zennevallei onbetaald de diverse vormen van erfgoedwerking op zich? En welke collecties beheert een aantal van deze individuen, verenigingen en organisaties? Deze vragen staan centraal in dit luik.

1. MUSEA EN (PRIVÉ-)ERFGOEDCOLLECTIES

- **BEERSEL – BROUWERIJMUSEUM OUD BEERSEL: LAMBIEK IN DE ZENNEVALLEI**

Sinds 1882 worden in deze brouwerij, die in 2005 werd heropend, lambiekbieren gebrouwen. Een bescheiden **collectie brouwersalaam en een (afgedankte) brouwinstallatie** (met koelschip en wortpomp) doet dienst als museum. De publiekswerking draait op vrijwilligers die zich verenigden in de vzw De Geuzen van Oud Beersel; zij verzorgen de wekelijkse groepsbezoeken. Dit is het enige brouwersmuseum in de Zennevallei. Men bereidt de uitbouw van een volwaardig levend brouwerijmuseum voor.
Sinds: 1973; in 2007 heropstart museale werking. Aantal bestuursleden: 4. Statuut: vzw. Website: www.oudbeersel.com

- **BEERSEL (ALSEMBERG) – ONZE-LIEVE-VROUWEKERK: EEN RIJKE, HERTOGELIJKE PLEK**

- De kerk, naast Halle en Scherpenheuvel een belangrijk **bedevaartsoord van Maria** in Vlaams-Brabant, bezit behalve het romaanse mirakelbeeld uit 1242 nog verscheidene andere kunstwerken. Enkele schilderijen, waaronder een aantal die de geschiedenis van de bedevaartplaats uitbeelden, werden omstreeks 1645 geschilderd door Antoon Sallaert. In de fraaie 18de-eeuwse sacristie worden voorwerpen bewaard met betrekking tot de Mariacultus, zoals mantels en kantwerk. De kerk stond eeuwenlang onder de rechtstreekse bescherming van de Brabantse hertogen. Een getuige hiervan is de uitgebreide collectie religieus vaatwerk.
- Een **rijke collectie archiefstukken** (ca. 16 strekkende meter) wordt bewaard in een hiervoor bestemd lokaal naast de pastorij. De oudste stukken zijn 13de-eeuws. Blikvanger is een deel van het privéarchief van pastoor Jan Bols, Vlaams voorvechter en verzamelaar van Vlaamse liederen (ca. 2 strekkende meter). Tijdens zijn pastoorschap in Alsemberg (1887-1907) voerde hij een intense correspondentie, o.m. over de neogotische

restauratie van de kerk. Daarnaast is er een uitgebreide collectie oude devotiedrukken en een foto- en prentenarchief. Het archief is opgenomen in de Archiefbank Vlaanderen.
- De kerkfabriek is eigenaar van de collectie en de toeristische exploitatie gebeurt i.s.m. vrijwilligers en de VVV Zennevallei-Pajottenland.

- **DILBEEK – PEDEMOLEN: EEN LEVEND MUSEUM**

De vzw Dilbeeks Erfgoed houdt de gerestaureerde Pedemolen draaiend en maalvaardig. Deze vzw zet zich o.a. in voor het **behoud en de ontsluiting van de molen.** Om de twee weken zijn er maaldemonstraties en rondleidingen, en hangt in het museumcafé 'de sfeer van toen'. De verzameling voorwerpen wordt voortdurend uitgebreid. Ze documenteert alles wat te maken heeft met de werking van een watermolen, de band met de lokale brouwerijen en het dagelijkse leven van het molenaarsgezin.
Sinds: 2001. Website: www.dilbeekserfgoed.be

- **DILBEEK (SINT-ANNA-PEDE) – OPENLUCHTMUSEUM BRUEGEL: KUNST IN DE NATUUR**

Pieter Bruegel de oude woonde de laatste jaren van zijn leven in Brussel en bezocht volgens historische bronnen de Pedevallei en zijn bewoners. Dit gratis openluchtmuseum omvat 19 kleurvaste en weerbestendige reproducties van werken van Bruegel, op geëmailleerde staalplaten. Er is een wandelpad en een fietsroute, en dit alles wordt ontsloten met folders en meertalige brochures. Het project trekt een internationaal publiek aan. Dit is een initiatief van de vzw Dilbeeks Erfgoed, met de steun van de gemeente, Toerisme Vlaanderen, vzw 'de Rand, de provincie Vlaams-Brabant, de Vlaamse Gemeenschap en nog andere partners.

- **GALMAARDEN (VOLLEZELE) – MUSEUM VAN HET BELGISCHE TREKPAARD: BAKERMAT VAN EEN WERELDFENOMEEN** (ZIE OOK OP BLZ. 29 en 50)

- Het Museum van het Belgische Trekpaard, een familiaal initiatief, startte als feitelijke vereniging met als doel de herinnering aan de belangrijke rol van de voormalige stoeterijen in Vollezele, de **bakermat van het Belgische trekpaard** ('de Brabander'), levend te houden. Er is een **waardevolle collectie** schilderijen, foto's, paardentuig, garelen, hoefsmidgerei… en een **ruim archief** stoeterijboeken en verkoopslijsten.
- Het museum in het oud-gemeentehuis van Vollezele, dat ter beschikking is gesteld door de gemeente, is te bezoeken op afspraak en de budgettaire **mogelijkheden zijn beperkt**, wat zich laat voelen in de infrastructuur en de presentatie. Het wordt beheerd door gemotiveerde vrijwilligers en ondersteund door de gemeente Galmaarden.
Sinds: 2000. Website: www.museumvanhetbelgischtrekpaard.be.

- **GALMAARDEN (VOLLEZELE) – MUSEUM JAN BALLINGS: POPULAIR TONEELAUTEUR**

- Op dezelfde locatie als het Museum van het Belgische Trekpaard huist sinds juli 1997 het Museum Jaak Ballings. Deze dichter-toneelschrijver was onderwijzer te Vollezele voor hij in Brussel ambtenaar werd. De productieve Jaak Ballings (1881-1941) schreef maar liefst 150 toneelwerken, vooral **blijspelen** die in het amateurcircuit bijzonder populair waren. Ballings schreef ook volksverhalen.
- Het museum wordt vrijwillig beheerd door de toneelvereniging KT Helpt Elkander vzw, die nog mee opgericht werd door Jaak Ballings. Bezoekers krijgen er een **overzicht van zijn leven en werk** aan de hand van de verzamelde werken, verzen, liederenteksten, stukken over het schrijversleven, persartikels en enkele persoonlijke bezittingen van de schrijver. Het museum kampt met dezelfde problemen als zijn huisgenoot.
Sinds: 1997.

- GALMAARDEN – MIJNWERKERSMUSEUM: PENDELENDE MIJNWERKERS

- In het station van Galmaarden bevindt zich een **mini-mijnwerkersmuseum**. Het in 2000 vernieuwde station was in het begin van de 20ste eeuw de draaischijf voor het pendelvervoer van de vele mijnwerkers uit de streek naar de mijnen in de Borinage. Ook de architectuur van het station verwijst naar het mijnwerkersverleden van de streek: er worden twee lifttorens van mijnschachten nagebootst. Vóór het station staat het standbeeld *De Mijnwerker*, zoals aan het station van Tollembeek een meer dan 4 meter hoge *Mijnwerkerslamp* pronkt.
- Het minimuseum in het station van Galmaarden toont het mijnwerkersverleden aan de hand van werktuigen, kledij, gesteenten en documenten, zoals foto's, knipsels en doodprentjes, maar ook maquettes en films. Het werd beheerd door vzw De Mijnwerker, maar de vereniging is recent wegens gebrek aan nieuw bloed ontbonden. Hierdoor is de toekomst van dit minimuseum **onzeker** geworden.

- GOOIK (KESTER) – VAN REEPINGHENHUISJE: HET LEVEN OP HET PLATTELAND IN BEELD

Het Van Reepinghenhuisje in Kester herbergt een **unieke collectie aan landbouwwerktuigen en huishoudelijk materiaal** uit de 18de tot 20ste eeuw, als het ware *in situ*. Het huisje is het laatste volledige lemen vakwerkhuis in het Pajottenland en staat nog op zijn oorspronkelijke bouwplaats. Het dateert uit 1777 en is genoemd naar Emile Van Reepinghen, die hier tot 1965 leefde. In 2008 kwam het in handen van een nieuwe privé-eigenaar, die het wil restaureren. De inrichting bleef nagenoeg ongewijzigd. Samen met de bewaarde inboedel geeft ze een uniek beeld van de levenswijze op het platteland in de 18de en 19de eeuw.

- HALLE – CRYPTE EN SCHATKAMER VAN DE BASILIEK: EEN LITURGISCHE COLLECTIE

- Deze permanente tentoonstellingsruimte is ingericht in de gotische crypte onder het koor. Ze bevat enkele **topstukken**, zoals uitzonderlijke monstransen geschonken door Hendrik VIII en Lodewijk XI. Liturgisch vaatwerk en textiel vormen het hoofddeel van de verzameling. Vermeldenswaard is ook het Gulden Boek van de Broederschap van Onze-Lieve-Vrouw van Halle uit 1344.
- De kerkfabriek is eigenaar van de collectie en de toeristische exploitatie gebeurt i.s.m. Toerisme Halle vzw en vrijwilligers.

- HALLE – KLOKKENTORENMUSEUM: BASILICALE KLOKKEN

- Dit kleine museum bevindt zich in de toren van de Sint-Martinusbasiliek en herbergt een verzameling **historische klokken** vanaf de 14de eeuw. Er zijn afgietsels en een beiaardklavier. Boven in de toren kan men de beiaard bezoeken. Uniek is de klok uit 1505 met het wapenschild van Hendrik van Witthem, kasteelheer van Beersel.
- De kerkfabriek is eigenaar van de collectie en de toeristische exploitatie gebeurt i.s.m. Toerisme Halle vzw en vrijwilligers.

- HALLE – SINT-MARTINUSBASILIEK: KUNST EN VOLKSDEVOTIE

- De Halse basiliek bevat belangrijke **kunstwerken** die het lokale karakter ver overstijgen. Het bekendst is het miraculeuze Mariabeeld, een Zwarte Madonna van ca. 1250. Andere blikvangers zijn de gepolychromeerde apostelbeelden van begin 15de eeuw in het koor. Ze zijn geïnspireerd door het werk van Claus Sluter. In de doopkapel staat een geelkoperen doopvont (2,46 meter hoog) uit 1446. Belangrijk is verder het albasten retabel uit 1533 van Johan Mone. De **kanonballen** die in de basiliek worden bewaard herinneren aan het mislukte beleg van 1489 door Filips van Kleef. Ze hebben een belangrijke plaats in de volksdevotie van de 'Zwarte Madonna met haar ballen'.

- De vzw Pro Arte Hallensi (sinds 1993) zorgt voor middelen met het oog op de restauratie van de 22 ex voto-schilderijen in de basiliek.
- De kerkfabriek is eigenaar van de collectie en de toeristische exploitatie gebeurt i.s.m. Toerisme Halle vzw en vrijwilligers.

- LENNIK (GAASBEEK) – HEEMKUNDIG MUSEUM: ON HOLD

In de Oude Pastorie in Gaasbeek bevond zich de verzameling van het **voormalige heemkundig museum**. Dat werd in 2000 ontruimd voor de huisvesting van enkele streekverenigingen. De collectie (een schoolklasje uit het interbellum, huisraad en landbouwalaam uit de 19de en 20ste eeuw, historische kaarten en documenten) wordt bewaard in een gemeentelijk depot. Er zouden plannen zijn om haar opnieuw toegankelijk te maken.

- ROOSDAAL (ONZE-LIEVE-VROUW-LOMBEEK) – MUSEUM DE HERTBOOMMOLEN: MEER DAN EEN MOLEN

- Een vzw houdt de gerestaureerde Hertboommolen ('de Zepposmolen') draaiend en maalvaardig. Deze vzw, die steunt op vrijwilligers met een grote deskundigheid, zet zich in voor het **behoud van het (wind)molenerfgoed** en is nationaal en internationaal actief. Ze richt o.m. molenaarscursussen in.
Sinds: 2004. Aantal bestuursleden: 8.
- Een zuster-vzw is verantwoordelijk voor Museum De Hertboommolen. De eigentijds gepresenteerde **collectie** handelt over de werking en de geschiedenis van deze houten standaardmolen met open voet (werktuigen, maquettes, renovatiesporen…). Er is ook een **documentatiecentrum** met molenliteratuur, waaronder waardevolle 16de-eeuwse boeken. De collectie en het documentatiecentrum zijn online ontsloten via een raadpleegbare database.
- Het museum bewaart in een **verhalendatabank** ook mondeling erfgoed (zoals de overleveringen over de moordpartijen op de molensite in 1745 en 1917), en documentatie en verhalen over de eerste jeugdfeuilletons in Vlaanderen, in het bijzonder *Kapitein Zeppos*. Ook streekerfgoed (notariële archiefstukken, gegevens over de lokale klompenmakersnijverheid) wordt er bewaard.
- De windmolensite met het museum is op afspraak en elke zondagnamiddag open, in de zomer ook op feestdagen.
Sinds: 2006. Aantal bestuursleden: 6. Aantal leden: 15. Website: www.hertboommolenmuseum.be

- PRIVÉCOLLECTIES: ENKELE VOORBEELDEN

Uit de aard van de zaak is onze kennis van privécollecties in het gebied Pajottenland & Zennevallei hoogst onvolledig. Een kleine greep:
- De familie Colruyt (Halle) bezit een grote collectie religieuze kunst, voornamelijk edelsmeedwerk. Ze is voornamelijk gegroeid uit de nalatenschap van beeldhouwer-edelsmid Camille Colruyt (1908-1988), een van de grootste religieuze kunstenaars van de 20ste eeuw.
- René De Loecker uit Leerbeek (Gooik) bezit een uitgebreide verzameling documenten, beeldmateriaal en objecten over de buurtspoorwegen (o.m. de 'boerentram').
- Alex Geysels uit Linkebeek bezit een uitgebreide collectie postkaarten, documenten en archieven over deze gemeente.
- De privéverzameling van Fons Vanden Berghen is van een uitzonderlijk hoog niveau. Zijn collectie toestellen over telegrafie en telefonie en alle mogelijke communicatietoestellen uit de 19de eeuw is indrukwekkend. De collectie werd tentoongesteld op Erfgoeddag 2008.
- Hallenaar Johan Vanvolsem bezit een uitgebreide collectie oude streek- en landkaarten.
- Edgar Winderickx uit Dworp bezit een uitgebreid familiearchief, voornamelijk over de industriële activiteiten van deze familie in de Molenbeekvallei als papiermakers en brouwers.

2. HEEMKRINGEN EN ERFGOEDWERKGROEPEN (al dan niet met een eigen collectie)

- **BEERSEL – HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP 'VAN WITTHEM' BEERSEL: LOKALE GESCHIEDENIS VOOR EEN BREED PUBLIEK**

- Het genootschap legt zich toe op de **studie van de lokale geschiedenis**. Ook archeologie, folklore, familiekunde en andere hulpwetenschappen behoren tot de werksfeer. Men verwerft en verzamelt alle voorwerpen die bijdragen tot de kennis van de geschiedenis van de dorpen die vandaag de dag samen de gemeente Beersel vormen. Er is een beperkte collectie fotomateriaal en prentbriefkaarten. Die wordt aangevuld met schenkingen van verenigingen (vlaggen, affiches …) en particulieren, waaronder het muziekarchief van koster Vandenbosch (1883-1978) en bidprentjes. Daarnaast is er ook nog documentair materiaal en een beperkte 'erfgoedbibliotheek' met boeken en tijdschriften over lokale geschiedenis. Er zijn plaatsingslijsten.
- Het genootschap spreekt een **zo breed mogelijk publiek** aan, o.m. met tentoonstellingen op jaarmarkten. I.o.v. de gemeente ontwikkelde het een digitale databank voor de ontsluiting van geboorte-, huwelijks- en overlijdensakten (1650-1900) die familieonderzoekers in de bibliotheek kunnen raadplegen. Artikels worden gepubliceerd in het trimestriële tijdschrift *En het dorp zal duren*...
- Het behoud en beheer van de collectie laat te wensen over en het verzamelbeleid is eerder ad hoc. De collectie wordt momenteel ontsloten en geïnventariseerd in ErfgoedPlus. Sterktes zijn de **stevige basis van erfgoedvrijwilligers**, die ook door de gemeente worden ondersteund, en de brede lokale bekendheid.
Sinds 1997. Actieve leden: 18 in de 'Commissie' die het Genootschap aanstuurt, onder wie de schepen van Cultuur, de archivaris van Beersel en de cultuurbeleidscoördinator. Aangesloten leden: ca. 200. Statuut: werkgroep van de cultuurraad (geen vzw). Website: via www.beersel.be

- **DILBEEK – VLAAMSE VERENIGING VOOR FAMILIEKUNDE: VORMING EN DOCUMENTATIE**

Het lokaal van de regionale afdeling van de Vlaamse Vereniging voor Familiekunde bevindt zich in Dilbeek. Haar **werkingsgebied** omvat de 16 gemeenten van de projectvereniging Pajottenland & Zennevallei en andere gemeenten rond Brussel. De afdeling heeft een eigen **documentatiecentrum** (bibliotheek, tijdschriften over genealogie en aanverwante wetenschappen, rouwbrieven en bidprentjes), en ze organiseert maandelijks **voordrachten en geregeld lessenreeksen**. Er zijn contacten met professionele archivarissen en historici.
Sinds: 1990. Aantal actieve leden: 11. Aantal aangesloten leden: ca. 250. Statuut: vzw (sinds 2009). Website: http://sites.google.com/site/vvfdilbeek/

- **DILBEEK (SINT-MARTENS-BODEGEM) – HEEMKRING BODEGHAVE: GROOT LOKAAL DRAAGVLAK**

De heemkring is op heel uiteenlopende manieren bezig met de **geschiedenis van Bodegem**: er is een documentatiecentrum, er worden publicaties uitgegeven en tentoonstellingen georganiseerd, er vinden voordrachten, wandelingen en uitstappen plaats. Het bestuur is een dynamische ploeg en de belangstelling bij de plaatselijke bevolking is groot. Het ledenbestand veroudert.
Sinds: 1965. Aantal bestuursleden: 8. Aantal leden: 140 (gezinnen en individuen). Statuut: tot 2005 vzw. Website: via www.beugoem.be

- **DROGENBOS – HEEM- EN GESCHIEDKUNDIGE KRING SICCA SILVA DROOGENBOSCH: BESCHEIDEN WERKING**

- Sicca Silva Droogenbosch heeft de gemeente en haar verleden als werkings- en studiegebied. De kring heeft een eigen lokaal met een **beperkte documentaire en heemkundige collectie** (waaronder een deel van het parochiearchief en voorwerpen i.v.m. lokale verenigingen), en onderhoudt goede contacten met de gemeente.

- De leeftijd van de leden en onzekerheid over de opvolging zijn zwakke punten, net als de gebrekkige ontsluiting van de collectie.
Sinds: 1990. Actieve leden: 8. Aangesloten leden: een groot vrijwilligersbestand. Statuut: feitelijke vereniging.

- **GOOIK – FILMCLUB GULIVER: ERFGOED IN (DIGITAAL) BEELD**

Filmclub Guliver (**Gu**ikse **li**ederen en **ver**halen) heeft een ruime missie: Guliver wil het cultureel erfgoed aan liederen, volksverhalen, tradities en andere vormen van lokale identiteitsbeleving uit Gooik en het Pajottenland digitaal vastleggen in (kort)films op dvd. Deze actieve club bracht de dvd *Pajottenpoëzie* uit met Gooikse liederen en vertellingen. Met een tweejaarlijkse dvd-kortfilmwedstrijd *Het Gouden Hamertje* (edities in 2006 en 2008) wil Guliver amateurfilmers en erfgoedactoren aanzetten tot samenwerking om het cultureel erfgoed (verhalen, liederen en gebruiken) in digitale beelden vast te leggen.
Sinds: 2006. Actieve leden: 5.

- **GOOIK – HEEMKUNDIGE KRING VAN GOOIK: DYNAMIEK EN KWALITEIT**

Gooik heeft een **actieve en ledenrijke heemkundige kring met een dynamisch bestuur**. Dit zijn de belangrijkste activiteiten:
- sinds 1986 verschijnt het tijdschrift *Gooik*, dat vanaf jaargang 1996 een driemaandelijkse publicatie werd met artikels over de geschiedenis en het erfgoed van Gooik, maar ook nieuwsberichten 'in en om de Kring';
- de expertise en deskundigheid van de leden blijkt ook uit de uitgave van intussen 21 verzorgde themaboeken *Bijdragen tot de Gooikse geschiedenis*. Recente uitgaven zijn *Vluchten! Naklanken bij oorlogsverhalen uit Geluwe en Gooik* (2008) en *Café in, café uit, de Gooikse en Strijlandse cafés rond 1920 tot nu* (2009);
- de kring maakt jaarlijks het persboek over de gemeente, een waardevol archief voor de komende generaties;
- de aanmaak van gegevensbanken die digitaal te raadplegen zijn via de zeer verzorgde website van de kring: 'Het Geheugen van Gooik' is een veelzijdig fotoarchief, 'Gooik in beweging' een videoarchief;
- regelmatig worden evenementen georganiseerd, zoals een jaarlijkse quiz, voordrachten, tentoonstellingen…
Sinds: 1984. Actieve leden: 11. Aangesloten leden: ca. 350. Statuut: feitelijke vereniging. Website: www.heemkunde-gooik.be

- **HALLE – KONINKLIJKE GESCHIED- EN OUDHEIDKUNDIGE KRING VAN HALLE: VEELZIJDIGE WERKING**

De oudste heemkring in de regio zet zich in voor het **bestuderen, bewaren en verspreiden van (de kennis over de) geschiedenis** van de stad Halle en de deelgemeenten Lembeek en Buizingen. Dit zijn de belangrijkste activiteiten:
- de kring geeft diverse publicaties uit en organiseert regelmatig activiteiten (tentoonstellingen, lezingen en cultuurhistorische uitstappen) om de Hallenaren met de geschiedenis van hun stad te laten kennismaken. Het bouwkundig, sociaal en cultureel erfgoed komt ruimschoots aan bod, net als het dialect en volksgebruiken;
- het brede publiek kent de kring dankzij het driemaandelijkse tijdschrift *Hallensia*;
- de kring ijvert voor het behoud en de restauratie van het Halse erfgoed en werkt hiervoor samen met diverse instanties en verenigingen, zoals de Erfgoedcel van de Stad Halle, het Sint-Lucasarchief, de werkgroep Oud-Halle en het Zuidwestbrabants Museum, waar ze collectiestukken aan in bruikleen geeft;
- de kring werkt mee aan initiatieven van andere lokale verenigingen en aan Open Monumentendag en Erfgoeddag.
Sinds: 1922. Actieve leden: kern van 14 vrijwilligers. Aantal leden: 409. Statuut: feitelijke vereniging. Website: www.hallensia.be

- **HALLE – VZW SERVAIS: PROFESSIONELE WERKING**

De vzw zet zich in voor de studie en de bekendmaking van **leven en werk van de Halse cellist en componist François Servais (1807-1866) en zijn nakomelingen**, en bij uitbreiding voor het Halse muzikale en culturele erfgoed. De vzw:
- stelt een collectie samen (i.s.m. het Zuidwestbrabants Museum, waar ze de verworven stukken in bruikleen geeft), verricht en stimuleert onderzoek, geeft publicaties uit en organiseert concerten, tentoonstellingen en andere evenementen;
- informeert met een nieuwsbrief ca. 850 abonnees. Ze bereikt een breed en divers publiek van Hallenaren (jong en oud), muziekliefhebbers en musici uit de regio en de hele wereld;
- werkt samen met andere verenigingen en organisaties in en buiten Halle (bv. tijdens het 'Festival Servais 2007', waarbij gedurende één jaar tientallen evenementen werden georganiseerd);
- werkt met vrijwilligers die in hun domein professionals zijn, zoals de uitgebreide website laat zien.
Sinds: 2003. Actieve leden: een tiental vrijwilligers. Aantal leden: 107. Statuut: vzw. Website: www.servais-vzw.org/

- **HALLE – VRIENDEN VAN DE BASILIEK: BEHARTIGEN VAN DE RESTAURATIE**

De Vrienden leggen zich toe op de geschiedenis van **de Halse Sint-Martinusbasiliek en haar bedevaart**. Ze zamelen gelden in voor de restauratie, volgen de verschillende fasen van de werking op, nemen onderdelen van de restauratie voor hun rekening en maken de restauratie en de geschiedenis van de basiliek bij een ruim publiek bekend, o.m. door de verkoop van oude leien, een tekenwedstrijd, een concert…

- **HERNE – HERNIA: RUIME CULTURELE WERKING**

Hernia vzw heeft een ruimere dan louter heemkundige werking. Als **culturele vereniging** voor de gemeente Herne legt ze zich toe op de organisatie van concerten, voordrachten, tentoonstellingen van beeldende kunst…, maar ook op meer erfgoedgerichte projecten. Zo speelt de vzw een centrale rol in het Gemeentelijk Studiegenootschap Hernse Kartuis (zie hieronder), geeft ze publicaties uit over het bouwpatrimonium van de gemeente (zoals *Kapellen en kleine monumenten in groot Herne*, 2004) en organiseert ze daar ook rondleidingen over.
Statuut: vzw.

- **HERNE – GEMEENTELIJK STUDIEGENOOTSCHAP HERNSE KARTUIS: HERNSE KARTUIZERS OP DE KAART**

- Het voormalige **kartuizerklooster in Herne**, waarvan alleen nog het poortgebouw en een schuur overbleven, speelde in de middeleeuwen een belangrijke rol als centrum van kopiisten en van boekproductie en als vertaalcentrum (uit het Latijn). De eerste vertaling van bepaalde delen van de Latijnse Bijbel naar het Middelnederlands gebeurde hier.
- Het studiegenootschap bestudeert de kartuizerorde en haar aanwezigheid in Herne. Het genootschap maakt via **publicaties en tentoonstellingen** het belang van de Hernse Kartuis beter bekend. In het voorjaar van 2009 organiseerde het de tentoonstelling *Herne op de kaart*. Aan de hand van een veertigtal oude kaarten uit de periode 1550 tot 1815 werd de geschiedenis van het kartuizerklooster en van Herne zelf geïllustreerd.
Sinds: 2005. Actieve leden: 8. Statuut: feitelijke vereniging (onder de bevoegdheid van de gemeente).

- **HERNE (SINT-PIETERS-KAPELLE) – SINT PEETERS TER WAERDEN: KRONIEK VAN EEN DORPSLEVEN**

Deze lokaal gerichte heemkundige kring geeft sinds 1986 het jaarlijkse tijdschrift *Chronycke van Sint Peeters ter Waerden* uit. Hierin verzamelt de vereniging de resultaten van haar opzoekingswerk over het **dorpsleven van Sint-Pieters-Kapelle**. De heemkundige kring werkt ook aan een fototheek en een documentatiecentrum over Sint-Pieters-Kapelle en omgeving. *Sinds: 1983. Statuut: feitelijke vereniging.*

- **LENNIK – ANDREAS MASIUSKRING: EEN PROFESSIONELE EN DIVERSE WERKING**

- Dit is de oudste vereniging in de Pajottenland+-gemeenten op cultureel en historisch vlak. Ze is genoemd naar de humanist die in Lennik is geboren. Naast het organiseren van culturele activiteiten (zoals concerten, cultuuruitstappen en cultuurreizen) werkt zij vooral met en over het **erfgoed uit Lennik en omgeving**. Ze organiseert lezingenavonden en publiceert naast occasionele erfgoedpublicaties ook de *Bijdragen tot de geschiedenis van Lennik*, een bundeling van artikels over streekgeschiedenis en erfgoed (band I in 1978, band VII in 2010). Het onderzoek gebeurt op een uiterst degelijke manier.
- De vzw werkte ook al erfgoedprojecten uit, zoals informatiebordjes bij Lennikse monumenten, het digitaliseren van de Lennikse parochieregisters, een digitale fototheek… De **digitale werking** is bijzonder stevig en de website aantrekkelijk.
- De kring was de drijvende kracht achter de publicatie van het **boek *Pajottenland, een land om lief te hebben*** (2007), een basiswerk over de geschiedenis en het erfgoed in tien Pajotse gemeenten (de P+-gemeenten samen met Ternat, Dilbeek en Sint-Pieters-Leeuw). Hiervoor werkten acht heemkundige verenigingen en enkele individuele auteurs samen.
Sinds: 1962. Actieve bestuursleden: 12. Aangesloten leden: ca. 200. Statuut: vzw (sinds mei 2007). Website: www.masiuskring.be

- **LENNIK – LENNIKS ARCHIEF: LENNIK IN BEELD**

Deze vereniging is een driemanschap met als begeesterende kracht Jan Van Reepinghen. Ze verzamelt, inventariseert, klasseert en bewaart (digitaal) beeld- en fotomateriaal uit Lennik en omgeving. Er is intussen een **indrukwekkende beeldbank** samengebracht. Op basis daarvan verzorgt het Lenniks Archief kleine tentoonstellingen (o.m. tijdens de jaarmarkt of voor de Chiro) en publicaties. Zelf stelt het elk jaar een film samen met een jaaroverzicht, op basis van opnames tijdens de Lennikse festiviteiten en activiteiten van verenigingen. Het Lenniks Archief werkt ook aan **films over historische Lennikse figuren**; de plaatselijke gemeenschap wordt daarbij ingeschakeld als acteurs en figuranten. In december 2009 ging de film over de vermaarde Lennikse pastoor Karel Vercammen (begin 20ste eeuw) in première.
Sinds: 2007. Actieve leden: 3. Aangesloten leden: ca. 180. Statuut: feitelijke vereniging.

- **LIEDEKERKE – LIEDEKERKS HEEMKUNDIG GENOOTSCHAP: EEN GROOT BEREIK**

- De heemkundige kring van Liedekerke wil het heden en verleden van de gemeente en haar inwoners opsporen en bewaren. Het genootschap legt een **verzameling** aan van films en video's, foto's, bidprentjes en overlijdensberichten, oude publicaties…, alles over Liedekerke. Ook mondelinge geschiedenis krijgt aandacht. De kring, die werkt met thematische werkgroepen, bracht al een tiental publicaties uit over lokale aangelegenheden (school, fanfare, zestig jaar bevrijding) en concentreert zich daarbij o.m. ook op familiekunde.
- Zoals wel vaker is de inzet van enkele trekkers bepalend voor de werking. Het genootschap bereikt met zijn activiteiten en publicaties wel een **ruim lokaal publiek**.
Sinds: 2003. Aantal bestuursleden: 9. Statuut: feitelijke vereniging. Website: www.heemkring-liedekerke.be

- **LINKEBEEK – LINKEBEEK-ARCHIEF-HEEMKUNDE-NATUUR (LAHN): BEDREIGD DOCUMENTATIECENTRUM**

- LAHN, 'het geheugen van Linkebeek', heeft de eigen gemeente als werkingsgebied en onderhoudt goede contacten met de Streekvereniging Zenne en Zoniën. De vereniging heeft een uitgebreid **documentatiecentrum** dat thematisch is geordend: feesten, fanfares, toneel, politiek, molens, cafés, bekende personen... Er wordt sporadisch gepubliceerd en er is een website die kan doorgaan voor een bescheiden beeldbank.
- Problematisch is de kleine achterban, uniek is de koppeling van natuur en heemkunde: deze specifieke werking rond de zorg voor het landschap dat verweven is met het verleden van de streek en de gemeente, geeft de vereniging een meerwaarde. Het LAHN en zijn verzameling is door de verhuizing van een drijvende kracht **bedreigd**.
Sinds: 1970. Leden: vaste werkgroep van zes vrijwilligers. Statuut: feitelijke vereniging. Website: http://users.skynet.be/fa508463/Linkebeeks.Archief.htm

- **PEPINGEN (BELLINGEN) – VZW BELLINGAHAIM: EEN BREED WERKENDE VERENIGING**

Deze heemkundige kring brengt in het driemaandelijkse tijdschrift *Kentheim* geschied- en heemkundige studies over Bellingen, maar is ook een **brede erfgoedvereniging**. Zo organiseert Bellingahaim de jaarlijkse Drogofeesten met de Drogo-ommegang (derde zondag na Pinksteren), een meer dan 120 jaar oude ommegang die het leven van de Bellingse patroonheilige Drogo en de geschiedenis van de priorij van Cantimpré in Bellingen uitbeeldt. Daarnaast beheert en onderhoudt de vzw sinds 1994 het voormalige klooster Terloo als ontmoetingscentrum voor de plaatselijke gemeenschap. Hiervoor kreeg zij in 2008 een 40 jaar durende erfpachtrecht. Bellingahaim richt ook het project 'Kunst in het Dorp' in. De vereniging legt een archief aan over de eigen werking.
Sinds: 1990. Aantal bestuursleden: 12. Aantal leden: 110. Statuut: vzw. Website: via www.kunstinhetdorp.be

- **PEPINGEN – GEMEENTELIJKE ERFGOEDWERKGROEP**

In Pepingen werd onlangs een gemeentelijke erfgoedwerkgroep opgericht. Die zal de lokale **Open Monumentendag en Erfgoeddag** organiseren, maar wil ook **erfgoedprojecten** realiseren, zoals de restauratie van Pepingse kadasterkaarten, het plaatsen van informatieve borden bij Pepingse monumenten, vertelavonden, de opwaardering van de Drogokapel, de oprichting van een bewaar- en tentoonstellingsruimte…
Sinds: 2008. Actieve leden: 12. Statuut: vzw

- **SINT-PIETERS-LEEUW – WERKGROEP VOOR STREEK- EN VOLKSKUNDE: ERFGOEDPUBLICATIES**

De werkgroep legt zich toe op de **studie van het verleden van Sint-Pieters-Leeuw**. Ze publiceert vier keer per jaar het tijdschrift *Lewe* en werkte in 2007 mee aan het project *KaNAaL! 175 jaar vaart in Beersel, Halle en Sint-Pieters-Leeuw* (zie blz. 53). Sinds 1980 gaf de werkgroep al een kleine dertig themanummers en kortere teksten uit over facetten van het erfgoed van Sint-Pieters-Leeuw en zijn diverse dorpen. Zij publiceerden ook een fotoboek over de gemeente en werkten actief mee aan het boek *Pajottenland, een land om lief te hebben*, dat tot stand kwam i.s.m. heemkundige kringen uit de regio. Steun van de gemeente is er in de vorm van de aankoop van boeken voor de bibliotheek en hulp bij de publicaties.
Sinds: 1980. Aantal bestuursleden: 10. Aantal leden:ca. 500. Statuut: gemeentelijke werkgroep. Website: via www.sint-pieters-leeuw.be

- **TERNAT – CULTUUR- EN HEEMKRING SINT-GERTRUDIS: DIVERSE WERKING**

De Ternatse kring heeft een behoorlijk groot aantal leden, geeft het driemaandelijkse **tijdschrift** *Sint-Gertrudisblad* uit en organiseert tal van activiteiten, waaronder een **ruilbeurs** voor devotionalia en prentkaarten die dit jaar voor de twintigste keer plaatsvond. De kring beheert een archief dat kampt met plaatsgebrek en daardoor niet kan worden ontsloten.
Sinds: 1969. Aantal bestuursleden: 9. Aantal leden: ca. 250. Statuut: feitelijke vereniging.

- **PAJOTTENLAND – HOLVEO (VROEGER: HET OUDE LAND VAN EDINGEN EN OMGEVING): RUIME GEWESTELIJKE WERKING**

- Dit is de heemkring met het grootste werkingsgebied in het gebied van de Pajottenland+-gemeenten. Zoals de naam aangeeft, richt Holveo zich in de eerste plaats op de dorpen die deel uitmaakten van **het historische Land van Edingen** (in Zuid-Pajottenland), maar ook meer noordelijk gelegen locaties behoren tot het werkingsgebied (Gooik, Lennik, Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek …).
- De kern en de sterkte van de werking is het **driemaandelijkse tijdschrift** *Holveo* met artikels over oudheidkunde, geschiedenis in al haar facetten, heemkunde, erfgoed, monumentenzorg en de toponymie van de streek. Regelmatig verschijnen ook themanummers en afzonderlijke boekwerken (al 24 in totaal, zoals over oude herbergen en brouwerijen in 2003, en over 250 jaar onderwijs in Galmaarden in 2006).
- Daarnaast organiseert deze gewestelijke kring ontmoetingsavonden en bezit hij een **uitgebreide bibliotheek** van meer dan 1000 gespecialiseerde werken over de geschiedenis van de streek. Die bevinden zich in een afdeling van de Openbare Bibliotheek van Herne. Het klasseren van de werken en de inventarisering zijn bijna voltooid. De kring ijvert tevens voor het behoud van patrimonium in de streek en van het landschap.
Sinds: 1973. Actieve bestuursleden: 9. Aangesloten leden: meer dan 300. Statuut: feitelijke vereniging. Website: http://users.telenet.be/HOLVEO/

3. KERKFABRIEKEN

De meeste oude parochiearchieven van vóór 1795 bevinden zich in het Rijksarchief Leuven. 19de- en 20ste-eeuwse archieven zijn nog vaak onder de hoede van de kerkfabriek, net als de cultusobjecten. De toestand van veel kerkelijke archieven lijkt, voor zover de gegevens bekend zijn, verre van rooskleurig tot zelfs alarmerend. Er zijn nauwelijks inventarissen en de bewaaromstandigheden zijn in veel gevallen slecht tot lamentabel, o.m. door het ontbreken van zuurvrije dozen en het ordeloos op elkaar stapelen. Dit alles, en de afwezigheid van professionelen, legt een hypotheek op de toekomst van deze archieven. Nochtans zou hun ontsluiting en inventarisatie de plaatselijke heemkunde kunnen versterken.

Inventarissen van liturgische (kunst)objecten ontbreken in de meeste gevallen, wat het beeld van de bezittingen diffuus en hoogst onvolledig maakt. Onder 5.2.1. noemen we voorbeelden van kerkgebouwen die worden ontsloten.

4. HISTORISCHE VERENIGINGEN

RELIGIE

Deze rubriek bevat hoofdzakelijk verenigingen die instaan voor religieuze vieringen, met name processies en ommegangen. De volledige inventaris is te vinden in de publicatie Voetsporen van devotie. Processies in Vlaams-Brabant *(auteur: Nienke Roelants*, in opdracht van de provincie Vlaams-Brabant en het KADOC van de K.U.Leuven*), die in 2008 is verschenen. Voor de streek Pajottenland & Zennevallei telde men toen 21 processies.*

- **BEVER – DE MAKRALLEN: ZOEKLICHT OP HEKSEN**

De folkoristische werkgroep De Makrallen (een vervlaamste afleiding van het Waalse woord *macrâle*, heks) wil de **geschiedenis van de heksenvervolging** in Bever en omstreken levend houden door heksenanimatie tijdens folkloristische activiteiten, in scholen en bij jeugdbewegingen. De vereniging organiseert ook heksenwandelingen rond Bever, i.s.m. andere streekorganisaties. Al meerdere heksenprocessen werden opnieuw opgevoerd. I.s.m. de gemeente, waarvan ze ook een lokaal ter beschikking krijgen, onthulden de Makrallen in mei 2006 het heksenstandbeeld Marieke Catier in het centrum van Bever. De vergrijzing en het krimpende aantal vrijwilligers zijn knelpunten.
Sinds: 1977. Actieve leden: 7. Aangesloten leden: ca. 30. Statuut: feitelijke vereniging. Website: www.makrallen.be

- **GALMAARDEN – BROEDERSCHAP VAN HET HEILIG KRUIS: IMMATERIEEL, ONROEREND EN ROEREND ERFGOED**

Deze confrérie uit 1644 – de oprichtingsbul is bewaard in het kerkarchief – is nauw verweven met de legendes rond het **relikwie van het Heilig Kruis** in Galmaarden. Ze staat in voor het behoud van het Heilig Kruisspel (1972, 1981 en 2000) en de jaarlijkse ommegang van het Heilig Kruis (vooravond van Witte Donderdag). De broederschap draagt i.s.m. de gemeente zorg voor de plaatsen die de ommegang aandoet en die verbonden zijn met de mirakelverhalen rond het relikwie: de Sint-Pauluskapel, de Sint-Pauluspoel, de Houwerikbron, de Tasseniershoeve en Merkbroekgat. De vereniging spoort documenten en gegevens op over de legendes rond het Heilig Kruisrelikwie. De broederschap vormt ook een schuttersgilde, maar lijdt onder de tanende godsdienstbeleving. Het ledenaantal kalft af door vergrijzing.
Sinds: 1644 en heropgericht in 1981 (na stopzetting in 1940). Aantal bestuursleden: 9. Aantal leden: 22. Statuut: feitelijke vereniging.

- **GALMAARDEN – SINT-PAULUSGILDE: EEUWENOUD, SPRINGLEVEND**

De Sint-Paulusgilde houdt de traditie van de befaamde **Pauwelviering** in stand. Dit oude christelijk-folkloristische feest in het gehucht Sint-Paulus, de grootste festiviteit in Galmaarden, herdenkt een volkse legende uit 1382, toen volgens de bewoners de heilige Paulus zelf hen van de pest redde. Sindsdien gaat elk jaar (in 2010 voor de 628ste keer) eind januari de 'pauwelbende' op stap, die wordt gevormd door de dorpsjeugd. Allerlei voorbereidende activiteiten (het afhalen van het meel bij de Heetveldemolen, het rollen van broodjes, een bedeltocht…) leiden tot de eigenlijke viering aan de Sint-Pauluskapel en in de Pauwelhoeve, die onder ruime publieke belangstelling plaatsvindt. De hele stoet is traditioneel uitgedost. Sinds enkele jaren rijdt er ook een kinderpauwel uit.
Sinds: 1954, maar met oudere voorgangers. Aantal bestuursleden: 7. Aantal leden: ca. 30. Statuut: feitelijke vereniging.

- **GOOIK (KESTER) – GILDE VAN HET PAARDENVOLK: INGEBED IN DE LOKALE GEMEENSCHAP**

Deze gilde organiseert jaarlijks op de eerste zondag na Pinksteren de eeuwenoude Heilige Drievuldigheidsprocessie, in de volksmond 'De Kesterweg' of 'Paardenprocessie'. De processie zou ontstaan zijn uit dankbaarheid dat het Kesterwoud (Kester, Oetingen en Herfelingen, die samen dit onderdeel van het historische Land van Edingen uitmaakten) ooit gespaard bleef van de pest. De **zeer actieve gilde** is stevig ingebed in de plaatselijke gemeenschap. Naast de hoofdactiviteit (de processie) organiseert ze een jaarlijkse openluchtviering aan de kruisweg op de Kesterheide, is ze aanwezig bij christelijke gebeurtenissen (zoals kapelwijdingen) en viert ze geregeld een ledenfeest.
Aantal bestuursleden: 14. Aantal leden: meer dan 100. Statuut: feitelijke vereniging.

- **HALLE, ZENNEVALLEI – VZW MARIAPROCESSIE: OUDE DEVOTIE MET NIEUWE KRACHTEN**

Halle is een **eeuwenoud centrum van Mariadevotie**. De vzw houdt de tweejaarlijkse processie rond Onze-Lieve-Vrouw van Halle levend en maakt en bewaart hiervoor de nodige kleren en kostuums. Ook hier is er niet altijd voldoende instroom van nieuwe vrijwilligers. Recent rees een probleem voor de opvolging van de ontslagnemende voorzitter. Dit werd grotendeels opgevangen door de komst van een nieuwe (jonge) voorzitter en een schare nieuwe krachten.
Actieve leden: ca. 15. Statuut: vzw.

- **HALLE (LEMBEEK) – KASDRAGERS EN SOLDATENGROEPEN: PROCESSIE VAN SOLDATEN**

Lembeek staat bekend als soldatenbedevaartsoord. Op paasmaandag vindt er de jaarlijkse **soldatenprocessie** plaats, die uniek is in Vlaanderen. Dit is tegelijk een paardenommegang, processie en soldatenmars. Tijdens de processie dragen de Kasdragers het zware zilveren reliekschrijn van Sint-Veroon op hun schouders langs de gemeentegrenzen. De vereniging houdt op deze manier de traditie van deze bedevaart in ere. De Kasdragers hullen zich daarbij in 19de-eeuwse boerenkledij, naar een model ontworpen door de Lembeekse kunstenaar Jef Colruyt. Recent werd een beroep gedaan op de plaatselijk socio-culturele organisaties om mee te stappen als Kasdragers.
Sinds: 1952. Website: www.parochielembeek.be/veroon1.htm

Vier soldatengroepen begeleiden in uniform de relikwieën van Sint-Veroon:
- de vzw Koninklijke Carabiniers van Lembeek (1830), ook bekend als 'de Jefkes'. De groep is gekleed naar een uniform uit 1889. W: www.carabiniers.be/
- de Cavalerie van Lembeek (1830) bestaat uit een 110-tal ruiters, onder wie 34 muzikanten. W: www.cavalerie-lembeek.be/
- de vzw Koninklijke Etat-Major der Paassoldaten van Lembeek (1920) telt een 30-tal vrijwilligers. W: www.etat-major.be/
- de Koninklijke Soldatenclub Congo van Lembeek vzw (1932) telt 250 leden. W: www.soldatenclubcongo.be/

Zie ook www.parochielembeek/be (onder de link 'Sint-Veroonmars)

- **PEPINGEN (ELINGEN) – PAASCOMITÉ ELINGEN: EEN ZEGEN VOOR MENS EN DIER**

Het comité organiseert **de jaarlijkse paardenprocessie** die sinds 1901 uitgaat op paasmaandag. Bedevaarders smeken dan de zegen van de heilige Benedictus af tegen ziektes bij mensen en dieren. Zij en de paarden worden daarbij gezegend aan de Benedictuskapel.
Sinds: 1900. Aantal bestuursleden: 3. Aantal leden: 60. Statuut: feitelijke vereniging

De regio telt enkele handboogschuttersgilden die hun traditionele (konings)schietingen houden. Opmerkelijk is dat enkele vaak eeuwenoude gilden opnieuw kunnen rekenen op veel leden bij jongeren uit de plaatselijke gemeenschap.

- **DILBEEK – SINT-SEBASTIAANSGILDE: GESTAND AAN DE TRADITIE**

Deze heropgerichte gilde baseert zich op **reglementen uit de 17de en 18de eeuw** van de teloorgegane *Handtboge Gulde* van Groot-Bijgaarden en op documenten van de eveneens verdwenen gilde van Sint-Ulriks-Kapelle. De gilde bewaart kopieën en afschriften van deze teksten; de originele stukken bevinden zich bij een privéverzamelaar in Ukkel. Het nieuwe vaandel werd in 2004 gewijd en de schuttersstand met staande en liggende wip bevindt zich in Sint-Ulriks-Kappele (Dilbeek). De gilde draagt op haar activiteiten traditionele kledij en beschikt over een traditioneel trommelkorps.
Sinds: 2002 (heropgericht). Aantal leden: 40. Website: www.sintsebastiaansgildedilbeek.tk

Drogenbos – Boogschietvereniging Sint-Sebastiaansgilde: gedreven schutters
De vroegste sporen van deze gilde gaan terug tot de eerste helft van de 16de eeuw. De huidige vereniging tracht met grote gedrevenheid en veel enthousiasme de gilde nieuw leven in te blazen en de tradities in ere te houden. Haar sterkte zijn de **gedreven leden**, die gedegen kenners zijn van hun vakgebied. Ze oefenen in Drogenbos achter de kerk en geven op uitnodiging demonstraties (vooral in de streek rond Drogenbos).
Sinds: 16de eeuw(?). Actieve bestuursleden: 5. Aantal leden: 18. Statuut: feitelijke vereniging.

- **HERNE – KONINKLIJKE ONZE-LIEVE-VROUWGILDE: SCHUTTERS MET ERFGOED**

De geschiedenis van deze schuttersgilde gaat terug tot 1686. Met traditionele handbogen schieten de leden naar de liggende en staande wip op hun stand bij het Parochiaal Centrum van Herne. Het bestuur draagt ook **zorg voor het erfgoed van de vereniging**: de traditionele breuk, de gildevlag en het archief (met ledenlijsten, statuten en verslagen). Er is een dossier voor de jaren 1980-2003 neergelegd bij het KADOC in Leuven.
Sinds: 1686. Aantal bestuursleden: 9. Aantal leden: 45.
Over de Koninklijke Sint-Peeters Gulde ter Waerden bereikten ons geen verdere gegevens.

- **PEPINGEN – DE LUSTIGE WIPPERS: KLEIN MAAR DYNAMISCH**

Deze jonge schuttersgilde telt handboogschutters naar de staande en liggende wip en is zeer actief bij het **promoten van haar traditionele sport**. De schuttersstand is tijdelijk verhuisd naar Denderwindeke, maar de gilde hoopt op een terrein aan de nog te bouwen sporthal in Pepingen. De vereniging gaf in 2009 initiatiesessies in scholen in de streek (Tollembeek, Galmaarden en Pepingen).
Sinds: 1966. Aantal bestuursleden: 4. Aantal leden: 18. Statuut: feitelijke vereniging.

- **SINT-PIETERS-LEEUW – KONINKLIJKE SINT-SEBASTIAANSGILDE: DE OUDSTE EN DE GROOTSTE**

- Dit is de **oudste en grootste schuttersgilde uit de streek**. Haar geschiedenis gaat terug tot de 15de eeuw. De huidige leden verplichten er zich toe een boog zonder technische snufjes te gebruiken en schieten naar een staande wip. De vereniging heeft twee muitwippen op de gemeentelijke schietstand, het schutterserf in het historische centrum van Sint-Pieters-Leeuw, nabij het Colomakasteel.
- Naast het schieten besteedt de gilde ook veel aandacht aan **socio-culturele activiteiten** en feestelijkheden. Haar oude archief ging verloren tijdens de Eerste Wereldoorlog, maar de gilde bezit nog een traditionele

breuk (eind 17de eeuw). Een nieuwe gildevlag werd in 1965 ingewijd en in 1988 publiceerde de gilde n.a.v. het 500-jarig bestaan een jubileumuitgave over haar geschiedenis.
Sinds: 15de eeuw. Aantal bestuursleden: 11. Aantal leden: 96 + bijna 50 ereleden. Statuut: vzw. Website: www.sintsebastiaan.be

SPORT

Behalve de kaatsverenigingen (zie hieronder) en de schuttersgilden (zie hierboven) worden met name in cafés in de streek nog andere volkssporten beoefend, zoals bollen, schuiftafel, toptafel… De inventaris daarvan moet nog worden gemaakt.

▪ BEERSEL (ALSEMBERG) – KEGELVERENIGING DE MEIBOOM

Deze vereniging in het gehucht Elsemheide ontstond in 1982. Alles begon toen iemand in de wijk Elsemheide bij het maaien op een oude kegelsteen stootte en de hele wijk ijverde voor de aanleg van een nieuwe kegelbaan. De vereniging organiseert elk jaar de **kegelfeesten**, versterkt hierdoor het buurtleven en houdt tegelijk het kegelgebruik als volkssport levend.
Sinds: 1982. Statuut: vzw.

▪ PAJOTTENLAND EN ZENNEVALLEI – KAATSVERENIGINGEN

- In het zuiden van het Pajottenland en de Zennevallei beoefenen nog heel wat ploegen de oude volkssport kaatsen (*pelote*), een vrij technische balsport waarbij twee ploegen van vijf spelers een kleine bal met 48 mm diameter met de handpalm zo proberen te slaan dat hij door de tegenpartij niet geldig kan worden gekeerd. De kaatssport heeft **wortels in de middeleeuwen** en wordt in diverse varianten in meer dan vijftig landen en landstreken beoefend, in Vlaanderen vooral in de Schelde- en Dendervallei, en in het Pajottenland en Zennevallei.
- In de streek vind je **kaatsclubs** in Buizingen (Amis Réunis en Buizingen Cité), Halle (Rodenem Cité en Maesdal), Herne (De Jonge Balspelers), Kokejane (De Kleine Handbalspelers), Bever (Pelote Club Bever), Galmaarden (Galmaarden Op&Over) en Tollembeek (De Pallieters). Het kaatsen won de jongste jaren bij de jeugd aan populariteit en veel clubs hebben actieve jeugdploegen in hun rangen.
- **Tollembeek**, met de legendarische club De Lustige Balspelers uit de jaren 1980, gold lang als het mekka van deze volksport. In dit dorp prijkt dan ook het standbeeld *De Kaatsspeler*. Deze sport maakt deel uit van het volkse erfgoed van de streek.
Websites: www.arbuizingen.be www.krchalle.be, www.openover.be, www.pcbever.be/

STREEKPRODUCTEN

Wat streekproducten en –teelten betreft, verwijzen we ook naar de fruitteelt (zie blz. 14). Op dit moment is er een gemeentelijk bezoekerscentrum voor ambachtelijke lambiekbieren in opbouw.

▪ PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI – HOGE RAAD VOOR AMBACHTELIJKE LAMBIKBIEREN

HORAL is een vzw die sinds 1997 de **geuzeproducenten van het Pajottenland en de Zennevallei** groepeert. (Op www.horal.be zijn ze allemaal te vinden: het zijn er een twaalftal, maar niet allemaal bevinden ze zich in het gebied Pajottenland & Zenneveallei.) HORAL promoot de ambachtelijke lambiekbieren en aanverwante producten, waarbij aandacht wordt besteed aan het volledige proces (van brouwen tot schenken). De vzw wil de traditie van het ambachtelijk brouwen in ere houden en zoveel mogelijk lambiekbieren en aanverwante

producten beschermen. Zij organiseren jaarlijks het grootse evenement *Toer de Geuze*, een openbrouwerijendag waarop een breed publiek kan kennismaken met dit erfgoed.
Website: www.horal.be

- **PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI – VZW DE LAMBIKSTOEMPERS**

De Lambikstoempers is een vereniging die de **biercultuur in België** bekend wil maken en ondersteunen, in het bijzonder de bieren van de regio Zennevallei & Pajottenland. Ze is een regionale afdeling van Zythos, de Confederatie van Belgische Objectieve Bierproevers, een consumentenvereniging ter bescherming van de biercultuur. De vereniging is ontstaan uit een groepje bierliefhebbers die regelmatig samenkwamen en op vraag van een paar lambiekbrouwers. Eind 2000 trad zij toe tot Horal. (De naam 'Lambikstoempers' verwijst naar de stamper die vroeger [vooral door vrouwen] gebruikt werd om een suikerklontje stuk te breken in een glas lambik.) Jaarlijks bezoeken De Lambikstoempers vier brouwerijen en organiseren ze bierproefavonden. Hun bekendheid danken ze aan het Streekbierenfestival dat ze elk jaar in augustus organiseren in CC De Meent te Beersel. De leden ontvangen het trimestrieel blad *De Lambikstoemper*.
Sinds: 1999. Website: www.lambikstoempers.be

- **PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI – VZW STREEKPRODUCTEN VLAAMS-BRABANT**

- Streekproducten werden in de provincie Vlaams-Brabant gepromoot door tijdelijke initiatieven als de Hagelandse Proeverij. Omdat een **permanent platform** voor actie, coördinatie en voor de promotie van streekproducten ontbrak, richtte de Unie van Zelfstandige Ondernemers (UNIZO) in 1998 de Stichting Hagelandse Streekproducten op. Het actiegebied van dit pilootproject werd uitgebreid naar Leuven en de Groene Gordel, met name het Pajottenland, de Zennevallei en het Dijleland. Daarom vormde de stuurgroep de Stichting Hagelandse Steekproducten in november 1999 om tot de Stichting Streekproducten Vlaams-Brabant. Na een aantal succesvolle projecten wordt de Stichting een vzw met een meer professionele structuur.
- De vzw wil de **culinaire ambassadeur zijn van de streekproducten in Vlaams-Brabant**. O.m. de lambiekbieren uit het Pajottenland en de Zennevallei hebben er succes. De vzw verzamelt informatie over de streekproducten en producenten, en ontwierp een label om de herkenbaarheid van 'echte' streekproducten voor de consument te vergroten.
- Het Streekproductencentrum in Halle is een verkooppunt van de vzw. Het biedt artisanale en ambachtelijk geproduceerde voedingswaren uit Pajottenland & Zennevallei aan en heeft meer dan 200 verschillende producten in huis. Enkele daarvan, zoals de fruitwijnen, de lambiekbieren, de geuzen en de Sint-Veroonjenever, worden ter plaatse geproduceerd volgens oude recepten. Het centrum brengt een breed publiek in contact met het culinaire erfgoed van de streek.
Websites: www.vlaamsbrabant.be/economie-landbouw/economisch-beleid/vzw-streekproducten, www.straffestreek.be, www.streekproductencentrum.be

- **BEERSEL – MANDJESKAAS**

De typische mandjeskaas van Beersel en omstreken wordt vervaardigd door het familiebedrijf Walschot NV, de **enige onderneming in Vlaanderen** die de traditie van de authentieke mandjeskaas voortzet. De kaas wordt er gefabriceerd volgens de traditionele methode.
Website: www.walschot.be

- **HALLE – GILDE DER WIJNGEUZEN**

De leden van de Gilde der Wijngeuzen maken wijn en fruitwijn op artisanale wijze. Ze gebruiken producten uit de streek en passen procedés toe die in de streek gangbaar waren/zijn. De gilde organiseert ook cursussen: wijn maken, wijn proeven, fruit plukken…
Sinds: 1980. Aantal leden: ca. 200.

MONUMENTEN EN LANDSCHAPPEN

- **VZW STREEKVERENIGING ZENNE EN ZONIËN**

De vzw wil het **streekeigen karakter van het gebied tussen Zenne en Zoniën** bewaren. Zij was de eerste die de uniciteit van het landschap tussen Zenne en Zoniën benadrukte. Ze komt op voor 'mens en milieu' en kreeg vooral naam als drukkingsgroep tegen de komst van een verbrandingsoven en een groot winkelcentrum in Alsemberg. Daarnaast zet de vereniging zich in voor de bescherming van natuurgebieden, waardevolle gebouwen en het behoud van het Nederlandstalige karakter van de streek. De leden ontvangen het driemaandelijkse tijdschrift *De Zevende Kracht*.
Sinds: de jaren 1970. Statuut: vzw. Website: http://users.skynet.be/zenne.zonien/

ANDERE

- **BEERSEL (DWORP) – WAAILE VAN DWOERP**

Waaile van Dwœrp, naar eigen zeggen een 'volkskunstgroep', zet zich in voor het behoud van het **Dworpse dialect**. Ze brengen een mengeling van toneel, sketches en liedjes over het Dworp van vroeger en nu, in de volkstaal ('Algemeen Beschaafd Dworps'). Het gezelschap brengt met zijn zelfgeschreven teksten en liedjes het Dworpse erfgoed op een anekdotische en vaak humoristische wijze in herinnering. Een jaarlijks hoogtepunt is de 'revue'.
Sinds: 1998. Actieve leden: ca. 15. Statuut: feitelijke vereniging.

- **DILBEEK – WOLSEM REUZENGILDE**

De Wolsem Reuzengilde telde een jaar na de oprichting zeventig leden en had twee reuzen in bezit: Jef Pajot en Rinneke. Vandaag de dag heeft deze actieve gilde in het gehucht Wolsem drie reuzen en een 'blusserkar'. In de loop van de jaren verzorgde de gilde **optredens in binnen- en buitenland**. Een hoogtepunt was de deelname aan de Vlaamse Reuzenstoet in Amsterdam in 1987. Op feesten, stoeten waar de reuzen aan deelnemen en manifestaties allerhande treedt de vereniging naar buiten.
Sinds: 1984. Aantal leden: ca. 50. Website: users.telenet.be/wolsemreuzengilde.be

- **HALLE – CARNAVALRAAD**

De raad heeft als doel het **maatschappelijk draagvlak van carnaval** te vergroten. De raad wil dit volksfeest met zijn lange geschiedenis bewaren als een belangrijk stuk cultureel erfgoed. Er worden tevens oude filmopnamen en foto's van het Halse carnavalsgebeuren verzameld, geïnventariseerd en vertoond. De jaarlijkse revue in CC 't Vondel is een publiekstrekker.
Sinds: 2000. Statuut: feitelijke vereniging. Website: www.gruutemet.be

- **HALLE – CONFRERIE VAN DE VAANTJESBOER**

Deze jonge confrerie heeft als werkingsgebied Halle en wil gedurende het jaar **de Halse volkscultuur** promoten en ondersteunen. Zo ijvert het broederschap voor de instandhouding van Reus Vaantjesboer als ambassadeur van het Halse volksleven, en voor zijn kleine broer het Standbeeldje Vaantjesboer. Ook de promotie van het Halse Duivelsbier, de Halse Krotten, Mastellen en het Halse dialect komen aan bod. Daarnaast wil de confrérie het feest van 'Kermis 't Halle' nieuw leven inblazen, met jaarlijkse reuzenfeesten en een tweejaarlijkse reuzenstoet. De confrérie bezit enkele reuzen.
Sinds: 2007. Actieve leden: 15. Statuut: feitelijke vereniging.
Website: www.vaantjesboer.be

- **HALLE – OUDE VOLKSAMBACHTEN NU**

Deze vereniging groepeert een twaalftal ambachtslieden die op aanvraag tijdens evenementen hun **ambachten demonstreren** en de nodige uitleg geven. Dat gebeurt in binnen- en buitenland. Ze vervaardigen ter plaatse en op traditionele wijze voorwerpen die met de dag zeldzamer worden. Een breed publiek kan bij die gelegenheden kennismaken met het snijden van koekenplanken, het maken van klompen, het kantklossen en mandenvlechten enz.
Sinds: 1972. Statuut: vzw. Website: www.ovnhalle.be/ovn_nl.html

- **HALLE – DE LUUPERS**

Deze folkloristische groep werkt rond **het carnavalsleven van de stad**. Met haar werking probeert ze een grote groep mensen te motiveren en mobiliseren die doorgaans buiten de klassieke 'culturele consumptie' vallen. Het stimuleren van de deelname aan het carnavaleske gebeuren ziet ze als een middel om het sociale weefsel te versterken. Het tijdschrift *De Luuper* behandelt alles wat met volkscultuur en carnaval te maken heeft. (Deelnemen aan carnaval noemde men vroeger 'Vastelavont Lopen'. Het 'lopen' slaat op het gemaskerd rondlopen.)
Sinds: 1996. Statuut: feitelijke vereniging. Website: www.luuper.be/oldsite/

5. VERENIGINGEN DIE OOK EEN CULTUREEL-ERFGOEDWERKING HEBBEN

- **DIVERSE PLAATSEN – DAVIDSFONDSAFDELINGEN: CULTURELE ÉN ERFGOEDWERKING**

- De drie afdelingen van het Davidsfonds in Beersel (Alsemberg, Beersel en Lot) werken vaak samen bij hun activiteiten. Een sterk punt is De Nacht van de Geschiedenis, die het plaatselijke erfgoed en verleden bij een groot publiek voor het voetlicht brengt. Meestal gaat het om een lezing die gepaard gaat met een tentoonstelling.
- Davidsfonds Dilbeek-Wolsem [Bruegelland] bestaat sinds 1954 en heeft Groot-Dilbeek als werkingsgebied. Ca. twintig bestuursleden en ca. 350 leden maken er deel van uit. Wat erfgoed betreft, doet de afdeling aan opzoekingswerk en organiseert ze ook historische tentoonstellingen.
- Ook de Davidsfondsafdeling van Drogenbos probeert in haar activiteiten de aandacht voor het erfgoed en verleden van Drogenbos warm te houden.
- De Davidsfondsafdeling van Halle werkt jaarlijks mee aan De Nacht van de Geschiedenis, waar geregeld 150 à 200 deelnemers op af komen. Meestal is er een sterke link met Halle: Halse filmpjes, een Servaiswandeling, een bezoek aan het kerkhof met zijn historische graven…
- In Roosdaal is er geen heemkundige of historische vereniging, maar speelt de lokale Davidsfondsafdeling (°1928; momenteel ca. 190 leden), die vooral culturele manifestaties organiseert, deze rol min of meer. Zo schrijven een vijftal leden in het lokale ledenblad *Het Klokje* regelmatig op onderzoek gebaseerde bijdragen

over de geschiedenis en het erfgoed van Pamel, Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek en Strijtem. Aan de geschiedenis en heemkunde van Roosdaal wordt sinds 1975 jaarlijks een extra themanummer gewijd. Er dreigt een opvolgingsprobleem wat de schrijvers van heemkundige artikels betreft. *Website: www.dfroosdaal.tk*
- In de Pajottenland+-gemeenten zijn er ook Davidsfondsafdelingen in Borchlombeek (Roosdaal), Galmaarden, Gooik, Herfelingen (Herne), Sint-Kwintens-Lennik en Sint-Martens-Lennik.
- De afdeling van Sint-Genesius-Rode (1924; ca. 225 leden) staat grotendeels in voor de erfgoedactiviteiten in de gemeente. Tweejaarlijks organiseert ze De Nacht van de Geschiedenis, waar veel volk op af komt. Dankzij het grote ledenbestand en het ledenblad *Zoniën* heeft de vereniging een grote impact op het lokale erfgoedgebeuren. Verschillende leden zijn actief in andere verenigingen of instellingen, zoals de kerkfabriek, de parochieploeg en het jaarmarktcomité. Ze organiseerden al tentoonstellingen in de Genesiuskerk en pleitten mee voor het weer op straat komen van de volksreuzen Tiest en Triene tijdens verschillende activiteiten. De vereniging bezit correspondentie van Vlaamse auteurs, onder wie E. Claes en F. Timmermans. Ook hier vergrijzen de leden en het contact met andere erfgoedverenigingen verloopt moeizaam.
- Davidsfonds Wambeek (Ternat) is een dynamische vereniging met ca. 150 leden. Behalve de klassieke activiteiten van een Davidsfondsafdeling beheert ze ook het Pol de Montarchief en ontwikkelt ze een werking rond deze dichter-theoreticus, kunstcriticus, hoofdredacteur van diverse tijdschriften, volkskundige en conservator van het Antwerpse Koninklijk Museum voor Schone Kunsten die in 1857 in Wambeek werd geboren. Recent was er de heruitgave van de dichtbundel *Aan mijn Payottenland* en het prozawerk *Op mijn dorpken* (1886). De oprichting van een Pol de Mont-genootschap staat op de agenda.

- **BEVER – ROSARIO**

Rosario in Bever organiseert in een gerestaureerd oud kloostercomplex concerten, tentoonstellingen en cursussen. Er is ook verblijfsaccommodatie. Zelf organiseert Rosario sinds 2004 jaarlijks Musica Sacra Castore, een **muziekfestival voor traditionele en oude klassieke muziek**. In dit opzicht speelt het een 'behoudende' rol voor dit muzikaal erfgoed.
Website: www.rosario.be

- **DILBEEK (SCHEPDAAL) – SCHEPDAAL FEEST: CULTURELE CONCEPTWERKING**

Zowat twintig verenigingen nemen deel aan dit jonge initiatief dat een conceptwerking ontwikkelt rond **diverse thema's**, zoals: de instandhouding van de lokale vee- en jaarmarkten, de promotie van streekproducten, de bekendmaking van de Tramsite in Schepdaal... De culturele werking zal in de toekomst nog worden versterkt in de jaarprogramma's (Bruegelwandeling, Pedemolen…). De organisatie is nog jong, beschikt over beperkte financiële middelen en heeft nog weinig ervaring. Externe steun (toerisme, cultuurcentrum) zou welkom zijn.
Sinds: 2008. Actieve leden: ca. 140 vrijwilligers. Statuut: feitelijke vereniging.

- **DROGENBOS – VOLKSDANSGROEP DOSIDO**

Het werkingsgebied van deze volksdansgroep is voornamelijk Drogenbos, maar de groep treedt ook buiten de gemeente op. DoSiDo tracht een ruim publiek te betrekken bij de volksdans en probeert het **volksdansen te moderniseren** en aantrekkelijker te maken. Er zijn maar weinig kansen om op te treden, wat hun bekendheid niet ten goede komt.
Sinds: 1998. Aantal bestuursleden: 3. Actieve leden: ca. 70. Statuut: feitelijke vereniging.

- **DROGENBOS – KAV**

De KAV-afdeling van Drogenbos onderscheidt zich in principe niet van andere plaatselijke KAV-afdelingen, maar de vereniging spant zich waar mogelijk ook in om het **erfgoed uit Drogenbos levend te houden**. Ze

organiseerde o.m. een cursus 'koken met mandjeskaas, een specialiteit van Beersel en Drogenbos, i.s.m. Arch'educ.
Sinds: 1975. Actieve leden: 6 bestuursleden. Statuut: vzw.

- **PEPINGEN – KUNST-IN-PEPINGEN (KIP)**

KIP is een kunstenaarscollectief dat bestaat uit Pep-In-Gen, Kunst in het Dorp en Klassieke Concerten, die recent hun krachten hebben gebundeld. Met artistieke projecten willen ze de kunstparticipatie én de beleving van het erfgoed bevorderen.
Sinds: 2007. Aantal bestuursleden: 7. Statuut: begon als gemeentelijke werkgroep en onderdeel van de cultuurraad, maar wordt een vzw. Website: www.kunstinpepingen.be

- **SINT-PIETERS-LEEUW (VLEZENBEEK) – DE VERENIGDE AARDBEIKWEKERS**

Het Pajottenland is een van de oudste aardbeiencentra van ons land en Vlezenbeek is samen met Eizeringen, Schepdaal en Itterbeek de bakermat van die teelt. Vooral tussen de twee wereldoorlogen nam de aardbeienteelt een hoge vlucht. De Verenigde Aardbeikwekers behartigt de belangen van de Vlezenbeekse aardbeikwekers en wil dit levend erfgoed voor de toekomst bewaren. De vereniging organiseerde jarenlang een aardbeiententoonstelling, waarbij toen al op de erfgoedwaarde werd gefocust. In 2005 publiceerde ze samen met de Werkgroep voor Streek- en Volkskunde het boekje *100 jaar aardbeiteelt in Vlezenbeek*. Namen van hier ontwikkelde rassen zoals 'Roem van Vlezenbeek' herinneren aan dit erfgoed, dat er zeer snel op achteruitgaat en waarvoor de teloorgang dreigt.
Sinds: 1905. Aantal bestuursleden: 12

6. BIJ WIJZE VAN BESLUIT

- **STERKTES**

- Opmerkelijk in de landelijke gemeenten van Pajottenland+ en in de Zennevallei is de intense en dynamische inzet van vrijwilligersverenigingen (heemkringen en andere) en van individuele vrijwilligers. Zo is er in de regio een groot aantal streekgerichte en lokale heemkundige en historische kringen met een erkende expertise in streekgeschiedenis en de diverse vormen van erfgoed.
- Veel van deze verenigingen zijn stevig ingebed in de (kleine) lokale gemeenschappen en hebben een (potentieel) breed draagvlak.
- Als we de professionele sector en de vrijwilligers samen beschouwen, zijn er minstens kiemen – en vaak is er meer – van een erfgoedwerking inzake alle thema's die als typisch voor de streek worden beschouwd, zoals de fruitteelt, het Brabantse trekpaard, het maken van lambiek en geuze, literaire figuren, de kleine industrie (papierverwerkend) enz.
- Veel erfgoed is 'levend' erfgoed, zoals blijkt uit de religieus getinte verenigingen, de sportverenigingen, de schutterijen, de geuzebrouwers enz.
- Het culinaire erfgoed, in het bijzonder de lambiekbieren, is hét uithangbord van het Pajottenland & Zennevallei, tot in het buitenland toe. Er is een duidelijke revival van ambachtelijk gebrouwen bieren.
- De afwezigheid van een uitgebreide professionele sector betekent niet dat er in de landelijke Pajotse gemeenten en in de Zennevallei niet 'professioneel' rond cultureel erfgoed gewerkt wordt. Heel wat niet-professionele erfgoedverenigingen hebben bestuurders en medewerkers die zijn opgeleid als (kunst)historicus, archeoloog, documentalist, communicatiedeskundige…
- Op een aantal plaatsen werken de verenigingen goed samen met de lokale overheid, die de waarde en het belang van een goede erfgoedwerking inziet of begint in te zien.

- Het aantal archeologische vondsten en collecties groeit en archeologie geniet de belangstelling van een groot aantal enthousiaste vrijwilligers.

- ZWAKTES

- De verenigingen kampen doorgaans met dezelfde structurele problemen: de vergrijzing van de bestuursleden en de vrijwilligers, het gebrek aan opvolging, de veroudering en inkrimping van het ledenbestand, te weinig jonge leden en jong publiek, te weinig werkingsmiddelen, te weinig ondersteuning van overheden… Er zijn uitzonderingen op deze regel! Ook de cultuurverenigingen kampen dikwijls met een tekort aan actieve vrijwilligers. In het verleden werden ze vrij dirigistisch gestuurd vanuit de hoofdzetel, wat bij sommigen de noodzaak aan lokale en/of regionale samenwerking nog niet heeft doen doordringen.
- Inzake een aantal belangwekkende erfgoedthema's voor de regio is het lang niet altijd duidelijk wat er precies bestaat aan erfgoed. Veel erfgoed bevindt zich ook buiten de streek of is in (onbekende) privéhanden.
- De Zennevallei heeft een industrieel verleden. Daar zijn talrijke tastbare sporen van: het kanaal, de spoorweg, de industriegebouwen, de Brusselse ring, (snel)wegen… Toch is er geen vereniging van vrijwilligers die hier thematisch rond werkt. Het thema wordt wel deels behandeld door de plaatselijke heemkringen.
- Een pijnpunt bij het archeologisch erfgoed is het gebrek aan gegevens over de vindplaats van oudere collecties. Voor nieuwe collecties ontbreken soms goede bestemmingen.

- KANSEN

- Veel heemkringen focussen op het eigen 'territorium', terwijl ook samenwerking met andere kringen kan lonen. Een voorbeeld van dat laatste is het Kanaalproject naar aanleiding van 175 jaar Kanaal Charleroi-Brussel (zie blz. 53), waar de heemkringen van Beersel, Halle en Sint-Pieters-Leeuw nauw samenwerkten. Andere voorbeelden zijn de vzw HORAL met brouwerijen uit het Pajottenland en de Zennevallei (zie blz. 41), en de samenwerking met beroepskrachten binnen projecten die zijn opgezet door andere organisaties (Regionaal Landschap, Pajottenland+…; zie blz. 23 tot 27)
- De eerder jonge verenigingen streven een professionele uitstraling en werking na, zeker wat hun communicatie betreft (o.m. via uitgebreide websites). Zij zien ook in dat samenwerking met andere verenigingen versterkend kan werken.
- Het blijkt dat inwijkelingen vaak bijzondere interesse hebben voor het verleden van de streek waar ze komen wonen.

- BEDREIGINGEN

- De versplintering van lokale gemeenschappen, o.m. door de verstedelijkingsdruk, kan de positie van erfgoedverenigingen binnen die gemeenschap verzwakken en hun draagvlak aantasten.
- Ook de inwijking van mensen die geen voeling hebben met traditionele streekthema's vermindert mogelijk het draagvlak voor deze thema's.

- DE FACILITEITENGEMEENTEN: EEN APARTE PLAATS

- De drie faciliteitengemeenten hebben een aparte plaats in de regio. De ondersteuning van de verenigingen gebeurt niet via de gemeente maar via vzw 'de Rand', die het Vlaamse gemeenschapsleven zoveel mogelijk stimuleert, hoofdzakelijk in de gemeenschapscentra: voor Linkebeek de Moelie, voor Sint-Genesius-Rode de Boesdaalhoeve en voor Drogenbos de Muse. Dit zijn de enige gemeenten in de regio die geen gedwongen fusie ondergingen. Er is bovendien sprake van een schaalverkleining van het Vlaamse verenigingsleven door de toenemende verfransing. Dit valt op in het aantal verenigingen en het aantal leden.
- De Vlaamse regering werkt strategische projecten uit in de zes faciliteitengemeenten, met een absolute prioriteit voor Sint-Genesius-Rode en Drogenbos. Deze doelstellingen werden uitdrukkelijk vastgelegd in het

laatste regeerakkoord en bevestigd in de beleidsnota van minister Bourgeois (p. 100-103). Een mooi voorbeeld zijn de plannen met de FeliXsite (zie blz.50), een geïntegreerd project van kunsten, erfgoed en milieubeleid mét een toeristisch potentieel.

Evenementen

Tal van evenementen werden al genoemd waarop (onder meer) erfgoed in de streek in de kijker staat: Erfgoeddag, Open Monumentendag, Nacht van de Geschiedenis, Dag van de Aardbei, Dag van de Landbouw, Dorp in de Kijker, Open Tuinen, Toer de Geuze enz. Een vorm van levend erfgoed zijn de carnavalsvieringen, de processies en andere religieuze evenementen.

Verder zijn er nog deze, elders in dit plan niet vermelde, evenementen:
- Pajotternijen, een streekproductenbeurs in Galmaarden waarop lokale en regionale lekkernijen centraal staan;
- week van het Pajottenland
- de Gordel, het jaarlijkse grootschalige fiets- en wandelevenement in september;
- de jaarmarkten in diverse gemeenten en deelgemeenten;
- de Kasteelfeesten in Beersel;
- de Nacht van de Grote Dorst, een lambiekbierenfestival in Lennik (Eizeringen);
- het draaiorgelkampioenschap in Lennik (Eizeringen);
- het Internationaal Folklorefestival Motterieën (2009) door Volksdansgroep Pajottenland in Itterbeek;
- Maaldagen in de molens in Onze-Lieve-Vrouw Lombeek, Sint-Gertrudis-Pede en Beersel;
- Dag/Week van het Pajottenland
- enz.

Cultureel erfgoed over/uit de streek dat nog niet is genoemd

Opmerkelijk veel erfgoed over en uit de streek bevindt zich niet in de streek. Dat heeft onder meer te maken met eigendoms- en hiërarchische structuren (bv. kloosters en abdijen waarvan het moederhuis zich elders bevond/bevindt), maar ook met het ontbreken van een afdeling van het Rijksarchief en van andere professionele regiospelers. Ook de archeologische vondsten zijn her en der verspreid.

1. ARCHEOLOGIE

Behalve de belangrijke archeologische deelcollectie van het Zuidwestbrabants Museum in Halle en enkele privécollecties waarvan het bestaan bekend is, zijn er in de Pajottenland & Zennevallei nauwelijks archeologische collecties. Collecties in verband met de streek zijn te vinden bij:
- het VIOE, o.m. van vrij recente opgravingen bij de burcht van Halle, het kasteel van Gaasbeek en Dilbeek Wolsemveld (Romeins villacomplex, fase I; de gemeente Dilbeek zoekt naar een bestemming voor de vondsten). Deze collecties komen vooral uit gestructureerde opgravingen en hebben dus ook een opgravingsarchief;
- de K.U.Leuven, eenheid Prehistorische Archeologie: vondsten van de opgravingen op de Congoberg;
- het Curtiusmuseum in Luik: een deel van de vondsten van het onderzoek (rond 1900) m.b.t. de *vicus* van Kester en het gebied rond Sint-Genesius-Rode, waar prof. G. Cumont aan de bronnen van de Molenbeek een massa stenen werktuigen uit Spiennes en Obourg vond;
- de heemkring van Saintes: Gallo-Romeinse vondsten die in 1959 in Lot werden gedaan.

Van andere vondsten en collecties hebben we weet dát ze er zijn, maar niet waar ze zijn: zo voerden in de jaren 1960 Waalse en Brusselse verenigingen onderzoek uit in het Pajottenland. Het vereist het nodige speurwerk om te weten waar deze vondsten zich nu bevinden.

Recent werden bij het archeologisch onderzoek in het kader van de restauratie van het kasteel van Beersel enkele artefacten opgegraven. De precieze omvang van de collectie is nog niet bekend. Enkele stukken worden momenteel tentoongesteld in een tijdelijke bezoekersruimte, maar het gros bevindt zich nog bij de archeologen. Bij het afsluiten van het onderzoek worden ze aan de gemeente overgedragen. Een aantal kisten staat nog bij het VIOE. De overdracht hiervan is gepland voor eind 2009.

2. ARCHIEVEN

De vindplaatsen van archivalische bronnen i.v.m. het Pajottenland zijn (gedeeltelijk) opgelijst in de publicatie *Uitgelicht. Het Pajottenland historisch-geografisch bekeken*, die verscheen n.a.v. het project Breedbeeld (p. 100-110). Voor de Zennevallei ontbreekt een dergelijke inventaris nog.

- Heerlijkheden, adellijke en geestelijke grootgrondbezitters: de vindplaats van deze archieven is niet altijd bekend. Zeker is wel dat ze zich buiten de regio bevinden, onder meer in het Rijksarchief en bij de congregaties zelf. De hierboven genoemde lijst brengt gedeeltelijk soelaas voor het Pajottenland.
- Blinde vlekken zijn verder de talrijke bedrijfs- en familiearchieven die in privéhanden zijn.

3. ROEREND ERFGOED

In sommige kastelen, zoals Gaasbeek, bleef het roerend erfgoed (deels) in situ bewaard. Maar in andere gevallen raakte het verspreid, net zoals de bezittingen van kloosters en abdijen die aan het eind van de 18de eeuw werden afgeschaft. Waar het zich nu bevindt, is in veel gevallen niet bekend.

4. VOLKSVERHALEN EN DIALECTEN

Onder meer Filmclub Guliver in Gooik (zie blz. 33) bekommert zich om de volksverhalen uit de streek en op www.pajottenland.be zijn verhalen gepubliceerd. Met name over de Congoberg in Galmaarden en de Kesterheide in Gooik zijn al verhalen verzameld. Wat dialecten betreft, zijn er dialectwoordenboeken uitgegeven en werden al dialectavonden 'Op zè Pajots'(zie blz. 54) georganiseerd.

5. (ANDER) ZWERFGOED

- Er bevindt zich in deze streek, zoals in andere streken, een gigantische hoeveelheid documentair, roerend en ook immaterieel erfgoed bij privépersonen en bij de honderden verenigingen: jeugdbewegingen, sportclubs, muziekverenigingen, scholen, toneelverenigingen, gilden en genootschappen. Ook bij bedrijven zijn er kostbare bedrijfsarchieven.
- In de meeste gevallen is niet bekend wat het voorstelt, waar het zich precies bevindt, wie lokale gebruiken al dan niet heeft gedocumenteerd en hoe de huidige bewaaromstandigheden zijn. Duidelijk wordt uit diverse getuigenissen in elk geval wel dat de potenties hiervan groot zijn, met name ook voor streekthema's als fruitteelt, de paardenfokkerij, volksmuziek, literair erfgoed enz.

Cultureel erfgoed in beweging

Er staan bij enkele actoren belangrijke en concrete projecten op stapel. We vermelden ze hier apart en herinneren eraan dat in Schepdaal (Dilbeek) de tramsite in 2009 na een lange restauratie weer is opengesteld (zie blz. 20).

- **DROGENBOS – VAN FELIXARTMUSEUM TOT FELIXSITE** (ZIE AL BLZ. 20)

Recent ontwikkelde het FeliXartmuseum een ambitieus toekomstproject dat onderschreven wordt door de Vlaamse Regering en opgenomen is in de beleidsbrief van de minister bevoegd voor Onroerend Erfgoed. De site zal worden uitgebouwd tot een project waarin kunst, erfgoed en milieubeleid geïntegreerd zijn en dat een toeristische aantrekkingskracht heeft.
Het museum zal werk maken van een **FeliXsite,** een **groene oase in een verstedelijkt gebied en een getuige van het leven rond de Zenne 'in Felix' tijd'**. Het potentieel voor de uitbouw van het ecologiespoor op de site en voor de toeristische ontwikkeling (verbinding met Beersel via de Zenne) van de regio is groot. Er zullen verschillende percelen van de aanpalende Zennebeemden en de papierfabriek Catala opgekocht worden, waardoor de Zenne volwaardig deel gaat uitmaken van het beschermde dorpslandschap. Samen met de cultureel of ecologisch herbestemde oude directiewoning en de watertoren van de voormalige papierfabriek zal het geheel een sterke Vlaamse aanwezigheid betekenen in deze gemeente(n) in de Rand. Daarnaast mikt het museum op interculturele samenwerking. Zo werd de Waalse Fondation Folon gecontacteerd. Ook dit heeft een groot potentieel om een bijzonder mooi voorbeeld te worden van proactieve interculturele samenwerking gericht op zowel socio-culturele verengingen als scholen.
Website www.felixart.org

- **GALMAARDEN – MUSEUM VAN HET BELGISCHE TREKPAARD** (ZIE AL BLZ. 29)

De vzw Museum van het Belgische Trekpaard onderhandelt met de directie Toerisme van de provincie Vlaams-Brabant om, met steun van Toerisme Vlaanderen, het museum te koppelen aan een stoeterij en de site uit te bouwen tot een bezoekerscentrum over het fokken van trekpaarden in Vollezele. Dit plan kadert in het beleidsplan van Toerisme Groene Gordel, waarin 'het trekpaard' als streekthema en trekpleister naar voren wordt geschoven. Hierdoor komen de ondersteuning en uitbouw van het museum in handen van Toerisme Groene Gordel.

- **HALLE – COLRUYTMUSEUM**

Recente krantenberichten (Het Nieuwsblad, 19 november 2009) maken melding van een nieuw museum waar de firma Colruyt aan werkt en dat de geschiedenis van het eigen bedrijf zal tonen. Dat gebeurt in het nieuwe Colruyt-gebouw aan de Edingsesteenweg. De collectie bestaat uit objecten, foto's en ander materiaal dat de geschiedenis van de keten documenteert. Doel is in de eerste plaats de eigen werknemers te laten kennismaken met de eigen geschiedenis van de onderneming. Ook groepen zijn welkom (op aanvraag).

- **HALLE – ZUIDWESTBRABANTS MUSEUM** (ZIE AL BLZ. 21)

Samen met de vzw maakt het stadsbestuur van Halle werk van een actuele en vernieuwde werking van het museum. Het museum zou zijn rol als erfgoedkatalysator voor de regio graag opnieuw opnemen: al voor de oprichting prospecteerde men in de hele regio en werden mensen ertoe aangezet voorwerpen te bewaren en desgevallend te schenken. Het museum kan in de toekomst een belangrijke rol spelen in het erfgoed en de erfgoedwerking in de regio.

- PAJOTTENLAND+: *REGIONAL BRANDING*

Aan de hand van de streekidentiteit en het bijbehorende (cultureel) erfgoed de regio en de streekeconomie promoten: met dit doel – *regional branding* – voor ogen gaat een groep Pajotten en inwoners uit de Zennevallei aan de slag in een nieuw en innovatief project van Pajottenland+, waar ook de openbare besturen bij worden betrokken. Aan 'Een merk voor de regio' werken de 17 gemeenten van het Pajottenland en de Zennevallei mee, en wel via EFRO, het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling. Dankzij de samenwerking met de intercommunale Haviland is hiervoor een projectcoördinator in het Pajottenland actief.

Meer en meer profileren regio's zich om tot een sterker regiogevoel te komen en zo de economische leefbaarheid van vooral plattelandsgebieden te versterken. Pajottenland+ en de stuurgroep van het project werken aan zo'n regioverhaal voor de 17 gemeenten van Pajottenland & Zennevallei. Onder de 'merknaam' kan men economische activiteiten ontwikkelen, en door deze initiatieven in te schakelen in een totaalconcept krijgen ze meer marktwaarde. Economische ontwikkeling door *regional branding* impliceert automatisch: investeren in gebiedskwaliteit en versterken van de identiteit.

In 2010 creëert Pajottenland+ een merk voor het ruime Pajottenland en de Zennevallei, waar elke Pajot zich in kan terugvinden. De bedoeling is dat dit merk een bepaalde sfeer oproept, in de regio zelf én in de rest van Vlaanderen. Op basis van een bevraging van streekbewoners en buitenstaanders zal Pajottenland+ het marketingtraject doorlopen, samen met een stuurgroep van regiobewoners uit diverse sectoren, om zo tot een merk te komen. Een sterk merk zal zorgen voor een stevigere Pajotse identiteit en het toerisme bevorderen. De communicatie en promotie zal naar bepaalde doelgroepen worden gericht en moet zowel het Pajottenland als de streekeconomie in de kijker plaatsen. Vanzelfsprekend zal het cultureel erfgoed hierin een belangrijke rol spelen.

Samenwerking en overkoepelende projecten

1. LOKALE SAMENWERKING

- STEDELIJKE ERFGOEDCEL HALLE: ADVISEREN, COÖRDINEREN, STIMULEREN

Sinds 27 augustus 2004 is in Halle een door het stadsbestuur erkend **advies- en beleidsorgaan** actief. Deze Stedelijke Erfgoedcel bevordert de samenwerking op lokaal vlak tussen de stadsdiensten die bevoegd zijn voor erfgoed of aanverwante sectoren (toerisme, cultuur…). De cel telt momenteel elf individuele en vrijwillige erfgoeddeskundigen. Hij wordt voorgezeten door de stadsarchivaris en het diensthoofd Patrimonium. Ook de cultuurbeleidscoördinator is hier nauw bij betrokken.

De Stedelijke Erfgoedcel heeft aandacht voor het beheer en het behoud van het (cultureel) erfgoed en bouwt een duurzaam en integraal erfgoedbeleid uit voor de stad Halle, op basis van zijn **vier functies**:

- adviesverlening op het gebied van het stedelijk erfgoedbeleid, op eigen initiatief of op vraag van het schepencollege;
- coördinatie van het erfgoedbeleid als centraal aanspreekpunt voor alles wat erfgoed betreft in Halle;
- stimuleren van het ontsluiten van het Halse erfgoed door kleinschalige en concrete sensibiliseringsprojecten;
- uitwerken van een erfgoedbeleid rond het onderzoek (basisinventarisatie), de bewaring en de ontsluiting van erfgoed.

De Stedelijke Erfgoedcel werkte al enkele **projecten** uit: een online beeldbank (fotoarchief Halle) waaraan het publiek inhoud kan toevoegen (zie www.stedelijkeerfgoedcelhalle.be), een inventaris van historisch

belangrijke graven op begraafplaatsen en de plaatsing van borden met historische benamingen op de stadsparkings.

2. BOVENLOKALE SAMENWERKINGSPROJECTEN

- **BREEDBEELD (2002-2005): EEN LEERRIJK PROEFPROJECT**

Het proefproject 'Breedbeeld' rond cultureel erfgoed en het landschap ging begin 2002 na een voorbereidingsfase van start en liep in negen gemeenten uit het gebied van de projectvereniging: Bever, Galmaarden, Gooik, Halle, Herne, Lennik, Pepingen, Roosdaal en Sint-Pieters-Leeuw. Het project werd opgestart door de erfgoedcel van de dienst Cultuur van de provincie Vlaams-Brabant, liep in samenwerking met het Centrum voor Agrarische Geschiedenis (CAG) en werd mee mogelijk gemaakt dankzij financiële middelen van het Europese programma 'Sustainable Open Space'. Het werd afgerond in december 2005.

De doelstellingen waren bij de start behoorlijk ambitieus, maar onvoldoende methodisch en financieel onderbouwd:

- intern (bij de provincie Vlaams-Brabant): een geïntegreerde aanpak van het provinciale erfgoedbeleid;
- extern: het bevorderen van de samenwerking bij de lokale actoren (gemeentebesturen, verenigingen, scholen en ook individuele partners) rond het thema 'cultureel erfgoed en landschap', om te komen tot duurzame netwerkvorming.

Het Breedbeeldteam stelde initieel een bottom-up aanpak voor: ideeën uit het werkingsgebied zelf konden begeleid en ondersteund worden. Concrete initiatieven bleven echter uit door een te vage projectomschrijving, in combinatie met een overschatting van de mogelijkheden van de lokale actoren. Er ontbrak in de regio een speler die een actieve trekkersrol op zich kon of wou nemen.

Het project werd daarom al in 2002 bijgestuurd en versterkt door de aanwerving van een projectcoördinator. Het Breedbeeldteam werkte acties uit die bij de actoren appreciatie kregen en resultaten opleverden:

- vorming en deskundigheidsbevordering: in de looptijd van het project werden op verschillende locaties studie- en vormingsmomenten georganiseerd rond lokale thema's en met eigen mensen;
- netwerkvorming: dankzij de regelmatig gepubliceerde nieuwsbrief en een jaarlijkse 'wie is wie' - brochure maakten de actoren kennis met elkaars werking en projecten. Ook het bij elkaar brengen van de actoren tijdens vormingsmomenten en deelprojecten zorgde voor enige netwerkvorming;
- erfgoedpublicaties: een wetenschappelijke studie van de UGent over het werkingsgebied werd vertaald naar drie toegankelijke en inspirerende boekjes over de historische ontwikkeling van het aanwezige erfgoed, het bronnenmateriaal en de streekidentiteit. De in samenwerking met lokale actoren opgestelde brochure *Erfgoed erg goed* bood een mooi gepresenteerd overzicht van het kenmerkende (cultureel) erfgoed per gemeente;
- het landschap als typisch element van de streek werd ontsloten in drie nagenoeg gebiedsdekkende fietstochten;
- Klankbeeld: zeven musea en erfgoedbeheerders werkten samen aan een interviewproject (mondelinge geschiedenis) waarin zij hun verhalen over de functie en de ruimere betekenis van het door hen bewaarde erfgoed vastlegden in beeld en klank. T.g.v. Erfgoeddag 2005 werd het resultaat getoond als een audiovisuele presentatie op verschillende locaties. De dvd *Poort op het Pajottenland* is een compilatie van deze presentaties, aangevuld met een historisch overzicht van het Pajottenland in de 19de en 20ste eeuw.

Breedbeeld was een leerrijk proefproject, ook al bleef bij de stopzetting in 2005 een duurzaam resultaat (netwerkvorming) uit. Wellicht is net dát de belangrijkste conclusie: Breedbeeld heeft de nood aan structurele steun voor erfgoedsamenwerking en netwerking in de regio duidelijk gemaakt, een essentiële taak van een cultureel-erfgoedconvenant. Het project droeg ook bij aan het inzicht dat erfgoed mee bepalend is voor de culturele identiteit van de streek. Het erfgoed in het werkingsgebied werd op de kaart gezet en voor het

voetlicht gebracht. Dit leidde tot een positieve benadering van en de nodige aandacht voor de werking van de verschillende actoren. Aan de erfgoedcel van de dienst Cultuur van de provincie bood Breedbeeld inzicht in de noden en de aanpak van een coherent streekgericht erfgoedbeleid, en de vertaling ervan in beleidskeuzes op lange(re) termijn.

- **BRUEGELPROJECT (2000-2007): EEN GROEN EN CULTUREEL ACTIEPROGRAMMA IN DE RAND**

Het ambitieuze Bruegelproject werd op 21 januari 2000 door de Vlaamse regering goedgekeurd. De belangrijkste missie was de ontwikkeling van een actieprogramma in de Vlaamse groene rand rond Brussel om vanuit een globale visie te werken aan cultuurbeleving, groenverwerving en groenbeheer. Dit **ecologisch-culturele ontsluitingsproject in de Vlaamse rand** wilde de kastelen, domeinen, parken, bossen en natuurgebieden in eigendom van de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest tot één collectieve gordel van patrimonium- en groenbezit uitbouwen, en daar tegelijk een culturele, cultuurhistorische, educatieve, ecologische en Europese dimensie aan geven.

Het groene luik van het project viel onder het beheer van het departement Leefmilieu van de Vlaamse Gemeenschap en werd uitgevoerd door het Agentschap voor Natuur en Bos. De culturele programmering van het Bruegelproject werd tot en met 2003 opgebouwd rond drie assen: **tentoonstellingen, muziek en literatuur**. Dit culturele programma concentreerde zich vooral in het kasteeldomein van Gaasbeek. Vanaf 2004 werd de organisatie van het culturele luik een opdracht van vzw 'de Rand'. De middelen hiervoor werden toegevoegd aan de algemene werkingsmiddelen van de vzw en bedroegen jaarlijks 373.000 euro. Hiermee werden voornamelijk erfgoedgerelateerde cultuurevenementen georganiseerd:

- in 2004 stond het volledige zomeranimatieprogramma in het teken van 'Volksmuziek en volksspelen in de tijd van Bruegel';
- in 2006 organiseerde het Bruegelproject van medio mei tot begin september i.s.m. de provincie Vlaams-Brabant 'Bruegel 06', een uniek en grootschalig tentoonstellingsproject over Bruegel met vijf luiken: in de Koninklijke Bibliotheek te Brussel (de Nassaukapel), het Kasteel van Gaasbeek (met aansluitend een weekend met historische evocaties), het Hof van Melijn in Tervuren, het kasteel van Boechout en de plantentuin van Meise;
- in 2007 werden 'ridderevenementen' georganiseerd, zoals het ridderspektakel *Furiony* in de zomer, een openlucht ridderfilmfestival en twee fietsparcours ('Ridders in Brussel & de Vlaamse rand' en het 'Kastelenfietsparcours' in het Pajottenland en Zennevallei, i.s.m. Pro Velo en Toerisme P&Z) .

In 2008 gooide minister van Cultuur Bert Anciaux het over een andere boeg. Het Bruegelproject verdween onder deze benaming en de financiering werd toevertrouwd aan het Festival van Vlaanderen, afdeling Brussel, om nieuwe culturele activiteiten op touw te zetten. Bij de ministeriële richtlijnen horen het aanhalen van de banden tussen de Rand en de Brusselse Vlamingen, het spreiden van de activiteiten over de hele Rand, het herwaarderen van het milieuluik en de incorporatie van sportevenementen.

- **KANAALPROJECT (2007): EEN INTERGEMEENTELIJK EN INTERDISCIPLINAIR TOTAALPROJECT**

In 2007 sloegen de gemeentebesturen van Beersel, Halle en Sint-Pieters-Leeuw de handen in elkaar voor een intergemeentelijk en interdisciplinair samenwerkingsproject n.a.v. **de viering van 175 jaar kanaal Brussel-Charleroi**. *KaNAaL! 175 jaar vaart in Beersel, Halle en Sint-Pieters-Leeuw* verenigde diverse partners in een breed samenwerkingsverband:

- ambtenaren van de gemeentebesturen zorgden voor de inhoudelijke voorbereiding van de verschillende activiteiten;
- de heemkringen van Beersel (Heemkundig Genootschap Van Witthem), Halle (Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring) en Sint-Pieters-Leeuw (Werkgroep voor Streek- en Volkskunde) brachten beeldmateriaal aan en deden opzoeking- en studiewerk over de geschiedenis van het kanaal;
- VVV Pajottenland & Zennevallei bracht expertise aan in het uitwerken van de toeristische erfgoedroute langs het kanaal en de afstemming van het toerisme te water en te land;

- de NV Waterwegen en Zeekanaal, de beheerder van het kanaal, verstrekte het archiefmateriaal en verleende logistieke ondersteuning.

De viering met festiviteiten in september 2007 werd opgevat als een **totaalproject**. Het erfgoedluik stond centraal, maar er was ook een **geïntegreerde werking** door het aanbieden van een milieueducatief pakket voor scholen, een historische vlootparade, een kanaalconcert met alle fanfares uit de streek, een jeugdhappening en een volksfeest. Het erfgoedluik bestond uit:

- een varende tentoonstelling aan boord van De Blauwe Reiger over 175 jaar kanaal in de Zennevallei, met aandacht voor de aanleg en de verbredingen van het kanaal, de industriële ontwikkeling eromheen, de impact van beide wereldoorlogen en de relatie met de Zenne. De boot meerde in drie weekends in september 2007 aan in achtereenvolgens Halle, Lot (Beersel) en Ruisbroek (Sint-Pieters-Leeuw). Zowat duizend bezoekers ontdekten aan de hand van teksten, beeldmateriaal, kaarten, archiefstukken en didactische maquettes de geschiedenis van het kanaal;
- de begeleidende catalogus *Van Kolenkanaal tot Kanaaltoerisme. 175 jaar Kanaal naar Charleroi* werkte het thema van de tentoonstelling verder uit. 160 exemplaren werden verspreid;
- een permanente erfgoedroute met een fietsroute en vijf wandelparcours langs het kanaal. De ontsluiting bestaat uit infopanelen over de monumenten langs het kanaal of over het kanaal zelf, en twee brochures met een routebeschrijving.

De doelstellingen van dit samenwerkingsproject werden in meer of mindere mate bereikt:

- de ontsluiting van 175 jaar geschiedenis van het kanaal en de herwaardering van het kanaal als erfgoedsite door de tentoonstelling werden bestendigd door de catalogus en de erfgoedroute;
- het bevorderen van erfgoedparticipatie werd bereikt door de brede omkaderingsactiviteiten (ook al was de wisselwerking niet altijd even sterk), de laagdrempeligheid van de tentoonstelling en de spreiding van de activiteiten over de drie gemeenten;
- het lanceren van een dynamiek voor samenwerking rond erfgoed vanuit diverse types actoren (gemeentebesturen, heemkundige kringen, toerisme, bedrijfsleven). Dit project intensifieerde de contacten en netwerking, al is er nog geen concreet vervolg gepland.

- **PROJECTEN PAJOTTENLAND+ (2003-; OOK WEL P+): STEUN VOOR ERFGOEDPROJECTEN**

Pajottenland+, dat op blz. 24 wordt voorgesteld, heeft als hoofddoel **Europese middelen** te verdelen aan projecten voor plattelandsontwikkeling op sociaal-economisch, ecologisch en cultureel vlak binnen het werkingsgebied. Dat bevat de gemeenten Bever, Galmaarden, Gooik, Herne, Lennik, Pepingen en Roosdaal. Binnen dit kader krijgen ook erfgoedprojecten subsidies. In hoofdzaak treedt Pajottenland+ op als subsidiërende instantie bij goedgekeurde projecten, maar soms neemt Pajottenland+ een meer coördinerende rol voor zijn rekening.

De volgende **erfgoedprojecten** kregen (financiële) steun tijdens de eerste beleidsperiode (2003-2007):

- *Konijn met Geuze* (2006-2007): dit project resulteerde in het gelijknamige boek met de ondertitel *Volkse verhalen over eetcultuur in het Pajottenland in de 20ste eeuw*. Het bevat typische streekrecepten en dranken, doorspekt met een reeks interviews en verhalen over eetgewoonten en feestmenu's. Het project was een samenwerking van Pajottenland+ met het Huis van de Levende Traditie, het CAG en de heemkundige kringen uit de streek. Een begeleidende tentoonstelling deed de zeven gemeenten aan;
- de wedstrijd *Landschapstekens en identiteit* (2006-2007): met het voorgaande project maakte deze wedstrijd deel uit van het overkoepelende project *Promotie Pajottenland* van Pajottenland+ zelf. Deze wedstrijd voor het ruime Pajotse publiek zocht naar het meest typisch beeld van de streek of de 'hoogste' uiting van de typische Pajotse identiteit. Zo wou men de bevolking meer betrekken bij de streek en haar erfgoed;
- *PajoSa* (*Pajo*tten *Sa*men; 2005-2006): dit project bracht de verenigingen vzw Mansveld (Elingen), de Makrallen (Bever), vzw Muziekmozaïek en de Landelijke Gilden (in 2006) samen rond volkscultuur. Zij luisterden met gastoptredens elkaars activiteiten rond volkscultuur op. De bekendste verwezenlijking waren de succesvolle dialectenavonden in de (toen nog) zes Pajottenland+-gemeenten;

- het boek *Pajottenland, een land om lief te hebben* (2006-2007): op initiatief van de Andreas Masiuskring van Lennik werkten een tiental heemkundige kringen en enkele individuele auteurs samen aan dit boek over de geschiedenis en het erfgoed van het Pajottenland (de P+-gemeenten met Dilbeek, Sint-Pieters-Leeuw en Ternat);
- het *Huis van de Levende Traditie* (2004-2006): met dit project kon de vzw Muziekmozaïek in Gooik een educatief documentatiecentrum over volkscultuur opstarten en uitbouwen.

Ook in andere projecten kwam erfgoedaspecten aan bod: *Trage Wegen* van het RLZZZ met de zes gemeentebesturen, *Plattelandsbeleving* van de Landelijke Gilden (met o.a. het festival Pajottellingen) en *Pajottenland PUUR!* (tien tv-rapportages over het Pajottenland op de regionale zender RingTV) van P+ zelf en de zes gemeentebesturen.
Voor de tweede beleidsperiode (2008-2013) werd alvast het erfgoedproject *Groetjes uit het landschap!* van het RLZZZ goedgekeurd (zie hieronder).

- **PROJECTEN VAN HET REGIONAAL LANDSCHAP ZENNE, ZUUN EN ZONIËN (1998-; RLZZZ): HET PAJOTSE LANDSCHAP VOOR HET VOETLICHT**

Naast de werking rond natuur en landschap zet het Regionaal Landschap zich via projecten ook in voor het erfgoed in de aangesloten gemeenten. Het RLZZZ doet hiervoor een beroep op eigen financiering of subsidies van andere instanties, zoals Pajottenland+. Vaak gaat het samenwerkingsverbanden met streekactoren aan. Dit zijn de belangrijkste **projecten in verband met erfgoed:**

- *Groetjes uit het landschap!* (eind 2008, dankzij een financiële ondersteuning van de plaatselijke Leadergroep Pajottenland+ in de zeven gemeenten die deel uitmaken van deze organisatie (cf. supra). Het bestaat uit twee luiken:
  - in het eerste luik gaat RLZZZ i.s.m. het Centrum voor Agrarische Geschiedenis op zoek naar historische beelden van het landschap en de dorpskernen van de gemeenten. Hiervoor wordt een beeldbank opgezet met oude foto's, prentkaarten, schilderijen, kaarten, filmpjes…Ook de hulp van het Kasteel van Gaasbeek en de plaatselijke heemkundige kringen wordt ingeroepen. Met het verzamelde materiaal willen het RLZZZ en zijn partners het waardevolle Pajotse landschap voor ogen brengen en het confronteren met de huidige toestand en toekomstige simulaties. Dit zal gepaard gaan met een publicatie en/of tentoonstelling, vertel- en toonavonden, fietsroutes…;
  - het tweede luik van het project bouwt hierop verder. Samen met (vaak nieuw ingeweken) eigenaars wil men het historische landbouwlandschap opnieuw kansen geven. Daartoe wordt de ruime omgeving van (oude) hoeves en andere landelijke gebouwen ingekleed met typische Pajotse kleine landschapselementen (poelen, hoogstamboomgaarden, hagen en houtkanten…). Dankzij de steun van de provincie Vlaams-Brabant draagt de eigenaar maar 30% van de kosten als hij voldoet aan bepaalde criteria.
- *Op de sofa van de Kesterheide*: dit project is een verhalenreeks n.a.v. het Jaar van de Kesterheide (2009-2010). RLZZZ gaat ervoor in zee met Natuurpunt Pajottenland, de gemeente Gooik en haar cultuur- en milieuraad en vele andere verenigingen. Met de verhalenreeks richt men de schijnwerpers op het unieke landschap, de natuur, de geschiedenis en het erfgoed van de Kesterheide.
- *Landschapsteams* (2006-2008): bij dit project werd een team ingezet voor het onderhoud van landschappelijke erfgoedelementen. Dit betekende concreet:
  - stimuleren van behoud en herstel binnen beschermde landschappen;
  - versterken van het streekeigen karakter van dorpskernen;
  - aandacht voor de omgeving van beschermde monumenten;
  - herwaardering van klein historisch erfgoed en landschapselementen.

3. PROVINCIALE INITIATIEVEN

- **ERFGOEDPLUS.BE: VEELBELOVEND**

Dit nieuwe, ambitieuze proefproject rond de **digitale inventarisatie en ontsluiting van cultureel erfgoed** is het resultaat van een nauwe samenwerking tussen de provincies Vlaams-Brabant en Limburg en de stad Leuven. Op haar beurt sluit de provincie Vlaams-Brabant via de gemeentebesturen partnerships met erfgoedbeherende organisaties. Het project omvat twee grote onderdelen die ook voor de projectvereniging van groot belang kunnen zijn:

- een gestandaardiseerde digitale databank linkt uiteenlopende erfgoedobjecten met informatie over hun cultuurhistorische gegevens, locatie, bewaringstoestand, toegankelijkheid… Erfgoedbeheerders kunnen door conversie of via het erfgoedregister (een gebruiksvriendelijke, webgebaseerde invoermodule) hun collecties registreren in de databank;
- de ingevoerde informatie en het beeldmateriaal worden consulteerbaar gemaakt via een website met zoekfuncties voor de achterliggende database: www.erfgoedplus.be.

De database focust op dit moment nog op religieuze en museale erfgoedcollecties uit kerken, musea en lokale erfgoedinstanties, maar zal in de toekomst ook (informatie van) documentair erfgoed, onroerend erfgoed en immaterieel erfgoed opnemen.

Het **doelpubliek is veelzijdig**:

- erfgoedactoren krijgen een digitale inventaris, een hulp voor hun collectiebeheer en een gemakkelijke manier om de eigen collectie voor het grote publiek te ontsluiten;
- toeristische diensten en gidsen kunnen op een eenvoudige wijze informatie verzamelen over het erfgoed in een toeristische regio met het oog op brochures, rondleidingen enz.;
- docenten, studenten, scholieren: voor het verzamelen van informatie voor wetenschappelijk onderzoek, papers, lesvoorbereidingen, werkjes voor school…
- het in erfgoed geïnteresseerde ruime publiek.

Voorlopig heeft de provincie Vlaams-Brabant in het werkingsgebied van de projectvereniging een **samenwerkingsovereenkomst met de gemeente Beersel** voor de opname in de database van de collecties van de Papiermolen Herisem (Alsemberg) en de gemeentelijke kunstcollectie. Beide zijn nog in voorbereiding.

Steeds meer partners zullen bij Erfgoedplus.be betrokken worden. Zo zal dit uitgroeien tot een wijdverbreide digitale inventaris van cultureel erfgoed die zo veel mogelijk bestaande erfgoeddatabanken en nieuw ingevoerde erfgoedobjecten verbindt. De website maakt alles toegankelijk voor een ruim publiek en is een gebruiksvriendelijk platform voor studie en educatie. Erfgoedplus.be vormt hierdoor een **netwerk waarin professionele en particuliere erfgoedbeheerders en het geïnteresseerde publiek elkaar vinden**. Dit systeem biedt voor de projectvereniging unieke kansen voor het beheer van het cultureel erfgoed in de streek.

- **HET REGIONALE ERFGOEDDEPOTBELEID VAN DE PROVINCIE VLAAMS-BRABANT: NETWERKING EN EEN GEZAMENLIJKE AANPAK**

De provincie Vlaams-Brabant heeft in 2009, net als de andere provincies, een convenant gesloten met de Vlaamse Gemeenschap voor het uitvoeren van een regionaal erfgoeddepotbeleid en het ondersteunen van de musea met een kwaliteitslabel, ingedeeld op het regionale niveau. Dit convenant is gesloten op basis van het cultureel-erfgoeddecreet van 2008. Er lag een erfgoedbeleidsplan aan ten grondslag waarin de provincie het hele erfgoedbeleid integraal heeft behandeld. De doelstellingen daarvan geven ook de **krijtlijnen voor het toekomstige regionale erfgoeddepotbeleid** weer:

- het erfgoedlandschap in de provincie is in kaart gebracht;
- de erfgoedconsulenten van de provincie en partnerinstellingen stellen hun expertise beschikbaar aan alle erfgoedactoren in de provincie;

- de provincie initieert en ondersteunt netwerken, met als doel de duurzame en dynamische omgang met erfgoed te bevorderen en de participatie te vergroten;
- de provincie stimuleert een gezamenlijke depotwerking.

Bij het realiseren van het regionale depotbeleid, dat gestalte zal krijgen in nauwe samenspraak met alle betrokken actoren, zijn dit de **uitgangspunten** van de provincie:
- zo veel mogelijk lokale en/of in situ oplossingen zoeken;
- een hechte relatie leggen met Erfgoedplus.be (cf. supra);
- ondersteuning en vorming door consulenten;
- netwerking;
- het creëren van fysieke depots als onderdeel van een dynamisch collectiebeleid;
- een interprovinciale aanpak van knelpunten en gezamenlijke aandachtspunten.

Het regionale depotbeleid van de provincie is nog niet concreet omgezet in criteria en procedures. Wel is duidelijk dat de **bevoorrechte partners** voor het uitvoeren van dit beleid de regionaal ingedeelde musea met een kwaliteitslabel zijn (in Pajottenland & Zennevallei is dat het FeliXartmuseum) en dat er een zo sterk mogelijke **wisselwerking** wordt nagestreefd met de erfgoedconvenants in de provincie.

4. HET VLAAMSE NIVEAU: HET CENTRUM VOOR AGRARISCHE GESCHIEDENIS

Voor diverse projecten (zie blz. 23 tot 27) hebben actoren in de regio (Pajottenland+, Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën, Landelijke Gilden) al een beroep gedaan op inhoudelijke ondersteuning van het Centrum voor Agrarische Geschiedenis (CAG) in Leuven, het expertisecentrum voor agrarisch erfgoed. Het CAG was ook betrokken bij het project Breedbeeld en verrichtte onderzoek naar landbouwcollecties in de regio in het kader van het project Veldwerk/denkwerk (http://www.cagnet.be/showpage.php?pageID=18).

Zie over Heemkunde Vlaanderen blz. 83.

5. BIJ WIJZE VAN BESLUIT

- Alleen al het gegeven dat veel van de hierboven genoemde initiatieven en projecten recent zijn, legt een evolutie bloot: er is op tal van domeinen een ontwikkeling naar **meer intergemeentelijke samenwerking**, in diverse constellaties, en dat vooral geconcentreerd in het Pajottenland.

- Deze evolutie wordt gesteund en bevorderd door **hogere overheden**: provinciaal, Vlaams, Europees. In veel gevallen vindt ze momenteel top-down plaats en altijd is er een coördinerende instantie die de gemeentegrenzen overstijgt en zonder dewelke de samenwerking niet zou bestaan of standhouden. De lokale samenwerking in Halle, de enige stad in de regio Pajottenland & Zennevallei, is hierop een uitzondering.

- Cultureel erfgoed is soms het belangrijkste voorwerp van de samenwerkingsverbanden (Erfgoedplus, het depotbeleid van de provincie), maar in de regio is dat vaak ook niet het geval en wordt cultureel erfgoed 'meegenomen' in bredere, meer **geïntegreerde projecten**: vaak zijn het landschap en onroerend erfgoed erbij betrokken, speelt de toeristische sector een belangrijke rol en is er ook een sociaal-economisch luik mee verbonden. Evenementiële initiatieven wisselen af met realisaties met een meer structurele aanpak.

7. DE ACTOREN AAN HET WOORD

Tijdens het intensieve proces dat tot dit beleidsplan heeft geleid (zie de beschrijving op de blz. 7-8) werden op diverse ogenblikken bijeenkomsten georganiseerd waarop de stakeholders en alle geïnteresseerden mee konden nadenken over de erfgoedwerking in de streek en mogelijke doelstellingen en acties die in het cultureel-erfgoedconvenant kunnen passen. Dat gebeurde op 6 oktober (ca. 30 aanwezigen), tijdens de zogeheten 'Erfgoedkaravaan' (twee ontmoetingen op 21 en 22 oktober; samen ca. 30 aanwezigen) en op 16 november (ca. 25 aanwezigen). Er vonden ook lokale vergaderingen en infosessies plaats o.a. in Galmaarden op 15 oktober, al dan niet in het kader van de cultuurraadwerking en besprekingen binnen bestaande regiowerkingen (oa.sport, bibliotheken en cultuur) De verslagen van de 6 oktober-ontmoeting en de Erfgoedkaravaan vindt de lezer in bijlage 2. De bespreking van 16 november werd verwerkt in de formulering van de strategische en operationele doelstellingen.

We overlopen hier enkele grote lijnen en weerkerende thema's die tijdens de inspraakmomenten aan bod kwamen:
- er is een grote **nood aan overzicht** op heel uiteenlopende vlakken: overzicht van het erfgoed, van de actoren, van instrumenten en methodieken, van beschikbare middelen en kanalen. Overzicht moet de heersende versnippering en de 'interne concurrentie' tegengaan;
- (in dezelfde lijn) er is **nood aan inventarisatie** en kennis van wat er waar is en wat waar wordt/is verzameld;
- er is **nood aan samenwerking, netwerking en afstemming** waar dit een meerwaarde biedt en waar de individuele gemeenten het niet kunnen. Het gaat hier over de diverse facetten van een voldragen erfgoedwerking: collectieafspraken, inventarisatie en registratie (een prioriteit!), het depotbeleid, onderzoek en documentatie, promotie en ontsluiting, websites met links enz. Tegelijk is er nood aan het behoud van de eigenheid;
- er is **nood aan vorming**, opnieuw inzake alle facetten van een goede erfgoedwerking: behoud en beheer, onderzoek, publiekswerking…;
- er is **nood aan publieksvriendelijke bekendmaking en aan een ruimer draagvlak**, hoewel de regio – die vooral bestaat uit een aantal kleinere centra – prat kan gaan op een bijzonder intense vrijwilligerswerking en een dynamisch verenigingsleven. De werking van de vrijwilligers moet beter gevaloriseerd en gewaardeerd worden;
- er is nood aan een versterking van het **werken met thema's die eigen zijn voor de streek**, waarbij de consensus groot is dat het landschap een van dé erfgoedkaarten is die getrokken moet worden. Daar past één voorwaarde bij: bij het landschap moeten de diverse andere soorten erfgoed worden betrokken om de verhalen rijker en krachtiger te maken. Diverse keren rees de bedenking dat het werken met deze thema's ook toekomstgericht moet zijn en de nieuw samengestelde bevolking moet aanspreken. Ook de vermeende dualiteit tussen Pajottenland en Zennevallei moet op een dynamische manier bekeken worden.

4. Het cultureel-erfgoedbeleid

De gemeenten

In deze bladzijden overlopen we de 16 gemeenten die deel uitmaken van de projectvereniging. We vermelden enkele basisgegevens[1] en gaan in op het beleid inzake cultureel erfgoed. Bron hiervoor is het gemeentelijk cultuurbeleidsplan. In andere gevallen raadpleegden we wie plaatselijk verantwoordelijk is.
Deze informatie moet worden aangevuld met het ondersteuningsbeleid dat we in 4.2. uit de doeken doen én met een aantal belangrijke gegevens over de gemeenten die in hoofdstuk 5 aan bod komen: demografische kenmerken, gemiddeld inkomen, werkloosheid, de prijs van bouwgronden enz. Ook de bestuurskracht van de gemeenten en hun inkomsten en uitgaven worden daar besproken.

1. BEERSEL

Beersel ligt in de zuidrand van Brussel en bestaat uit vijf deelgemeenten: Alsemberg [3], Beersel [1], Dworp [4], Huizingen [5] en Lot [2]. Beersel grenst aan Wallonië en wordt door drie faciliteitengemeenten gescheiden van Brussel.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 30,01km²
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 23.587 inwoners.
- Bestuur:
  Beersel wordt bestuurd door een coalitie van de kartels CD&V-N-VA en sp.a-GROEN! onder leiding van burgemeester Hugo Casaer (CD&V). Er zijn 7 schepenen, van wie 5 van CD&V, 1 N-VA-schepen en 1 schepen voor sp.a-GROEN!.
  - De gemeenteraad telt 27 zetels + voorzitter OCMW: 9 voor CD&V, 2 voor N-VA, 3 voor sp.a-GROEN!, 3 voor Open Beersel, 1 voor Open VLD, 1 voor LDD, 5 voor UF en 3 voor Vlaams Belang.
- Cultuurdienst: 1 vte cultuurbeleidscoördinator en 1 vte administratief medewerker
- Cultuurbeleidsplan: ja

- Cultuurcentrum: cc De Meent
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

[1] De cijfers over bibliotheekgebruik en podiumvoorstellingen zijn ontleend aan Luc Bral en Luc Deschamps, *Gemeentelijke profielschetsen*, Brussel 2007, www.lokalestatistieken.be

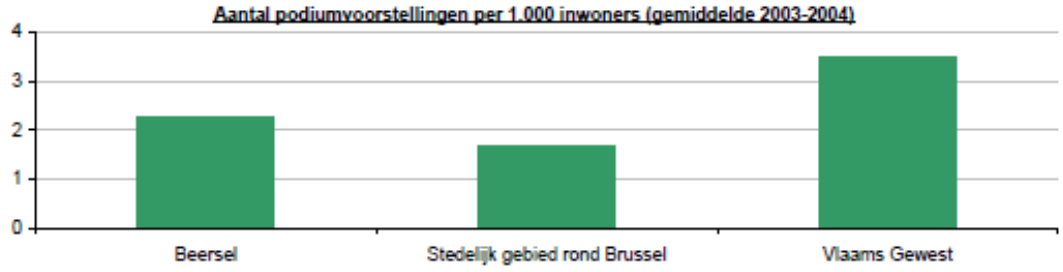

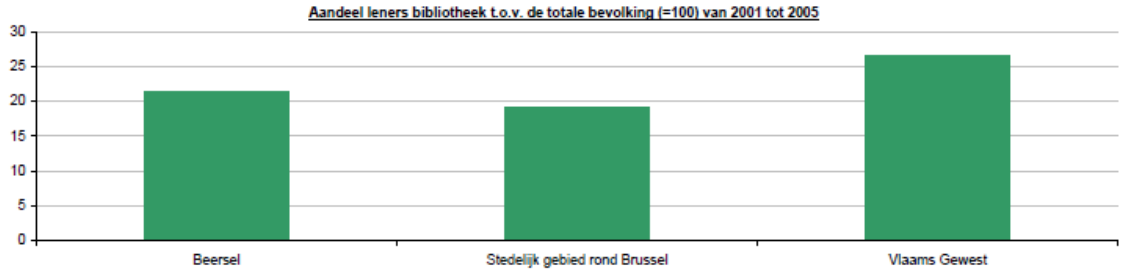

2. Erfgoedbeleid

- Algemeen

De gemeente Beersel wil door samenwerking van de eigen diensten (archief, bibliotheek…) en met deskundige vrijwilligers het Beerselse erfgoed in kaart brengen, bewaren (en waar nodig restaureren of aanvullen) en ontsluiten. Hierbij wordt ingezet op een brede participatie door eigen inwoners, en het eigen erfgoed wordt benaderd vanuit toeristisch perspectief. Er gaat aandacht naar het roerend en immaterieel erfgoed en naar het onroerend erfgoed. De kern van het Beerselse erfgoedbeleid is bewaring en laagdrempelige ontsluiting om de participatie te stimuleren.

- Roerend erfgoed

- Bij het roerend erfgoed horen de archieven van de gemeente, beeldende kunstwerken en het volkskundig erfgoed. Met de steun van de gemeente besteedt het Heemkundig Genootschap 'van Witthem' (zie blz.32) aandacht aan de ontsluiting van dat laatste.
- De gemeente Beersel bezit een bescheiden collectie van 96 kunstwerken die zich in verschillende openbare gebouwen bevinden. Via Erfgoedplus.be wordt ze momenteel ontsloten.

- Onroerend erfgoed

Enkele bekende erfgoedsites zijn in het bezit van de gemeente, andere in privébezit: het kasteel van Beersel (gemeente heeft dit in erfpacht), het Herman Teirlinckhuis (eigendom van de gemeente, zie blz.19), de molens, de kerken, de oude pastorij in Dworp enz.

2. BEVER

Bever ligt in de zuidwestelijke hoek van de provincie Vlaams-Brabant en grenst aan Oost-Vlaanderen en Henegouwen. De officiële taal is er het Nederlands. Daarnaast zijn er taalfaciliteiten voor de Franstalige minderheid. Binnen de gemeentegrenzen liggen geen andere kernen.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 1978 hectare.
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 2.093 inwoners.
- Bestuur:
  Burgemeester is Luc Deneyer (CD&V) en er zijn 4 CD&V-schepenen.
  De gemeenteraad telt 12 zetels: 10 voor CD&V, 1 voor Open VLD en 1 voor Dicht bij de Mens.
- Cultuurdienst: 1vte cultuurambtenaar
- Cultuur- of gemeenschapscentrum: nee
- Aantal podiumvoorstellingen (N.B.: Bever heeft geen bibliotheek.)

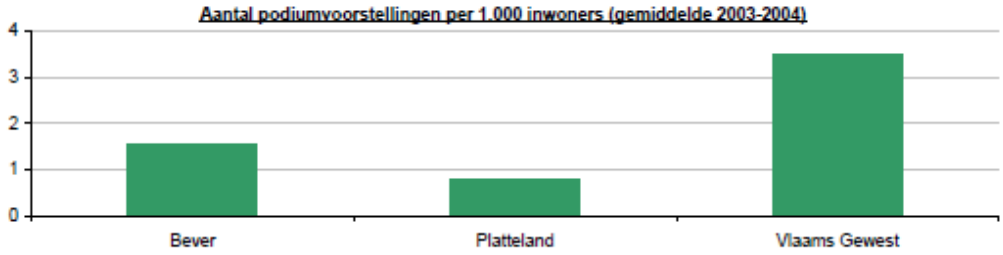

2. Erfgoedbeleid

- Bever zet in op drempelverlaging om de participatie te bevorderen. Subsidies dienen als stimulans voor de uitbouw van kwalitatieve culturele projecten en er wordt werk gemaakt van intergemeentelijke culturele samenwerking. Dat moet leiden tot een betere en rationelere afstemming van initiatieven die zich niet tot de gemeentegrenzen beperken.
- Bever heeft op zijn grondgebied enkele beschermde monumenten, waaronder de kapel van Burght en de hoeve Weverbergh. Er zijn een aantal prachtige sites, naast een voor Vlaanderen zeldzame ruimtelijke kwaliteit met unieke dorpsgezichten en waardevolle cultuurlandschappen. De gemeente wil met concrete acties aandacht geven aan het ruimere erfgoed in het Pajottenland en specifiek aan het erfgoed in de eigen gemeente.

3. DILBEEK

Dilbeek ligt ten westen van Brussel, aan de rand van het Pajottenland. Dilbeek heeft zes deelgemeenten: Dilbeek, Groot-Bijgaarden, Itterbeek, Schepdaal, Sint-Martens-Bodegem en Sint-Ulriks-Kapelle.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 41,17 km²
- Bevolkingsaantal (per 1 januari 2008) 39.654 inwoners. Dilbeek is na Leuven de tweede grootste gemeente van Vlaams-Brabant.
- Bestuur:
  Dilbeek wordt bestuurd door een coalitie van Open VLD en het kartel CD&V/N-VA/DNA! o.l.v. burgemeester Stefaan Platteau (Open VLD). Het college bestaat verder uit 7 schepenen en de OCMW-voorzitter. De gemeenteraad telt 33 zetels: 13 voor Open VLD, 10 voor het kartel CD&V/N-VA/DNA, 4 voor UF, 4 voor Vlaams Belang en 2 voor het kartel Groen!-sp.a-spirit.
- Cultuurdienst: 1 vte cultuurbeleidcoördinator 2,75 vte administratief medewerker
- Cultuurbeleidsplan: ja
- Cultuurcentrum: cc Westrand
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

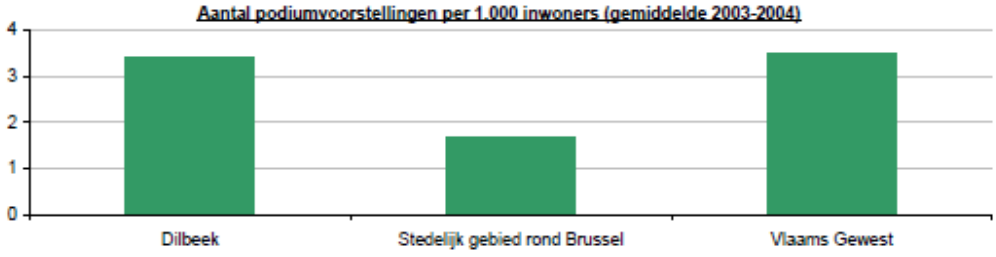

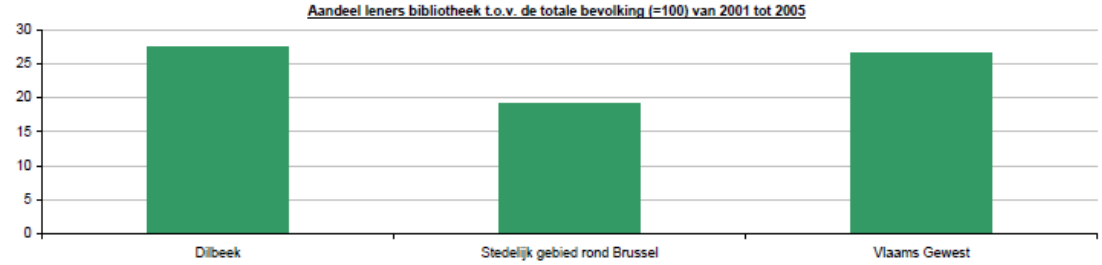

2. Erfgoedbeleid

- Algemeen

In 2001 werd een autonome gemeentelijke vzw opgericht: vzw Dilbeeks Erfgoed. Die is verantwoordelijk voor het beheer en de ontsluiting van vier cultuurhistorische sites: de watermolen van Sint-Gertrudis-Pede (Itterbeek), de Sint-Alenatoren en de ijskelder te Dilbeek (respectievelijk een restant van het middeleeuwse kasteel nabij het dorpscentrum van Dilbeek en een restant van het Kasteel de Viron) en het huisje Mostinckx (een oude lemen hoeve in Sint-Martens-Bodegem). Het beheer van de vier sites en het uitbouwen van de toeristische uitstraling van Dilbeek behoort tot de kerntaken van Dilbeeks Erfgoed.
Er is financiële steun van de gemeente en er zitten politieke vertegenwoordigers van het lokale bestuur in de beheerraad. Sinds 2009 beschikt de vzw over een betaald personeelslid (met subsidies van Toerisme Vlaanderen) dat administratieve taken vervult en mee een prioriteiten- en stappenplan zal ontwikkelen voor de komende zes jaar.
Er worden inspanningen geleverd om het erfgoed beter bekend te maken in de eigen gemeenschap: lesmappen in het lager onderwijs over Dilbeekse erfgoedplekken, publiekswerking rond erfgoed vanuit het gemeentelijk archief, de inzet van vrijwilligers in het erfgoedveld wordt erkend en geoptimaliseerd enz.

- Verbetertraject voor het Dilbeekse erfgoedbeleid

- De gemeente moet nog een duidelijke visie en doelstellingen voor het erfgoedbeleid ontwikkelen;
- de vzw Dilbeeks Erfgoed is voor zijn werking erg afhankelijk van samenwerking met de cultuurdienst en de werkgroep Toerisme Dilbeek (twee recent opgerichte organen), en van vrijwilligers;
- ook de participatiegraad inzake het meewerken aan de ontwikkeling en de realisatie van een beleid en projecten rond cultuur, erfgoed en toerisme is vrij laag. Doorgaans hebben participanten wortels in het rijke verenigingsleven; hetzelfde geldt voor de deelnemers aan evenementen;
- er is in Dilbeek veel meer cultuurhistorisch patrimonium aanwezig, waar de vzw zich momenteel niet op concentreert.

4. DROGENBOS

Drogenbos ligt ten westen van Brussel en is een van zes faciliteitengemeenten in de Vlaamse Rand. Drogenbopd heeft geen deelgemeenten.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 2,49 km^2
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008): 4893 inwoners
- Bestuur

  Drogenbos wordt bestuurd door een coalitie van Drogenbos Plus en UF. Het college van burgemeester en schepenen bestaat uit drie leden van Drogenbos Plus, een lid van UF en de gemeentesecretaris. Waarnemend burgemeester is Alexis Calmeyn.
  De gemeenteraad bestaat uit 15 leden, 8 leden van Drogenbos Plus, 6 leden van UF en een lid van Accent.
- Cultuurdienst: een medewerker
- Cultuurbeleidsplan: nee
- Gemeenschapscentrum: De Muse
- Aantal podiumvoorstellingen

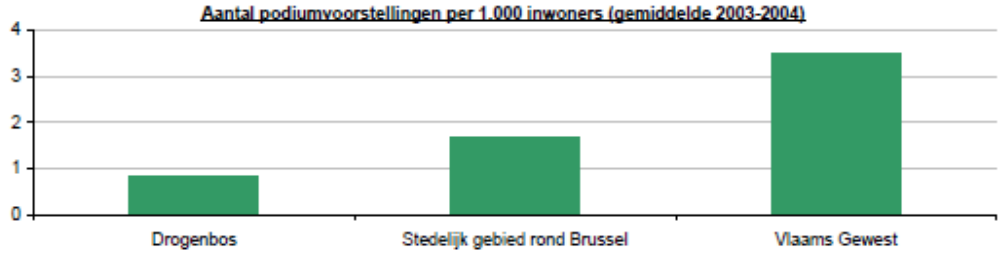

2. Erfgoedbeleid

FeliXartmuseum en de gemeente hebben contact i.v.m. de hoeve op de site, die eigendom is van de gemeente. Voor het overige ontbreken de gegevens over een eventueel erfgoedbeleid.

5. GALMAARDEN

Galmaarden is een landelijke gemeente in de provincie Vlaams-Brabant, in het noorden en het westen grenzend aan de verstedelijkte gebieden Ninove en Geraardsbergen, en voor het overige omringd door andere plattelandsgemeenten uit het Pajottenland: Gooik, Herne en Bever. Galmaarden telt drie deelgemeenten: Galmaarden, Tollembeek en Vollezele.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 34,93 km²
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 8.285 inwoners.
- Bestuur
    - Galmaarden wordt bestuurd door CD&V, o.l.v. burgemeester Pierre Deneyer. De 4 schepenen zijn allen van CD&V.
    - De gemeenteraad telt 19 zetels: 16 voor CD&V en 3 voor de partij KARTEL.
- Cultuurdienst: 1 vte diensthoofd Cultuurbeleid (incl. 0,5 vte cultuurbeleidscoördinator) en 1vte administratief medewerker
- Gemeenschapscentrum: het Baljuwhuis
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

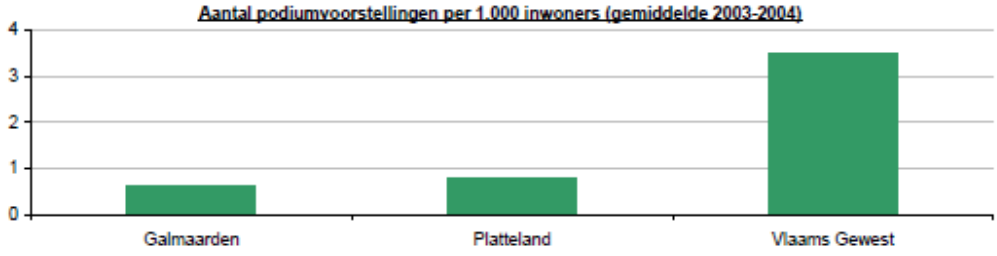

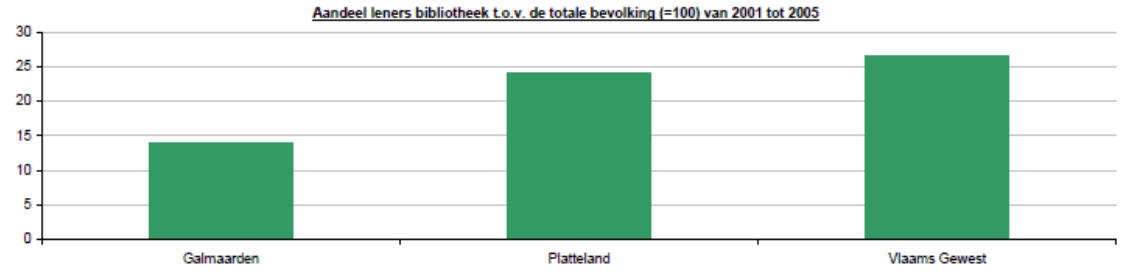

2. Erfgoedbeleid

- Algemeen

Galmaarden streeft naar de vrijwaring van zijn groene plattelandskarakter en wil de schoonheid van de omgeving enten op de culturele initiatieven die er plaatsvinden. De aankoop van het Baljuwhuis en de ondersteuning van projecten in het kader van het stiltegebied zijn hiervan goede voorbeelden (www.portaalvandestilte.be).
Galmaarden zet verder in op de ontmoeting van mensen via cultuur, o.m. door de verhoging van de gemeentelijke subsidies aan culturele verenigingen. De gemeente streeft bovendien naar ondersteuning op maat voor culturele verenigingen.

- Roerend en immaterieel erfgoed

De gemeente probeert actief senioren als vrijwilligers te betrekken bij de inventarisatie van het materiële en immateriële erfgoed. Er wordt ingezet op *oral history* in partnerschap met seniorenorganisaties. Met steun van de gemeente worden evenementen opgezet die belangstelling voor het erfgoedgebeuren opwekken, met bijzondere aandacht voor de gemeente als deel van het stiltegebied Dender-Mark. Ook het Belgisch trekpaard wordt ten volle uitgespeeld als waardevol cultureel erfgoed. De bibliotheek beschikt over een collectie boeken over streekgeschiedenis, die zij aanvult met nieuwe publicaties over de regio. De collectie wordt momenteel toegankelijker en gebruiksvriendelijker gemaakt (met o.a. zitplaatsen).

6. GOOIK

De gemeente Gooik ligt in het westen van de provincie Vlaams-Brabant, op de provinciegrens met Oost-Vlaanderen. Gooik heeft vier kernen: Gooik, Oetingen, Kester en Leerbeek.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 39,69 km²
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 8.931 inwoners.

Bestuur

- Gooik wordt bestuurd door de CD&V-NVA o.l.v. burgemeester Michel Doomst (CD&V). Ook de 5 schepenen zijn allen van CD&V.
- De gemeenteraad telt 19 zetels: 14 voor CD&V en 5 voor het kartel sp.a-Open VLD.

- Cultuurdienst: 1 vte cultuurbeleidscoördinator
- Cultuurbeleidsplan: ja
- Gemeenschapscentrum: De Cam
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

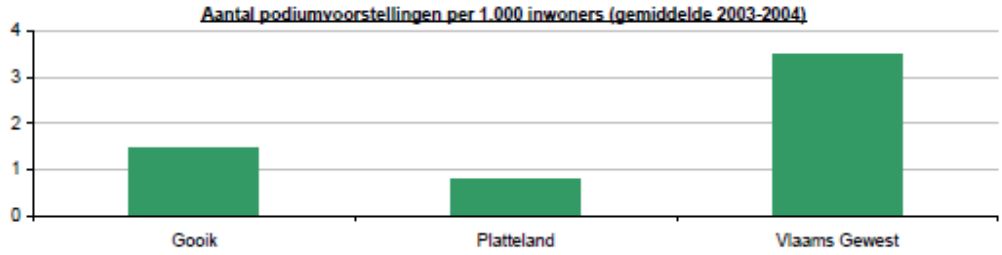

Gooik heeft een gemeenschapscentrum : De Cam

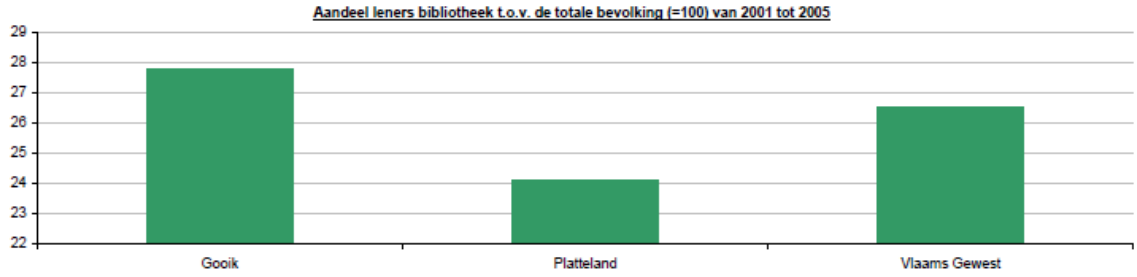

2. Erfgoedbeleid

Gooik heeft een actieve heemkundige kring (zie blz. 33) en een rijk socio-cultureel verenigingsleven waarin o.m. volksmuziek een grote rol speelt. Er is financiële en materiële ondersteuning vanuit de gemeente, die ook professionele krachten inzet om de dynamiek nog te versterken. Er wordt ook ingezet op het Van

Reepingen-huisje, Gooiks oudste (en sinds 2003 beschermde) gebouw. Verder wordt een project (dvd-filmfestival) opgezet ter promotie en bewustmaking van het aanwezige culturele erfgoed. Een dvd met oude Gooikse en Pajots verhalen en liederen is in voorbereiding (zie ook blz. 33, onder Filmclub Guliver).
De gemeente streeft verdere samenwerking met de regio na en wil inzetten op cultuurparticipatie, o.m. via erfgoed, voor jongeren en senioren. Een aandachtspunt van het erfgoedbeleid is de digitalisering van het opgespoorde en ontsloten materiaal, i.s.m. andere gemeentelijke en regionale stakeholders.

7. HALLE

Halle ligt in de provincie Vlaams-Brabant, ongeveer 15 kilometer ten zuidwesten van Brussel, aan de Zenne. Sedert 1 januari 1977 omvat de stad de voormalige gemeenten Buizingen, Halle en Lembeek.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 44,40 km²
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 35.350 inwoners.
- Bestuur
    - Halle wordt bestuurd door een coalitie van het kartel CD&V/N-VA met Open VLD, o.l.v. burgemeester Dirk Pieters (CD&V/N-VA). Van de 8 schepenen zijn er 5 van CD&V/NV-A en 3 Open VLD- schepenen.
    - De gemeenteraad telt 31 zetels: 12 voor het kartel CD&V/N-VA, 6 voor sp.a-spirit, 6 voor Vlaams Belang, 5 voor Open VLD, 1 voor Groen! en 1 voor U-Gezond Verstand.
- Cultuurdienst: in Halle verenigt de Sector Vrije Tijd de dienst Toerisme & Feestelijkheden (3 vte, o.m. verantwoordelijk voor Erfgoeddag en Open Monumentendag), het cultuurcentrum, de bibliotheek, de jeugddienst en de sportdienst. De cultuurbeleidscoördinator (1 vte) stuurt hen als directeur aan, ondersteund door een halftijdse administratieve kracht.
- Cultuurbeleidsplan: ja
- Cultuurcentrum: cc 't Vondel
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

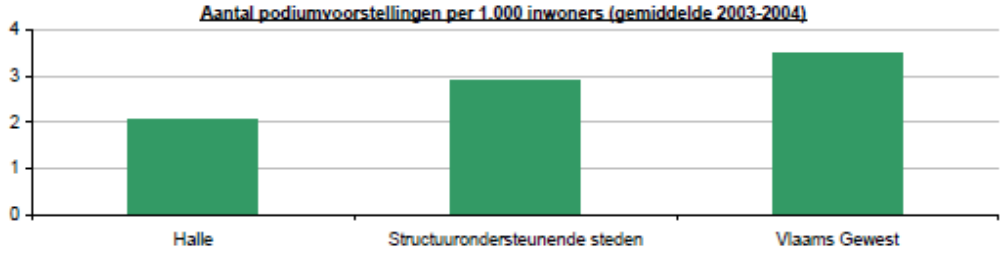

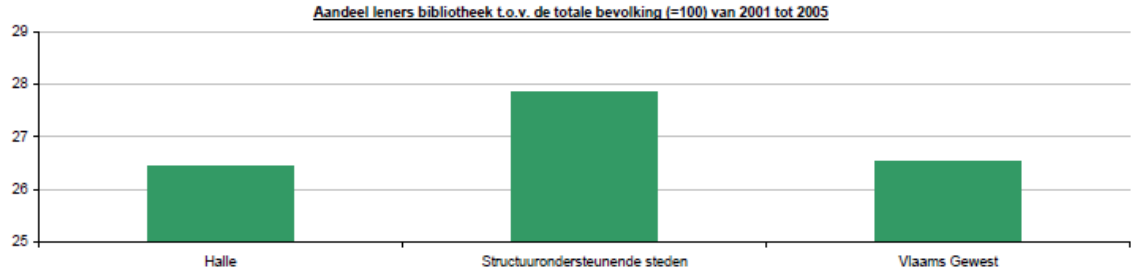

2. Erfgoedbeleid

- Binnen het stadsbestuur, bij de stedelijke diensten en bij de bevolking leeft in Halle een sterk erfgoedbewustzijn. Er is een schepen bevoegd voor monumenten en een voor erfgoed, en er is de stedelijke erfgoedcel (zie blz. 51; voorloper was de erfgoedwerkgroep die in 2004 werd opgericht). De erfgoedcel wil zich in de toekomst beter profileren en zal nieuwe leden aantrekken en een huishoudelijk reglement vastleggen. Halle is bekend als bedevaartsoord en carnavalsstad. De stad is rijk aan culturele actoren en verenigingen die intens meewerken aan gemeenschapsvorming.
- Vier stedelijke ambtenaren zijn nauw betrokken bij het Halse erfgoedbeleid: de cultuurbeleidscoördinator, de archivaris en de diensthoofden Patrimonium en Ruimtelijke Ordening. De stevige werking van de archiefdienst wordt beschreven op blz. 17. De ambtenaren volgen o.m. Erfgoeddag en Open Monumentendag, vaste waarden op de stedelijke activiteitenkalender, op, net als de vzw Servais, de vzw Zuidwestbrabants Museum en ook de activiteiten van VVV Toerisme Halle, waar aan de erfgoedactiviteiten en –werking ruchtbaarheid wordt gegeven.
- Bij het uitwerken van een lokaal beleid voor onroerend erfgoed wordt met een visie gewerkt die refereert aan het cultuurbeleidsplan, het gemeentelijk ruimtelijk structuurplan en de opmaak van BPA's (in de toekomst RUP's). Met het boek *Halle 434* beschikt Halle over een inventaris van het stedenbouwkundig en architecturaal erfgoed in de historische stadskern, opgemaakt door het Sint-Lucasarchief in Brussel.
- Halle wil inzetten op een duurzame samenwerking in de regio Pajottenland & Zennevallei. Er leeft in de stad ook een vraag naar samenwerking met de regio om gezamenlijk over het cultureel aanbod te communiceren en om dat aanbod op elkaar af te stemmen en culturele projecten op te zetten binnen de regio. De stad zet ook in op cultuurparticipatie door senioren en jongeren, door projecten op maat te organiseren. Verenigingen worden als centra van gemeenschapsvorming ondersteund en gestimuleerd.

8. HERNE

Herne is een plattelandsgemeente in het Pajottenland. Herne grenst aan de gemeenten Bever, Galmaarden, Gooik en Pepingen, en aan de taalgrens met Henegouwen. Groot-Herne bestaat sinds de fusie uit vier dorpskernen: Herne zelf en de deelgemeente Herfelingen en Sint-Pieters-Kapelle, en Kokejane, een gehucht van Herne met een eigen parochie (tussen de dorpskernen van Herfelingen en Herne).

1. Gegevens

- Oppervlakte: 44,63 km²
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 6.566 inwoners.
- Bestuur
    - Herne wordt bestuurd door de CD&V, o.l.v. burgemeester Kris Poelaert (CD&V). De 4 schepenen zijn allen van CD&V.
    - De gemeenteraad telt 17 zetels: 14 voor CD&V en 3 voor het kartel Open VLD-sp.a.
- Cultuurdienst: 0,5 vte cultuurbeleidscoördinator en 1vte jeugd- & cultuurambtenaar
- Cultuurbeleidsplan: ja
- Gemeenschapscentrum: neen
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

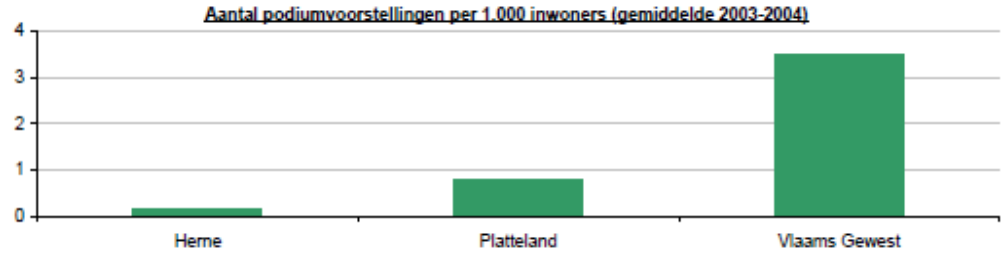

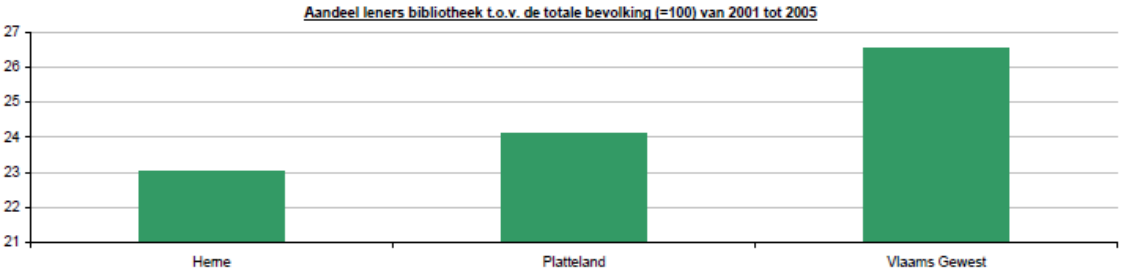

2. Erfgoedbeleid

Door het bundelen van de krachten, de middelen en de expertise wil Herne het behoud en beheer en de ontsluiting van het rijke cultureel erfgoed op zijn grondgebied veiligstellen en verzorgen. Het verenigingsleven wordt ondersteund, o.m. ook het onderzoek (zie blz. 34, over het studiegenootschap i.v.m. het kartuizerklooster).
Door het opmaken van een inventaris van het lokaal immaterieel erfgoed en de oprichting van een archief wil Herne de bewaring en het levend houden van het immaterieel, documentair en ook het andere cultureel erfgoed faciliteren en promoten. De cultuurraad richt daartoe een overlegplatform met private en publieke actoren op. Het platform denkt ook na over het onderhoud en herstel van elementen van het patrimonium. De gemeentelijke infokanalen worden ingezet om 'vergeten' erfgoed in de kijker te plaatsen en jongeren worden via de gemeentelijke website aangesproken.

9. LENNIK

Lennik bestaat uit de deelgemeenten Gaasbeek, Sint-Martens-Lennik en Sint-Kwintens-Lennik. In het noorden van Sint-Kwintens-Lennik ligt Eizeringen, dat verschillende gehuchten omvat (o.a. Tuitenberg, Ten Nelleken, Hunsel). Ook de parochie Sint-Gertrudis-Pede behoort gedeeltelijk tot Lennik (maar grotendeels tot Schepdaal en dus tot Dilbeek).

1. Gegevens

- Oppervlakte: 30,80 km²
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 8.747 inwoners.
- Bestuur
    - Lennik wordt bestuurd door burgemeester Willy De Waele (LVB). Er zijn 4 schepenen: 3 van LVB en 1 van de partij Lennik 2000.
    - De gemeenteraad telt 19 zetels: 7 voor LVB, 5 voor CD&V, 4 voor Lennik 2000, 2 voor Vlaams Belang en 1 voor de coalitie Groen!-sp.a.
- Cultuurdienst: de dienst Cultuur valt onder de dienst Vrije Tijd (vrije tijd, sport, jeugd en cultuur. Voor cultuur is er een deeltijdse cultuurbeleidscoördinator.
- Cultuurbeleidsplan: ja
- Gemeenschapscentrum: GC Lennik
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

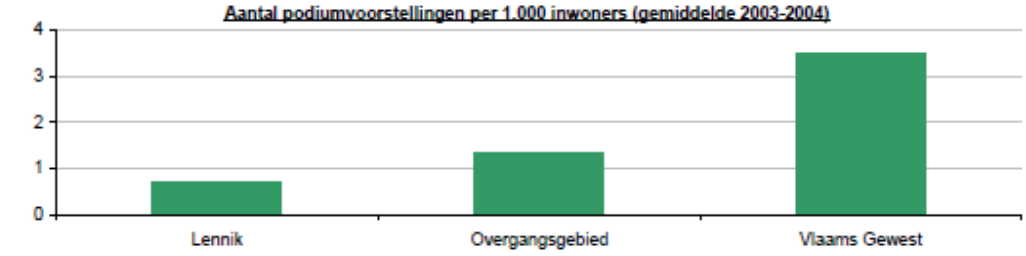

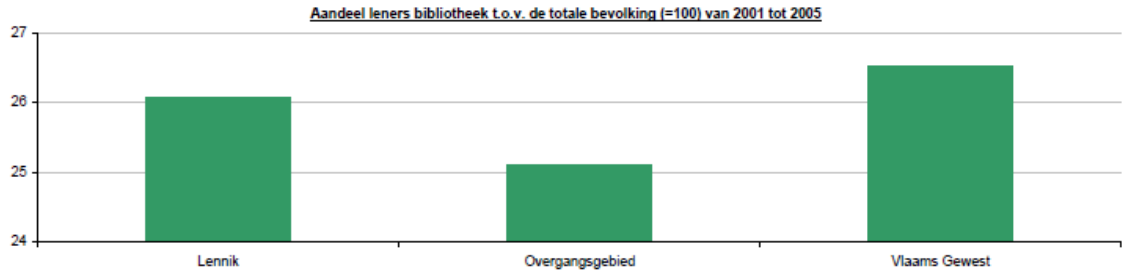

2. Erfgoedbeleid

- Inzake erfgoedbeleid staat de gemeente in voor ondersteuning (o.a. subsidiëring), bemiddeling en overleg (in de erfgoedraad als onderdeel van de cultuurraad), communicatie en eigen acties (door de cultuurdienst). Het besef leeft dat een adequate zorg de mogelijkheden van een relatief kleine gemeente ver overstijgt. Een opvallende doelstelling van het beleid is dat de inwoners van Lennik het cultureel erfgoed waarderen en hierdoor gemotiveerd zijn om mee te werken aan het opwaarderen en valoriseren van het patrimonium. Lennik wil ook de intergemeentelijke samenwerking optimaliseren.
- De zeer actieve Adreas Masiuskring is een troef in Lennik. Het Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën opereert vanuit zijn kantoor in Gaasbeek en er is natuurlijk het Kasteel van Gaasbeek en zijn museum- en parkwerking.
- Een bijzonderheid: in 2006 riep de gemeente de functie van 'de Gronckelman' in het leven om deze dynamische Lennikse figuur levend te houden bij de lokale bevolking. Frans-Jozef de Gronckel was een Lennikse advocaat en woordkunstenaar die in de 19de eeuw de naam 'Payottenland' bedacht. De Gronckelman treedt in zijn 19de-eeuwse advocatentenue op bij feestelijkheden, plechtigheden enz.

10. LIEDEKERKE

De gemeente Liedekerke ligt in het westen van Vlaams-Brabant aan de Dender, die de grens vormt met de provincie Oost-Vlaanderen. Liedekerke heeft Affligem, Roosdaal en Ternat als Vlaams-Brabantse buurgemeenten.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 10,08 km²
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 12.206 inwoners.
- Bestuur
    - Liedekerke wordt bestuurd door een coalitie van het kartel CD&V-N-VA en de sp.a- o.l.v. burgemeester Luc Wynant (CD&V). Van de 5 schepenen zijn er twee van CD&V en 3 van sp.a.
    - De gemeenteraad telt 21 zetels: 9 voor CD&V/N-VA, 5 voor sp.a, 4 voor Vlaams Belang en 3 voor Open VLD.
- Cultuurdienst: 1 vte cultuurbeleidscoördinator en 3 vte administratief medewerkers
- Cultuurbeleidsplan: ja
- Gemeenschapscentrum: GC Warande
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

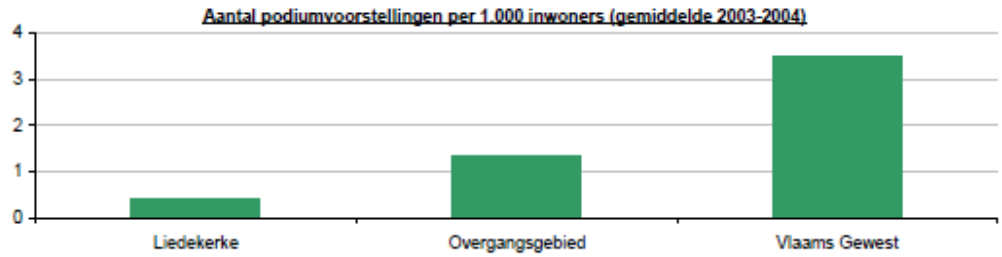

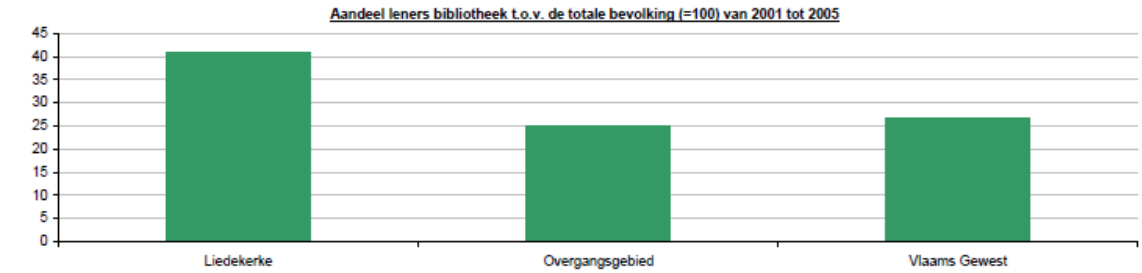

2. Erfgoedbeleid

De gemeente Liedekerke wil het cultureel erfgoed, met inbegrip van het zwerfgoed, ontsluiten voor een breed publiek. Het gemeentebestuur richtte daartoe het Liedekerks Heemkundig Genootschap op, dat ondertussen is uitgegroeid tot bevoorrechte partner en een volwaardige actor is bij het uittekenen van het lokale cultuur- en erfgoedbeleid. Het genootschap heeft professionele en deskundige leden die al heel wat activiteiten op touw zetten. Dat cultuurdienst ondersteunt het genootschap op diverse manieren (operationeel, infrastructureel, administratief en met personeelshulp).

11. LINKEBEEK

Linkebeek grenst in het zuidwesten aan Brussel en is een van de zes faciliteitengemeenten in de Vlaamse Rand. Linkebeek heeft geen deelgemeenten.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 4,15 km^2
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008): 4721 inwoners
- Bestuur

  Linkebeek wordt bestuurd door een partij, Ensemble-Linkebeek Samen, die de burgemeester en drieschepenen levert. Waarnemend burgemeester is Damien Thiery. De gemeenteraad bestaat uit 15 leden, 10 leden van Ensemble-Linkebeek Samen, 3 leden van CAP Linkebeek en 2 van LK 2000.
- Cultuurambtenaar: nee
- Cultuurbeleidsplan: nee
- Gemeenschapscentrum: De Moelie
- Aantal podiumvoorstellingen

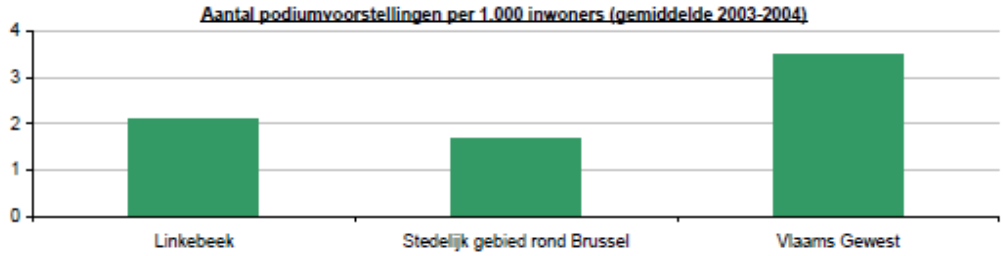

2. Erfgoedbeleid

Over een eventueel erfgoedbeleid is verder niets bekend.

12. PEPINGEN

Pepingen in het Pajottenland telt zes deelgemeenten: Pepingen zelf, en Beert, Bellingen, Bogaarden, Elingen en Heikruis. In de deelgemeente Pepingen liggen de kleine gehuchten Beringen en Kestergat.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 36,05 km²
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 4.401 inwoners.
- Bestuur
    - Pepingen wordt bestuurd door een coalitie van CD&V en LVB, o.l.v. burgemeester André De Roubaix (CD&V). Er zijn 4 schepenen.
    - De gemeenteraad telt 15 zetels: 8 voor CD&V en 7 voor LVB.
- Cultuurdienst: een halftijdse cultuurbeleidscoördinator, die ook bevoegd is voor toerisme.
- Cultuurbeleidsplan: ja
- Gemeenschapscentrum: GC Pepingen
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

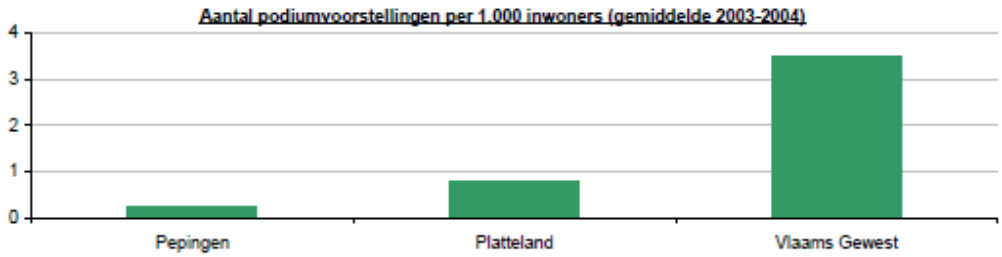

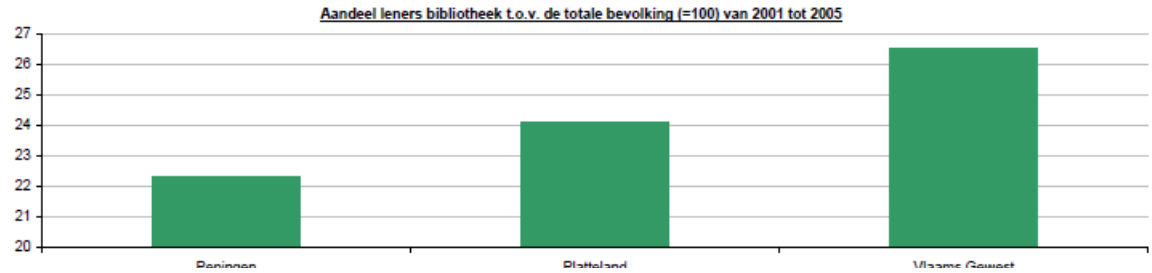

2. Erfgoedbeleid

- Tijdens het project Breedbeeld stond het erfgoed in Pepingen in de kijker en werd er samengewerkt met de omliggende gemeenten. Dat is sindsdien minder geworden. De gemeentelijke middelen zijn beperkt. Samenwerking staat dan ook hoog op de agenda in het kleine Pepingen.
- Doelstelling van het beleid is dat de Pepingenaren zelf het erfgoed in hun gemeente kennen en dat bezoekers het kunnen ontdekken. Nieuwe en kwaliteitsvolle initiatieven zullen alle kansen krijgen om te groeien en de archiefwerking zal ondersteund en uitgebreid worden.
- De cultuurdienst is gestart met de inventarisatie van cultureel erfgoed in de gemeente. Aan bod kwamen reeds:
    - waardevol en beschermd onroerend erfgoed: inventaris met foto's en beschrijving;
    - oude foto's en postkaarten (digitaal): aan de hand van oproepen in Pepingen Leeft;
    - kerkelijk erfgoed: documenten uit het archief van de gemeente i.v.m. kerken werden opgezocht;
    - funerair erfgoed: in 2005 begonnen, nog niet volledig.
- Eind 2008 ging in Pepingen een erfgoedwerkgroep van start (zie blz. 36).

13. ROOSDAAL

Roosdaal ligt aan de rand van het Pajottenland en de Denderstreek, op de grens van de provincies Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen. Het grenst aan Liedekerke, Ternat, Lennik, Gooik en Ninove. De deelgemeente Pamel is een verstedelijkte woonkern en de deelgemeenten Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, Strijtem en Borchtlombeek zijn landelijke kernen.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 21,69km²
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 10.934 inwoners.
- Bestuur
    - Roosdaal wordt bestuurd door CD&V, o.l.v. burgemeester Christine Hemerijckx. De 5 schepenen zijn allen van CD&V.
    - De gemeenteraad telt 21 zetels: 12 voor CD&V, 6 voor Ons Roosdaal, 2 voor Vlaams Belang en 1 voor Open VLD.
- Cultuurdienst: op de cultuurdienst werken 1 vte culturbeleidscoördinator en 1 vte administratief medewerker. Een aantal taken i.v.m. beheer en werking van het GC Koetshuis wordt uitgevoerd door 1 vte algemeen coördinator van het AGB-Roosdaal.
- Cultuurbeleidsplan: ja
- Gemeenschapscentrum: GC Het Koetshuis
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

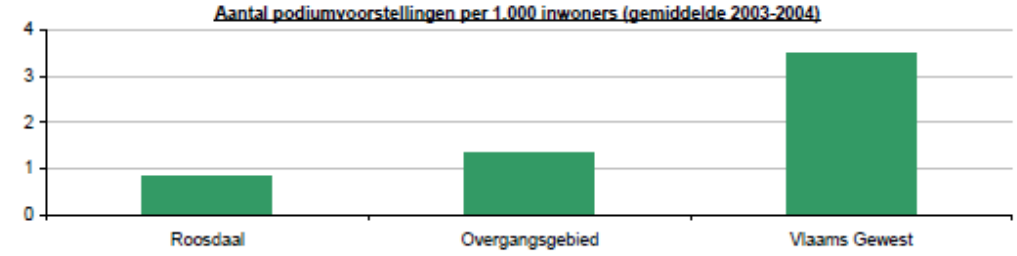

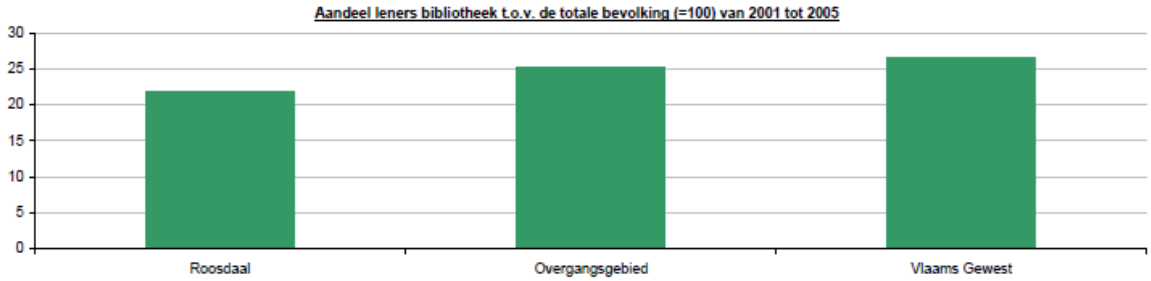

2. Erfgoedbeleid

- Roosdaal wil een eigen identiteit ontwikkelen door het specifieke karakter van de gemeente ten volle te benutten. Gezien het landelijke karakter wordt de link gelegd tussen cultuur en natuur, met bijzondere aandacht voor de verdere ontwikkeling van het erfgoed- en toerismebeleid. Roosdaal ontsluit, bewaart en promoot het aanwezige erfgoed en de waardevolle landschappen als belangrijk deel van de lokale cultuur. In de gemeente zijn heel wat toeristische en cultuurhistorische troeven aanwezig. Een gericht erfgoedbeleid moet inspelen op de toenemende belangstelling en het beleid moet streven naar een optimale toeristische ontsluiting.
- Roosdaal heeft in de verschillende deelgemeenten een bloeiend verenigingsleven. Het is de taak van de gemeente om deze initiatieven te blijven ondersteunen, zowel logistiek als financieel. Een betere communicatie van het cultuuraanbod (bv. een cultuuragenda die actueel gehouden wordt) moet overlap en concurrentie vermijden. De ingebruikname van het gemeenschapscentrum zal helpen om de kerktorenmentaliteit te doorbreken. Een goed beheer van het centrum moet ervoor zorgen dat het culturele aanbod verbetert, dat een ruim publiek bereikt wordt en dat er ontmoetingskansen tussen de deelgemeenten komen.

14. SINT-GENESIUS-RODE

Sint-Genesius-Rode ligt ten zuiden van Brussel en grenst aan de Vlaamse gemeenten Hoeilaart en Beersel. Sint-Genesius-Rode is een van de zes faciliteitengemeenten in de Vlaamse Rand. De gemeente heeft geen deelgemeenten.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 22,77 km^2
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008): 18.021 inwoners
- Bestuur

  Sint-Genesius-Rode wordt bestuurd door een coalitie van IC-GB en Samen. Het gemeentebestuur bestaat uit de burgemeester, vijf schepenen en de gemeentesecretaris. Waarnemend burgemeester is Myriam Delacroix-Rolin.

  De gemeenteraad bestaat uit 17 leden van IC-GB en 8 leden van Samen.
- Cultuurdienst: nee
- Cultuurbeleidsplan: nee
- Gemeenschapscentrum: De Boesdaalhoeve
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

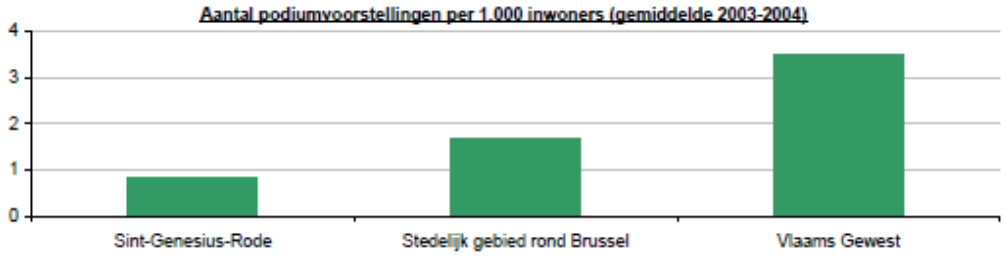

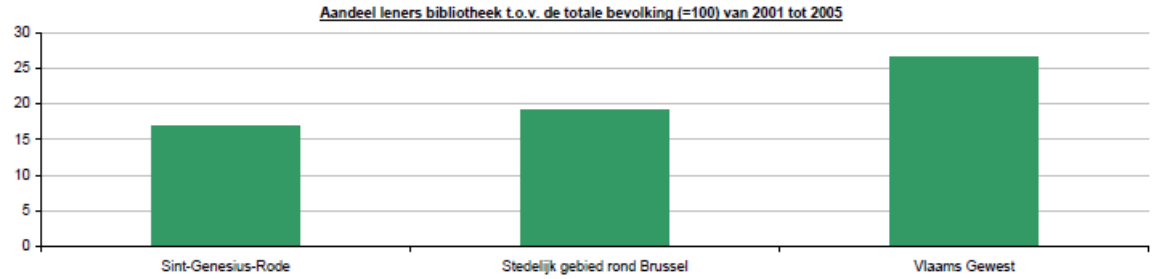

2. Erfgoedbeleid

Over een eventueel erfgoedbeleid is niets bekend.

15. SINT-PIETERS-LEEUW

Sint-Pieters-Leeuw ligt in het zuidwesten van de provincie, tussen Brussel en Halle. De gemeente grenst aan Lennik, Dilbeek, Anderlecht, Beersel en Halle. Sint-Pieters-Leeuw is de kerngemeente na de fusie met Vlezenbeek, Oudenaken, Sint-Laureins-Berchem en Ruisbroek.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 40,38 km²
- Bevolkingsaantal: (per 1 januari 2008) 31.119 inwoners.
- Bestuur
    - Sint-Pieters-Leeuw wordt bestuurd door een coalitie van CD&V, LDD en sp.a, o.l.v. Lieve Vanlinthout (CD&V). Van de 8 schepenen zijn er 6 van CD&V en 2 van Open VLD. Ook de OCMW-voorzitter (CD&V) is als schepen aan het college toegevoegd.
    - De gemeenteraad telt 31 zetels: 13 voor CD&V, 7 voor PF, 5 voor Vlaams Belang, 4 voor Open VLD, 1 voor sp.a en, 1 voor Groen!.
- Cultuurdienst: 1 cultuurfunctionaris en 2 administratieve medewerkers
- Cultuurbeleidsplan: nee
- Cultuurcentrum: GCC Colomakasteel
- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten
- Erfgoed: Toerisme dienst

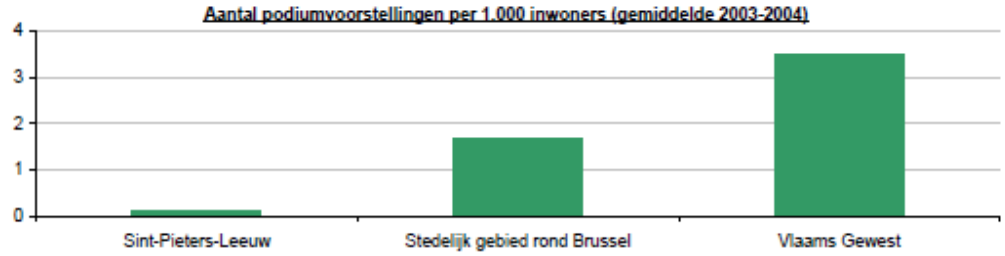

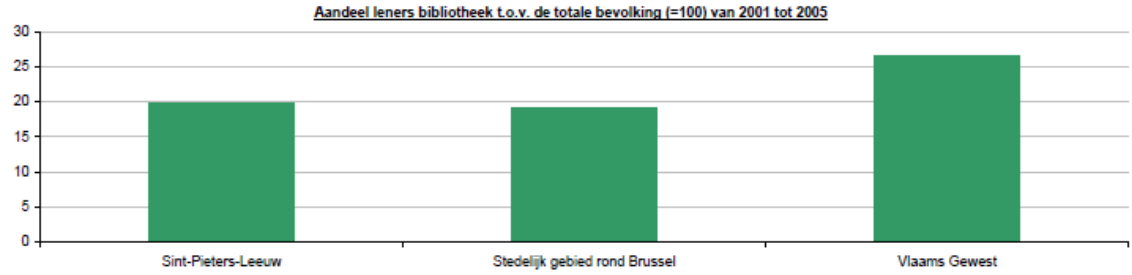

2. Erfgoedbeleid

Tot nog toe werkte de gemeente rond roerend en immaterieel erfgoed geen beleid uit. Op het vlak van het onroerend erfgoed organiseert Sint-Pieters-Leeuw jaarlijks een Open Monumentendag. De gemeente heeft sinds de fusie van 1977 een meer dan gemiddelde beleidsaandacht voor het eigen archiefbeheer. De archiefdienst ontfermt zich in beperkte mate ook over andere archieven dan de gemeentearchieven en over ander documentair materiaal. De gemeente en het OCMW werken de komende jaren op diverse vlakken samen, ook voor het archiefbeleid.

16. TERNAT

Ternat ligt in het noordwesten van Vlaams-Brabant en wordt omgeven door Asse en Affligem, Dilbeek, Lennik, Roosdaal en Liedekerke. De deelgemeenten Ternat, Wambeek en Sint-Katherina-Lombeek vormen samen de fusiegemeente Ternat.

1. Gegevens

- Oppervlakte: 24,48 km²
- Bevolkingsaantal: 14.781 inwoners.
- Bestuur
    - Ternat wordt bestuurd door LVB, o.l.v. burgemeester Ronald Parys (LVB). Alle schepenen zijn van LVB.
    - De gemeenteraad telt 23 zetels: 14 voor LVB, 7 voor het kartel CD&V/N-VA/sp.a/GRAS en 2 voor Vlaams Belang.
- Cultuurdienst: 1vte vrijetijdscoördinator (incl. cultuurbeleidscoördinator) en 0,5 vte administratief medewerker
- Cultuurbeleidsplan: ja
- Cultuurcentrum: CC De Ploter

- Aantal podiumvoorstellingen en bibliotheekklanten

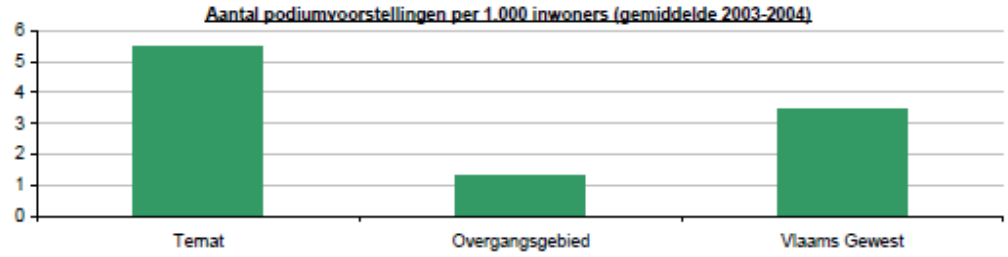

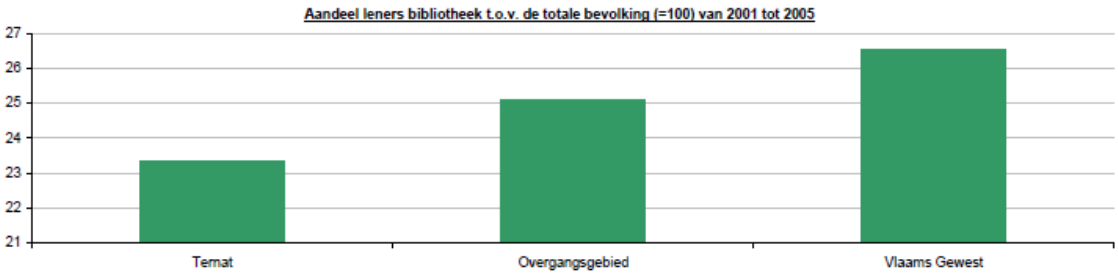

2. Erfgoedbeleid

- De ontwikkeling van een integraal erfgoedbeleid en alle facetten die daarbij horen in de gemeente Ternat krijgt prioritaire aandacht binnen het geïntegreerde lokale cultuurbeleid. Het opstarten en uitvoeren van een door de bevolking (h)erkend en gedragen erfgoedbeleid, met aandacht voor de verschillende componenten van het erfgoed, staat dan ook stilaan vooraan op de agenda. De voornaamste bedreiging voor dit proces ligt op het vlak van de beschikbare middelen, in het bijzonder deskundig personeel en financiën.
- Bij de ontwikkeling van een degelijk erfgoedbeleid is de opmaak van een gemeentelijke inventaris voor alle erfgoedsectoren een eerste belangrijke stap naar het schrijven van een culturele biografie van de gemeente. Zo'n opmaak is een dynamisch en organisch proces, en de inventaris zal mede worden gerealiseerd door externe deskundigen en dankzij de betrokkenheid van geïnteresseerde actoren en inwoners. Dit, en de erfgoedwerking als geheel, vergt ook gestructureerd overleg tussen de bevoegde diensten.
- Deze oefening zal de gemeente voor het eerst een referentiekader bieden om beslissingen inzake alle facetten van de lokale erfgoedwerking te legitimeren, uit te voeren en bij te sturen, en wel voor alle 'sectoren': monumenten, dorpsgezichten, landschappen, roerend erfgoed (archieven, archeologische relicten, objecten) en immaterieel erfgoed (dialecten, volkscultuur, tradities). Met name het onroerend-erfgoedbeleid kan pas slagen als er sprake is van integratie met andere beleidsdomeinen: ruimtelijke ordening, cultuur, onderwijs, toerisme, werkgelegenheid, milieu en natuur.
- De werking van – en de samenwerking met – de recent opgerichte commissie Erfgoed en Toerisme in de schoot van de cultuurraad moet uitgebouwd worden tot een volwaardig instrument van het gemeentelijk erfgoedbeleid.

Werken voor, met en over erfgoed wordt – behalve door enthousiasme, kennis, ervaring en vrijwillige inzet – mogelijk gemaakt dankzij regelgeving met de bijbehorende vormen van subsidies, instellingen en bestuursniveaus. Ook de erfgoedactoren in de regio Pajottenland & Zennevallei kunnen momenteel op uiteenlopende vormen van ondersteuning van en facilitering door verschillende overheden en instanties rekenen.
In deze bladzijden komen de financiële, logistieke en inhoudelijke ondersteuning aan de orde. We hebben ervoor gekozen deze vormen van ondersteuningsbeleid samen te behandelen om zo het volledige beeld te geven. (In dit beleidsplan verwijzen we bij de betrokken erfgoedinitiatieven waar het pas geeft naar deze bladzijden.)

1. ACTOREN

- **LOKAAL**

De cultuurbeleidscoördinatoren nemen wat betreft inhoudelijke ondersteuning van erfgoedactoren hun verantwoordelijkheid, maar voor hen is 'erfgoed' een thema tussen vele andere. In Halle is een erfgoedcel opgericht, waarin de stadsarchivaris samenwerkt met de cultuurbeleidscoördinator en het diensthoofd Patrimonium (zie hierover blz. 51 en 68).

- **VZW 'DE RAND'**

Vzw 'de Rand', die instaat voor de Nederlandstalige culturele werking in de faciliteitengemeenten, is actief in de 19 gemeenten die grenzen aan het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, met bijzondere aandacht voor de zes faciliteitengemeenten. Drie daarvan liggen in het werkingsgebied van de projectvereniging: Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode. De werking gebeurt hoofdzakelijk via de Nederlandstalige gemeenschapscentra in deze gemeenten en de *Randkrant*. Vzw 'de Rand' is bij decreet opgericht met als doel het Nederlandstalige karakter van de Vlaamse rand rond Brussel te ondersteunen. In de beheersorganen zijn de Vlaamse Gemeenschap, de provincie Vlaams-Brabant en het plaatselijk sociaal-cultureel leven structureel vertegenwoordigd. De Vlaamse Gemeenschap en de provincie Vlaams-Brabant subsidiëren 'de Rand' structureel en voor projecten.

- **PROVINCIE VLAAMS-BRABANT**

De provincie Vlaams-Brabant zet erfgoedconsulenten in op wie de actoren een beroep kunnen doen. Met het project Breedbeeld (zie blz. 52) probeerde de provincie voor het eerst een integrale werking rond erfgoed en landschap in negen gemeenten in het Pajottenland op te zetten. De provinciale consulenten waren hier nauw bij betrokken. Met Erfgoedplus.be en het regionale depotbeleid (zie blz. 56) zet de provincie een nieuwe stap in de inhoudelijke en logistieke ondersteuning van lokale erfgoedactoren.

- **STEUNPUNTEN, FARO EN LOCUS**

- Consulenten van het steunpunt Faro zijn nog weinig ingezet in de streek, omdat de erfgoedwerking tot nu kleinschalig en versnipperd is en vooral op vrijwilligerswerk berust. In die relatie zal met de komst van een erfgoedconvenant verandering komen. Het steunpunt wordt dan een belangijke factor in het ondersteunen van methodiekontwikkeling, uitwisseling van ervaringen met andere erfgoedcellen en -convenants, visieontwikkeling enz. Vooral de ervaringen en praktijkontwikkeling van andere regioconvenants, die via Faro uitgewisseld kunnen worden, zullen inhoudelijk van groot belang zijn voor het convenant Pajottenland & Zennevallei.
- Het steunpunt Locus (voorheen VCOB en CultuurLokaal) is via de werking van het lokaal cultuurbeleid al meer betrokken bij de regio.

- **CENTRUM VOOR AGRARISCHE GESCHIEDENIS (CAG)**

Zie blz. 57.

- **HEEMKUNDE VLAANDEREN**

Heemkunde Vlaanderen is een koepelorganisatie die heemkunde en onderzoek over lokale en regionale geschiedenis in Vlaanderen stimuleert, promoot, cultiveert, uitdiept en zichtbaar maakt voor het grote publiek. Ze biedt ondersteuning, begeleiding en vorming aan lokale heemkundige verenigingen, individuele heemkundige vorsers en de provinciale koepels voor heemkunde in Vlaanderen en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Heemkunde Vlaanderen organiseerde tussen 2006 en 2009 de ondersteuning van lokale collectiebeheerders in het project *Lokaal Geheugen* en blijft in diverse projecten en trajecten vorming en ondersteuning aanbieden aan lokale verenigingen.

- **VLAAMSE GEMEENSCHAP**

De Vlaamse Gemeenschap ondersteunt niet direct de erfgoedwerking in de streek, maar faciliteert deze indirect via de werking van verschillende decreten.

Lokaal cultuurbeleid
Het Decreet Lokaal Cultuurbeleid voorziet onder andere in de subsidiëring van cultuurbeleidscoördinatoren en de 1 euro-subsidie voor gemeenschapsvorming, die beide (deels) ingezet kunnen worden voor erfgoed.

Onroerend erfgoed
Ondersteuning van de werking rond *onroerend* erfgoed komt vanuit verschillende decretale kaders en organisaties.
- De decretale kaders zijn, zolang er geen omvattend decreet onroerend erfgoed is: het decreet van 30 juni 1993 houdende de bescherming van het archeologische patrimonium, het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, het decreet van 16 april 1996 betreffende de landschapszorg en het decreet van 29 maart 2002 tot bescherming van varend erfgoed.
- Vier overheidsdiensten zijn bevoegd voor onroerend erfgoed:
1. het Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed (RWO). Het departement ondersteunt de bevoegde minister bij de voorbereiding van het beleid en bouwt inhoudelijke expertise op rond deze beleidsthema's;
2. het Agentschap Ruimtelijke Ordening - Onroerend Erfgoed Vlaanderen (R-O Vlaanderen). Het agentschap R-O is bevoegd voor de beleidsuitvoering, de voorbereiding van de beschermingen en het beheer (vergunningen, premies) van het beschermd onroerend erfgoed. De erfgoedconsulenten uit de provinciale afdelingen van het agentschap staan eigenaars van onroerend erfgoed met raad en daad terzijde.
3. het Agentschap Inspectie RWO ziet toe op de naleving van de reglementering inzake onroerend erfgoed;

4. het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed (VIOE, opgericht in 2004) is een wetenschappelijke instelling die onderzoek verricht naar archeologie, monumenten, landschappen en varend erfgoed in Vlaanderen.

Cel Coördinatie Vlaamse Rand
De cel ondersteunt het beleid van de Vlaamse Regering in de Vlaamse Rand. Daartoe coördineert zij initiatieven die de leefbaarheid en het Vlaamse karakter van de Rand versterken.

Cultureel-erfgoeddecreet
Het cultureel-erfgoeddecreet van 2008 heeft nieuwe ondersteuningsinstrumenten in het leven geroepen en bestaande een steviger basis gegeven. Voor de werking van lokale en regionale actoren in Pajottenland & Zennevallei zijn er een aantal specifiek van belang:
- cultureel-erfgoedconvenants en erfgoedfora: het instrument van een regionaal erfgoedconvenant, waarin lokale partners overeenkomen met de Vlaamse Gemeenschap hoe zij door samenwerking creatief, duurzaam en participatief met het erfgoed in de regio willen omgaan, is een grote steun voor alle lokale en regionale actoren binnen en buiten de erfgoedsector. De experimentele erfgoedfora, in dit geval vooral het erfgoedforum-in-wording van Brussel, zijn een toekomstgerichte inspiratiebron voor de werking van elk nieuw convenant;
- het regionale erfgoeddepotbeleid: het regionale erfgoeddepotbeleid, waar in deze regio de provincie Vlaams-Brabant de regisseur van is, zal als het eenmaal uitgetekend is een steun in de rug zijn van het convenant doordat het complementaire ondersteuning verleent via consulentschap, vorming, netwerking en concrete depotoplossingen. Zie hierover blz. 56.

2. HET ONDERSTEUNINGSBELEID DOOR DE GEMEENTEN

- **GEMEENTELIJKE DIENSTEN EN VZW 'DE RAND'**

- Hoewel er in de streek weinig professioneel personeel voor erfgoed is, is het thema wel een onderdeel van de werkzaamheden van de cultuurbeleidscoördinatoren. In de tien gemeenten met een cultuurbeleidscoördinator besteden deze functionarissen een deel van hun tijd aan erfgoed.
- In de faciliteitengemeenten Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode is de Nederlandstalige culturele werking in handen van vzw 'de Rand'. Deze heeft nog geen specifieke ondersteuning voor erfgoed ontwikkeld.
- In verschillende gemeenten is erfgoed nauw verbonden met toerisme en wordt er vanuit de toeristische dienst personeel voor ingezet. De zorg voor het onroerend erfgoed gebeurt veelal vanuit de dienst Ruimtelijke Ordening.

	Cultuurbeleidscoördinator	Tijd van cultuurbeleidscoördinator besteed aan erfgoed	Andere diensten
Beersel	1 vte	0,33 vte	
Bever			
Dilbeek	1 vte	0,1 vte	Administratief medewerker: 0,1 voor toerisme/erfgoed
Drogenbos			
Galmaarden	0,5 vte	0,15 vte	- toerismeambtenaar: 0,1 vte voor erfgoed - gemeentearchief, secretariaatsmedewerker 0,05 vte voor erfgoed
Gooik	1 vte	0,1 vte	Stafmedewerker buurtontwikkeling 0,1 vte erfgoed
Halle	1 vte	0,1 vte	- dienst Toerisme-Feestelijkheden 0,1 vte - dienst Patrimonium 1 vte voor restauratiedossiers onroerend erfgoed
Herne	0,5 vte	0,5 vte	
Lennik	0,5 vte	0,25 vte	- milieudienst 0,1 vte - dienst Ruimtelijke Ordening - 0,05 vte
Liedekerke	1 vte		
Linkebeek			
Pepingen	0,5 vte	0,5 vte	
Roosdaal			- dienst Welzijn en Vrije Tijd: administratief medewerker 0,1 vte
Sint-Genesius-Rode			
Sint-Pieters-Leeuw			- dienst Toerisme 0,3 vte voor erfgoed - gemeentearchivaris 0,1 vte voor erfgoed
Ternat	1 vte	0,20 VTE	- projectmedewerker toerisme: 0,3 vte - dienst patrimonium: 0,1 vte - administratief medewerker: 0,3 vte

In gemeenten met een cultuurbeleidscoördinator wordt een deel van de 1 euro-subsidie voor gemeenschapsvorming aan erfgoedprojecten besteed. De bedragen verschillen jaarlijks. Ook budgetten voor toerisme en ruimtelijke ordening worden ingezet voor erfgoed.

- COLLECTIEBEHERENDE INSTELLINGEN

Archieven
In de regio beschikken vier gemeenten en één OCMW over een professionele archivaris: Beersel, Dilbeek, Halle en Sint-Pieters-Leeuw (alle 1 vte) en het OCMW van Halle (1 vte).

Musea
- De conservator van het Herman Teirlinckmuseum in Beersel (1 vte) is in dienst van de gemeente, die het museum ook logistiek en met werkingskosten ondersteunt.

- Het Hertboomwindmolenmuseum Roosdaal en het Museum Herisemmolen Alsemberg (Beersel) ontvangen geen gemeentelijke ondersteuning voor hun werking. De gemeente Beersel investeert haar (verplichte) deel in de restauratie van de Herisemmolen.

- Het Mijnwerkersmuseum in Galmaarden ontbeert een beheerder. De stukken staan opgesteld in het station van Galmaarden, maar de beherende vzw is opgedoekt en de gemeente Galmaarden staat voor de vraag wat er met de collectie moet gebeuren.

- Het Zuidwestbrabants Museum in Halle kan een beroep doen op twee halftijdse administratief medewerkers (DAC-statuut). Aangezien de DAC-middelen tegen 2010 zullen verdwijnen, is het museum in onderhandeling met de stad Halle om deze personeelskosten vanaf 2010 over te nemen. Het museum is gevestigd in een gebouw van de stad. Daarnaast ondersteunt de stad het museum ook financieel en logistiek.

- De gemeente Sint-Pieters-Leeuw stelt personeel beschikbaar voor de openstelling van het Rozenmuseum van 1 juni tot 31 augustus, dagelijks van 13.30 tot 17.00 uur.

- PARTICULIERE CULTUREEL-ERFGOEDORGANISATIES

Personeel
De gemeente Dilbeek stelt 1 vte toerismeambtenaar beschikbaar voor de vzw Dilbeeks Erfgoed.

Subsidies
Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen subsidies die verkregen worden via reglementen, en nominatieve subsidies of eenmalige inschrijvingen in gemeentelijke begrotingen van projecten of andere activiteiten van erfgoedactoren.

Er zijn geen gemeenten met een specifiek subsidiereglement voor erfgoed. Wel schrijven enkele gemeenten werkingssubsidies in voor culturele en erfgoedverenigingen. Het gedeelte daarvan dat aan erfgoed besteed wordt, is niet altijd af te bakenen. Omdat erfgoed op zoveel plaatsen in de gemeentelijke begrotingen is opgenomen, zijn de bedragen moeilijk onderling vergelijkbaar. Onderstaande tabel kan daarom slechts een indicatie geven van de investeringen die gemeenten in erfgoed doen. In de tabel zijn niet de budgetten opgenomen voor de uitvoering van het cultuurbeleidsplan.

Gemeente	Omschrijving	Bedrag (euro)
Beersel	Toelage cultuurraad: 24.500 euro (hiervan wordt ongeveer 10.000 euro aan erfgoed besteed)	10.000
Bever	2500 euro / jaar voor cultuur	
Dilbeek	Werkingssubsidie Dilbeeks Erfgoed vzw	3.725
Drogenbos		
Galmaarden	Jaak Ballingsmuseum en Museum Belgisch Trekpaard - 2008-2013: 2000 euro in kader van 1-euro gemeenschapsvorming wordt aan samenwerkingsprojecten van verenigingen gegeven, waarvan 500 euro voor een erfgoedactiviteit - begroting 2008: 6000 euro toelage cultuurverenigingen (aangesloten bij cultuurraad), waarvan 416,83 euro voor erfgoedverenigingen	5.250 500 416,83
Gooik	10.000 euro voor werkingssubsidies socio-culturele verenigingen, te verdelen volgens reglement	10.000
Halle	Werkingssubsidie Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige Kring - Mariaprocessie - Halse Carnavalraad - Vzw Servais - Confrérie van de Vaantjesboer - Paasprocessie (Sint-Veroonmars) - De Luupers	700 12.395 370 5.000 110 12.000 400
Herne	Cultuurbewaring Werkingssubsidie - Gemeentelijk Studiegenootschap - Hernse Kartuis - Holveo - Hernia - Gulde Sint Pieters ter Waerden	2.500 1.000 258 472 25
Lennik	- Toelage erfgoed - Toelage culturele verenigingen (o.a. Lenniks Archief) Andreas Masiuskring Optredens Gronckelman Lenniks gebak 'Dansantje' - Herdenkingstekens erfgoed 2009 Vliegtuig crash 1943 - gedenkplaten kerkhof: 11juli-viering 2009 - 11 november-viering - Kunst op komst	15.000 15.000 550 1.500 600 500 1.000 1.850 2.000 10.000
Liedekerke	- Werking van de heemkundige kring - Toelage cultuurprojecten '11 novemberviering' (nog niet toegekend, naar	2.000 600

	schatting 600 euro)	
Linkebeek		
Pepingen	Toelage 2.375 euro cultuurverenigingen (aangesloten bij de Cultuurraad), waarvan 62 euro aan Bellingahaim	62
Roosdaal	- werkingssubsidie voor socio-culturele verenigingen te verdelen volgens reglement - projectsubsidie voor socio-culturele verenigingen te verdelen volgens reglement - subsidies aan de cultuurraad voor de organisatie van Open Monumentendag	9.000 2.000 500
Sint-Genesius-Rode		
Sint-Pieters-Leeuw	- Werkingsmiddelen voor alle activiteiten erfgoed (ook groen erfgoed) *jaarlijks* * Open Monumentendag * Dag vh Park *2009* * geuze- en kriektentoonstelling Kleinere participaties zoals erfgoedwandelingen met Pasar… - Drukwerken toeristische brochures, wandelfolders e.d.	5.000 1.500
Ternat	-Werkingsmiddelen voor erfgoed:o.a. voor de organisatie van erfgoeddagen/OMD… -projectsubsidies voor socio-culturele verenigingen op basis van reglement -vormingsmiddelen voor socio-culturele verenigingen op basis van reglement -communicatiemiddelen	3.000 5.000 1.000 2.500

Logistieke ondersteuning

De logistieke ondersteuning door gemeenten betreft het ter beschikking stellen van gebouwen en lokalen, en van materiaal, computers, telefoon en andere faciliteiten. (In onderstaand overzicht zijn faciliteiten voor de eigen gemeentelijke diensten *niet* opgenomen.)

Gemeente	Logistieke ondersteuning	Belanghebbende
Beersel	- Teirlinckhuis en faciliteiten gemeentelijke administratie - 3 lokalen, pc, administratieve ondersteuning - huisvesting en administratieve ondersteuning	Herman Teirlinckmuseum Heemkundig genootschap Van Witthem Wilcharmuseum
Bever	Lokaal	De Makrallen

Dilbeek	Bureau, computer met hard-en software, tel, fax, vergaderruimte, IT-support	Vzw Dilbeeks Erfgoed
Drogenbos	- Ondersteuning stafmedewerker vzw 'de Rand' - Lokalen in Gemeenschapscentrum - Ondersteuning bij evenementen	Nederlandstalige erfgoedverenigingen FeliXartmuseum
Galmaarden	- Gemeentelijke uitleendienst - Ondersteuning CBC - Gebruik zalen GC (tegen huurprijs via reglement) - Gebruik feestmateriaal (tegen huurprijs via reglement) - Webruimte voor activiteiten - Faciliteiten gemeentelijke administratie Archiefruimte	Museum Belgisch Trekpaard Vzw De Mark Sint-Paulusgilde Holveo Broederschap van het Heilig Kruis
Gooik	- Huisvesting - Uitbouw audiovisuele apparatuur	Volksinstrumentenmuseum
Halle	Huisvesting	Zuidwestbrabants Museum
Herne	Administratieve ondersteuning door cultuurbeleidscoördinator	Studiegenootschap Hernse Kartuis
Lennik	- Huisvesting - Info website en infoblad - Erfgoeddag 2009, tentoonstelling: gebruik van lokalen en administratie gemeente	Oude Pastorij (heemkundige collectie, voorlopig niet getoond) Heemkundige kring A.Masius Gronckelman Lenniks Archief Lenniks gebak
Liedekerke	- Lokalen voor heemkundige kring - Briefwisseling e.d.	Heemkundige Kring
Linkebeek	- Ondersteuning stafmedewerker vzw 'de Rand' - Lokalen in Gemeenschapscentrum	Nederlandstalige erfgoedverenigingen
Pepingen	- Gebruik lokaal, logistiek van de gemeente, - Fotokopieën	Gemeentelijke Erfgoedwerkgroep
Roosdaal	- Website en infoblad - Gebruik gemeentelijke zalen	

	tegen huurprijs bepaald in reglement	
Sint-Genesius-Rode	- Ondersteuning stafmedewerker vzw 'de Rand' - Lokalen in Gemeenschapscentrum	Nederlandstalige erfgoedverenigingen
Sint-Pieters-Leeuw		
Ternat	-lokalen in CC De Ploter -uitleendienst materiaal -ondersteuning promotiemateriaal -website en infoblad	-commissie erfgoed/toerisme -Cultuur-en Heemkring Sint-Gertrudis -Pol de Montgenootschap – Davidsfonds Wambeek

- ANDERE PROJECTEN EN EVENEMENTEN

Tal van projecten in de regio verlopen in samenwerking met het Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën en Pajottenland+ (zie hieronder). De gemeenten die bij deze verbanden zijn aangesloten, dragen daar financieel aan bij. Daarnaast zijn er een aantal regioactiviteiten en nemen gemeenten ook deel aan landelijke evenementen, zoals Nacht van de Geschiedenis, Week van de Smaak, Erfgoeddag en Open Monumentendag. In bijlage 3 is een overzicht opgenomen van de activiteiten en projecten van de gemeenten.

3. ONDERSTEUNING DOOR ANDERE ACTOREN DAN DE GEMEENTEN

- STREEKACTOREN

Pajottenland+
Pajottenland+ heeft tussen 2004 en 2008 ongeveer 400.000 euro uit het Europese programma Leader+ geïnvesteerd aan erfgoedprojecten in de zes aangesloten gemeenten: Bever, Herne, Galmaarden, Gooik, Pepingen en Lennik. Met dit geld zijn werkingskosten, personeelskosten en externe prestaties betaald. Dit zijn de projecten:

- Huis van de Levende Traditie (Muziekmozaïek) ;
- *PajoSa* (Pajottenland Samen; Muziekmozaïek, Artselingen, De Makrallen, Landelijke Gilden en heemkundige kringen);
- *Trage wegen* (Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën + de zes gemeentebesturen);
- Plattelandsbeleving (Landelijke Gilden);
- *Pajottenland PUUR!* (Pajottenland+ en de zes gemeentebesturen);
- Boek *Pajottenland, een land om…* (Andreas Masiuskring en andere heemkringen);
- Promotie Pajottenland (Pajottenland+) o.m. het boek *Konijn met geuze*.

Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën
In de afgelopen jaren zijn diverse erfgoedprojecten uitgevoerd door het Regionaal Landschap in de aangesloten gemeenten (alle gemeenten van de projectvereniging mét Hoeilaart). Zij dragen jaarlijks 0,25 euro per inwoner bij aan de werking van het Regionaal Landschap.

De belangrijkste projecten in de streek waren:
1. Projecten Landschapsteams 2006-2008. Totale kostprijs: 244.968,73 euro
- Stimuleren van behoud en herstel binnen beschermde landschappen
  Beschermd landschap Maasdalbos, Halle
- Versterken van het streekeigen karakter van dorpskernen

Dorpskern Strijtem (Roosdaal) – omgeving van het koetshuis
Dorpskern Ternat – heraanleg van de dekenijtuin
Dorpskern Drogenbos – herstel van site Felix De Boeck
Dorpskern van Eizeringen (Lennik) – omgeving kasteel de Neufcour
Dorpskern van Essenbeek (Halle) – parkje aan de kerk

- Omgeving beschermde monumenten
  Liedekerke – omgeving woning dokter Heeremans
  Halle – tuin van het klooster van de Sacramentijnen
- Landschappelijke herwaardering van klein historisch erfgoed
  Halle – kapelletje aan de Elbeekdries
  Pepingen – restauratie van de kerkwegels
  Liedekerke – ommegang Ter Muilen
- Focus op kleine landschapselementen
  Dorpskern van Sint-Katherina-Lombeek (Ternat) – omgeving drie monumentale bomen
  Elingen (Pepingen) – dreef aan de stoeterij Zwarte Molen
  Oplombeek (Gooik) – inrichting oude hoeve
  Pepingen – aanleg van hoogstamboomgaard en inheemse haag

2. Groetjes uit het landschap!
- Zie hierover blz. 55. Het Regionaal Landschap werkt voor dit project samen met het Centrum voor Agrarische Geschiedenis, het Kasteel van Gaasbeek en heemkundige kringen.
- Kostprijs: de totale projectkost van het project is geraamd op 198.670 euro (personeel, werkings- en uitvoeringskosten inbegrepen voor zowel het Regionaal Landschap als het Centrum voor Agrarische Geschiedenis). Dit project is pas gestart op 1 januari 2009 en loopt nog tot het voorjaar van 2011. De terreinkosten zullen hoger liggen dan geraamd en liggen rond de 35.000 euro voor ca. de helft van de voorziene realisaties.

3. Congoberg
- Een project rond het herstel van het beschermde landschap bij de Congoberg, i.s.m. de bewoners.
- Kostprijs: de personeels- en werkingskosten bedragen voor de het al gerealiseerde deel van het project ongeveer 200.000 euro. De landschapspremie wordt rechtstreeks aan de eigenaar betaald en komt niet via het Regionaal Landschap.

- **PROVINCIE VLAAMS-BRABANT, DE VLAAMSE GEMEENSCHAP/VLAAMSE RAND, HET VLAAMS GEWEST**

- De twee professionele musea in de regio zijn het Museum Kasteel van Gaasbeek in Lennik, een instelling van de Vlaamse Gemeenschap, en FeliXartmuseum in Drogenbos, een museum met kwaliteitslabel dat is ingedeeld bij het regionale niveau. Zij worden respectievelijk ondersteund door de Vlaamse Gemeenschap en de provincie Vlaams-Brabant. De Museumtuin van Gaasbeek wordt beheerd door het Agentschap Natuur en Bos van het Vlaams Gewest.

- De provincie Vlaams-Brabant heeft een aantal subsidiereglementen, waar gemeenten en organisaties een beroep op kunnen doen voor hun erfgoedprojecten en culturele initiatieven. In de periode 2006-2009 werden subsidies toegekend op basis van deze subsidiereglementen. Al deze subsidies werden verleend voor projecten met een bovenlokale uitstraling, met uitzondering van de onderhoudspremies voor waardevolle, niet beschermde gebouwen. Een overzicht van de verstrekte subsidies staat in bijlage 4.

- De tramsite in Dilbeek (Schepdaal) is eigendom van Erfgoed Vlaanderen, die er ook een beheerder in dienst heeft; de collectie is van De Lijn.

- De ondersteuning van de uitbouw van het Museum van het Belgisch Trekpaard in Galmaarden (Vollezele), een vzw, komt in handen van Toerisme Groene Gordel. Zie hierover blz. 50. Momenteel bevindt het museum

zich in het oude gemeentehuis van Vollezele, dat de gemeente Galmaarden beschikbaar stelt, met voorzieningen als telefoon, water, gas en elektriciteit. Ook het Jaak Ballingsmuseum is er gevestigd.

- De cel Coördinatie Vlaamse Rand subsidieerde in 2004 en 2005 reproducties van het openluchtmuseum Breugel in Dilbeek met respectievelijk 2.000 en 4.000 euro. In 2006 ondersteunde de cel Open Monumentendag het Museum Felix de Boeck met 11.150 euro. In 2007 kreeg het project *175 jaar kanaal Brussel-Charleroi* van de gemeenten Beersel, Halle en Sint-Pieters-Leeuw in 6.250 euro subsidie. Er worden ook af en toe projecten van het kasteel van Gaasbeek ondersteund.

4. BIJ WIJZE VAN BESLUIT

- Voor zover ze bekend en duidelijk zijn, bevestigen de cijfers en bedragen in dit hoofdstuk trends die overal in dit beleidsplan opduiken: er is een grote verscheidenheid in de regio, veel gemeenten zijn klein en kunnen op zichzelf niet al te veel middelen en personeel voor erfgoed inzetten. De 'financiële professionaliteit' blijft op gemeentelijk niveau dan ook beperkt tot enkele gemeenten en een handvol initiatieven.
- Overkoepelende initiatieven, zoals Pajottenland+, Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën en de provinciale reglementen, zijn projectmatig en structureel van groot belang voor de erfgoedwerking in (een deel van) het gebied Pajottenland & Zennnevallei. Hun middelen overtreffen ruimschoots wat de gezamenlijke gemeenten aan erfgoed (kunnen) besteden. Hierbij past de bedenking dat het goeddeels om middelen voor landschappen en ander onroerend erfgoed gaat.
- *Inhoudelijke* ondersteuning voor erfgoed staat in de regio nog in de kinderschoenen. Er is sprake van een 'zichzelf versterkend effect' met kwalijke gevolgen: door de versnippering en de bescheiden schaal van veel initiatieven is het voor hogere overheden en steunpunten lastig om zicht te krijgen op het geheel en inhoudelijke steun te bieden. Anderzijds ervaren de actoren zelf, mede door hun bescheiden werking, de eventuele mogelijkheden als een onduidelijk kluwen van overheden, koepelorganisaties, steunpunten en andere organisaties op allerlei niveaus.

5. De regio Pajottenland & Zennevallei in woorden en cijfers

Zoals alle regio's is ook Pajottenland & Zennevallei geen eenduidig gegeven. Een 'regio' of 'streek' is opgebouwd uit diverse lagen en vormt als geheel een sociale constructie, een product van individuen, groepen en instellingen. Zij kennen vanuit diverse invalshoeken een identiteit en betekenis toe aan een gebied, in dit geval gelegen in het zuidwesten van de provincie Vlaams-Brabant. De invulling van het begrip of concept 'regio' veronderstelt dan ook een interdisciplinaire focus, en de identiteiten en betekenissen die hieruit voortvloeien staan niet los elkaar. Er is een wisselwerking, die onder meer wordt bepaald door de veranderende context.[2] Het gaat om wijzigingen van ruimtelijke, economische en sociaal-culturele aard. Al deze omstandigheden bepalen mee de identiteit en de betekenis van de regio Pajottenland & Zennevallei voor zowel inwoners als beleidsmakers. In deze externe omgevingsanalyse behandelen we een aantal belangrijke facetten.

Grenzen en buurregio's

De begrenzing van Pajottenland & Zennevallei is een complex verhaal van historische en actuele, bestuurlijke en infrastructurele, taalkundige en culturele lijnen. Toch waren en zijn er over deze grenzen heen diverse vormen van contact en zelfs samenwerking.

- **OVER DE GRENZEN**

De taalgrens in het zuiden is historisch gezien relatief jong.[3] De faciliteiten in de gemeenten Bever, Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode (telkens voor Franstaligen) en in Edingen (voor Nederlandstaligen) zijn actuele bestuurlijke symptomen van het feit dat grenzen niet absoluut zijn.
De grens tussen Brabant en Vlaanderen in het westen mag dan in een middeleeuws verleden een explosieve barrière geweest zijn, toch hadden steden als Geraardsbergen en Ninove vroeger – en hebben ze nog altijd – een belangrijke invloed op de aangrenzende gemeenten. Vroeger werkten kunstenaars uit deze steden in de omliggende dorpen over de grens, en na de Franse Revolutie verhuisden er kunstschatten van de opgeheven abdijen van Geraardsbergen en Ninove naar het Pajottenland. Deze steden oefenen tot op vandaag een belangrijke commerciële aantrekkingskracht uit op de nabijgelegen gemeenten.

[2] Simon, Carolina (2005) *Ruimte voor Identiteit: De productie en reproductie van streekidentiteiten in Nederland.* Groningen*:* Rijksuniversiteit Groningen (onuitgegeven doctoraatsverhandeling), p. 24 en 29-30.
[3] Het wekt dan ook geen verwondering dat een historische kring als Het Oude Land van Edingen actief is aan beide zijden van die grens en een gemeenschappelijk tijdschrift verzorgt.

- **BRUSSEL EN DE E40**

Met alle gemeenten rond Brussel deelt de regio gedeeltelijk vergelijkbare kenmerken, zeker in hun relatie tot de hoofdstad: de Vlaamse rand is een hinterland dat historisch een centrale rol vervulde in de voedselvoorziening van de hoofdstad. Vroeger was het al – en nu is het nog altijd – de woonplek van vele pendelaars, voor wie een concentrisch vervoersnet uitgebouwd is: eertijds waren dat de steenwegen en de tram, vandaag de dag is dat het complexe net van openbaar vervoer en wegeninfrastructuur. Deze gemeenschappelijke kenmerken kunnen een bron zijn voor gemeenschappelijke erfgoedprojecten.
Hoewel de E40 in het noorden van eerder recente datum is, geldt de autoweg toch ook al als een grens voor de regio. Enkel Affligem en Asse voelen zich als gemeente soms op de wip tussen het Pajottenland en Noorderrand / Brabantse kouters, waar ze meestal toe gerekend worden.
Mede door het niet doorlopen van de Ring ten zuiden van Brussel zijn de contacten met de druivenstreek en Dijleland minder evident. Toch zijn ook daar mogelijkheden voor samenwerking rond bijvoorbeeld fruiterfgoed en hoevebouw.
Evenementieel legt de jaarlijkse Gordel in september een link tussen al de Vlaamse gemeenten rond Brussel. Op *permanente* basis biedt het fietsknopennetwerk van Toerisme Vlaams-Brabant kansen om hier ook met erfgoedprojecten op in te spelen.

Demografie

- **BEVOLKING: AANTAL EN DICHTHEID**

Tabel 1

Oppervlakte, bevolkingsaantal en bevolkingsdichtheid (rangschikking naar de bevolkingsdichtheid in 2008)

NIS-code	Geografische eenheid	Oppervlakte in km^2	Bevolking op 1 januari				Dichtheid: inwoners/km^2 (2008)
			1980	1990	2000	2008	2008
02000	Vlaams Gewest	13.522,30	5.618.952	5.739.736	5.940.251	6.161.600	456
20001	Prov. Vlaams-Brabant	2.106,13	926.217	963.283	1.014.704	1.060.232	503
23009	Bever	19,78	1.698	1.775	1.980	2.093	105,81
23064	Pepingen	36,05	3.571	3.815	4.247	4.401	122,08
23032	Herne	44,63	6.142	6.068	6.372	6.566	147,12

23024	Gooik	39,70	7.721	8.080	8.834	8.931	224,96
23023	Galmaarden	34,93	7.009	7.166	7.741	8.285	237,19
23104	Lennik	30,80	7.750	8.171	8.588	8.747	283,99
23097	Roosdaal	21,69	9.851	10.064	10.573	10.934	504,10
23086	Ternat	24,48	11.971	13.214	14.418	14.781	603,80
23105	Affligem	17,70	11.165	11.567	11.651	12.229	690,90
23077	Sint-Pieters-Leeuw	40,38	28.011	28.697	30.013	31.119	770,65
23003	Beersel	30,01	20.611	21.995	22.880	23.587	785,97
23101	Sint-Genesius-Rode	22,77	16.710	17.789	17.998	18.021	791,44
23027	Halle	44,40	32.124	32.574	33.655	35.350	796,17
23016	Dilbeek	41,18	34.909	36.647	37.722	39.654	962,94
23100	Linkebeek	4,15	4.785	4.533	4.751	4.721	1.137,59
23044	Liedekerke	10,08	11.777	11.466	11.800	12.206	1.210,91
23098	Drogenbos	2,49	4.929	4.787	4.693	4.893	1.965,06
	TOTAAL	456,22	220.734	228.408	237.916	246.518	540,35

De 17 gemeenten in het zuidwesten van de provincie Vlaams-Brabant die de regio Pajottenland & Zennevallei vormen,[4] zijn samen 465,22 km^2 groot en telden in 2008 246.518 inwoners. Dat komt neer op een dichtheid van 540,35 inwoners per vierkante kilometer, een flink stuk boven het Vlaamse gemiddelde (456).

[4] Behalve de 16 van de projectvereniging komt daar nog Affligem bij.

Bevolkingsdichtheid en aantal inwoners per gemeente in Vlaams-Brabant (2008)

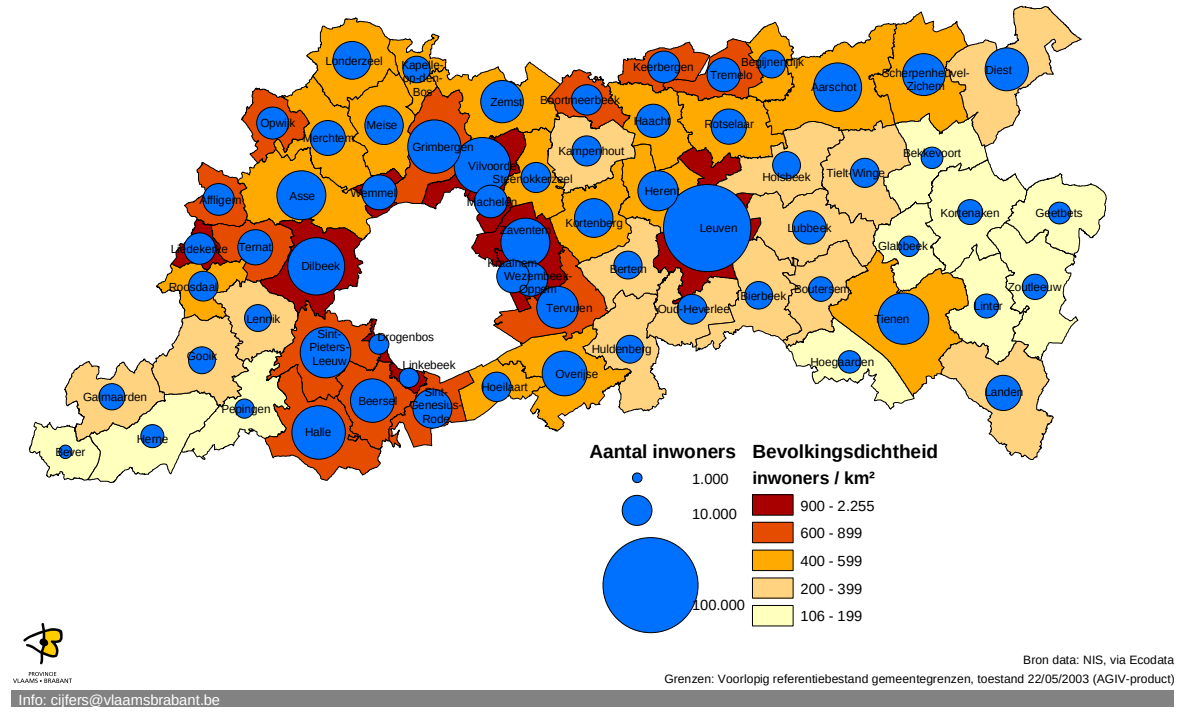

Kaart 1: bevolkingsdichtheid en aantal inwoners per gemeente (Vlaams-Brabant, 2008)

Er zijn grote verschillen en we kunnen drie groepen onderscheiden, met Roosdaal als 'scharniergemeente':
- in het noorden zijn onder meer Dilbeek en Liedekerke – en in mindere mate Affligem en Ternat, twee E40-gemeenten – sterk verstedelijkt;
- Bever, Galmaarden, Herne, Gooik en Pepingen in het zuidelijke Pajottenland, en in mindere mate Lennik, zijn landelijk, zoals de geringe bevolkingsdichtheid laat zien. Roosdaal neemt een tussenpositie in. Wat het zuidelijke Pajottenland betreft: op het Gewestplan staat een goede 88% van de oppervlakte van deze gemeenten als 'agrarisch gebied' aangeduid;
- in het zuidoosten, dat samenvalt met de Zennevallei, zijn vrijwel alle gemeenten sterk verstedelijkt. Drogenbos heeft met 1.965,06 inwoners per km^2 de grootste bevolkingsdichtheid; in buurgemeente Linkebeek is dat nog 1.137,59 inwoners per km^2. Beide vormen ze de overgang met het Brusselse stadsgewest. De invloed van het groot- en hoofdstedelijk gewest is er nadrukkelijker dan in het zuidwesten van de regio. Dezelfde vaststelling geldt voor de andere gemeenten die aan het stadsgewest grenzen of die doorkruist worden door belangrijke verbindingswegen naar Brussel. Dit verklaart mede de hoge bevolkingsdichtheid van Liedekerke, op ruime afstand gevolgd door Halle, Sint-Genesius-Rode, Beersel…

Halle is de enige stad in de regio Pajottenland & Zennevallei. Vanwege haar stedelijke statuut vervult zij een centrumfunctie, zowel voor de gemeenten van de Zennevallei als voor die van het centrale en zuidelijke Pajottenland (Gooik, Herne, Lennik, Pepingen en Sint-Pieters-Leeuw). Deze centrumfunctie is merkbaar op het gebied van werkgelegenheid, gezondheid, welzijn en senioren, onderwijs…, aspecten die verder in deze omgevingsanalyse aan bod komen.

- AANGROEI VAN DE BEVOLKING

Er was de jongste jaren een relatief sterke bevolkingsaangroei in het arrondissement Halle-Vilvoorde (1997-2007: 2,94%, terwijl het percentage voor het Vlaams Gewest als geheel 2,36% bedraagt). Een verklaring hiervoor zoekt men bij de aantrekkingskracht en de bereikbaarheid van de hoofdstad Brussel, wat wordt onderbouwd door meer gedetailleerde demografische gegevens.

De prognose voor 2025 laat zien dat er, op twee gemeenten na, zowat overal een aangroei van de bevolking zal zijn (het referentiejaar is 2005 en uitzonderingen blijken Herne en Sint-Genesius-Rode te zijn). Alleen in Pepingen zal die aangroei meer dan 6% bedragen. Dat algemene beeld verschilt sterk van de zuidrand van Brussel en het oosten van de provincie Vlaams-Brabant.

Kaart 2: bevolkingsprognose 2025

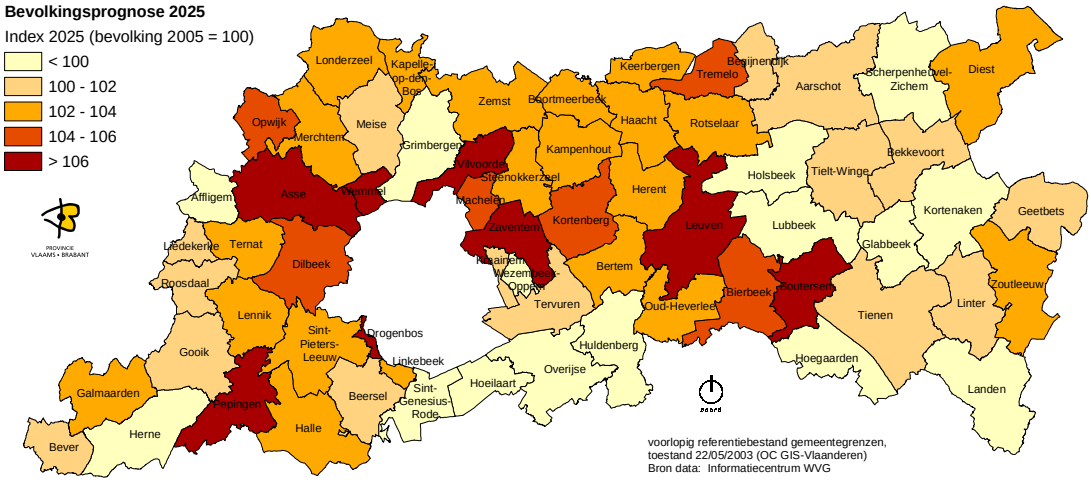

In 2007 vertonen, op enkele gemeenten na, alle steden en gemeenten in Vlaams-Brabant een (matig tot hoog) positief migratiesaldo. In Pajottenland & Zennevallei springt de zuidwestelijke hoek van de provincie in het oog, net als Roosdaal en Liedekerke. Anders gezegd: in de minst dichtbevolkte gemeenten – Liedekerke is een uitzondering – is er sprake van het hoogste migratiesaldo. In de andere gemeenten ligt het saldo lager en in Beersel en Sint-Genesius-Rode is het zelfs negatief.

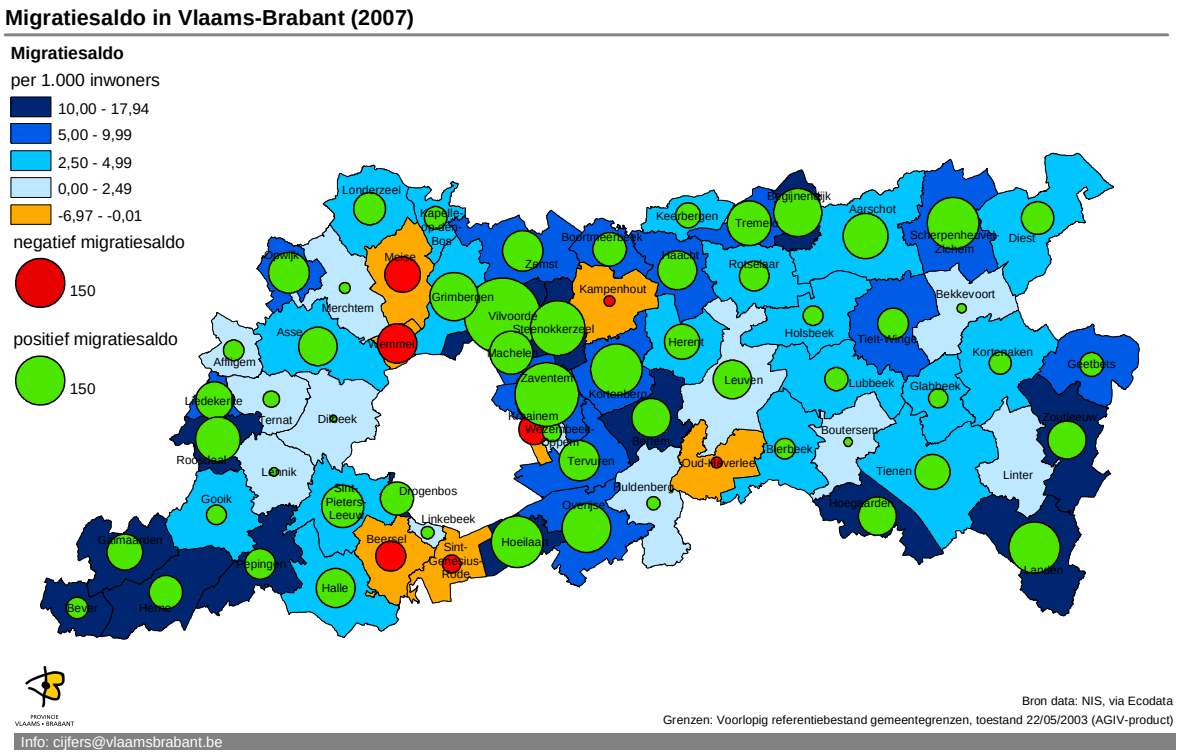

Kaart 3: migratiesaldo in Vlaams-Brabant 2007

- **LEEFTIJDSVERDELING**

Tabel 2: verdeling in leeftijdscategorieën van de bevolking in het Vlaams Gewest, in de provincie Vlaams-Brabant en in de regio Pajottenland & Zennevallei

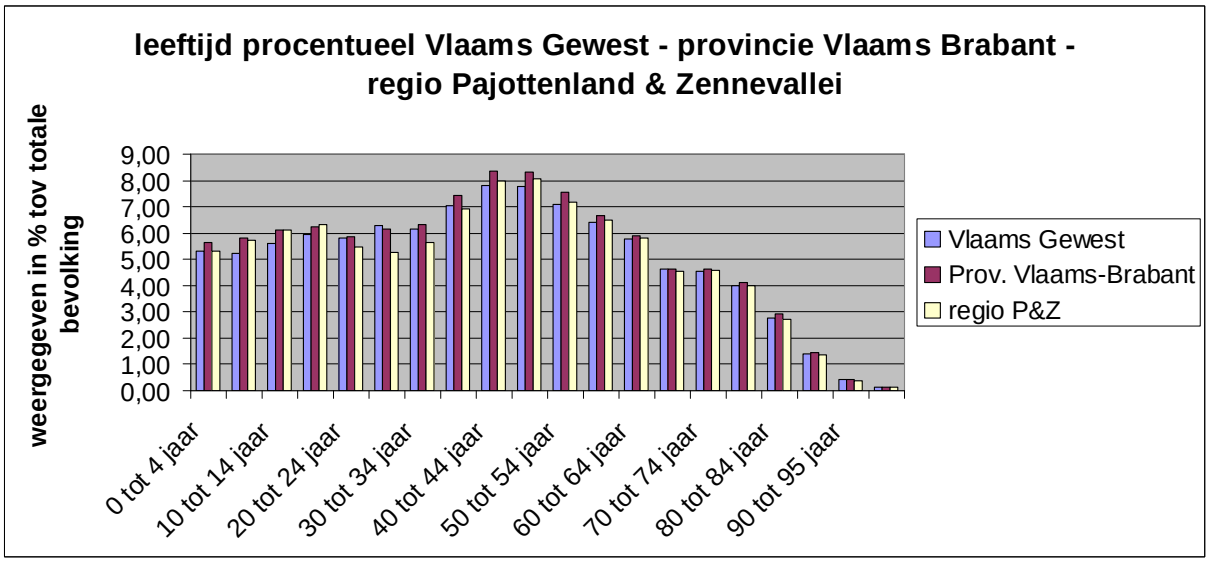

De leeftijdspiramide loopt in de streek behoorlijk parallel met die van Vlaanderen en van de provincie Vlaams-Brabant als geheel, al is de middenleeftijd (van 20 tot 55 jaar) procentueel minder sterk vertegenwoordigd, met name in vergelijking met de rest van de provincie. Dat heeft gevolgen voor de zogeheten 'grijze en groene druk'.

- **GRIJZE EN GROENE DRUK**

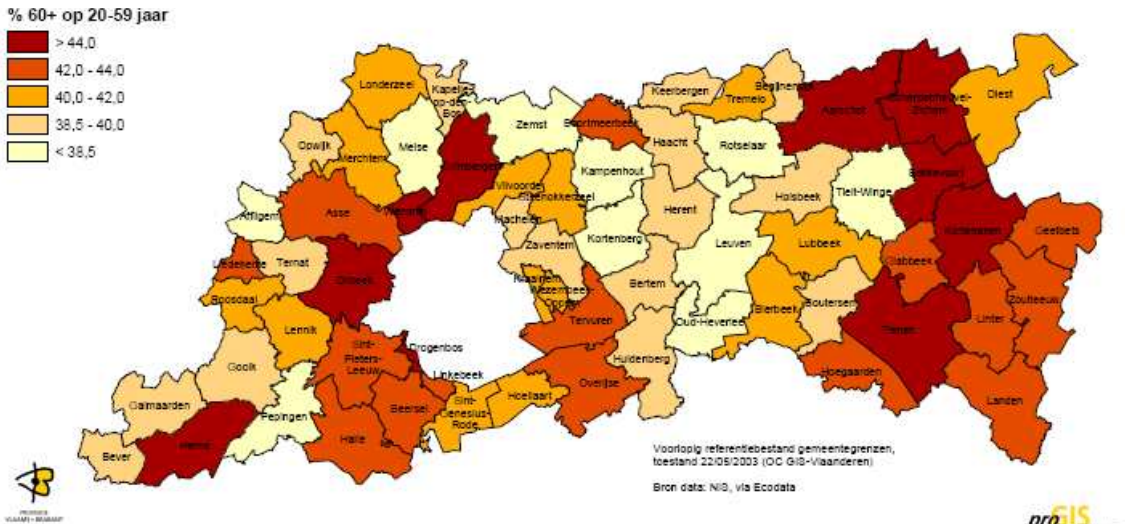

Bron: Provincie Vlaams-Brabant

Kaart 4: grijze druk in Vlaams-Brabant

De grijze druk is het aandeel ouderen (60+) ten opzichte van de bevolking op beroepsactieve leeftijd (20-59 jaar). De verhouding geeft aan hoe sterk de niet meer actieve bevolking 'weegt' op de actieve bevolking.

Het beeld is divers: in verschillende gemeenten aan de oostelijke rand van de regio en ook in Herne is de grijze druk groter dan elders, met als uitschieters Dilbeek en Drogenbos. We stellen desondanks vast dat de grijze druk in de regio over het algemeen minder prominent is dan in het oosten van de provincie Vlaams-Brabant.

De groene druk bekijkt dan weer het aandeel jongeren (0-19 jaar) in verhouding tot de bevolking op beroepsactieve leeftijd (20-59 jaar). De groene druk is de mate waarin de nog niet actieve bevolking 'weegt' op de beroepsactieve bevolking.

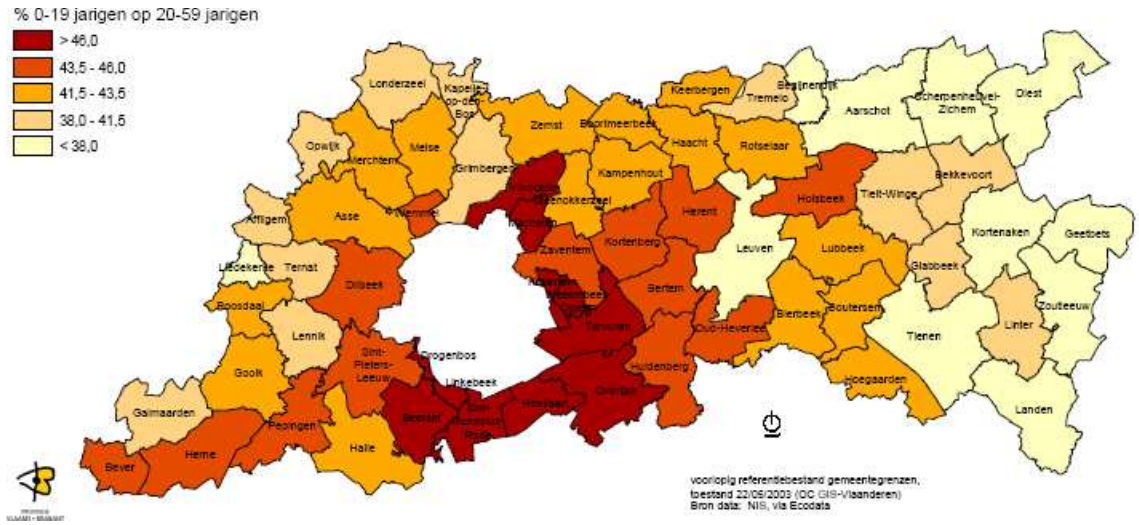

Bron: Provincie Vlaams-Brabant

Kaart 5: groene druk in Vlaams-Brabant

De kaart met de groene druk is grotendeels een spiegelkaart van de grijze-drukkaart: waar de aandelen ouderen hoog zijn, zijn de aandelen jongeren laag. Dit geldt vooral voor het oosten en het zuiden van de regio. Dilbeek, Drogenbos en Herne daarentegen hebben zowel veel ouderen als veel jongeren onder de bevolking. Over het algemeen heeft het arrondissement Halle-Vilvoorde een hoge groene druk (44%) in vergelijking met Vlaanderen (40,5%).

Kaart 6 geeft een beeld van de vergrijzing in de toekomst. Als de huidige trends de volgende jaren doorzetten, zal het beeld er in 2025 uitzien als op kaart 6.

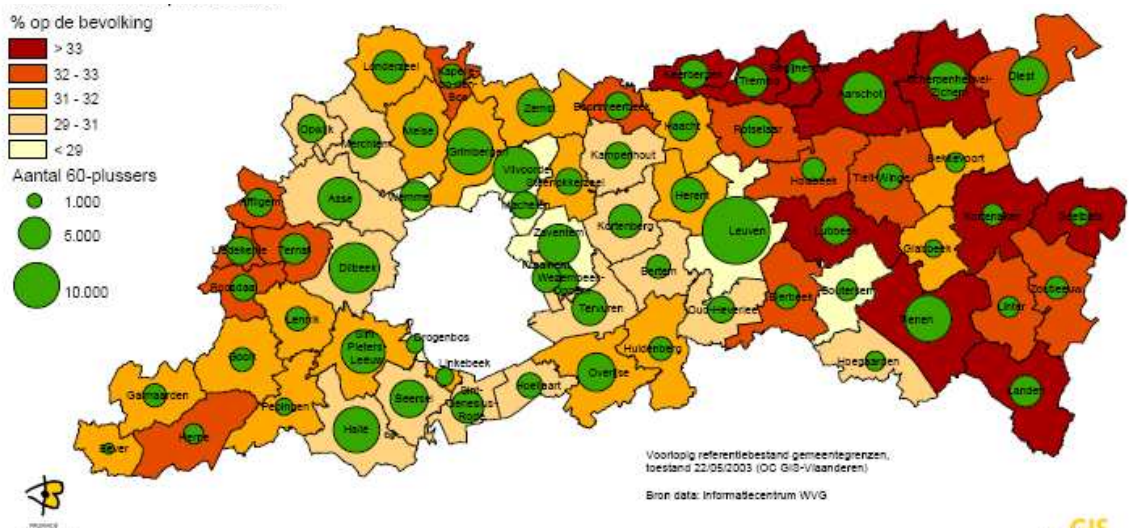

Bron: Provincie Vlaams-Brabant

Kaart 6: verwacht aantal 60-plussers in Vlaams-Brabant

Tussen 2000 en 2005 was er in zowat elke gemeente al een lichte stijging van de groep 60-plussers. Toch bleef het aandeel van de bevolking in 2005 in de meeste gemeenten nog onder de 25%. Tegen 2010 wordt bijna in elke gemeente een toename verwacht. De grootste sprong volgt daarna: tegen 2025 zal het aandeel 60-plussers in de meeste gemeenten meer dan 30% van de bevolking bedragen. Voor de regio gaat het veelal om een grootteorde van 29 tot 33%, opnieuw in tegenstelling tot het oosten van de provincie, waar de cijfers nog hoger zullen liggen.

- **VREEMDELINGEN**

Het aandeel SIF-vreemdelingen[5] ligt het hoogst in de gemeenten die grenzen aan Brussel en in Halle, en het laagst in een groot deel van het Pajottenland, waar het nog geen 0,5% bedraagt. In de gemeenten Drogenbos, Sint-Pieters-Leeuw en Sint-Genesius-Rode is hun aandeel hoger dan 4%.

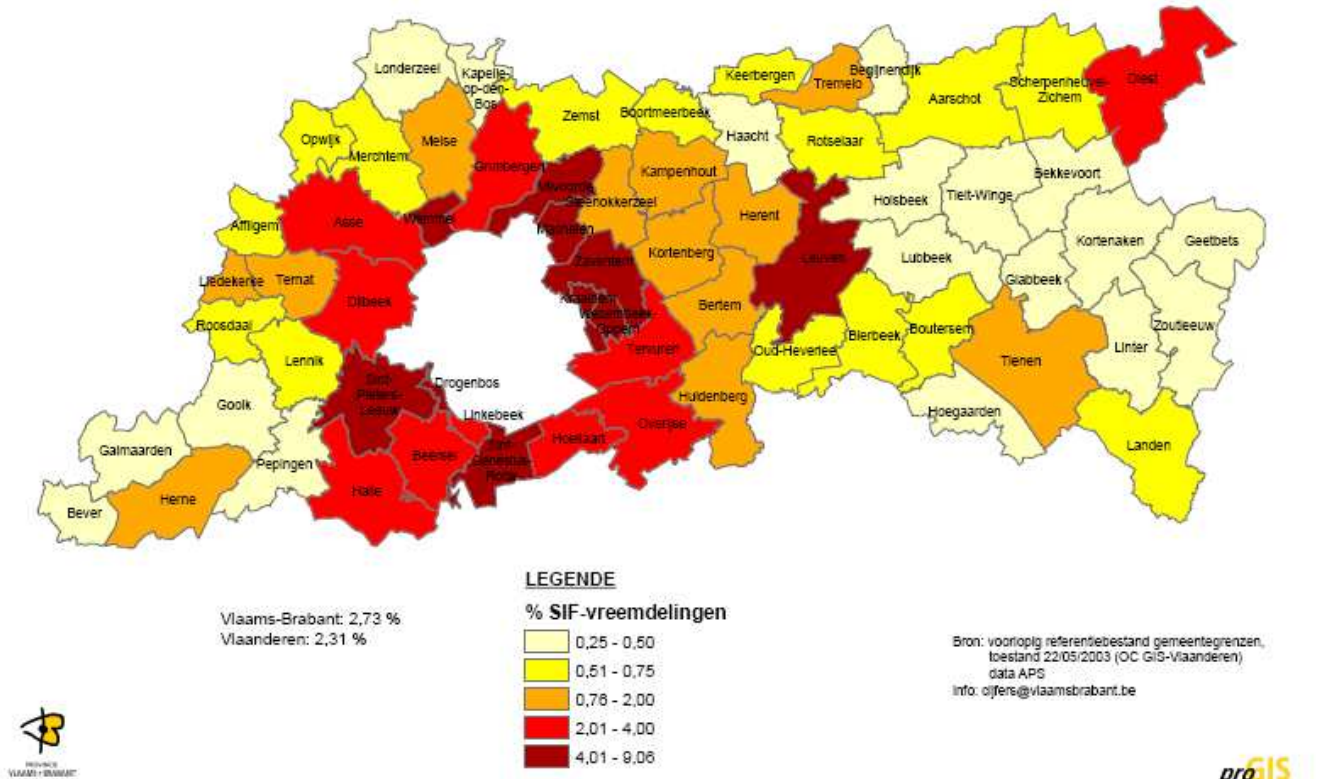

Kaart 7: aandeel van SIF-vreemdelingen in Vlaams-Brabant

[5] SIF staat voor Sociaal Impuls Fonds. SIF-vreemdelingen zijn migranten met een permanente woonplaats in het Vlaamse Gewest die afkomstig zijn uit landen waarvan het BNP per capita minder bedraagt dan € 3.718,00 anno 1996 of personen van Italiaanse, Spaanse of Griekse nationaliteit. Het begrip 'SIF-vreemdeling' is een norm om een onderscheid te maken tussen vreemdelingen uit de rijkere westerse landen en vreemdelingen die vanwege hun origine meer kans maken op sociale achterstelling.

Sociaal-economische gegevens[6]

Dit beleidsplan is niet de plaats voor een grondige sociaal-economische analyse. Uit de vele statistieken die over dit thema voorhanden zijn, citeren we er enkele met basisgegevens. Het gaat achtereenvolgens over het gemiddeld inkomen, de werkloosheidsgraad, de pendelarbeid, de prijs van bouwgrond en achtergestelde buurten.

Tabel 3: gemiddeld inkomen in de gemeenten van de regio Pajottenland & Zennevallei, het arrondissement Halle-Vilvoorde, de provincie Vlaams-Brabant en het Vlaams Gewest.

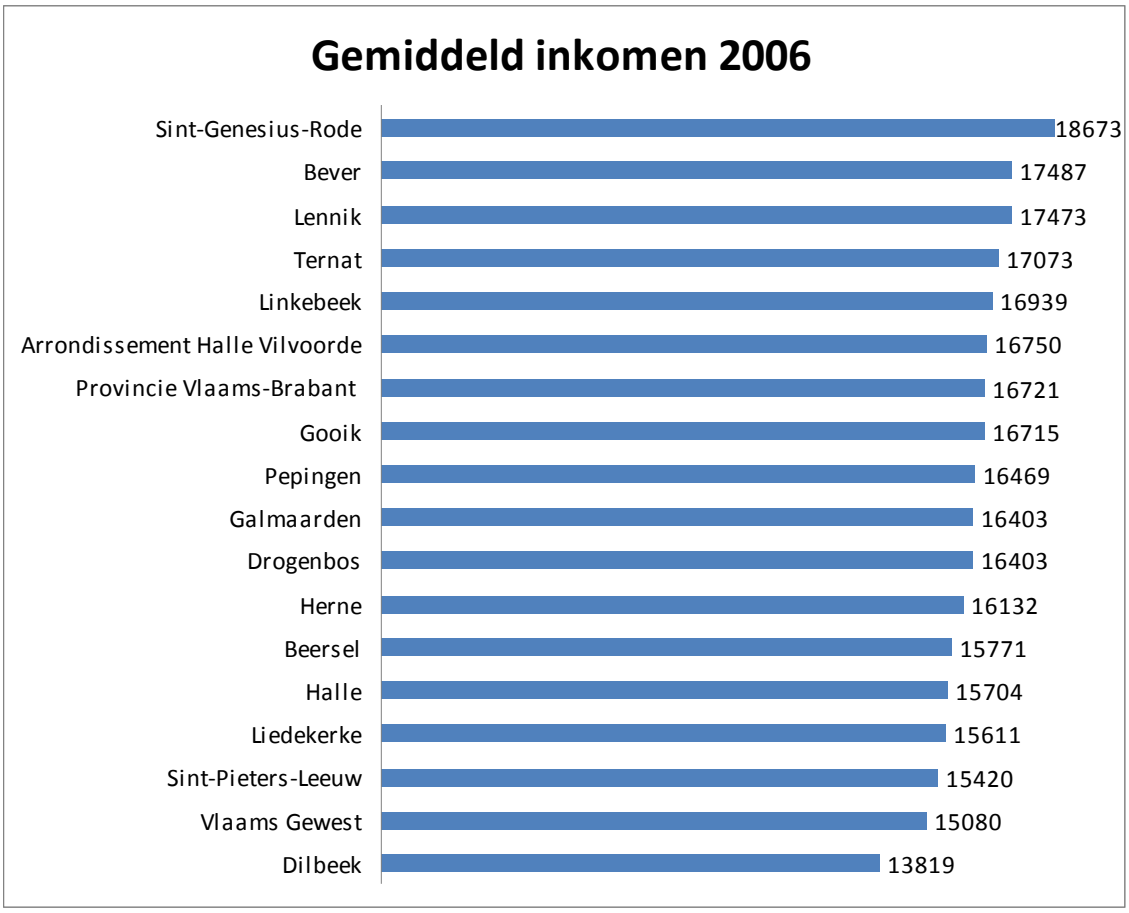

Bron: http://aps.vlaanderen.be/lokaal/lokale_statistieken.htm

Opmerkelijk is dat in zowat alle steden en gemeenten van de regio het gemiddelde inkomen hoger is dan dat van het Vlaams Gewest. De enige uitzondering op deze regel is Dilbeek, waar het inkomen een stuk onder het Vlaamse gemiddelde ligt. We moeten daar nog aan toevoegen dat het cijfer van zowel het arrondissement als de provincie een eind boven het Vlaamse gemiddelde uitstijgt. Van de 16 steden en gemeenten zijn er vijf die ook daar weer boven gaan. De 'rijkste' gemeenten in de regio zijn twee heel verschillende entiteiten: Sint-Genesius-Rode in de schaduw van Brussel, en Bever in de uiterste zuidwestelijke

[6] Omgevingsanalyse voornamelijk gebaseerd op *Anatomie van een provincie. Omgevingsanalyse Vlaams-Brabant 2009 voor het sociaal-culturel werk.* Analyse gemaakt in opdracht van het Provinciaal Platform voor Sociaal Cultureel Werk van Vlaams-Brabant. Leuven, 2009

hoek van de provincie. Het verschil tussen de 'rijkste' en de 'armste' gemeente bedraagt een kleine 5000 euro. Dat wijst al bij al ook wat het inkomen van de bewoners betreft, op een behoorlijke diversiteit.

Tabel 4: werkloosheidsgraad in de gemeenten van de regio Pajottenland & Zennevallei, het arrondissement Brussel-Halle-Vilvoorde, de provincie Vlaams-Brabant en het Vlaams Gewest.

Bron: http://www.vlaamsbrabant.be/over-de-provincie/cijfers-weetjes/statistische-databank/arbeidsmarkt-en-economie/

In vergelijking met het Vlaams Gewest is de werkloosheidsgraad in de provincie Vlaams-Brabant en het arrondissement Halle-Vilvoorde lager. Opmerkelijk is dat de helft van de steden en gemeenten in de regio nog ónder dat Vlaams-Brabantse werkloosheidscijfer zitten. Drie Pajotse gemeenten gaan zelfs onder de 3%: het zijn residentiële gemeenten met een nog landelijk karakter. Aan de andere kant springt het hoge cijfer van Drogenbos in het oog, op enige afstand gevolgd door de twee andere faciliteitengemeenten en Sint-Pieters-Leeuw. De werkloosheidscijfers in de regio liggen flink veel lager dan die in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De grootse werkgever in de regio Pajottenland & Zennevallei is de groep Colruyt, met hoofdzetel in Halle[7].

[7] 'Colruyt Groep belangrijkste werkgever in regio' in *Het Nieuwsblad*, 16/12/2008

Tabel 5: aantal pendelaars in de gemeenten van de regio Pajottenland & Zennevallei

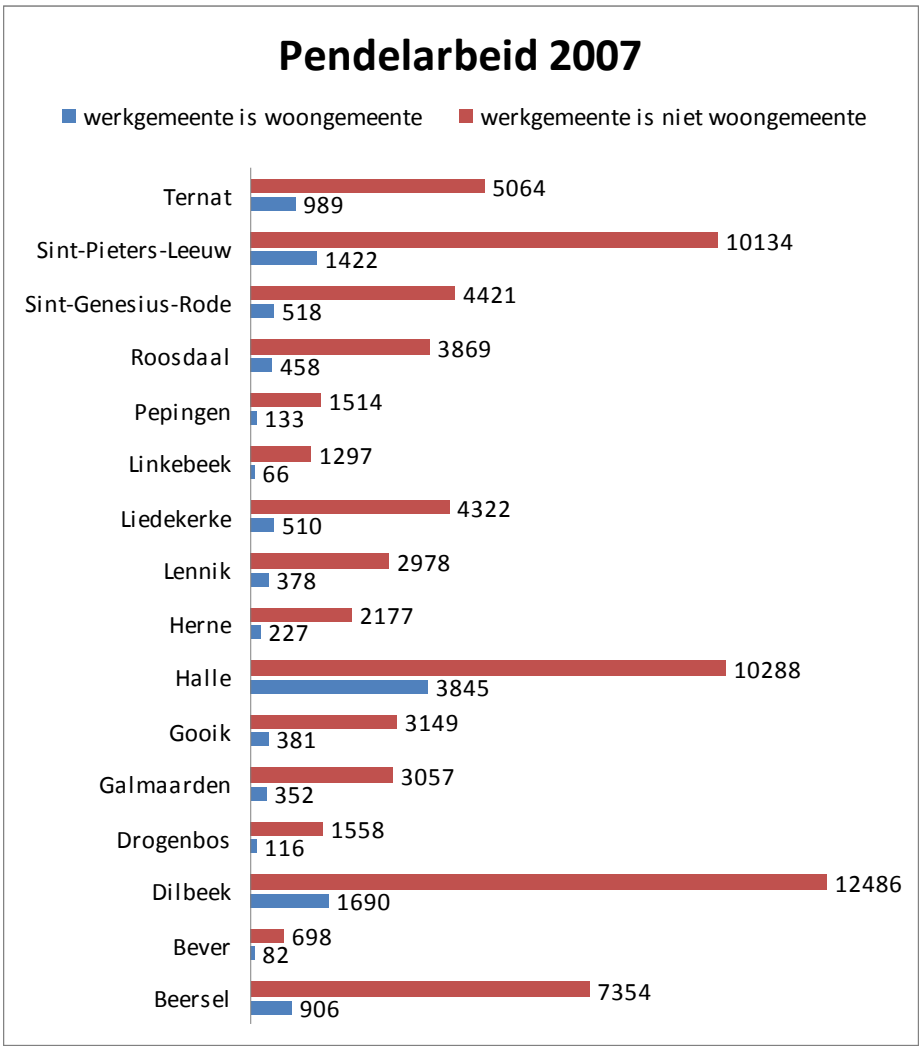

Bron: http://www.steunpuntwse.be/view/nl/76763

De meeste mensen in de regio Pajottenland & Zennevallei werken niet in de gemeente waar ze wonen: dit is een pendelregio. Het aantal pendelaars bedraagt in sommige gevallen bijna het tienvoud van degenen die werken waar ze wonen. Het is evident dat veel streekbewoners in Brussel werken. Met name in het oostelijke en noordelijke deel van Pajottenland & Zennevallei draagt de sterk ontwikkelde verkeersinfrastructuur daartoe bij. We merken op dat door het gebrek aan ruimte in de hoofdstad, bedrijven zich in de periferie en langs de ring vestigen. Voorbeelden zijn de bedrijvenzones van Groot-Bijgaarden, Drogenbos en Huizingen[8]. Het verdwijnen van de industriële tewerkstelling uit de zuidelijke Zennevallei werd op deze manier (deels) gecompenseerd door de komst van vooral dienstverlenende bedrijven.

[8] http://www.zoneplus.be/zoneplus.php en http://www.bedrijvenzonehuizingen.be/;

Kaart 8: gemiddelde prijs van de bouwgrond

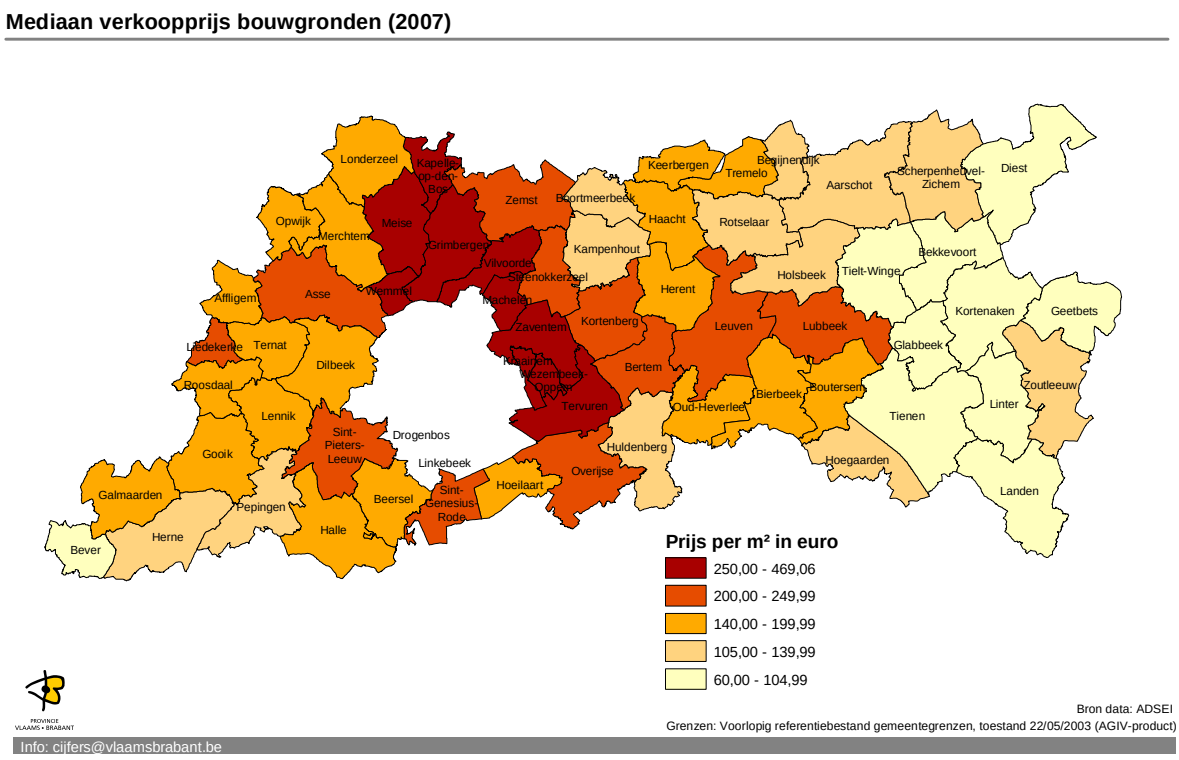

In vergelijking met het oosten van de provincie Vlaams-Brabant is Pajottenland & Zennevallei een behoorlijk dure streek om er te bouwen. In vergelijking met de oostrand van Brussel is de regio een stuk goedkoper. Het goedkoopst zijn (voorlopig nog?) Pepingen, Herne en (nog meer uitgesproken) Bever. Ook wat de prijs van de bouwgrond betreft, legt de regio een grote diversiteit aan de dag. Er is de jongste tijd wel een verdringing merkbaar, waarbij de 'autochtone' bevolking gedwongen wordt uit te wijken naar goedkopere gemeenten. Dat heeft alles te maken met inwijking uit Brussel en omgeving.

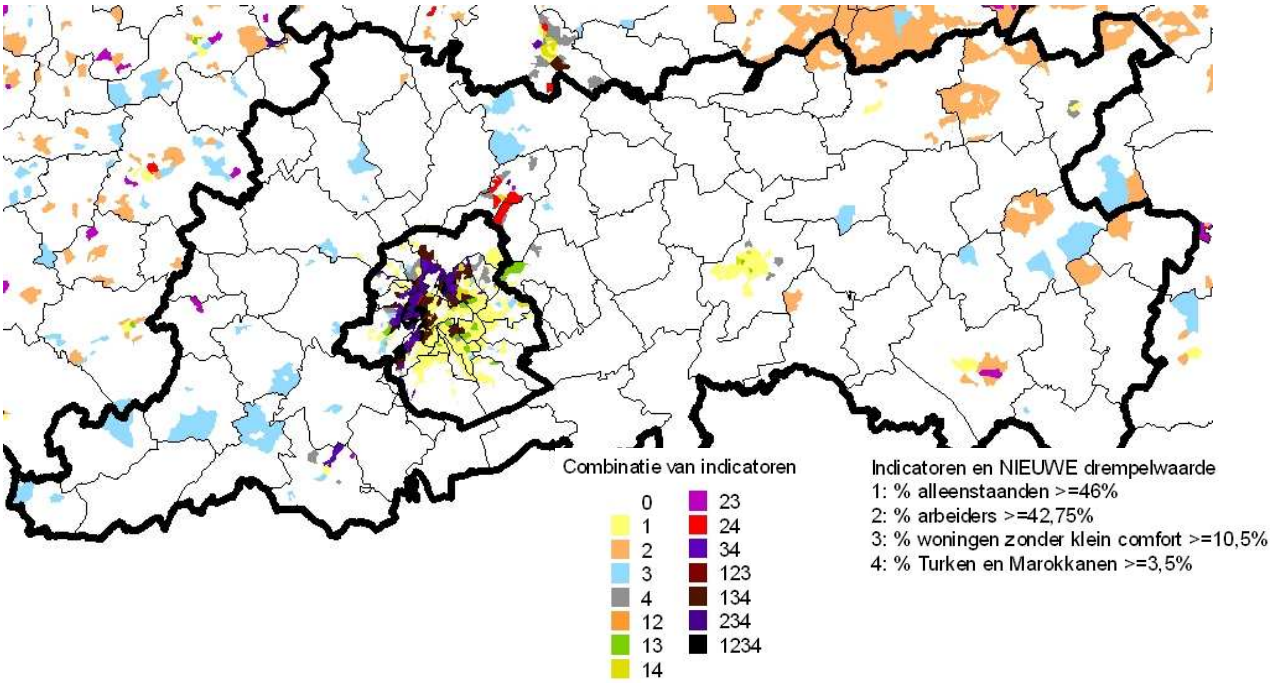

Bron: Atlas van achtergestelde buurten in Vlaanderen en Brussel

Kaart 9: achtergestelde buurten in Vlaams-Brabant en Brussel

Deze gedetailleerde kaart kleurt de buurten in Vlaams-Brabant en Brussel in waar achterstelling merkbaar is. Voor het inkleuren hielden de onderzoekers rekening met vier indicatoren die wijzen op een ernstig risico voor achterstelling op buurtniveau. De kleur bepaalt de indicator of de combinatie van indicatoren:

1. 46% of meer alleenstaanden
2. 42,75% of meer arbeiders
3. 10,5% of meer woningen zonder klein comfort
4. 3,5% of meer Turkse en Marrokaanse bewoners

De regio Pajottenland & Zennevallei heeft al bij al weinig achtergestelde buurten in vergelijking met andere provincies, en zeker in vergelijking met Brussel. Enkel rond het kanaal in Halle wordt een combinatie van risico-indicatoren vastgesteld. Buurten met een verhoogde concentratie van woningen zonder klein comfort (lichtblauw) worden nog gemeten in enkele gemeenten van het Pajottenland.

Geografie, natuur en landschap

- **HOE HET GROEIDE…**

Tot het Pajottenland wordt het gebied tussen de Dender en de Zenne gerekend. De Zennevallei strekt zich vanaf de gelijknamige rivier uit tot aan het Zoniënwoud in het oosten. De provinciegrenzen (met Waals-Brabant en Oost-Vlaanderen) vormen de begrenzing in het zuidwesten van Pajottenland & Zennevallei.
Landschappen overstijgen deze grenzen. Het Pajottenland behoort tot de Brabantse leemstreek, die zich uitstrekt over een groot stuk van westelijk Vlaams- en Waals-Brabant. Typisch voor dit gebied is de

vruchtbare leemgrond.[9] Dat is ook het geval voor de Zennevallei, waar net zoals in de valleien van de Demer en de Dijle sprake is van vruchtbare kleiafzettingen. De drie rivieren maken deel uit van het stroomgebied van de Schelde, waarin ze uitmonden via de Rupel.[10]
In het uiterste zuiden van het Pajottenland gaat het landschap over in de Henegouwse leemstreek. Meer westelijk, in het gebied rond de Dender, gaan de vruchtbare leembodems over in de zandlemige bodems van Vlaanderen. Het glooiende landschap van het Pajottenland vloeit over in de Vlaamse Ardennen.[11]

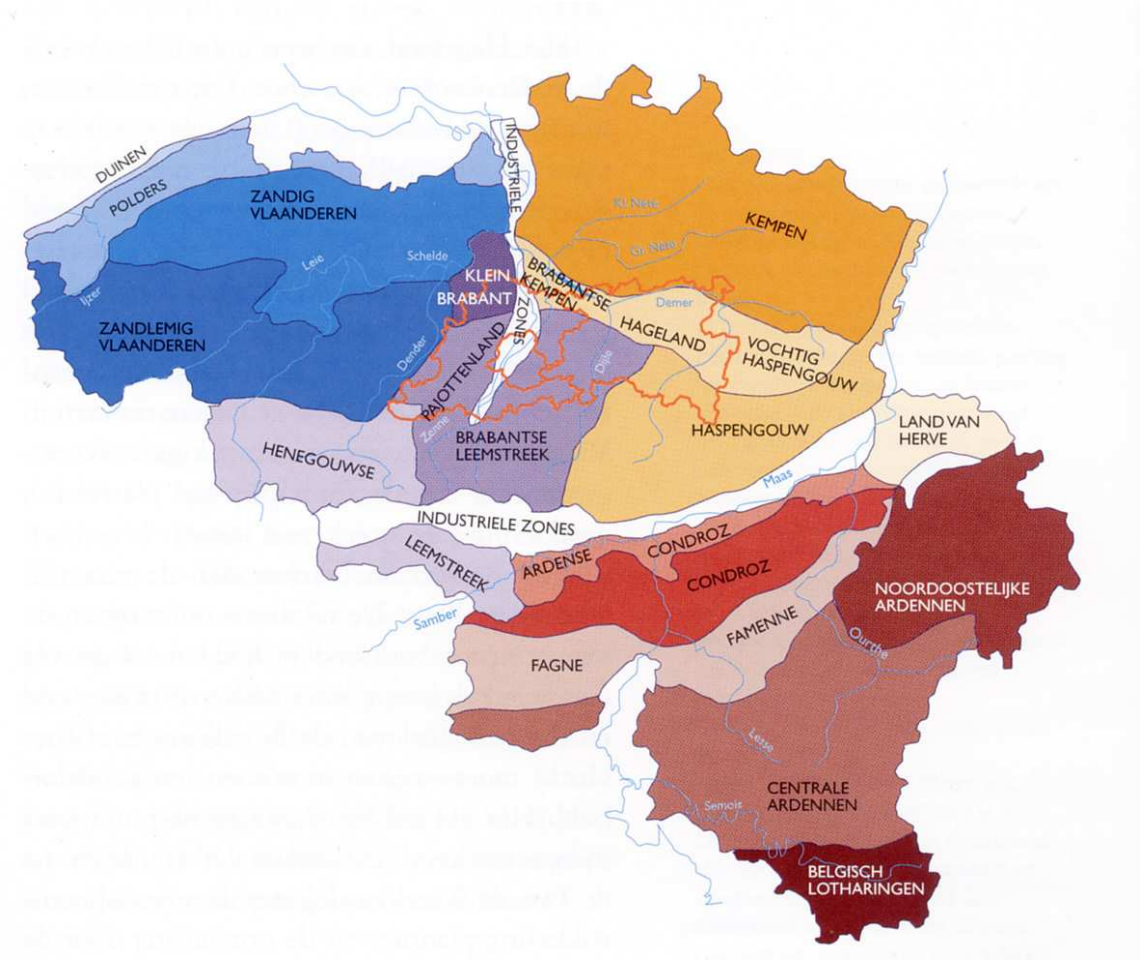

Kaart 10: gebieden in België (Uit: Van Dijck Maarten en Peeters Wim (zie noot 8), 2001, p. 25.

- **VIJF LANDSCHAPSTYPES**

Het landschap van de regio Pajottenland & Zennevallei is rijk en divers. In grote lijnen onderscheidde o.m. de historisch-geografische studie in het kader van het Breedbeeld-project een vijftal types (met ook nog eens deeltypes):
- het bocagelandschap vinden we in de grote riviervalleien, waar het zowel een scheidende als een verbindende functie heeft. De vochtige tot natte alluviale bodems bepalen er in sterke mate het landschap, dat niet geschikt is voor landbouw. Typisch is de inrichting van de kleine en onregelmatige percelen als grasland, omzoomd door levende afsluitingen. Dat resulteert in een landschap met een

[9] Van Dijck, Maarten en Peeters, Wim (2001) "Algemene karakterschets van Vlaams-Brabant: Eenheid en verscheidenheid", in: De Maeyer, Jan en Heyrman, Peter (red.), *Geuren en Kleuren: een sociale en economische geschiedenis van Vlaams-Brabant, 19de en 20ste eeuw*, Leuven, Peeters, p. 27.
[10] Idem, p. 25.
[11] *Doorgelicht: Het Pajottenland historisch-geografisch bekeken*, Leuven, 2004.

gesloten en kleinschalig karakter, een zogeheten 'valleibocage'. Zo zorgt de riviervallei van de Mark voor een zichtbare breuk tussen het landschap rond Bever en Akrenbos en het centrale Pajottenland. Het kenmerkende groene en gesloten landschap van de vallei contrasteert met het akkerland op de open heuvelruggen.[12] Opvallend voor het stuk van de Dendervallei dat tot het Pajottenland wordt gerekend, is o.m. de intactheid van de grote open graslanden in het meersengebied ter hoogte van Pamel. De Zennevallei trekt op haar beurt een duidelijke grens tussen enerzijds het landschap van het centrale Pajottenland en het Land van Edingen, en anderzijds het Land van Dworp. De originele valleibocage is hier nagenoeg verdwenen door de verstedelijking en industrialisering. Er resten nog slechts een tweetal 'relictzones' waar de originele relatie tussen de bodem en het vroegere gebruik in stand bleef: de Zennebeemden ten zuiden van het Brusselse gewest. De kleine percelen grasland worden er door bomenrijen of levende afsluitingen omzoomd;[13]
- de drie grote eenheden rond het Bois de Strihoux (Bos ter Rijst), het Lembeekbos en het Hallerbos vormen een gecompartimenteerd landschap. Bij dit tweede type is de vegetatie dominant. Zo verdelen grote stukken bos het landschap in compartimenten die contrasteren met de omliggende open kouterruggen. Na de kaalkap tijdens de Eerste Wereldoorlog werd het bomenbestand hersteld, vandaar de huidige variatie en het jeugdige karakter. De combinatie van relatief jonge en oude bomen bezorgt het geheel een sterke landschappelijke, ecologische en esthetische waarde;[14]
- het derde landschapstype is opnieuw een gecompartimenteerd landschap, met naast de vegetatie het reliëf als bepalende factor. Dat is bijzonder uitgesproken in de relictzone ter hoogte van het Land van Dworp, ten oosten van de Zenne. Het verschilt hierdoor van de landschappen ten westen van de rivier. De meeste landelijke dorpen en stukken bos hebben echter plaatsgemaakt voor een meer verstedelijkte omgeving, vooral rond Halle, en voor de lintbebouwing ten noorden van het Lembeekbos. Verkeersaders zoals de E19 hebben verder bijgedragen tot een verdere verstoring en fragmentatie van het landschap, waardoor zowat alle oorspronkelijke kenmerken zo goed als verloren zijn. Ten westen en ten noorden van het Lembeekbos bleven enkele vrij gave stukken bewaard;[15]
- typisch voor het Pajottenland is de afwisseling van gesloten beekvalleien (valleibocage) en ruggen met open akkerland. Men omschrijft dit soort landschap ook wel als een openfield-landschap met linten valleibocage. Het is onder meer typisch voor het centrale Pajottenland, dat hierdoor een uitzonderlijke esthetische waarde krijgt, mede door de landelijke architectuur.[16] Het landschap van het gebied rond Bever en Akrenbos is vrij apart ten opzichte van het centrale Pajottenland, waarvan het gescheiden wordt door de Markvallei. Ondanks de gelijkenissen (valleibocage, openfield) zijn de leemgronden doorgaans iets vochtiger en treft men ook buiten de valleien graslanden aan, omzoomd met levende afsluitingen. Dat leidt tot een minder open landschap. Bovendien is het contrast tussen de valleien en de ruggen zachter. Toch is er ook 'toenadering' met het landschap van het centrale gedeelte, doordat steeds meer levende afsluitingen verdwijnen. Verwant hiermee is het gebied ten oosten van de Mark en ten noorden van de taalgrens (een deel van het vroegere Land van Edingen). In tegenstelling tot het centrale Pajottenland wordt dit gebied gekenmerkt door bosfragmenten. Opnieuw vertoont het landschap daardoor een minder open karakter, net zoals rond Bever en Akrenbos. De landbouwblokken op de open ruggen zijn over het algemeen ook groter. Zo ontstond een natuurlijk netwerk met grote mazen. Door menselijke ingrepen wordt het verschil met het centrale Pajottenland langzaam kleiner;[17]
- het vijfde type is het bebouwde landschap, met onder andere de stedelijke landschappen van de agglomeratie rondom een stad. Karakteristiek is de zeer dichte bebouwing, waardoor er nog nauwelijks sprake is van open ruimte. De omgeving van Halle en de uitlopers van de Brusselse agglomeratie (bijvoorbeeld ten oosten van Sint-Pieters-Leeuw, Dilbeek en Ternat) zijn vrij stedelijk. Er zijn wel nog open ruimten. Ook de noordelijke en de oostelijke rand van het Pajottenland is sterk verstedelijkt (grote delen van Dilbeek, Sint-Pieters-Leeuw, Ternat, Vlezenbeek, Roosdaal en het uiterste noorden van Lennik).[18]
Besluit: in dit heterogene landschappelijke gebied heeft zowel de natuur als de mens een hand gehad. Vooral de invloed van die laatste wordt steeds meer bepalend voor het uitzicht van de regio. Toch bleven nog een aantal gave gebieden bewaard.

[12] Idem, p. 28.
[13] Idem, p. 29.
[14] Idem, p. 28-29.
[15] Idem, p. 29-30.
[16] Idem, p. 30.
[17] Idem, p. 30-31.
[18] Idem, p. 31.

- PAJOTTENLAND: TRANSFORMATIE

- Stedenbouwkundig is het Pajottenland de jongste decennia grondig veranderd. Tot het midden van de 20ste eeuw werd het gebied gekenmerkt door kleinschalige land- en tuinbouw met de Brusselse agglomeratie als afzetgebied. Kleinere gemengde bedrijven kweekten bij de beekvalleien klein fruit (trosbessen, frambozen, aardbeien en perziken), bloemen en vooral groenten. De zich wijzigende teelttechnieken en de opkomst van de BTW-regeling hebben ertoe bijgedragen dat deze kleinschaligheid inmiddels is verdwenen, net als de lokale markten die plaatsmaakten voor veilingen in de rand van de stad (Zellik, Neder-over-Heembeek).
- Deze grootschaligheid brengt met zich mee dat het Pajottenland de jongste jaren sterk aan landelijkheid heeft ingeboet, mede door ruilverkavelingen. Het deel dat grenst aan de Brusselse agglomeratie (Sint-Pieters-Leeuw, Dilbeek, Halle) gaat gebukt onder een forse verstedelijkingsdruk die na de Tweede Wereldoorlog grootschalige vormen aannam en kleine gehuchten deed uitgroeien tot grote leefgemeenschappen. Die worden bevolkt door de naar rust en groen zoekende, meestal anderstalige stedeling. De gehuchten Zuun en Negenmanneken (Sint-Pieters-Leeuw), Groot-Bijgaarden, Paloke (Dilbeek) en andere vormen hiervan het bewijs. Ook de meer westelijk gelegen gemeenten en kernen worden meer en meer beschouwd als aantrekkelijke woonomgevingen. De zich uitbreidende lintbebouwingen en verkavelingen duiken op te midden van wat nog rest van het authentieke Pajottenlandse landschap: beboste beekvalleien, koulissen gevormd door wilgen en populieren en afgewisseld met weidse open ruimten.

- ZENNEVALLEI

- De aanleg van het kanaal naar Charleroi (1832) en de realisatie van de parallelle spoorweg gaven de aanzet tot een sterke industrialisering langs de as Brussel-Charleroi. De gemeenten aan deze as worden gekenmerkt door dichtbebouwde arbeiderswijken die zich ontwikkelden in de schaduw van de fabrieken. Hun sterke dynamiek stak strak af tegen de trage ontwikkelingen in het landelijke Pajottenland. Maar ondanks de industrialisering bleef de Zennevallei grotendeels intact. Het riviersysteem bestaat uit beekvalleien met de bijbehorende vochtige weilanden en uitgebreide grachtenstelsels. De graslanden worden vaak omzoomd met populieren, knotwilgen of haagkanten, en bevatten dikwijls poelen. De vochtige valleibodems zijn veelal ingenomen door weiden met perceelsrandbegroeiingen en populieraanplantingen.
- Aan het eind van de jaren 1950 kwam het provinciaal domein van Huizingen (Beersel) tot stand om de hoofdstedeling recreatiemogelijkheden binnen tram- of busafstand aan te reiken. Dit beboste kasteelpark staat vooral bekend om zijn rots- en blindentuin, maar biedt ook andere ontspanningsmogelijkheden: speeltuinen, atletiekpisten, tennisterreinen, minigolf, vis- en roeivijvers, een openluchtzwembad…
- De crisis van de jaren 1970 heeft de Zennevallei zwaar getroffen. Die draagt hiervan nog steeds de gevolgen. De verdere ontwikkeling van de infrastructuur (bv. hogesnelheidslijn), het recreatieve medegebruik van het kanaal en vooral de verdere 'verlinting' en 'verwinkeling' van de stedelijke invalswegen hebben de leefbaarheid van de randgemeenten, ook ten zuidwesten van het hoofdstedelijk gebied, zwaar aangetast.

- LANDELIJKE KAMER WEST

- In het zuidwesten van de provincie Vlaams-Brabant ligt het toeristisch-recreatieve netwerk van wat in het structuurplan van de provincie 'de heuvelachtige Landelijke Kamer West' wordt genoemd. Dit plan stelt terecht dat de ontwikkeling van een laagdynamische vorm van toerisme en recreatie hier prioritair dient te zijn.
- De toeristisch-recreatieve potenties zijn vooral verbonden met het waardevolle en gevarieerde landschap. Bezoekers zijn in de eerste plaats op zoek naar rust en verwachten geen grootschalige of hoogdynamische recreatieve infrastructuur. De aanwezige landschappelijke kwaliteiten zullen dan ook worden gebruikt om de regio toeristisch-recreatief uit te bouwen, met focus op natuurgericht toerisme. De verweving van laagdynamische toeristisch-recreatieve elementen met openruimtefuncties is het belangrijkste

uitgangspunt. Die verweving moet vertrekken van de ruimtelijke draagkracht en een integrale ruimtelijke visie op het gebied. Leegstaande landbouwbedrijven kunnen conform hun draagkracht een toeristisch-recreatieve (verblijfs)functie krijgen.
- Plattelands- en hoevetoerisme wordt toegelaten. De landschappelijk interessante plekken en het waardevolle cultureel erfgoed (vierkantshoeven, dorpsgezichten…) moeten toegankelijk gemaakt worden door het ontwikkelen van recreatieve routes. De streek is ook belangrijk voor de ruiterpaden en maneges. Onder meer het Baljuwhuis in Galmaarden, het kasteel van Gaasbeek in Lennik en het Colomakasteel in Sint-Pieters-Leeuw ondersteunen de uitbouw van het toeristisch-recreatieve netwerk. Ook vanuit het kleinstedelijke gebied Halle, dat is geselecteerd als toeristisch recreatief knooppunt, zal dat netwerk van de Landelijke Kamer West toegankelijk zijn. Een bijzondere troef is het stiltegebied van de Dender-Mark, waar enkel toeristisch-recreatieve ontwikkelingen mogelijk zijn in de zin van wandel-, ruiter- of fietsexploratie.
- Bedreigingen voor het landschap zijn vooral de verdere verkaveling van de open ruimte, samen met de 'vertuining' die deze suburbane zone ten zuidwesten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kenmerkt. Het gebied dreigt te verworden tot de (te) rustige slaapzone van dat gewest.

Mobiliteit

- DRIE GROTE ASSEN

De regio heeft een voornamelijk op Brussel gericht transportnetwerk, met een duidelijke gradiënt van west naar oost: het netwerk wordt veel fijnmaziger naar Brussel toe. De E40, R0 en de E429 vormen de belangrijkste assen:
- de E40 is de eerste volwaardige snelweg van ons land en is samen met de E19 de belangrijkste verkeersas van België (dagelijks woon-werkverkeer, toeristisch verkeer, goederentransport). Met de bouw van deze belangrijke oost-westas werd al in de jaren 1930 begonnen. De Tweede Wereldoorlog en de argwaan van de beleidsmakers ten aanzien van dit nieuwe type wegen leidden ertoe dat de voltooiing net geen twintig jaar op zich liet wachten. Met zijn totale lengte van meer dan 8000 km (tot in Kazachstan en Oezbekistan) is dit de langste van alle Europese wegen;
- de R0: de E40 gaat in Groot-Bijgaarden over in de Brusselse ring. Die kwam in de loop van de jaren 1970 tot stand. Het doorgaand verkeer werd toen om de hoofdstad heen geleid. Door het verzet in de zuidelijke gemeenten van de agglomeratie bleef het vak Drogenbos-Oudergem van de grote ring onafgewerkt;
- de E429 (in België ook A8) is een Europese weg die loopt van Halle bij Brussel naar de grens met Frankrijk bij Doornik. Het tracé van de autosnelweg kwam in het midden van de jaren 1970 onder vuur te liggen, waarna Openbare Werken op zoek ging naar een alternatieve route. Om budgettaire redenen vorderde de aanleg bijzonder traag. De indienststelling van het sluitstuk liet op zich wachten tot het jaar 2000.

- NATIONALE WEGEN EN OPENBAAR VERVOER

Een raster van nationale wegen, zoals de N8 (Ninove-Brussel), de N6 (Brussel-Halle), de N7 en A8 (Edingen-Halle) zorgt voor belangrijke verkeersstromen. In het Pajottenland zijn de belangrijkste wegen de N285, N255 (Edingen-Ninove) en N28 (Ninove-Halle). De N282 is een zwaar belaste sluiproute ter ontwijking van de N8.
Net als het wegennet is ook het openbaar vervoer vooral op Brussel gericht. Zo is het busnetwerk oost-west gericht met een duidelijke gradiënt: ten westen van de N285 worden het aantal buslijnen en de frequentie beperkter en het zuidwesten (Bever) wordt nagenoeg uitsluitend door belbussystemen ontsloten. Het zuidwesten wordt doorkruist door de spoorlijn Geraardsbergen-Edingen-Halle-Brussel, met Galmaarden, Tollembeek en Herne als halteplaatsen.

- VERKEERSINFRASTRUCTUUR: ENKELE GEVOLGEN

De verkeersontsluiting van de regio heeft een sterke invloed op ruimtelijke evoluties, zoals de economische bedrijvigheid, commerciële activiteiten en wonen. Ze verandert ook de belevingswaarde van een landschap. In het Land van Dworp zijn de rechtstreekse gevolgen van de aanleg van verkeersinfrastructuur duidelijk waarneembaar. Voor de aanleg van de E19 in 1974 werd een 20-tal hectare van het Hallerbos gerooid en een 30-tal hectare ruimtelijk geïsoleerd. Zo werd het Kluisbos door de aanleg van wegen en door de bebouwing volledig afgezonderd.
Ook in het gebied rond Bever-Akrenbos kan men enkele (on)rechtstreekse gevolgen van de aanleg van verkeersinfrastructuur waarnemen. Zo is het bevolkingsaantal in Bever sterk gestegen sinds de doortrekking van de A8 in Wallonië, de voorbije tien jaar bijna twee keer sneller dan voorheen.

Bestuurskracht van de gemeenten

De mate waarin gemeentebesturen in staat zijn een erfgoedbeleid uit te bouwen hangt onder meer af van hun financiële en personele middelen. Die maken mee de bestuurskracht van een gemeente uit. Uiteraard is de keuze voor een eigen erfgoedbeleid niet geheel daarvan afhankelijk, maar de middelen bepalen wel voor een groot deel hoe ver een gemeente kan gaan in het vrijmaken van gelden en personeel voor bepaalde taken.

- FINANCIËLE MIDDELEN

De financiële bestuurskracht van de 16 gemeenten van de regio Pajottenland & Zennevallei is behoorlijk gevarieerd en weerspiegelt de variatie in de regio als geheel.

Tabel 6: belastingontvangsten, inkomsten en uitgaven van de gemeenten

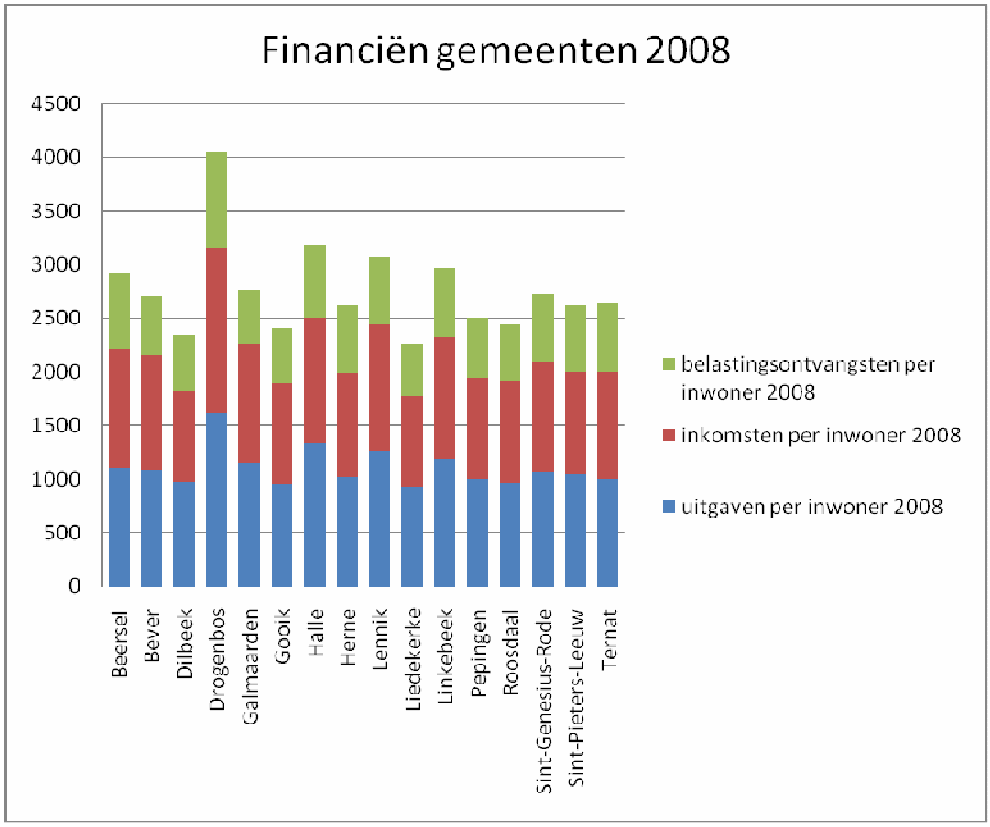

Bron: http://www.binnenland.vlaanderen.be/publicaties/jaarbeeld/jaarbeeld2008/statistieken-jaarbeeld2008.htm

Cijfers als deze spreken pas echt als ze vergeleken worden: onderling binnen een regio (zie tabel 7), met de andere steden en gemeenten uit een bepaalde VRIND-groep[19] en met Vlaanderen als geheel. Voor de regio beschikken we over de cijfers van 2008. Qua inkomsten en uitgaven prijkt Drogenbos bovenaan, gevolgd door Halle. Onderaan bevinden zich Liedekerke, Dilbeek en Gooik.

Helaas zijn de cijfers per VRIND-groep en voor Vlaanderen als geheel nog niet beschikbaar voor 2008.[20] Daarom gebruiken we de 'oude' gegevens van 2004, die dan ook met de nodige voorzichtigheid gehanteerd moeten worden. (Er zijn fluctuaties in de tijd, maar de grote trends veranderen niet. Dat is af te leiden uit een vergelijking van de inkomsten en uitgaven per inwoner van 2004 en 2008.)

Tabel 7: ontvangsten, uitgaven en schuld van de gemeenten, verdeeld per soort gemeente

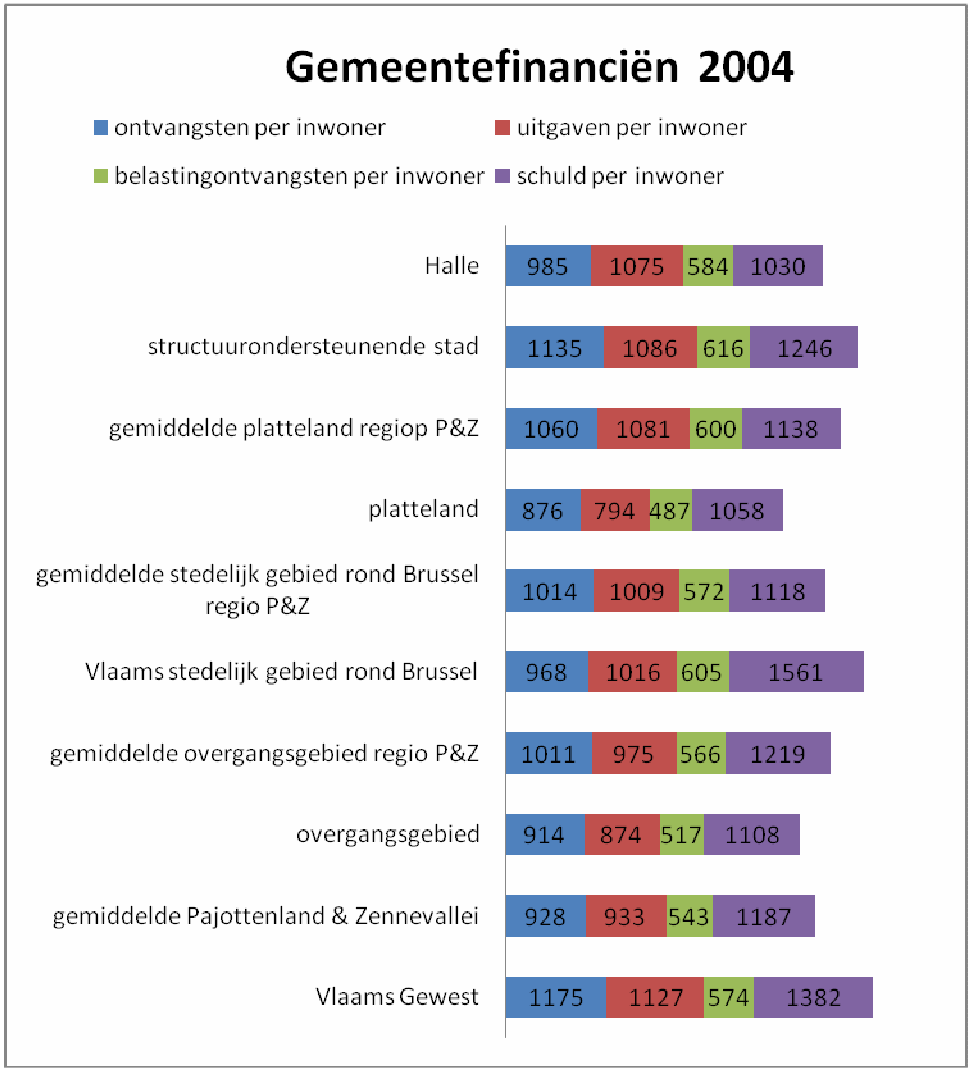

Bron: Gemeentelijke Profielschetsen, Stuurgroep Lokale Statistieken, http://aps.vlaanderen.be/lokaal/lokale_statistieken.htm

[19] In de Vlaamse Regionale Indicatoren (VRIND) worden gemeenten ingedeeld in groepen met een gelijkaardig profiel. De gemeenten van Pajottenland & Zennevallei horen thuis in vier groepen: overgangsgebied (Lennik, Liedekerke, Roosdaal, Ternat), Vlaams stedelijk gebied rond Brussel (Beersel, Dilbeek, Drogenbos, Linkebeek, Sint-Genesius-Rode, Sint-Pieters-Leeuw), platteland (Bever, Galmaarden, Gooik, Herne) en structuurondersteunende stad (Halle).

[20] Telefoongesprek d.d. 5-11-2009 met Katie Heyse van het Agentschap Binnenlands Bestuur.

In 2004 zat de regio gemiddeld onder het niveau van Vlaanderen als geheel. Per soort gemeente is het beeld divers: de gemeenten in het overgangsgebied zitten wat boven het gemiddelde van hun groep, in de andere categorieën scoren de gemeenten in Pajottenland & Zennevallei gemiddeld wat lager.

- **PERSONELE MIDDELEN**

De slagkracht van een gemeente hangt ook af van het personeel dat ingezet kan worden. In kleine gemeenten is dat aantal in absolute cijfers uiteraard veel kleiner dan in grote. De omvang van het gemeentepersoneel varieert van 18,96 vte in Bever tot 254,34 vte in Halle. Dat zegt op zichzelf niet alles: Bever heeft nog geen 2000 inwoners, Halle ruim 35.000. Halle kan uiteraard voor alle taken meer personeel inzetten dan kleine gemeenten en hierdoor meer uiteenlopende taken op zich nemen. Toch hebben maar vijf van de 16 gemeenten meer dan 100 vte gemeentepersoneel: Beersel, Dilbeek, Halle, Sint-Pieters-Leeuw en Ternat. Met uitzondering van Ternat tellen ze meer dan 20.000 inwoners. De overige gemeenten, waarvan er acht minder dan 10.000 inwoners hebben, voeren hun taken uit met minder dan 100 vte. Veel ruimte voor het inzetten van personeel voor erfgoed, buiten de gesubsidieerde cultuurbeleidscoördinator, is er niet.

Tabel 8: verhouding gemeentepersoneel (aantal) tot het aantal inwoners

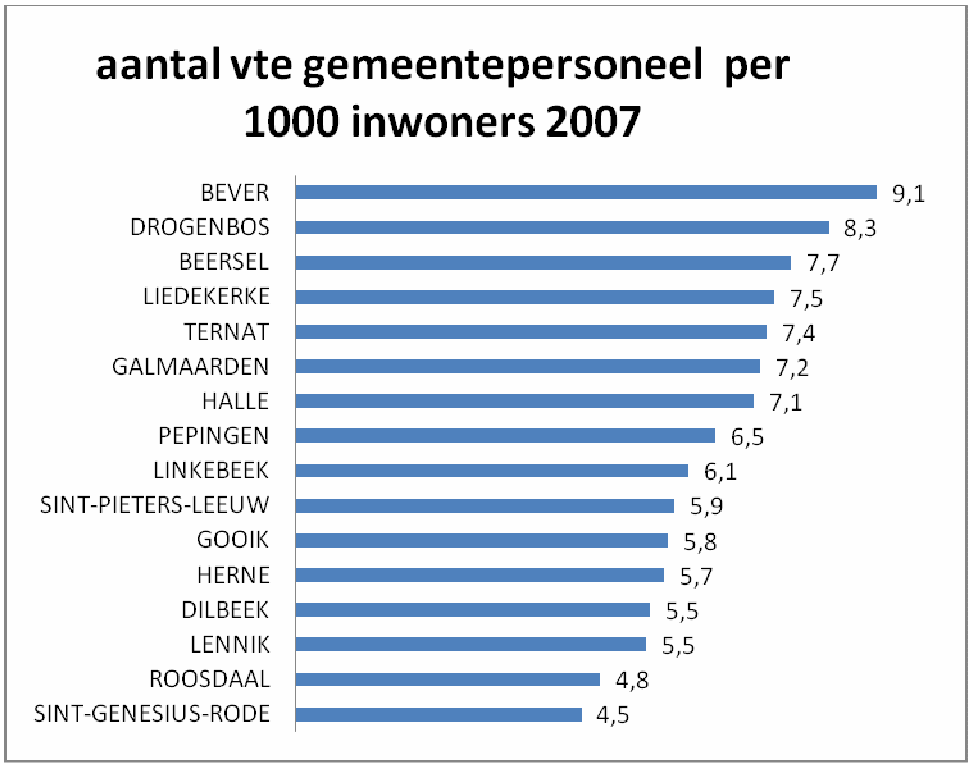

Bron: http://www.binnenland.vlaanderen.be/publicaties/jaarbeeld/jaarbeeld2008/statistieken-jaarbeeld2008.htm.

Het beeld wordt duidelijker als we het aantal vte per duizend inwoners berekenen. Dan prijkt Bever met zijn amper 20 vte bovenaan, gevolgd door Drogenbos, dat ook met 'inkomsten en uitgaven' het hoogste scoort. Halle zit in de middenmoot en hekkensluiters zijn Sint-Genesius-Rode en Roosdaal, die maar de helft van het aantal vte per 1000 inwoners hebben van de koplopers.

- TOT BESLUIT

De diversiteit die de regio kenmerkt, komt ook tot uiting in de bestuurskracht. De onderlinge verschillen tussen de gemeenten zijn redelijk groot, zeker wat personeelsbezetting betreft. De gemeentelijke financiën lagen in 2004 onder het Vlaamse gemiddelde. Samen met het gegeven van het kleine aantal inwoners in een groot aantal gemeenten betekent dit dat er op de meeste plekken weinig personele en financiële ruimte is voor een eigen erfgoedbeleid.

Bestaande samenwerkingsverbanden

Er zijn in de regio Pajottenland & Zennevallei al diverse vormen van samenwerking, op uiteenlopende domeinen. De gemeentebesturen en hun diensten zijn het gewend 'over de gemeentemuurtjes' te kijken. We overlopen de diverse takken.

- VLABRA'CCENT - REGIO PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI: REGIONALE SAMENWERKING TUSSEN DE CULTUUR- EN GEMEENSCHAPSCENTRA

- Vlabra'ccent - regio Pajottenland & Zennevallei is een samenwerkingsverband tussen de CC's en GC's van Alsemberg – Dilbeek – Galmaarden – Gooik - Halle – Lennik – Liedekerke – Pepingen – Roosdaal – Sint-Pieters-Leeuw – Ternat en vzw 'de Rand' (voor Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode) als deelwerking binnen Vlabra'ccent;
- de regionale samenwerking wil, waar mogelijk en zinvol, samenwerkingsverbanden opzetten met als hoofddoel cultuurspreiding, gemeenschapsvorming en cultuurparticipatie binnen de regio te bevorderen en het cultureel gebeuren maximaal te verspreiden, zo mogelijk i.s.m. andere culturele actoren en voor alle lagen van de bevolking;
- de provincie Vlaams-Brabant biedt ondersteuning met medewerkers van de vzw Vlabra'ccent (geen aparte regiowerkers), op grond van een samenwerkingsakkoord tussen de provincie, de gemeenten en vzw 'de Rand'. Alle centra zijn lid en brengen middelen in (ca. 400 euro/centrum). Het regionaal samenwerkingsverband krijgt ca. 10.000 euro werkingsmiddelen per jaar en kan ad hoc een beroep doen op projectsubsidies van de provincie.

- BIBLIOTHEEKREGIO PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI

- Er is een regionaal samenwerkingsverband van de bibliotheken uit de regio Pajottenland & Zennevallei (POB's van Affligem, Beersel, Dilbeek, Galmaarden, Gooik, Halle, Herne, Lennik, Liedekerke, Pepingen, Roosdaal, Sint-Genesius-Rode, Sint-Pieters-Leeuw en Ternat).
- Drogenbos heeft een erkend (decreet Lokaal Cultuurbeleid) bibliotheekbedieningspunt (bibliobus) waarvan de cultuurraad de inrichtende macht is. De bibliotheekwerking wordt er, op grond van een overeenkomst met gemeente Beersel, door de bibliotheek van Beersel opgenomen (de cultuurraad betaalt Beersel hiervoor met de subsidies van de Vlaamse Overheid). Er komt geen bibliothecaris of medewerker naar de regiovergaderingen omdat er geen personeel is.
- Linkebeek heeft geen erkende openbare gemeentelijke bibliotheek, wel een bibliotheekwerking met een bibliothecaris die ook naar de regiovergaderingen komt.
- Alle facetten van de bibliotheekwerking komen in het samenwerkingsverband aan bod: van collectievorming en –afspraken tot initiatieven met andere culturele actoren. De samenwerking moet de doeltreffendheid van de bibliotheekvoorzieningen in het werkgebied vergroten en streven naar kwaliteitsverhoging van de dienstverlening. Dat gebeurt door gerichte acties.
- Het samenwerkingsverband maakt met steun van de provincie Vlaams-Brabant (het Streekgericht Bibliotheekbeleid) gebruik van projectsubsidies en de regio beschikt over 10.000 euro voor regioacties.

- SPORTREGIO ZUIDWEST-BRABANT EN SPORTREGIO PAJOTTENLAND

- Binnen deze regionale samenwerking tussen de sportdiensten van de gemeenten is de regio Pajottenland & Zennevallei in twee 'sportregio's verdeeld. Doel is een bovenlokale samenwerking op te zetten en te stimuleren, om te komen tot grotere grensoverschrijdende projecten. Er wordt informatie uitgewisseld en de contacten tussen de gemeenten en tussen de gemeenten en de provincie worden bevorderd. Er worden acties opgestart ter promotie van de sport en gemeenten worden aangemoedigd om (samen) deel te nemen aan provinciale en landelijke sportpromotiecampagnes. De regio zelf geeft een creatieve invulling aan de werking, binnen de krachtlijnen bepaald door het regiobestuur. De organisatie en de werking komen tot stand in overleg met de samenwerkende partners.
- Ondersteuning is er van de provincie Vlaams-Brabant en haar regiocoördinator. Alle gemeenten brengen hiervoor financiële middelen aan (0,025 euro/inwoner). Het regionale samenwerkingsverband krijgt ca. 11.500 euro werkingsmiddelen per jaar en kan ad hoc een beroep doen op projectsubsidies van de provincie Vlaams-Brabant.

- TOERISME PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI VZW (BINNEN DE GROENE GORDEL)

- Dit is een regionaal samenwerkingsverband van de toeristische diensten (gemeentebesturen) en organisaties binnen de toeristische regio 'Groene Gordel', een van de drie toeristische regio's in de provincie Vlaams-Brabant (naast Kunststad Leuven en Het Hageland), die gebiedsdekkend zijn. Drie regiowerkers begeleiden de regio's.
- Elke overheid brengt middelen in (totaal ruim 120.000 euro), die deels beheerd worden door vzw Toerisme Vlaams-Brabant en deels door regionale VVV's: vzw Pajottenland en Zennevallei, vzw Brabantse Kouters, vzw Dijleland, vzw Hageland. (De stad Leuven is als 'Vlaamse kunststad' een aparte entiteit, waarmee een specifieke overeenkomst is gesloten.)
- De vzw's spelen, als representatieve organen van de betrokken groep van gemeenten – in overleg met de toerismeactoren in hun werkingsgebied en op grond van hun streekkennis en contact met de basis – een belangrijke rol in de uitbouw van recreatie voor de lokale bevolking en het onthaal van het inkomend toerisme. De middelen hiervoor komen uit het budget 'regiowerking' dat door de gemeenten samengebracht wordt in het kader van de promotiepool. Ook de eigen inkomsten van de VVV worden besteed aan regiowerking.
- Taken van de vzw
    - overleg met lokale actoren en ambtenaren
    - onthaalfunctie voor de steek met overleg en in nauwe samenwerking met lokale VVV's en diensten voor Toerisme om overlapping te vermijden
    - toeristisch-recreatieve productontwikkeling
    - ontwikkeling van een gemeenteoverschrijdend dagprogramma
    - specifieke publicaties
    - de organisatie van streekgebonden evenementen die de streekidentiteit versterken
    - promotie voor de eigen subregio
- Elke gemeente draagt 0,5 euro per inwoner bij. Dit bedrag wordt opgesplitst in promotie en regiowerking. Daarnaast legt de provincie Vlaams-Brabant 0,2 euro per inwoner bij voor de regionale promotie.

- JEUGDOVERLEG PAJOTTENLAND (& ZENNEVALLEI)

Een regionale samenwerking van de jeugddiensten over de hele regio bestaat nog niet. Wel werken de jeugddiensten uit de gemeenten van het Pajottenland nauw samen, o.a. voor de organisatie van de Kinderhoogdagen. Daarnaast zijn er diverse intergemeentelijke initiatieven in de jeugdsector, waaronder een subsidiereglement intergemeentelijke jeugddiensten, regionaal overleg van de jeugdconsulenten en samenwerkingsverbanden met steden en gemeenten m.b.t. cultuurparticipatieprojecten. Eigen regiowerkers zijn er niet.

- **EEN PILOOTPROJECT: VRIJETIJDSREGIO PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI**

Sinds zowat een jaar is de regio Pajottenland & Zennevallei op initiatief van de provincie Vlaams-Brabant en uitgaande van het vrij sterke regionale bewustzijn een proefregio: doel is bestaande regionale samenwerkingsverbanden te laten uitgroeien tot een structurele vrijetijdsregiowerking. Het vrijetijdsbeleid omvat in deze context cultuur (met de cultuur- en gemeenschapscentra, de bibliotheken, de amateurkunsten, het verenigingsleven, het erfgoed), jeugd(werk)beleid, het sport voor allen-beleid en het lokale toerismebeleid.

Uitgangspunt is dat investeren in een waardevol vrijetijdsaanbod rechtstreeks bijdraagt tot het welzijn van de burgers. Het is belangrijk dat er een klimaat wordt gecreëerd waarin inwoners en bezoekers van de regio Pajottenland & Zennevallei worden uitgenodigd om deel te nemen en deel te hebben aan een divers aanbod. Omdat er nog geen traditie bestaat van structurele 'bovenwerksoortelijke' en intersectoriële samenwerking en om een degelijke basis te leggen voor het format 'vrijetijdsregiowerking' werd een vrijetijdscoördinator aangetrokken die de regio gedurende twee jaar begeleidt.

Bij de uitwerking gaat de aandacht naar de volgende facetten:
- een vrijetijdsregio vertrekt vanuit de basiswerking en van de kerndoelstellingen van elk gemeentebestuur en elke lokale partner (cultuur- en gemeenschapscentrum, bibliotheek, jeugdcentrum, sportcentrum, museum…). I.s.m. de provincie Vlaams-Brabant, in vertrouwen en met wederzijds respect zet het projecten en initiatieven op. Doel is een open netwerk waarin alle partners hun engagement en eigen doelstellingen kunnen waarmaken;
- de partners binnen een vrijetijdsregio kiezen autonoom wanneer en op welke manier ze aan samenwerkingsverbanden participeren. Onder 'samenwerkingsverbanden' verstaan we alle vormen van overleg, de uitwisseling van ideeën en ervaringen, gemeenschappelijke promotievoering en/of de afstemming van het aanbod;
- een vrijetijdsregio vertrekt van de sterktes en kwaliteiten van elke actor. Een sterk uitgebouwd samenwerkingsverband kan enkel slagen wanneer door samenwerking de kerndoelstellingen van elk lokaal bestuur en lokale of regionale actor rationeler en doeltreffender gerealiseerd worden.

- **LOGO VZW**

'LOGO' staat voor Lokaal Gezondheidsoverleg. Zo'n overleg is een netwerk van lokale partners die werken aan gezondheidsbevordering en ziektepreventie. LOGO's worden grotendeels gesubsidieerd door de Vlaamse overheid. In het LOGO Pajottenland/Zennevallei zijn de 16 steden en gemeenten van de projectvereniging vertegenwoordigd, en ook Affligem. Er werkt een team van vier mensen. Het LOGO streeft ernaar om via overleg en coördinatie alle ervaringen en middelen van zoveel mogelijk partners die rond gezondheid werken, te bundelen. Zo ontstaan netwerken die optimale resultaten kunnen boeken in de gezondheidszorg. Het LOGO is statutair een vzw waarin de partners vertegenwoordigd zijn in de raad van bestuur, de algemene vergadering en de werkgroepen.

- **PAJOTTENLAND+ EN REGIONAAL LANDSCHAP ZENNE, ZUUN EN ZONIËN**

Zie respectievelijk de blz. 24 en 25.

Onderwijs

- **BASIS- EN SECUNDAIR ONDERWIJS**

De landelijke gemeenten van het Pajottenland hebben in de meeste gevallen kleuter- en basisscholen die worden ingericht door het vrij gesubsidieerd onderwijs en door het GO!.

De stad Halle vervult wat het secundair onderwijs betreft een belangrijke centrumfunctie. Getuige daarvan is de aanwezigheid van verscheidene grote scholen, met een aanbod van ASO, TSO, BSO en BuSO. Dat aanbod is in de gemeenten van de Zennevallei op kleinere schaal aanwezig (Sint-Victorinstituut in Beersel en Onze-Lieve-Vrouwinstituut in Sint-Genesius-Rode). Het Sint-Godelieve-Instituut in Lennik is, naast de Middenschool SIGO van het GO! voor de 1ste en de 2de graad, vrijwel de enige secundaire school in het hart van het Pajottenland. Andere scholen liggen aan de rand van het Pajottenland, zoals het Immaculata Maria-Instituut in Roosdaal. Dat vormt samen met het Sint-Godelieve-Instituut, het Don Bosco Technisch Instituut in Halle, het Heilig Hart & College in Halle, het Sancta Maria Instituut in Lembeek en de twee genoemde scholen van de Zennevallei de Scholengemeenschap Katholiek Secundair Onderwijs (SGKSO) 'Kardinaal Cardijn'. Andere SGKSO's in de regio Pajottenland-Zennevallei zijn 'Dilbeek-Ternat' en 'PajottenRand', met de basis- en secundaire scholen uit de gemeente Liedekerke. De spreiding van de secundaire scholen van het Gemeenschapsonderwijs is vergelijkbaar. De GO!-scholen zijn ondergebracht in 'Scholengroep 9' (Asse-Wemmel-Halle) ofwel de 'Ringscholen'.
Opvallend is de pendelbeweging van leerlingen uit het secundair onderwijs over de gewest-, provincie- en regiogrenzen heen: naar het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, naar Oost-Vlaanderen (o.a. Ninove en Aalst) of naar aangrenzende regio's, zoals de Brabantse Kouters (o.a. Affligem en Asse).

- NIET-NEDERLANDSTALIGE LEERLINGEN IN HET BASISONDERWIJS

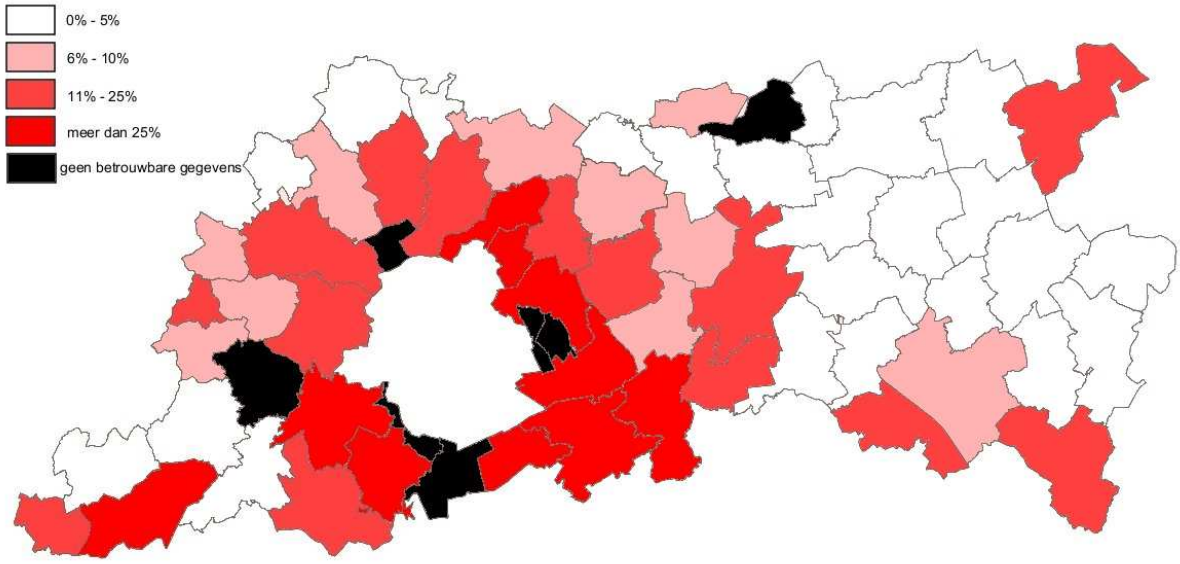

Bron: De Standaard 01/2009

Kaart 11: aantal niet-Nederlandstalige leerlingen in het Nederlandstalig onderwijs (2008, Vlaams-Brabant)

Van alle leerlingen in het Vlaamse basisonderwijs spreekt 13 procent thuis een vreemde taal. In het Brusselse onderwijs van het Nederlandstalige net is dat maar liefst 2 op 3 leerlingen.
Ook in de regio Pajottenland & Zennevallei is deze trend merkbaar. Eén op 7 leerlingen in het Nederlandstalig basisonderwijs in Vlaams-Brabant is anderstalig en in Halle-Vilvoorde spreekt zelfs 1 op 4 leerlingen uit het basisonderwijs thuis geen Nederlands. Enkele cijfers voor de regio (de faciliteitengemeenten werkten onvoldoende mee aan dit onderzoek): Sint-Pieters-Leeuw (37%), Herne (29%), Beersel (26%), Bever (24%) en Halle (19%).

- KUNST- EN VOLWASSENENONDERWIJS

Mensen van alle leeftijden kunnen in de regio Pajottenland & Zennevallei in vrijwel alle gevallen in hun eigen gemeente terecht in een academie voor muziek, woord en dans of in het deeltijds Kunstonderwijs. Daarnaast kunnen de inwoners zich voortdurend bijscholen in het volwassenenonderwijs. Het GLTT biedt op zijn campussen in Halle en Sint-Genesius-Rode een ruim aanbod van informatica-, taal- en andere opleidingen aan. Het Opleidingscentrum Kruikenburg doet hetzelfde in Ternat. Andere initiatieven inzake volwassenenvorming worden in Vlaanderen genomen door de volkshogescholen. In Pajottenland & Zennevallei is dat Arch'educ, die het arrondissement Halle-Vilvoorde als actieradius heeft. Zie hierover blz. 23.
Een onderwijsinstelling buiten de regio, maar belangrijk voor de inwoners van de regio, is het Centrum voor Volwassenenonderwijs (CVO) in Anderlecht. Deze instelling, gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschapscommissie, biedt een ruim aanbod, dat gaat van slagers-, bakkers- en hotelopleidingen tot specifieke lerarenopleidingen. Net zoals andere CVO's en in het verlengde daarvan het secundair volwassenenonderwijs (SVWO) en het hoger beroepsonderwijs (HBO) levert de instelling ook een bijdrage aan het integratieproces van nieuwkomers en buitenlanders, in de provincie Vlaams-Brabant een belangrijk gegeven, aangezien het aantal nieuwkomers hier sneller stijgt dan in de rest van Vlaanderen.[21]

- HOGER ONDERWIJS EN UNIVERSITEITEN

Jongeren die na hun secundaire schoolcarrière verder studeren doen dat in de meeste gevallen in Leuven of Gent (voor wie universitaire studies aanvat). Ook het aanbod in de hoofdstad Brussel is belangrijk. Zo is er de HUB, die de (voormalige) Katholieke Universiteit Brussel, de Honim en EHSAL (met o.a. de Campus Parnas in Dilbeek) omvat. Daarnaast is er de Sint-Lucas Hogeschool, de Erasmus Hogeschool, de Vrije Universiteit Brussel enzovoort. Het aanbod in Brussel beperkt zich niet tot Nederlandstalige onderwijsinstellingen. Er is het Franstalige hoger onderwijsnet en er zijn diverse internationale instellingen.

Jeugd

- WELVAARTSNIVEAU IN VLAAMS-BRABANT IS HOOG

De situatie van de jongeren in de regio Pajottenland & Zennevallei in het algemeen is gunstig, in vergelijking met het Vlaamse gemiddelde. Het welvaartsniveau in Vlaams-Brabant is hoog en op het merendeel van de indicatoren scoort Vlaams-Brabant goed. Het aantal jonge werklozen (tussen 18 en 24 jaar) is er bijvoorbeeld lager dan het Vlaams gemiddelde (5,21% versus 6,43%), net als het aantal jongeren dat moet rondkomen met een leefloon (2,24% versus 2,96%). Een gelijkaardige situatie is er bij de jongeren die onder een maatregel van de bijzondere jeugdzorg vallen: 0,97% in Vlaams-Brabant en 1,85% in Vlaanderen. Van de 11.000 kinderen die jaarlijks in Vlaams-Brabant geboren worden, komen er 400 terecht in een kansarm gezin en is 2,6% van de moeders jonger dan 20 jaar.

- DUALISERING

Deze goede resultaten verbergen een dualisering. In heel wat gemeenten, vooral rond Brussel, is er een grote dualiteit tussen rijk en arm. De hoge woningprijzen in de Rand en in het centrale gedeelte van de provincie maken het voor de minder bemiddelde bevolkingsgroepen, en zeker voor starters op de woningmarkt, nog moeilijker. Een flinke hap uit het budget gaat naar huisvesting. Vooral de stedelijke gemeenten met veel jongeren, zoals Halle, hebben het moeilijker.
In de Rand rond Brussel is de aanwezigheid van jongeren van diverse nationaliteiten intens. Allochtone jongeren lopen een verhoogd risico op schoolachterstand en hebben vaak minder kansen om werk te

[21] *3D Forum: Anatomie van een provincie*, 2009, p. 58.

vinden. De Rand wordt verder gekenmerkt door een hoge bevolkingsdichtheid, zeer veel alleenstaande ouders, veel jonge leefloners, veel laaggeschoolde jonge werklozen en veel leerlingen met een schoolachterstand.

- BREED EN DIVERS AANBOD

Het aanbod voor kinderen en jongeren is breed en divers, en het jeugdwerk in de regio is goed uitgebouwd. Alle gemeentebesturen hebben een jeugddienst en voor de gemeenten Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode neemt vzw 'de Rand' deze taak op zich.
Enkele bijzondere plekken voor kinderen en jongeren – die zinvol inzetbaar kunnen zijn in functie van het cultureel-erfgoedconvenant – zijn vormingscentrum Destelheide in Dworp, domein Hanenbos in Beersel en het provinciaal domein in Huizingen.
De jeugddiensten van gemeenten uit het Pajottenland werken al enkele jaren intens samen. De jaarlijkse Kinderhoogdagen, in samenwerking met de provincie, zijn een concreet resultaat van deze samenwerking.

Kaart 12: aantal jeugdwerkinitiatieven per 1000 inwoners (2007) uit Vrind 2009

Het aantal jeugdwerkinitiatieven per 1000 inwoners geeft de densiteit weer. De gemeenten Pepingen en Bever scoren in de regio het hoogst. (Het lage inwonersaantal speelt hier uiteraard een belangrijke rol.) Over het algemeen kunnen we stellen dat het vrijetijdsaanbod voor kinderen en jongeren niet onbelangrijk is in de regio Pajottenland & Zennevallei.

Toerisme

Het toerisme zit in de lift in Vlaams-Brabant. Deze sterk groeiende economische en sociaal-culturele sector levert een belangrijke bijdrage tot de welvaart en het welzijn van de bevolking, en een goede promotie van het toeristisch potentieel draagt bij tot de beeldvorming van de provincie en haar verschillende regio's. De beleidsmatige opdeling in toeristisch-recreatieve regio's (zie kaart 13) is vooral bedoeld om streken beter en duidelijker te promoten. (De toeristisch-recreatieve regio's komen bijvoorbeeld niet overeen met de arrondissementen.[22])

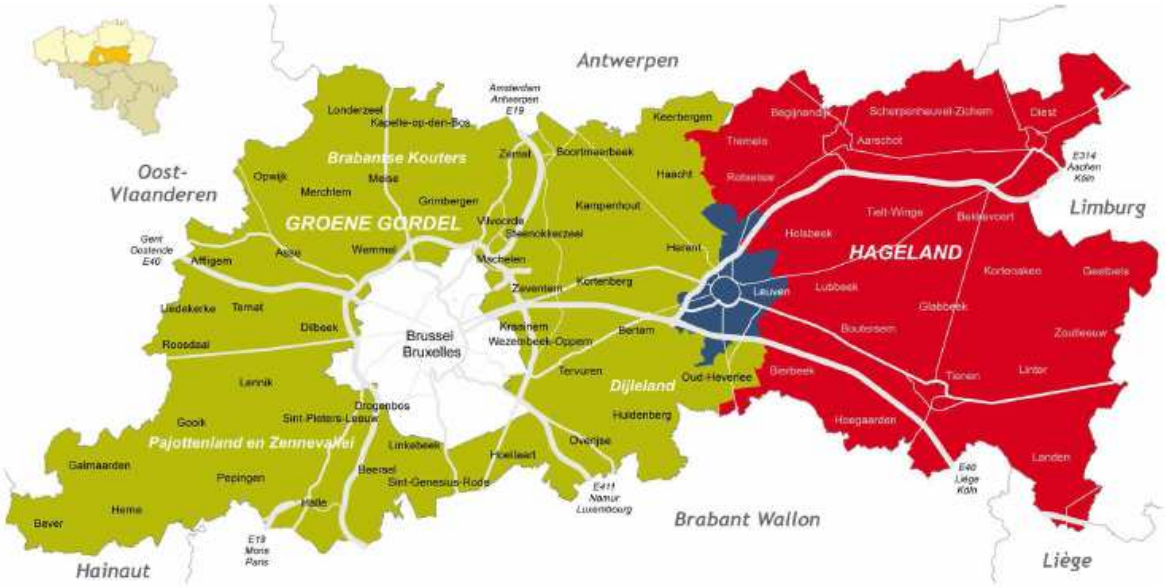

Bron: Toerisme Vlaams-Brabant

Kaart 13: de toeristische regio's in Vlaams-Brabant

- **DE GROENE GORDEL**

De naam 'Groene Gordel' zelf is een vrij jong begrip. Het opzet van Toerisme Vlaams-Brabant sinds 2003 – toen het allereerste strategische beleidsplan werd goedgekeurd – is dat er een meer geïntegreerd toeristisch beleid komt, met aandacht voor marketing, productontwikkeling, organisatie en marktonderzoek. De bereidheid tot samenwerking tussen de diverse toeristische actoren is daarbij van vitaal belang.[23]
Om de 'Groene Gordel' beter te profileren in Vlaanderen, Wallonië en Nederland is gekozen voor een thematische aanpak. Centraal staan de vele (kasteel)tuinen en parken in de subregio's. In Pajottenland & Zennevallei zijn de kasteeldomeinen Gaasbeek en Groenenberg de blikvangers. Het uitgesproken groene karakter van de regio, net als van het Dijleland en de Brabantse Kouters, wordt extra uitgespeeld om wandelaars en fietsers aan te trekken: zo biedt het fietsknooppuntennetwerk de mogelijkheid om Pajottenland & Zennevallei te verkennen, al dan niet als verblijfstoerist. (Het dagtoerisme is veruit het belangrijkst in de regio.) De landschappelijk interessante plekken en het waardevolle cultureel erfgoed (vierkantshoeven, dorpsgezichten…) worden toegankelijk gemaakt door de ontwikkeling van recreatieve routes. De streek is ook belangrijk voor de ruiterpaden en maneges.
Onder meer het Baljuwhuis in Galmaarden, het kasteel van Gaasbeek in Lennik en het Colomakasteel in Sint-Pieters-Leeuw ondersteunen de uitbouw van het toeristisch-recreatieve netwerk. Ook vanuit Halle, dat is geselecteerd als toeristisch recreatief knooppunt, zal dat netwerk van de Landelijke Kamer West (zoals het zuidwesten van Vlaams-Brabant wordt genoemd in het structuurplan van de provincie; zie

[22] *3D-forum*, p. 78.
[23] *Groene Gordel 2008-2013*, p. 1-2.

hierover blz. 108) toegankelijk worden gemaakt. Een bijzondere troef is het stiltegebied van Dender-Mark, waar enkel 'zachte' toeristisch-recreatieve ontwikkelingen mogelijk zijn (wandel-, ruiter- of fietsexploratie). Andere thema's om de Groene Gordel op de toeristisch-recreatieve kaart te plaatsen zijn het Brabants trekpaard en de streekproducten. In Pajottenland & Zennevallei is dat vooral het geuze- en kriekbier.[24]
Ook Pajottenland+ tracht de aandacht voor streekproducten te verbreden door initiatieven als De Week van het Pajottenland, met o.m. bijzondere aandacht voor de aardbeienteelt. Er wordt ook samengewerkt met lokale en regionale partners (vanuit een bottom-up benadering) aan een eigen logo, slogans en een marketingstrategie om de regio en de diverse streekproducten beter te promoten en een grotere naambekendheid te bezorgen (*regional branding*, zie hierover blz. 51).

- **'BRUSSEL'**

Er wordt ad hoc samengewerkt met Brusselse toeristische actoren. Doel is de band tussen de Groene Gordel en de hoofdstad te versterken, zodat nationale en internationale toeristen makkelijker de weg vinden naar o.m. Pajottenland & Zennevallei. Er is echter nog onvoldoende sprake van structurele contacten voor een gezamenlijke vermarkting van het aanbod.[25] De nabijheid van Brussel wordt nog onvoldoende als toeristische troef uitgespeeld.

- **TOERISME PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI**

Zie blz. 27.

Cultuur

- **DE PROVINCIE VLAAMS-BRABANT: CIJFERS, PRIORITEITEN, REGIOWERKING**

Cultuurparticipatie vertoont in Vlaams-Brabant zwakke punten ten opzichte van Vlaanderen. Zo ligt het aantal bibliotheekgebruikers gevoelig lager (226 per 1000 inwoners tegenover 278), net als het aantal leerlingen muziek-woord-dans (13,9 per 1000 inwoners tegenover 15,9 in het Vlaanderen) en beeldende kunst (5,8 per 1000 tegenover 8,3). In het verlengde hiervan is er nog een atypische vaststelling: onderzoek in Vlaanderen wijst uit dat er een verband bestaat tussen cultuurparticipatie en opleidingsniveau. Doorgaans behoren mensen met een hogere opleiding tot het kernpubliek van participanten aan culturele activiteiten. Opvallend is dat de provincie Vlaams-Brabant, met een bevolking met een gemiddeld hoger opleidingsniveau, een *lagere* graad van cultuurparticipatie heeft.[26]

Na een reeks overlegrondes met allerhande culturele actoren heeft de provincie recent voor de beleidsperiode 2006-2012 prioriteiten vastgelegd. Men wil de cultuurparticipatie en -beleving bevorderen door:[27]

- het stimuleren van de diversiteit en de spreiding van het culturele aanbod;
- het bestaande publiek te verleiden om intenser te participeren;
- methodieken te ontwikkelen om nieuwe publieksgroepen (kinderen, jongeren, maatschappelijk kwetsbare groepen, personen van etnisch-diverse afkomst) aan te trekken;
- in te zetten op cultuureducatie, wat de cultuurdeelname en de betrokkenheid op langere termijn ten goede komt.

Hiervoor wordt gerekend op een sterke regiowerking, wat wordt onderschreven door lokale schepenen van Cultuur en cultuurbeleidscoördinatoren. Zij stellen daarbij terecht als voorwaarde dat er rekening

[24] *3D-forum*, p. 79.
[25] Idem, p. 8.
[26] *3D-forum*, p. 76.
[27] *Een regionaal cultuurverhaal voor Vlaams-Brabant*, 2009.

wordt gehouden met de eigenheid en de identiteit van iedere gemeente. Meerwaarden zijn: de mogelijkheden voor het opzetten van grotere en sectoroverschrijdende projecten; kansen op ontmoeting, netwerking en uitwisseling van *good practices*; mogelijkheden voor een betere communicatie en een breder publieksbereik enz.[28]

- AFSTEMMING EN AFSPRAKEN

De cultuur- en gemeenschapscentra van Vlaams-Brabant ontmoeten elkaar in Vlabr'accent vzw (zie hierover blz. 113). Verbreding en afstemming worden in de regio uitgeprobeerd en toegepast door de cultuurcentra van Dilbeek (Westrand), Halle ('t Vondel), Ternat (De Ploter), Alsemberg (De Meent) en Roosdaal (Koetshuis). Er wordt soms wel en soms niet samengewerkt met de kleinere gemeenschapscentra in de landelijke gemeenten van het Pajottenland en de Vlaamse Rand. De gemeenschapscentra in de faciliteitengemeenten worden beheerd door vzw 'de Rand'. De Meent (Alsemberg) en o.a. de Moelie in Linkebeek en de Boesdaalhoeve in Sint-Genesius-Rode van vzw 'de Rand' maken afspraken inzake programmering.

- VERENIGINGEN

De vele socio-culturele verenigingen hebben doorgaans een lokale verankering en zitten meestal in de cultuurraad van hun gemeente. Grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden komen zelden voor en/of beperken zich tot (eenmalige) evenementen. Verenigingen kunnen ook voor financiële en/of materiële steun niet terecht in een andere gemeente. Onder meer de stad Halle probeert hier sedert 2009 aan tegemoet te komen door Halse socio-culturele verenigingen aan te moedigen tot samenwerking met regionale partners. Dit gebeurt onder de noemer 'ambassadeurschap van de stad Halle'. Toch zijn de meeste socio-culturele verenigingen kleinschalig, steunen ze op een harde kern van vrijwilligers en is bovenlokale samenwerking weinig evident.

- PROFESSIONELE ACTOREN

Belangrijke professionele culturele actoren in het culturele landschap van Pajottenland & Zennevallei zijn o.m. het Kasteel van Gaasbeek (zie blz. 22), het FeliXart Museum (zie blz. 20 en 50) en Muziekmozaïek (zie blz. 24). Ook regionaal werkende organisaties als het Regionaal Landschap en Pajottenland+ zetten cultuurprojecten op. Ook de gemeentelijke cultuur- en gemeenschapscentra bieden een kwalitatief cultuuraanbod, en er zijn de academies en de vormingscentra. Toch steunt de cultuursector in de regio Pajottenland & Zennevallei voor een groot deel op vrijwilligers. Kwalitatieve evenementen worden onder meer opgezet door het kunstenaarscollectief Pep-in-Gen (sinds kort: Kunst-In-Pepingen), dat natuur, landschap en (beeldende) kunst met elkaar verbindt. Verder zijn er muziekfestivals, zoals Gooikoorts, Rock Ternat, Vijverfestival, Jospop, Festiv'Halle, Folk in Ro enz.

Brussel en zijn erfgoed(werking)

- BRUSSEL: EEN COMPLEX GEVAL

Van de aangrenzende regio's is Brussel de meest invloedrijke en wekt ze de meest gemengde gevoelens. De historische band, met name de geschiedenis van de economische relaties, de migratie en het gegeven dat veel 'erfgoedmakers' uit Brussel afkomstig waren, maakt dat het erfgoed van de regio Pajottenland & Zennevallei deels in Brussel te vinden is. Er is sinds enige tijd de verstedelijkingsdruk vanuit Brussel, die positief gezien diversiteit brengt en negatief gezien zorgt voor sociale en culturele verdringing en voor het aantasten van het landschap.

[28] Idem.

De uitermate gecompliceerde Brusselse instituties, ook op erfgoedterrein, maken het zelfs voor de meest gemotiveerde erfgoedwerkers lastig om ingangen te vinden voor onderzoek, ontsluiting en publiekswerking. Toch is Brussel een entiteit waar een regioconvenant in déze streek niet omheen kan: inhoudelijk – er ligt veel erfgoed van de streek in Brussel – noch methodisch: in Brussel is er ervaring met het werken met diversiteit.
Een beeld schetsen van de Brusselse bestuurlijke complexiteit voert in dit verband te ver. Het volstaat te melden dat het Brussel Hoofdstedelijk Gewest bestaat uit 19 gemeenten en een eigen regering en parlement heeft. Erfgoed is, net als in Vlaanderen, verdeeld over gewestmaterie (onroerend) en gemeenschapsmaterie (roerend en immaterieel). Voor deze laatste categorie zijn de Franse en Vlaamse Gemeenschap verantwoordelijk. De Vlaamse Gemeenschap heeft de gemeenschapstaken samengebracht in de Vlaamse Gemeenschapcommissie (VGC), de Franse Gemeenschap heeft dat gedaan in de *Commission Communautaire Française* (Cocof).
Op het vlak van het roerend en immaterieel erfgoed is er in Brussel, naast organisaties die vallen onder de jurisdictie van een van beide gemeenschapcommissies of lokale organisaties in een van de 19 gemeenten, een concentratie van federale organisaties. De belangrijkste wat betreft erfgoed zijn de Koninklijke Bibliotheek, het Algemeen Rijksarchief, het Museum voor Schone Kunsten en de Musea voor Kunst en Geschiedenis.

- HET ERFGOEDCONVENANT VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP ALS KANS

Gezien de bestuurlijke en institutionele complexiteit en de versnippering is het heel moeilijk om een of andere (samen)werking vanuit het toekomstige convenant Pajottenland & Zennevallei te initiëren, terwijl daar wel sterke argumenten voor zijn. De ingang die de meeste kans van slagen biedt, is het erfgoedconvenant van de Vlaamse Gemeenschapscommissie in Brussel. De werking daarvan richt zich op de Vlaamse aanwezigheid in Brussel, maar ook de Brusselse diversiteit is een belangrijk facet. Dat geldt voor de publiekswerking en de samenwerking met partners binnen en buiten de erfgoedsector. De Brusselse erfgoedcel heeft al ruime ervaring opgedaan met methodiekontwikkeling als het gaat om het omgaan met de diversiteit van actoren en publiek. Die knowhow kan inspirerend werken voor de regio Pajottenland & Zennevallei. De bottom-up-benadering – vanuit lokale gemeenschappen, met respect voor de vrijwilligers, alle partners op voet van gelijkheid – levert ideeën op voor de aanpak in Pajottenland & Zennevallei.
De erfgoedcel Brussel kan contacten met allerlei erfgoedinstellingen in het hoofdstedelijk gewest helpen leggen. De werking rond een erfgoedforum, die in Brussel in 2010 van start gaat, is een uitgelezen kans om samen met de aangrenzende regio en vzw 'de Rand' te experimenteren rond gezamenlijke thema's, met diversiteit als rode draad. Zoals Pajottenland & Zennevallei moeilijk kunnen werken aan hun erfgoed zonder Brussel, is Brussel geen eiland dat bestaat zonder een hinterland. Een structureel partnerschap kan dan ook voor beide convenants een win-winsituatie opleveren.

Bij wijze van besluit

- Als er door de externe analyse één rode draad loopt, dan is het die van de variatie en de diversiteit, in alle domeinen. Het landschap en de natuur zijn divers, de bevolkingsdichtheid is uiteenlopend, het gemiddelde inkomen schommelt, de mobiliteit heeft verschillende gezichten, de bestuurskracht van de gemeenten is ongelijk enz. enz. Meer dan het begrip 'dualiteit' (Pajottenland versus Zennevallei) dekt de term 'diversiteit' de lading.
- Daarnaast is duidelijk dat de veelal kleine gemeenten niet alles kunnen doen en dat ze veel te winnen hebben bij samenwerking. Die samenwerking bestaat al in een heel aantal domeinen. Een goede samenwerking versterkt ieders mogelijkheden.
- De band met 'Brussel' is complex: het staat buiten kijf dat er historisch gezien nauwe relaties zijn met de hoofdstad, maar anderzijds is er de hedendaagse problematiek van de institutionele complexiteit, de culturele gevoeligheden, de andere samenstelling van de bevolking enz.
- De regio staat voor grote uitdagingen (het ruimtegebruik, de verstedelijkingsdruk, de relatie met Brussel). Het cultureel erfgoed, dat ook in de beeldvorming prominent naar voren wordt geschoven, kan een belangrijke rol spelen in het toekomstige verhaal van de regio Pajottenland & Zennevallei: gemeenschapsvorming, toerisme, identiteitsdiscussie, landschapsbeheer…

6. SWOT-analyse

In de hoofdstukken 2 t/m 5 kwamen alle facetten van de erfgoedwerking in de regio Pajottenland & Zennevallei aan bod, beschreven we de regio als geheel en maakten we op diverse plaatsen een eerste aanzet van een kritische (deel)analyse. Op basis van de vaststellingen die daar worden gemaakt, werd de SWOT-analyse gemaakt die u in déze bladzijden aantreft. De analyse bestaat uit twee onderdelen:
1. de eigenlijke analyse, geordend per thema: de plek en het erfgoed, de actoren, de gemeenten, samenwerking, projecten en evenementen
2. de samenvattende analyse.

Correlatie-SWOT

In de volgende bladzijden verbinden we (in gebalde vorm) sterktes en zwaktes zoals die in de vorige hoofdstukken naar voren kwamen, met kansen en bedreigingen. Dat geeft een indicatie van mogelijke beleidskeuzes – investeren in sterktes, sterktes verdedigen tegen bedreigingen, beslissen wat er met zwaktes moet gebeuren – en vormt de overgang naar de missie en de visie in hoofdstuk 7, en naar de doelstellingen die in hoofdstuk 8 aan bod komen. Geleidelijk aan ontstaan er rode draden, zoals uit de volgende bladzijden zal blijken.

1. DE PLEK EN HET AANWEZIGE ERFGOED

sterktes

- Ligging tussen Brussel en Wallonië en op de grens van Vlaanderen en Brabant heeft altijd voor beweging gezorgd, die het erfgoed van de streek een eigen karakter geeft
- Veelzijdig erfgoed, onroerend, roerend en immaterieel, van diverse erfgoedvormers
- Veel van dit erfgoed wordt nog 'beleefd' (gevierd, uitgevoerd, in ere gehouden)
- Het onroerend erfgoed kan als hefboom dienen voor een aantrekkelijk, samenhangend en integraal erfgoedverhaal
- Nog veel kennis en expertise in streek aanwezig over de collecties, lokale geschiedenis en immaterieel erfgoed
- Sterke samenhang van erfgoedelementen in de streek: monument-cultuurlandschap-cultureel erfgoed. Ze vormen nog vaak één erfgoedverhaal: integrale werking met het immateriële erfgoed als bindmiddel

kansen

- Groeiend publiek voor vrijetijdsbeleving, toenemend besef van belang van erfgoed bij publiek
- Cultuurtoeristisch potentieel van het regionale erfgoed
- Verruimen van het maatschappelijk draagvlak voor erfgoedbehoud via publiekswerking
- Educatie
- Netwerkvorming voor geïntegreerde erfgoedwerking en communicatiebeleid mogelijk via samenwerking met regionale organisaties werkzaam op aanverwante beleidsdomeinen

  → Leg zo veel mogelijk verbanden tussen roerend, immaterieel en onroerend erfgoed: het erfgoed moet zoveel mogelijk aan een plek (en dus aan onroerend erfgoed: gebouwen, landschappen…) worden gekoppeld, waardoor er meer kansen zullen zijn om het draagvlak te vergroten.

→ Maak openingen naar andere domeinen, naar hun methodieken, ideeën en publiek
→ Zorg voor een sterke erfgoededucatie voor jongeren en volwassenen

bedreigingen
- Demografische en andere vormen van druk door migratie en Europeanisering
- Overaanbod aan (andere vormen van) vrijetijdsbesteding voor het ruime publiek
- Het spanningsveld, de geringe grootte van de partners en de dualiteit zijn mogelijke hinderpalen op de weg naar de profilering van de regio als sterke Vlaamse erfgoedregio in de Vlaamse rand

→ Het convenant speelt de verscheidenheid van zijn gebied uit, en gaat de dialoog aan met wat het erfgoed aanreikt over de streek, de identiteit(en), de beeldvorming, de kenmerken, de diversiteit
→ De druk op het gebied is een uitdaging om de dialoog aan te gaan met nieuwe groepen in de streek en met omringende regio's over de rol en betekenis van het erfgoed in de regio voor het handhaven van een eigen gezicht en voor de leefbaarheid in de streek
→ Speel de eigenheid van het erfgoed – de gebondenheid aan de plek en de sterke samenhang van erfgoedelementen uit in de publiekswerking

zwaktes
- Nog weinig kennis over collecties
- Collecties slecht ontsloten
- Weinig uniforme inventarisatie

kansen
- Groeiend publiek voor vrijetijdsbeleving, toenemend besef van belang van erfgoed bij publiek
- Cultuurtoeristisch potentieel van het regionale erfgoed
- Verruimen van het maatschappelijk draagvlak voor erfgoedbehoud via publiekswerking
- Cultureel-erfgoedwerking van de provincie biedt kansen
- Erfgoedgerichte ICT-oplossingen voor inventarisatie, registratie, behoudsmaatregelen, publieks-ontsluiting
- Nodige expertise en ondersteuning voor regionaal erfgoedbeleid en voor vorming

→ Zet in op basiswerking en zoek partners en ondersteuning daarvoor
→ Stimuleer erfgoedgemeenschappen zorg te dragen voor het erfgoed
→ Betrek het publiek bij de basiswerking
→ Maak van de samenwerking met Brussel rond erfgoedthema's en qua methodieken een kernpunt

bedreigingen
- Vergrijzing erfgoedzorgers
- Groot migratieverloop bewoners en voortschrijdende ontnederlandsing
- Evoluerend profiel van de vrijwilliger en dus ook van de verenigingen

→ Besteed aandacht aan nieuwe actoren en nieuw erfgoed
→ Zet beschikbare kennis en vaardigheden optimaal in
→ Gebruik erfgoed als een onderhandelbaar begrip en zet het in als bindend element
→ Geef educatie en jongeren als doelgroep voorrang

2. ERFGOEDACTOREN

sterktes
- Hoge densiteit van vrijwillige erfgoedzorgers met op professionalisme gestoelde kennis en met veel gedrevenheid en inzet in heel de regio
- Erkende musea zijn expertisecentra voor de streek
- Traditie van ondersteuning door regionale en landelijke organisaties

kansen

- Uitbouw publiekswerking via regionaal erfgoedbeleid verruimt maatschappelijk draagvlak voor erfgoedbehoud in streek
- Educatie
- Erfgoedthema's zijn inspiratie voor gemeenschapsvormende, intergenerationele en interculturele projecten
- Cultureel-erfgoedwerking van de provincie
- Erfgoedgerichte ICT-oplossingen voor inventarisatie, registratie, behoudsmaatregelen, publieksontsluiting
- Nodige expertise en ondersteuning voor regionaal erfgoedbeleid en voor vorming
- Netwerkvorming voor geïntegreerde erfgoedwerking en communicatiebeleid mogelijk
- Voortbouwen op ervaring bestaande erfgoedcellen voor uitbouw nieuwe methodieken
- Samenwerking met erfgoedcel Brussel

    → Zet professionele musea in als steunpunt voor vrijwillige erfgoedwerkers
    → Zet de traditie van ondersteuning en vorming door regionale en landelijke organisaties voort en breidt deze uit
    → Breng vrijwillige en professionele organisaties samen en voer met hen nieuwe methodieken in
    → Ondersteun erfgoedgemeenschappen om erfgoed op een creatieve manier onder de aandacht te brengen van diverse groepen streekbewoners
    → Breng via educatie jongeren in contact met erfgoed en boor zo een bron van potentiële vrijwilligers aan

bedreigingen

- Vergrijzing van erfgoedzorgers
- Wirwar aan 'steunpunten' op alle niveaus
- Evoluerend profiel van de vrijwilliger en dus ook van de verenigingen

    → Besteed aandacht aan nieuwe actoren en nieuw erfgoed
    → Laat het erfgoedconvenant fungeren als filter tussen de steunpunten en erfgoedorganisaties buiten de streek en de actoren in de streek
    → Speel in op het veranderende profiel van de vrijwilliger en de grotere dynamiek in verenigingen, bijvoorbeeld door projectmatig of met tijdelijke werkgemeenschappen te werken

zwaktes

- Nauwelijks professionele inzet voor erfgoedzorg in de streek
- Vergrijzing en overvraging van de vrijwilligerswerking in erfgoedzorg
- Veel kleinschalige initiatieven en versnippering in het werkveld
- Weinig aandacht en middelen voor registratie, behoud en beheer
- (Nog) geen sterke traditie om ideeën uit te wisselen of om samenwerking aan te gaan
- Traditionele en verouderde omgang van de erfgoedactoren met erfgoedcollecties en hun publieksontsluiting

kansen

- Cultureel-erfgoedwerking provincie
- Erfgoedgerichte ICT-oplossingen voor inventarisatie, registratie, behoudsmaatregelen, publieksontsluiting
- Nodige expertise en ondersteuning voor regionaal erfgoedbeleid en voor vorming
- Netwerkvorming voor geïntegreerde erfgoedwerking en communicatiebeleid mogelijk
- Voortbouwen op ervaring bestaande erfgoedcellen voor uitbouw nieuwe methodieken
- Deskundigheidsbevordering door vorming en opleiding-in-samenwerking
- Samenwerking zal leiden tot meer uitwisseling en mogelijkheden voor ondersteuning op diverse vlakken en niveaus
- Wil tot samenwerking met Brussel om te werken aan een erfgoedforum

→ Zet de traditie van ondersteuning en vorming door regionale en landelijke organisaties voort en breidt deze uit
→ Breng vrijwillige en professionele organisaties samen en voer met hen nieuwe methodieken in
→ Ondersteun erfgoedgemeenschappen om erfgoed op een creatieve manier onder de aandacht te brengen van diverse groepen streekbewoners
→ Integreer het aanbod van de provincie met betrekking tot registratie, behoud en beheer in de werking van het convenant
→ Breng professionele en vrijwillige actoren samen in *communities of practice*
→ Maak gebruik van de ervaringen en best practices van andere erfgoedconvenants
→ Benader erfgoedinitiatieven zo veel mogelijk streekbreed en zorg dat zo veel mogelijk actoren en gemeenten kunnen deelnemen aan initiatieven

bedreigingen
- Groot migratieverloop bewoners en voortschrijdende ontnederlandsing
- Vergrijzing van erfgoedzorgers
- Overaanbod aan (andere vormen van) vrijetijdsbesteding voor het ruime publiek
- Wirwar aan 'steunpunten' op alle niveaus
- Evoluerend profiel van de vrijwilliger en dus ook van de verenigingen

→ Besteed aandacht aan nieuwe actoren en nieuw erfgoed
→ Laat het erfgoedconvenant fungeren als filter tussen de wirwar aan steunpunten en erfgoedorganisaties buiten de streek en de actoren in de streek
→ Speel in op het veranderende profiel van de vrijwilliger en de grotere dynamiek in verenigingen, bijvoorbeeld door projectmatig of met tijdelijke werkgemeenschappen te werken
→ Breng via educatie jongeren in contact met erfgoed en boor zo een bron van potentiële vrijwilligers aan

3. DE GEMEENTEN

sterktes
- Actieve inzet voor erfgoed via cultuurbeleidscoördinator of andere gemeentelijke diensten in alle gemeenten
- Sterke werking erfgoedcel stad Halle
- Bewustwording rond erfgoed groeit en de sfeer rond cultureel erfgoed is positief
- Toenemend besef van belang van erfgoed bij lokale beleidsmakers

kansen
- Uitbouw publiekswerking via regionaal erfgoedbeleid verruimt maatschappelijk draagvlak voor erfgoedbehoud in streek
- Netwerkvorming voor geïntegreerde erfgoedwerking en communicatiebeleid mogelijk via samenwerking met regionale organisaties werkzaam op aanverwante beleidsdomeinen
- Grotere cultuurtoeristische uitstraling van de regio die Brussel als 'wingewest' heeft.
- Cultureel-erfgoedwerking provincie

→ Maak via het lokaal cultuurbeleid en netwerkvorming met regionale organisaties die op andere domeinen werken een geïntegreerd erfgoedbeleid
→ Zet de sterktes van Halle in voor de andere gemeenten
→ Werk samen met de provincie aan doordachte, streekgerichte erfgoedwerking

bedreigingen
- Overaanbod aan (andere vormen van) vrijetijdsbesteding voor het ruime publiek
- Kwetsbaarheid en afhankelijkheid van de erfgoedsector van het beleid van hogere overheden
- Het spanningsveld, de geringe grootte van de partners en de dualiteit zijn mogelijke hinderpalen op de weg naar de profilering van de regio als sterke Vlaamse erfgoedregio in de Vlaamse rand

→ Zoek erfgoedthema's die verbindend kunnen werken en de dualiteit ombuigen tot troef
→ Versterk via samenwerking, ondersteuning en gezamenlijke projecten alle gemeenten en creëer solidariteit tussen de partners in het convenant via projecten die voor iedereen iets opleveren
→ Verbind erfgoed met andere domeinen en versterk en verruim zo de publiekswerking rond erfgoed

zwaktes
- De bewustwording rond erfgoed is nog pril en vertoont een evenementieel karakter
- Onderbezetting (en dus overbevraging) van personeel van lokale openbare besturen voor erfgoedwerking
- Werking van gemeente- en OCMW-archieven vaak verwaarloosd (wel uitzonderingen)
- Te weinig (eigen) middelen voor financiële en logistieke ondersteuning voor de lokale erfgoedzorgers
- Subsidiëringmogelijkheden via hogere overheden te weinig benut
- Onroerend erfgoedzorg financieel zwaar om dragen voor enkele heel kleine gemeentes

kansen
- (Culturele) herbestemmings- en herwaarderingskansen van leegstaand of ongebruikt (landelijk én industrieel) patrimonium
- Cultureel-erfgoedwerking provincie biedt kansen
- Nodige expertise en ondersteuning voor regionaal erfgoedbeleid en voor vorming aanwezig bij verschillende beleidsniveaus en organisaties
- Netwerkvorming voor geïntegreerde erfgoedwerking en communicatiebeleid mogelijk via samenwerking met regionale organisaties werkzaam op aanverwante beleidsdomeinen
- Samenwerking zal leiden tot meer uitwisseling en mogelijkheden voor ondersteuning op diverse vlakken en niveaus

→ Verbind zo veel mogelijk onroerend, roerend en immaterieel erfgoed; maak zo efficiënt gebruik van middelen en toon de samenhang ervan
→ Verruim het draagvlak dat is gecreëerd dankzij evenementen door een structurele erfgoedwerking
→ Zoek via het convenant andere financiële ondersteuning
→ Zet door samenwerking, netwerking en ondersteuning en de geringe beschikbare mensen en middelen efficiënt en doelmatig in

bedreigingen
- Kwetsbaarheid en afhankelijkheid van de erfgoedsector van het beleid van hogere overheden
- Het spanningsveld, de geringe grootte van de partners en de dualiteit zijn mogelijke hinderpalen op de weg naar de profilering van de regio als sterke Vlaamse erfgoedregio in de Vlaamse rand

→ Zoek erfgoedthema's die verbindend kunnen werken en de dualiteit ombuigen tot troef
→ Versterk via samenwerking, ondersteuning en gezamenlijke projecten alle gemeenten en creëer solidariteit tussen de partners in het convenant via projecten die voor iedereen iets opleveren

4. SAMENWERKING, BESTAANDE PROJECTEN EN ERFGOEDEVENEMENTEN IN DE STREEK

sterktes
- Actieve samenwerking rond erfgoed binnen Pajottenland+ en RLZZZ
- Groot publieksbereik: veel publiek, zowel lokaal als van buiten de regio, dankzij authenticiteit en de bekendheid van vele erfgoedelementen
- Veel van het erfgoed wordt nog 'beleefd' in publieksgerichte acties en erfgoedevenementen. Deze evenementen zijn gemeenschapsvormende activiteiten
- Troeven en potentie van samenwerking worden gezien

- Kiemen voor samenwerking zijn gelegd, door projecten van actoren die niet uitsluitend met cultureel erfgoed bezig zijn, zoals RLZZZ en Pajottenland+. Zij werken vernieuwend

kansen
- Groeiend publiek voor vrijetijdsbeleving
- Cultuurtoeristisch potentieel van het regionale erfgoed met sterke streekidentiteit in de nabijheid van de metropool Brussel
- Uitbouw publiekswerking via regionaal erfgoedbeleid verruimt maatschappelijk draagvlak voor erfgoedbehoud in streek
- Educatieve waarde van het erfgoed voor het onderwijs (ook volwassenenonderwijs)
- Erfgoedthema's zijn inspiratie voor gemeenschapsvormende intergenerationele en interculturele projecten
- Netwerkvorming voor geïntegreerde erfgoedwerking en communicatiebeleid mogelijk via samenwerking met regionale organisaties werkzaam op aanverwante beleidsdomeinen. Grotere cultuurtoeristische uitstraling van de regio die Brussel als 'wingewest' heeft.
- Toenemend besef van het belang van erfgoed, ook bij het publiek en de lokale beleidsmakers

    → Zet evenementen doordacht in als hefboom voor een structurele erfgoedwerking
    → Gebruik evenementen om nieuwe doelgroepen te bereiken
    → Laat via evenementen de sterke samenhang tussen onroerend, roerend en immaterieel erfgoed zien
    → Versterk en verruim activiteiten die gemeenschapsvormend werken
    → Bouw de bestaande samenwerking uit, ontwikkel nieuwe methodieken verder
    → Stimuleer de vorming van erfgoedgemeenschappen via themawerking
    → Leg een link tussen cultuurtoerisme en erfgoed, maar behoud de band die het erfgoed heeft met de streekbewoners en de actieve beleving van het erfgoed door de streekbewoners

bedreigingen
- Vergrijzing van erfgoedzorgers
- Overaanbod aan (andere vormen van) vrijetijdsbesteding voor het ruime publiek
- Evoluerend profiel van de vrijwilliger en dus ook van de verenigingen
- Het spanningsveld, de geringe grootte van de partners en de dualiteit zijn mogelijke hinderpalen op de weg naar de profilering van de regio als sterke Vlaamse erfgoedregio in de Vlaamse rand

    → Zoek erfgoedthema's die verbindend kunnen werken en de dualiteit ombuigen tot troef
    → Speel in op het veranderende profiel van de vrijwilliger en de grotere dynamiek in verenigingen, bijvoorbeeld door projectmatig of met tijdelijke werkgemeenschappen te werken
    → Breng via educatie en op jongeren gerichte programma's deze nieuwe doelgroep in contact met erfgoed en boor zo een bron van potentiële vrijwilligers aan

zwaktes
- Er zijn maar weinig trekkers om tot samenwerking te komen
- Vrees voor de aantasting van de eigenheid en zelfstandigheid
- Gebrek aan vernieuwende initiatieven en ontbreken van kruisbestuiving bij erfgoedevenementen
- Organisatie vaak steunend op smalle kern van drijvende krachten
- Veel kleinschalige initiatieven: hokjesmentaliteit, kerktorenmentaliteit, geen kijk over de muur
- Weinig aandacht voor erfgoededucatie

kansen
- Groeiend publiek voor vrijetijdsbeleving
- Cultuurtoeristisch potentieel van het regionale erfgoed met sterke streekidentiteit in de nabijheid van de metropool Brussel
- Uitbouw publiekswerking via regionaal erfgoedbeleid verruimt maatschappelijk draagvlak voor erfgoedbehoud in streek
- Educatieve waarde van het erfgoed voor het onderwijs (ook volwassenenonderwijs)
- Erfgoedthema's zijn inspiratie voor gemeenschapsvormende, intergenerationele en interculturele

projecten
- Netwerkvorming voor geïntegreerde erfgoedwerking en communicatiebeleid mogelijk door samenwerking met regionale organisaties werkzaam op aanverwante beleidsdomeinen
- Grotere cultuurtoeristische uitstraling van de regio die Brussel als 'wingewest' heeft.
- Toenemend besef van het belang van erfgoed, ook bij het publiek en de lokale beleidsmakers
- Voortbouwen op ervaring bestaande erfgoedcellen voor uitbouw nieuwe methodieken voor het erfgoedbeleid
- Stimuleer de vorming van erfgoedgemeenschappen via themawerking

    → Breng via educatie en op jongeren gerichte programma's deze nieuwe doelgroep in contact met erfgoed en boor zo een bron van potentiële vrijwilligers aan
    → Introduceer nieuwe methodieken voor aantrekkelijke en doordachte publiekswerking
    → Bouw samenwerking uit, maar stapsgewijs en met behoud van de eigenheid van organisaties
    → Zet een aantal kernactoren in als trekkers

bedreigingen
- Vergrijzing van erfgoedzorgers.
- Overaanbod aan (andere vormen van) vrijetijdsbesteding voor het ruime publiek
- Evoluerend profiel van de vrijwilliger en dus ook van de verenigingen
- Het spanningsveld, de geringe grootte van de partners en de dualiteit zijn mogelijke hinderpalen op de weg naar de profilering van de regio als sterke Vlaamse erfgoedregio in de Vlaamse rand

    → Speel in op het veranderende profiel van de vrijwilliger en de grotere dynamiek in verenigingen, bijvoorbeeld door projectmatig of met tijdelijke werkgemeenschappen te werken
    → Breng via educatie jongeren in contact met erfgoed en boor zo een bron van potentiële vrijwilligers aan
    → Zoek erfgoedthema's die verbindend kunnen werken en die de dualiteit ombuigen tot troef

Samenvattende analyse

De gegevens die hierboven worden vermeld komen hieronder samen in de samenvattende analyse.

Sterktes-kansen> investeer

- Investeer in **vrijwilligers** om belang van erfgoed duidelijk te maken aan lokale beleidsmakers en publiek door **netwerking**, aanbieden van **vorming** en **experimentele werkingsvormen**

- Investeer in **e-cultuur** om **integraal** erfgoed aantrekkelijker te maken, ook bij andere beleidsdomeinen (**geïntegreerd**)

- Zet in op sterke en specifieke merken als herkenbare 'dragers' van het belang van erfgoed en speel ze uit bij **regional branding**. Ze dragen bij tot draagvlakverbreding en uitbouw van P&Z tot vrijetijdsregio

- Neem de reeds bestaande kiemen van **samenwerking**sverbanden tussen actoren als voorbeeld voor een draagvlakverbreding en verlaagde participatie en als voorbeeld voor een experimentele en vernieuwende werking

- Verstevig de **bewustwording** van erfgoed in de gemeenten om het besef van het belang van erfgoed te doen groeien en te komen tot draagvlakverbreding en participatie

- Investeer in de **kennis** rond erfgoed en in de **expertise** van de partners
- Speel het gegeven grensregio uit in de werking

Sterktes-bedreigingen > verdedig

- Maak het erfgoedveld aantrekkelijk voor **nieuwe vrijwilligers**, jongeren en nieuwkomers en houd het aantrekkelijk voor **bestaande vrijwilligers** (**retentiebeleid**). Maak ze mede-eigenaar van het erfgoedverhaal en vergroot zo ook het draagvlak. Middelen en tijd moeten vooral gaan naar vrijwilligers
- Smeed partnerschappen met onroerend-erfgoedorganisaties, omdat er een sterke link is tussen onroerend, roerend en immaterieel erfgoed. Dat helpt om de regio beter te profileren
- Gebruik diversiteit als een troef voor profilering
- Verdeel de lasten qua aanbod van activiteiten en profiteer van de schaalvergroting binnen het convenant. Stem aanbod af met andere (professionele) culturele sectoren

Zwaktes-kansen > beslis

- Integrale en geïntegreerde werking en samenwerking rond **behoud en beheer**. Gebruik technologische mogelijkheden daarvoor
- Zet in op **samenwerking** rond **publiekswerking, op projecten** die door een regionale organisatie worden gecoördineerd. Zo kunnen aparte actoren hun draagvlak verbreden
- **Experimenteer**!
- Ga via projectmatige/experimentele/evenementiële werking naar structurele werking
- Gebruik **technologische mogelijkheden** om collecties ook buiten de regio te registreren en toegankelijk te maken voor de regio en om het huidige gebrek aan kennis over collecties op te vangen
- Diversiteit is een troef voor doelgroepverbreding. Gebruik één merk met een divers gamma aan ‘producten’

Zwaktes-bedreigingen > verdedig

- Bouw een **netwerk** (platform) in de breedte uit, met als hoofddoelstelling vergroten van het draagvlak, werken aan beeldvorming rond erfgoed en een vinger aan de pols houden om te werken aan bedreigingen
- Via netwerking **prioriteiten stellen**, het regionale erfgoedbeleid mee sturen
- Maak **keuzes** om het overaanbod te counteren. Zorg voor regionale spreiding en goede communicatie
- Werk een doelstelling op verschillende manieren uit. Gebruik diverse **methodieken**, afgestemd op de actoren
- Geef cultuurhistorische achtergrond van regio bij verwelkoming van **nieuwkomers**. Ontwikkel daarvoor een drempelverlagend instrument
- Speel in op **erfgoed van nieuwkomers**

7. Missie en visie

Missie

Pajottenland & Zennevallei zijn een en al verscheidenheid: zestien steden en gemeenten, elk met een eigen verhaal en achtergrond, in een uitgestrekt gebied, op een boogscheut van de Belgische en Europese hoofdstad, verstedelijkt en landelijk, flirtend met de taal- en de provinciegrens en doorsneden door één van de drukste autosnelwegen van Europa.

Deze variatie en diversiteit bieden voor een erfgoedwerking veel troeven en kansen. De plek en het rijke lokale erfgoed zijn voor ons uitnodigingen om verhalen te vertellen waarin de diverse soorten erfgoed samen de hoofdrolspelers zijn.

Dat erfgoed opsporen, behoeden, in contact brengen met mensen en overdragen aan wie na ons komt, is de uitdaging die wij – mensen, verenigingen, instellingen, besturen… - met veel overtuiging en doelbewust samen aangaan. De lokale sterktes zijn onze uitvalsbasis, samenwerking is de rode draad in onze werking.

Vanuit een sterk en bestendig platform – het convenant – geloven we in een dynamische erfgoedwerking die gebaseerd is op de permanente wisselwerking tussen en de gelijkwaardigheid van gedreven professionals en gepassioneerde vrijwilligers. Hierbij gaan we voluit voor inspraak en terugkoppeling, ontwikkeling en begeleiding, netwerkvorming en vernieuwing. We denken op lange termijn en boeken op korte termijn tastbare resultaten.

Dat duurzame kader maakt van onze streek een vrijetijdsregio die de kaart van Vlaanderen kleurt en die steeds nieuwe relaties legt met en verbindingen aanknoopt tussen mensen, plaatsen en dingen.

Visie: het cultureel-erfgoedconvenant als bruggenbouwer

Een sterke plek als bindend element, met een eigen karakter en met veelzijdig en divers erfgoed dat in veel gevallen ook ‘levend erfgoed’ is. Erfgoed dat in al zijn diversiteit een stevige samenhang vertoont en waarover veel kennis en expertise aanwezig is bij de grote groep vrijwilligers en bij professionelen. De aanwezigheid van enkele krachtige erfgoed- en erfgoedgerelateerde spelers. Lacunes in de basiswerking, enkele bedreigingen voor de streek, slapende tot onbekende erfgoedpotenties…
Deze fundamentele gegevenheden uit de SWOT-analyse vormen het uitgangspunt van de visie die het cultureel-erfgoedconvenant en de werking van de erfgoedcel schraagt. We gebruiken in deze visietekst de beeldspraak van het cultureel-erfgoedconvenant als bruggenbouwer.

1. Hoe werk je tegelijk aan vernieuwing en verbreding, aan structurele erfgoedwerking en aan tastbare resultaten voor alle steden en gemeenten? Hoe open je deuren naar momenteel nog ‘gesloten’ en onbekend erfgoed? Het cultureel-erfgoedconvenant legt met dat doel voor ogen de brug tussen een projectmatig-thematische en een structurele erfgoedwerking.
Veel erfgoedpotenties in de streek worden momenteel niet benut, door allerlei oorzaken: versnippering, onkennis, een gebrek aan middelen en zeker ook een houding van geslotenheid waardoor elementaire kennis ontbreekt. Het is onder meer zaak sleutels te vinden om toegang te krijgen tot erfgoed, actoren en kennis die tot op heden niet of slechts op beperkte schaal toegankelijk zijn. Daardoor gaan momenteel kansen voor het vormen van erfgoedgemeenschappen verloren.
Die sleutels vindt het cultureel-erfgoedconvenant door een dynamische en experimentele, projectmatige werking. Dankzij een dergelijke werking zullen geleidelijk noodzakelijke structurele facetten van de erfgoedwerking worden waargemaakt, terwijl er tegelijk tastbare resultaten te zien zullen zijn en het draagvlak groter wordt, wat mee de bestaansreden van een cultureel-erfgoedconvenant uitmaakt. We denken wat structurele aspecten betreft met name aan de hoogst noodzakelijke inhaalbeweging op het

vlak van inventarisatie en het in kaart brengen van wat er is, aan systematische kennisverspreiding en vorming, aan een professionele publiekswerking… Vrijwilligers staan hierbij centraal.
Een dergelijke projectmatige werking speelt ook in op het veranderende profiel van de vrijwilliger. Het experimentele karakter betreft zowel erfgoedinhouden en -methodieken als nieuwe partners en erfgoedgemeenschappen, en nieuw te bespelen publieksgroepen. Deze werking zal het verhaal – beter: de verhalen – van de streek en haar steden en gemeenten verrijken.

2. Hoe valoriseer je dé grote kracht van de steden en gemeenten in dit samenwerkingsverband – de plek – in samenhang met het roerend en immaterieel erfgoed? Het cultureel-erfgoedconvenant legt de brug tussen de plek als bindend element en als noemer, en het diverse erfgoed dat met de plek verbonden is.
Het is duidelijk dat de plek dé grote troef is van de steden en gemeenten in Pajottenland & Zennevallei en er mee de eigenheid van uitmaakt. Dat uitgangspunt biedt volop kansen voor een integrale erfgoedwerking. De plek is daarin de hefboom voor een samenhangende werking waarin het verhaal van het onroerend erfgoed (landschappen, gebouwen, archeologie) levend en leesbaar wordt dankzij het roerend en immaterieel erfgoed. Dat laatste zal daarbij vaak als bindmiddel dienstdoen. Daarom is het de taak van het cultureel-erfgoedconvenant zoveel mogelijk verbanden te leggen tussen de diverse soorten erfgoed, en daar ook de diverse actoren bij te betrekken. Een dergelijke koppeling schept volop kansen om het draagvlak voor erfgoed te vergroten bij de lokale bevolking en ook andere geïnteresseerden aan te trekken. Samenwerking en heldere afspraken met regionale spelers op het vlak van onroerend erfgoed, natuur en toerisme is in dit alles van groot belang.
Het cultureel-erfgoedconvenant Pajottenland & Zennevallei is een voorbeeld van een 'nieuwe gebiedsafbakening', in het zog van andere beleidsdomeinen (toerisme, gezondheid enz.). Het convenant speelt de verscheidenheid en dualiteit van de deelnemende steden en gemeenten uit, en gaat de dialoog aan met wat het erfgoed aanreikt over de streek, de identiteit(en), de beeldvorming, de kenmerken, de diversiteit… Verscheidenheid wordt zo een troef, en de erfgoedwerking wordt een bindend element in een streek met zowel verstedelijkte als landelijke gemeenten.

3. Hoe zorg je ervoor dat tradities en erfgoed levend en actueel blijven in snel veranderende tijden, in de schaduw van Brussel en met een bevolking die van samenstelling verandert? Hoe laat je erfgoed een rol spelen in de leefbaarheid? Het cultureel-erfgoedconvenant verbindt de levende tradities en de huidige erfgoedactoren met nieuwe actuele ontwikkelingen, erfgoed(gemeenschappen) en spelers op het veld.
Het cultureel-erfgoedconvenant werkt met bestaande erfgoedactoren en met het aanwezige erfgoed, maar spreekt ook nieuwe vormen van erfgoed, nieuwe gemeenschappen en actoren, en nieuwe publieksgroepen aan. Het werkt met nieuwe methodieken (zie ook sub 1). Het gaat tevens in gesprek met de omringende regio's. Erfgoed is voor het cultureel-erfgoedconvenant een continu proces en een onderhandelbaar begrip, geen vaststaand gegeven. Het is de taak van het convenant lacunes op te sporen in de huidige erfgoedwerking en ook voor het 'nieuwe' erfgoed een werking te stimuleren die de rol en betekenis daarvan voor de diverse steden en gemeenten versterkt, zowel voor de 'oorspronkelijke bewoners' als voor nieuwkomers en bezoekers.
Een belangrijke rol is hier weggelegd voor een actieve erfgoededucatie, zowel voor kinderen en jongeren (via het onderwijs) als voor volwassenen. Bewustmaking voor erfgoed en voor de actualiteit van dat erfgoed begint op jonge leeftijd en kan op termijn een belangrijk wapen worden tegen de dreigende vergrijzing in de sector en het verlies aan eigenheid Pajottenland & Zennevallei.

4. Hoe versterk je de erfgoedwerking van alle spelers, zowel de professionelen als de vele verenigingen en vrijwilligers? Hoe betrek je iedereen bij een intergemeentelijke werking die ook lokale resultaten nastreeft, en wel op voet van gelijkheid en gelijkwaardigheid en met groot respect voor ieders eigenheid? Het cultureel-erfgoedconvenant legt de brug tussen de diverse erfgoedspelers: professionelen, verenigingen en vrijwilligers. Het onderscheid wordt louter bekeken als een 'statutair' verschil en houdt geen waardeoordeel in: vrijwilligers worden niet betaald voor hun erfgoedwerk, professionelen wel. (Met dit aspect heeft ook wat sub 1 staat alles te maken.)
De meestal lokale werking, de kennis en het enthousiasme van de vele vrijwilligers in Pajottenland & Zennevallei is voor het cultureel-erfgoedconvenant een dankbaar gegeven. Het convenant zal ingaan op noden en behoeften van de vrijwilligers en verenigingen, met het oog op de versterking van alle facetten van hun werking. Het zal daarbij een beroep doen op de aanwezige expertise en best practices, en de bestaande spelers bij zijn werking betrekken. Knowhow en kennis zullen verspreid en gedeeld worden, (vormings)initiatieven zullen worden gecoördineerd, de weg naar logistieke en financiële middelen op de diverse niveaus zal worden gewezen. Anderzijds zal het cultureel-erfgoedconvenant de expertise en

kennis van verenigingen en vrijwilligers inzetten. Er zijn in de streek in dit verband recent enkele belangwekkende initiatieven tot stand gekomen.
Dit tweerichtingsverkeer betekent een opwaardering van het vele vrijwilligerswerk en gaat de huidige versplintering tegen. Het cultureel-erfgoedconvenant en de erfgoedcel zijn hierbij de spin in een erfgoedweb dat iedereen met iedereen verbindt. Of met een ander beeld: een makelaar in erfgoed(praktijken).

5. Hoe zorg je ervoor dat de gemeenten, waar erfgoed stilaan op de agenda staat, zowel de voordelen van de intergemeentelijke samenwerking ervaren als de voordelen voor de eigen bevolking? Het cultureel-erfgoedconvenant legt de brug tussen de lokale en de intergemeentelijke erfgoedwerking.
Het is, zoals hierboven al beschreven, de taak van het cultureel-erfgoedconvenant erfgoedinitiatieven convenantbreed te benaderen en te streven naar afstemming van bijvoorbeeld inventarisatie-initiatieven en (gemeentelijke) beeldbanken, naar het optimaal inzetten van de beschikbare kennis en expertise, naar het op elkaar afstemmen van publieksinitiatieven, naar het formaliseren en bestendigen van initiatieven enz. Daar is een intergemeentelijke werking als het erfgoedconvenant noodzakelijk voor. Er zal hiervoor worden aangesloten bij bestaande initiatieven en projecten die momenteel in de steigers staan.
Tegelijk is het bij het cultureel-erfgoedconvenant en zijn uitvoerders een permanente reflex en een ambitie om de lokale erfgoedbelangen te behartigen en de plaatselijke erfgoedwerking te stimuleren, in samenspraak met de gemeentelijke overheid en de lokale erfgoedactoren. Opnieuw verwijzen we naar wat sub 1 wordt beschreven: het komt eropaan dat iedereen beter wordt bij de intergemeentelijke samenwerking. (Het cultureel-erfgoedconvenant Pajottenland & Zennevallei kan in dit verband *best practices* halen uit de ervaringen van andere intergemeentelijke erfgoedconvenants.)

6. Hoe zorg je ervoor dat een sector aansluiting vindt bij de brede samenleving en dat je inspiratie opdoet voor nieuwe invalshoeken, ideeën en vormen van werken? Het cultureel-erfgoedconvenant legt de brug tussen de erfgoedsector en andere domeinen en streeft naar een maatschappelijk geïntegreerde werking.
De sector van het roerend en immaterieel erfgoed in Pajottenland &Zennevallei heeft er alle belang bij over de eigen muurtjes te kijken en samen te werken met 'belendende sectoren': onroerend erfgoed en natuur (landschappen, gebouwen, archeologische sites), onderwijs, toerisme, economie, jeugd, sport… Behalve nieuwe mensen en nieuw erfgoed zijn daar ook ideeën, methodieken, ontwikkelingen en vormen van samenwerking die de erfgoedwerking ten goede komen en die voor een nieuwe dynamiek kunnen zorgen. Het cultureel-erfgoedconvenant maakt gerichte openingen naar deze domeinen, in samenhang met en naar aanleiding van de experimentele en projectmatige themawerking die sub 1 aan de orde is. De banden zullen zowel op gemeentelijk als intergemeentelijk niveau worden aangehaald. Inspiratie hiervoor kan het cultureel-erfgoedconvenant Pajottenland & Zennevallei ook halen bij de werking van andere cultureel-erfgoedconvenants in Vlaanderen.

7. Hoe ga je om met de historische banden met en de actuele verhouding tot Brussel? Het cultureel-erfgoedconvenant legt de brug tussen Pajottenland & Zennevallei en 'Brussel'.
Los van het feit dat 'Brussel' als huidige politieke entiteit *niet* bij dit erfgoedconvenant betrokken is, zijn er intense *historische* banden tussen Pajottenland & Zennevallei en de hoofdstad. Die wisselwerking dreigt soms in de vergetelheid te raken. Hier heeft het cultureel-erfgoedconvenant een taak te vervullen. In het nog te schrijven erfgoedverhaal van Pajottenland & Zennevallei zal Brussel een rol spelen, hoewel die rol in de diverse delen van het gebied zal verschillen. Kortom, de banden met Brussel zijn voor het cultureel-erfgoedconvenant een thema en een aandachtspunt.
Vanzelfsprekend is de band van Brussel niet in de huidige complexe situatie. Daarom zal het cultureel-erfgoedconvenant banden aanknopen met de Vlaamse erfgoedwerking in Brussel, waarin het Brusselse cultureel-erfgoedconvenant een sleutelrol speelt.

8. Doelstellingen en beoogde effecten

Strategische en operationele doelstellingen

Ter inleiding

Er zijn zes strategische doelstellingen geformuleerd, die onderling een grote samenhang vertonen. Bruggen bouwen is de rode draad. Drie strategische doelstellingen, onder de noemers 'deelgenootschap', 'netwerking' en 'proeftuin', zijn gericht op een actieve, innovatieve en duurzame omgang met erfgoed door zo veel mogelijk streekbewoners. Deelgenootschap verwijst naar betrokkenheid bij en zorg voor erfgoed door individuen en gemeenschappen, die kunnen uitgroeien tot erfgoedgemeenschappen. Netwerking sluit hierbij aan en gaat nog een stap verder. Het gaat over uitwisseling, samenwerking, synergie met behoud van eigenheid. Netwerking is geen grijze massa creëren, maar een palet met duidelijk onderscheiden kleuren en hier en daar een mengkleur. De proeftuin is letterlijk het veld waarop geëxperimenteerd wordt, waar nieuwe invalshoeken en verbanden ruimte krijgen, waar geprobeerd en gereflecteerd wordt.
Daarnaast zijn er drie strategische doelstellingen, die dwars door de drie andere heen gaan en de werking van het convenant mogelijk maken, met als trefwoorden 'vrijwilligers', 'communicatie' en 'ondersteuning'. Vrijwilligers zijn het hart van de erfgoedwerking in de regio. Hun werking verbreden en verdiepen is daarom een centrale opdracht van het convenant. Het erfgoedconvenant is een bruggenbouwer in de regio, vandaar communicatie als centraal gegeven in de gehele werking. De vele actoren in de regio hebben ondersteuning nodig om hun werk kwaliteitsvol uit te voeren.
Per doelstelling is aangegeven wie haar zullen realiseren. Daarbij is de terminologie van de organisatiestructuur van het convenant gebruikt: kernactoren (gemeenten, provincie, vzw 'de Rand' en hun diensten, de erfgoedcel), lidactoren (professionele en vrijwillige erfgoedorganisaties in de regio) en randactoren (belendende sectoren) (zie blz. 150). De exacte taakverdeling kan pas worden aangegeven als er acties geformuleerd zijn. Daarvan is in dit plan afgezien. Er zijn mogelijke acties gesuggereerd in de erfgoedkaravaan en in de stuurgroep, maar deze vormen nog geen coherent geheel. Om tot een samenhangende set actieplannen te komen, is nog intensief overleg en planning noodzakelijk binnen en met de stuurgroep, de erfgoedkaravaan, de raad van bestuur van de projectvereniging en, zodra er personeel is aangeworven, de erfgoedcel.
Werkmethoden zijn methodieken, manieren van aanpak en mogelijke acties, die richtinggevend zijn of als inspiratie kunnen dienen voor de het uitwerken van actieplannen.
De beoogde effecten zijn in grote lijnen weergegeven na deze doelstellingen. Deze zullen bij het uitwerken van actieplannen geconcretiseerd worden in indicatoren op actieniveau.

SD 1 Vrijwilligers – Actief, creatief en wervend

Vrijwilligers vormen de basis van de erfgoedwerking in de regio. Op deze basis ontwikkelt zich een actieve en creatieve vrijwilligerswerking.

OD 1
Bestaande praktijken rond vrijwilligersmanagement worden opgespoord, geoptimaliseerd en ingezet in de streek.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', lidactoren, randactoren.
Werkmethoden: er is een themagroep Vrijwilligersmanagement, die goede praktijken verzamelt, ter beschikking stelt en aanmoedigt bij de actoren in het convenant, bijvoorbeeld in een handboek. De themagroep geeft adviezen over vrijwilligersmanagement aan verenigingen en kernactoren en evalueert jaarlijks het vrijwilligersmanagement binnen het convenant.

OD 2
Er is een creatieve werving, opvang, vorming en begeleiding van (nieuwe) vrijwilligers in de erfgoedwerking.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', lidactoren, randactor: Arch'educ.
Werkmethoden: er is een begeleidingssysteem voor nieuwe vrijwilligers, onder leiding van de themagroep Vrijwilligersmanagement. De erfgoedcel functioneert als vraagbaak, die zelf antwoorden geeft of doorverwijst naar deskundigen. Speciale aandacht gaat uit naar de vrijwilligers in de faciliteitengemeenten. Er is begeleiding op maat van collectiebeherende vrijwilligers, bijvoorbeeld van archeologische collecties.

OD 3
Potentiële vrijwilligers vinden hun weg naar erfgoedwerking.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', lidactoren, randactor: Arch'educ.
Werkmethoden: er is een databank met aanbiedingen voor erfgoedvrijwilligerswerk in de regio, die toegankelijk is voor streekbewoners en professionele cultuur- en erfgoedwerkers.
Verwante doelstellingen: 2.2, 3.1, 3.3, 4.1, 4.3, 4.4, 5.2, 5.3, 5.4, 6.1, 6.3

SD 2 Communicatie – Georganiseerd, interactief en geïntegreerd

Een gemeenschappelijk communicatiebeleid is essentieel. Dat beleid streeft naar gerichte communicatie met en tussen actoren en het publiek, binnen en buiten de regio.
werkmethoden: voor het uitvoeren van een doelgericht communicatiebeleid is een communicatieplan essentieel. Dat is de basis voor de verdere werking.

OD 1
Actoren en het aanwezige erfgoed zijn dankzij georganiseerde en interactieve communicatie met elkaar verbonden.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', lidactoren.
Werkmethoden: voor een georganiseerde en interactieve communicatie zijn een aantal kanalen onontbeerlijk, zoals een eigen interactieve plaats op de website van de erfgoedcellen, andere e-kanalen, publicaties, een wie-is-wie van alle actoren die jaarlijks geactualiseerd wordt, een e-nieuwsbrief. Het communicatieplan bevat duidelijke werkprocessen met betrekking tot interactieve communicatie. Daarnaast is registratie van collecties in Erfgoedplus.be een belangrijk instrument om het aanwezige erfgoed onderling te verbinden.

OD 2
Het publiek is deelgenoot van erfgoed dankzij geïntegreerde communicatie.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', lidactoren.
Werkmethoden: geïntegreerde communicatie met en tussen het publiek vindt plaats via een eigen interactieve plaats op de website van de erfgoedcellen, andere e-kanalen, publicaties, communicatie van alle publieksactiviteiten via UiT-databank en UiT-netwerk, koppeling aan bestaande (gemeentelijke en regionale) communicatiekanalen. Elk project binnen het convenant heeft een gevarieerd en op het doelpubliek afgestemde communicatie.

OD 3
Er is één geoliede interne communicatie tussen de 16 gemeenten in het convenant.
Betrokkenen/uitvoerders: projectvereniging, stuurgroep, kernactor: erfgoedcel
Werkmethoden: de organisatiestructuur van de projectvereniging en van het convenant, met een stuurgroep, erfgoedkaravaan, erfgoedcel en raad van bestuur vereist een goed georganiseerde interne communicatie en is tegelijkertijd een garantie dat er intensieve communicatie plaatsvindt. De projectvereniging maakt afspraken over de manier waarop er onderling zal worden gecommuniceerd. Een communicatieplatform op het internet kan ervoor zorgen dat alle actoren continu over dezelfde gegevens en documenten beschikken.
Verwante doelstellingen: 1.1, 2.3, 4, 5, 6

SD 3 Ondersteuningsbeleid – Zicht op noden en lacunes, een kader, projecten en instrumenten

De noden en lacunes in het erfgoedveld bepalen het ondersteuningsbeleid. Dat beleid is gericht op kwaliteitsverbetering van de erfgoedwerking en duurzaamheid, dat wil zeggen het vrijwaren van erfgoed voor komende generaties. Het houdt rekening met bestaande vormen van ondersteuning.

OD 1
De noden en lacunes in het erfgoedveld met betrekking tot ondersteuning van het erfgoedveld zijn in kaart gebracht.
Betrokkenen/uitvoerders: stuurgroep, kernactoren: erfgoedcel, gemeentebesturen, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand'.
Werkmethoden: de erfgoedcel peilt op verschillende manieren, vast te stellen in overleg met het erfgoedveld, naar de noden in dat veld en stelt in overleg met de stuurgroep de lacunes vast. Er is een databank met gegevens van actoren in de streek, waarin de vastgestelde noden van het erfgoedveld zijn opgenomen. De noden worden gemeld aan de gemeentebesturen en de erfgoedcel gaat na binnen welke termijn en met welke middelen ze ingelost kunnen worden.

OD 2
Er is een kader waarbinnen ondersteuningsprojecten vorm krijgen.
Betrokkenen/uitvoerders: stuurgroep, projectvereniging, kernactor: erfgoedcel.
Werkmethoden: de erfgoedcel en de stuurgroep stellen in overleg met de betrokken gemeentebesturen en andere ondersteuningsactoren criteria voor ondersteuning vast. Dit kader wordt bekrachtigd door de projectvereniging.

OD 3
Vrijwilligers participeren aan een vormings- en ondersteuningsproject rond de invoer van roerende collecties in Erfgoedplus.be in samenwerking met de provincie Vlaams-Brabant en Arch'educ.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactor: erfgoedcel, lidactoren: gemeentebesturen, provincie Vlaams-Brabant, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', randactor: Arch'educ.
Werkmethoden: er zijn vormingssessies op maat voor de actoren in de streek. Daarnaast is er begeleiding van de vrijwilligers die invoeren in Erfgoedplus.be.

OD 4
Er zijn verschillende inhoudelijke ondersteuningsinstrumenten.
Betrokkenen/uitvoerders: erfgoedcel, stuurgroep, kernactoren: gemeentebesturen, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand'.
Werkmethoden: op basis van de vastgestelde noden en lacunes ontwikkelt de erfgoedcel instrumenten, die een zo groot mogelijke groep organisaties en/of personen inhoudelijk ondersteunen. Mogelijkheden zijn: een doorverwijssysteem naar specialisten, een telefonische of digitale advieslijn, een (virtuele) erfgoedbibliotheek.
Verwante doelstellingen: 1.1, 2, 4.3, 5.2, 5.3, 5.4, 6

SD 4 Deelgenootschap – Bewustwording, themawerking, gemeenschapsvorming en erfgoedkaravaan

Zo veel mogelijk mensen voelen zich bij het erfgoed van de streek betrokken en hebben vertrouwen in de regionale erfgoedwerking. Daardoor nemen op termijn meer erfgoedgemeenschappen hun verantwoordelijkheid op voor een duurzame omgang met erfgoed en groeit de diversiteit.

OD 1
Er is een bewustwordingstraject rond erfgoed, met jaarlijks een thema en gebruik makend van instrumenten in het brede culturele veld.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, cultuurbeleidscoördinatoren en ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed, lidactoren, randactoren.
Werkmethoden: erfgoed wordt onder de aandacht gebracht van zo veel mogelijk streekbewoners aan de hand van thema's die een binding hebben met diverse aspecten van de streek en die een geïntegreerde aanpak mogelijk maken. Voorbeelden zijn processies, fruit, literatuur, wereldoorlogen, industrie. Aan elk thematisch traject nemen ook partners buiten de erfgoedsector deel. Elk thematraject heeft een publieksmanifestatie.

OD 2
In samenwerking met scholen is er een bewustwordingstraject rond erfgoed op scholen.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', lidactoren, randactoren: leerkrachten.
Werkmethoden: in samenwerking met leerkrachten reikt de erfgoedcel methodieken aan en voorziet begeleiding om lespakketten en activiteiten te realiseren voor het (basis)onderwijs, bijvoorbeeld gerelateerd aan het thema van het bewustwordingstraject (zie OD 1)

OD 3
Buurten en dorpen zetten erfgoedwerking in als een laagdrempelig gemeenschapsvormend instrument.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', lidactoren, randactoren: buurt- en dorpsorganisaties, professionele buurt- en wijkwerking.
Werkmethoden: de erfgoedcel ontwikkelt methodieken voor en geeft adviezen over het integreren van erfgoed als thema in allerlei gemeenschapsvormende activiteiten.

OD 4
Een jaarlijkse erfgoedkaravaan is het platform voor alle geïnteresseerden en actoren om te overleggen rond erfgoedwerking in de regio.
Betrokkenen/uitvoerders: stuurgroep, raad van bestuur projectvereniging, kernactoren: erfgoedcel, gemeentebesturen, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', lidactoren, randactoren
Werkmethoden: de erfgoedkaravaan is het platform voor alle streekbewoners, inclusief nieuwkomers, om te praten en te denken over erfgoed in de regio. Participatie en inspraak staan hier voorop. Stuurgroep, raad van bestuur en erfgoedcel verwerken de uitkomsten van de erfgoedkaravaan in hun beleid en acties.
Verwante doelstellingen: 1.2, 2, 3.2, 5, 6

SD 5 Netwerk – Overleg, uitwisseling, delen van expertise

Er is een intens, zichtbaar en productief netwerk van mensen, buurt- en dorpsgemeenschappen, verenigingen, organisaties en overheden die in de streek actief zijn. Hierdoor wint hun projectmatige en structurele werking aan kwaliteit. Fundamenten zijn gelijkwaardigheid en respect voor de eigenheid van alle partners.

OD 1
Mogelijke deelname aan landelijke en regionale evenementen wordt zo veel mogelijk onderling overlegd en gebeurt georganiseerd, met respect voor lokale autonomie en profilering.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, gemeentebesturen, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', lidactoren.
Werkmethoden: gezamenlijke deelname aan evenementen waarin erfgoed een rol speelt wordt zo veel mogelijk gestimuleerd en gefaciliteerd. Er is een evenwichtige jaarkalender. Er is minstens gezamenlijke communicatie over deelname aan landelijke of regionale evenementen.

OD 2
Vrijwillige en professionele erfgoedwerkers nemen deel aan collega- en themagroepen, wisselen goede praktijken in en buiten de regio uit en delen hun expertise.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactor: erfgoedcel, lidactoren.
Werkmethoden: de erfgoedcel brengt groepen bijeen of stimuleert de vorming ervan, met het oog op kwaliteitsverbetering van de werking. Dit gebeurt op basis van reeds bekende noden, zoals rond archeologische collecties, in het kader van door het convenant gedetecteerde noden en lacunes (zie OD 3.1) en in het kader van bovenregionale initiatieven als Erfgoedplus.be en het regionale depotbeleid van de provincie. De erfgoedcel brengt waar nodig deze collega- en themagroepen in contact met deskundigen buiten de regio. Er is minstens een themagroep rond behoud en beheer en een rond registratie. Daarnaast is er minstens een collega-groep van erfgoedactoren.

OD 3
Er is een netwerk rond behoud en beheer, dat deel uitmaakt van het regionale erfgoeddepotbeleid van de provincie.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, provincie Vlaams-Brabant, lidactoren.
Werkmethoden: er is een themagroep rond behoud en beheer, die een onderdeel is van het netwerk dat de provincie Vlaams-Brabant opzet vanuit het regionale depotbeleid. Deze themagroep is een proefproject in het regionale depotbeleid van de provincie. Er komt een duidelijke taakverdeling tussen de provincie en het erfgoedconvenant, om dubbel werk te vermijden.

OD 4
Er is een kaart van de expertise die relevant is voor de erfgoedwerking, in en buiten de erfgoedsector, met de bedoeling deze expertise te behouden, te beheren en te delen.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactor: erfgoedcel, lidactoren.
Werkmethoden: de erfgoedcel brengt op basis van een rondgang langs alle actoren hun expertise in kaart. Deze informatie wordt verwerkt in een databank van actoren in de streek, die informatie over hun deskundigheid bevat; de databank wordt jaarlijks geactualiseerd. Daarnaast verzamelt de erfgoedcel, in samenwerking met andere erfgoedcellen, bij organisaties buiten de streek informatie over voor de streek relevante expertise. Ook deze informatie staat in een databank. Er is een wisselwerking tussen het verzamelen en delen van expertise en het verzamelen en ter beschikking stellen van goede praktijken rond vrijwilligersmanagement (SD 1, OD1).
Verwante doelstellingen: 1, 2, 3, 4, 6

SD 6 Proeftuin – Koppelen, experimenteren, inbedden

Er is een experimentele projectwerking, die voor zo veel mogelijk lokale besturen én actoren relevant is. Deze werking zorgt op korte termijn voor tastbare resultaten en goede praktijken, en versterkt de structurele erfgoedwerking.

OD 1
Er is een erfgoedplein(dat nog een pakkende naam moet krijgen), waar erfgoedactoren en hun collecties, verhalen en herinneringen van streekbewoners samenkomen, zodat diverse verhalen over de streek aan elkaar gekoppeld worden en tot nieuwe vormen van erfgoedbeleving leiden. Rode draden zijn: complementariteit van collecties nastreven, koppelen van voorwerpen en verhalen aan de plek en het erfgoedplein streekbreed, maar ook lokaal relevant uitbouwen. Waar mogelijk wordt het erfgoedplein gekoppeld aan de themawerking van het bewustwordingstraject (OD 4.1).
Betrokkenen/uitvoerders: kernactor: erfgoedcel, lidactoren, reflectiegroep.
Werkmethoden: deze doelstelling is bruggenbouwer bij uitstek. Het erfgoedplein wil professionele en vrijwilligersorganisaties bijeenbrengen, collecties die nu losstaan van elkaar met elkaar in verband brengen en in een later stadium op elkaar afstemmen, verhalen en herinneringen die sluimeren bij streekbewoners activeren en koppelen aan collecties en plekken. Dit alles gebeurt in een experimentele vorm, zodat creativiteit en buiten-de-lijnen denken volop kansen krijgen. Projecten in het kader van het erfgoedplein kunnen lokaal of bovenlokaal zijn. Ze worden waar mogelijk gekoppeld aan de jaarlijkse thema's van het bewustwordingstraject, maar kunnen ook eigen invalshoeken hebben en een eigen dynamiek ontwikkelen. Deze werkwijze nodigt uit tot reflectie over het concept en de inbedding ervan in de gehele werking van het erfgoedconvenant. Daartoe komt er een reflectiegroep, die de werking van het erfgoedplein begeleidt en evalueert. De voortgang en de resultaten van de projecten in het erfgoedplein worden in en buiten de streek gecommuniceerd.

OD 2
Er is een experimentele werking, waarbij erfgoed een plaats krijgt in andere culturele en belendende sectoren.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed en vzw 'de Rand', lidactoren.
Werkmethoden: ook deze doelstelling is een bruggenbouwer, waarmee het erfgoedconvenant in een bredere maatschappelijke context en werking wil inbedden. Ook hier is, evenals bij het erfgoedplein, waar samenwerking met andere sectoren ook mogelijk is, een experimentele werking belangrijk om de mogelijkheden en grenzen van samenwerking en synergie vast te stellen. In de culturele sector zijn de cultuurbeleidscoördinatoren de eerste partners om erfgoed een plaats te geven. Zij kunnen ook een intermediair zijn naar andere sectoren, waarmee ook direct contact gezocht moet worden. Deze contacten staan zo veel mogelijk in verband met activiteiten in het kader van de andere doelstellingen. Er is een structureel overleg tussen de erfgoedcel en de stuurgroep over de inbedding van erfgoed in andere culturele sectoren.

OD 3
Er is ruimte voor experiment in elke stap van de erfgoedwerking.
Betrokkenen/uitvoerders: kernactoren: erfgoedcel, cultuurbeleidscoördinatoren, ambtenaren verantwoordelijk voor erfgoed, vzw 'de Rand', lidactoren, erfgoedforum Brussel.
Werkmethoden: experimenteren vraagt ruimte en deskundigheid. Experimenteren is dan ook direct gekoppeld aan het ondersteuningsbeleid, de vrijwilligerswerking, de netwerking en de andere elementen van de proeftuin. Er kan veel geleerd worden van experimenten in andere erfgoedconvenants, onder ander het erfgoedforum Brussel. In de werking van alle actoren en van de erfgoedcel zelf is er ruimte voor experiment, binnen de mogelijkheden en volgens de wensen van de betrokken actoren en met steun van de erfgoedcel. Om het experimenteren te steunen en resultaten te verspreiden, komt er een forum op de website van de erfgoedcel over experimenteren. Er is een structureel overleg met het erfgoedforum Brussel.
Verwante doelstellingen: 1.1, 1.2, 2, 3.2, 4, 5.2, 5.4

Beoogde effecten

In een eerste convenantperiode zijn veel tijd, energie en middelen nodig voor het opbouwen van een basis voor een duurzaam, kwalitatief hoogstaand en aantrekkelijk cultureel-erfgoedbeleid. De beoogde effecten zijn daarom vooral gericht op het realiseren van een basiswerking en het creëren van een sfeer van vertrouwen, met respect voor de eigenheid van actoren. Dat betekent voor het realiseren van de transversale doelstellingen – vrijwilligers, ondersteuning en communicatie – het ontwikkelen van structuren, waardoor vrijwilligers optimaal kunnen functioneren en van waaruit ondersteuning voor een zo breed mogelijke groep belanghebbenden leidt tot kwaliteitsverbetering van hun werk. Communicatiestructuren maken informatie over het aanwezige erfgoed, erfgoedactoren en andere relevante gegevens snel en efficiënt toegankelijk en bevorderen interactie op allerlei niveaus.
Op de basis die met behulp van de transversale doelstellingen wordt gelegd, worden projecten geënt – met als rode draden deelgenootschap, netwerking en proeftuin – die bestaande erfgoedgemeenschappen tot hun recht laten komen en de vorming van nieuwe stimuleren, het aanwezige erfgoed zichtbaar maken en een duurzame en deskundige omgang ermee bewerkstellingen. Een creatieve en participatieve publiekswerking betrekt zo veel en zo divers mogelijke inwoners van de regio bij het erfgoed en draagt zo bij aan gemeenschapsvorming en het welzijn van de streekbewoners.
Het erfgoedconvenant is geen eiland. Het sluit aan bij bestaande projecten met een erfgoedcomponent en fungeert als katalysator voor en als bindmiddel tussen deze projecten. Door deze projecten verbindt het convenant zich met de werking van belendende sectoren en met de Vlaamse werking in de Rand. Het convenant is de belangrijke stap in het realiseren van een vrijetijdswerking, die gestalte krijgt in samenwerking met de provincie Vlaams-Brabant.
Kortom, het convenant is een eerste stap op weg naar een integrale en geïntegreerde cultureel-erfgoedwerking, die van onderaf groeit en door alle betrokken overheden en organisaties gesteund en gestimuleerd wordt. Dit proces heeft tijd nodig en kan maar leiden tot kwalitatief hoogstaande, diverse en duurzame werking als alle actoren genoeg ruimte krijgen om een eigen plaats te vinden binnen het convenant en als het convenant openstaat voor alle streekbewoners.

9. Meerjarenplanning en -begroting 2011-2014

Deze meerjarenbegroting is indicatief. De berekening is deels gebaseerd op de ervaringen van andere samenwerkingsverbanden en andere culturele-erfgoedconvenants van regionale samenwerkingsverbanden. Naast de financiële middelen die gemeentebesturen en de provincie Vlaams-Brabant nu reeds inzetten voor het uitbouwen van een cultureel-erfgoedbeleid (zie hoofdstuk 4.2.) zal de projectvereniging Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei de middelen van dit convenant inzetten voor de verdieping en verbreding van de erfgoedwerking, zoals beschreven in de doelstellingen. De grote uitgavenblokken zijn loonkosten (150.000 euro), overhead (50.000 euro) en inhoudelijke werking (227.000 euro). De opdeling per doelstelling binnen die inhoudelijke werking is tentatief; het zal de projectvereniging zijn die (jaarlijks) de concrete acties en het bijbehorende budget vaststelt.

Inkomsten

- MIDDELEN VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

In het meerjarenplan voor de convenantperiode 2011-2014 vertrekt Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei van een jaarlijkse subsidie van de Vlaamse Gemeenschap ten bedrage van 350.000 euro. Het cultureel-erfgoedconvenant zal instaan voor een ruim gebied van 16 gemeenten met 234.000 inwoners.

- FINANCIËLE INBRENG DOOR ANDERE OVERHEDEN

Wanneer de opportuniteit zich zou voordoen, zal Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei ook proberen te participeren aan projecten met ondersteuning van andere besturen, bijvoorbeeld Europese subsidies of subsidies van de provincie Vlaams-Brabant. De bijkomende subsidies die daaraan vasthangen, geraamd op 15.000 euro, worden ingezet voor de uitvoering van het cultureel-erfgoedbeleid en geven de mogelijkheid om extra accenten te leggen of aanvullende doelstellingen te realiseren.

- FINANCIËLE INBRENG DOOR CULTUURREGIO PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI

Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei zal dit werkingsbudget jaarlijks aanvullen met minimaal 56.229 euro, een bedrag dat door de dertien gemeenten, de provincie Vlaams-Brabant en vzw 'de Rand' gezamenlijk wordt gedragen. Daarom draagt elke gemeente – louter voor de uitvoering van het cultureel-erfgoedconvenant – per inwoner 0.2 euro bij aan Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei. De provincie Vlaams-Brabant draagt minimaal 0,04 euro per inwoner bij met een maximum van 20% van het maatschappelijk kapitaal. Vzw 'de Rand' brengt 0,2 euro per inwoner in voor de gemeenten Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode.

- INKOMSTEN UIT DE EIGEN WERKING

Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei zal ook inkomsten genereren uit de eigen projectwerking. Hierbij denken we aan inkomsten uit activiteiten of publicaties rond het 'themajaar', de scholenwerking, de proeftuin.

Uitgaven

- LOONKOSTEN ERFGOEDCEL

De projectvereniging heeft ervoor gekozen om twee erfgoedcoördinatoren aan te werven op A-niveau en met een minimale werkervaring om optimaal te kunnen functioneren binnen deze uitgebreide en diverse regio. Hiervoor begroten we loonkosten van 60.000 euro per erfgoedcoördinator (loonkost 1 personeelslid op A1 niveau met 10 jaar anciënniteit incl. 11 maand maaltijdcheques en verzekering = 59.263.68 euro). Daarnaast wordt een halftijds administratief medewerker aangetrokken (loonkosten: 30.000 euro).

- ORGANISATIEKOSTEN

De hoofdzetel staat in voor de eventuele huisvesting van personeel, de uitvoering van het personeelsbeleid, de personeelsadministratie, logistieke ondersteuning en ondersteuning op vlak van informatica. Ze krijgt hiervoor een financiële compensatie vanuit de projectvereniging voor een bedrag van 5.000 euro per voltijds equivalent werknemer in dienst van de projectvereniging. Deze financiële compensatie wordt vanaf 2012 aangepast aan de index van de consumptieprijzen. Als referentiecijfer wordt de index van de consumptieprijzen van december 2009 gehanteerd.

Tot de bijkomende organisatiekosten worden o.m. gerekend: vervoersonkosten, receptie- en representatiekosten, kosten voor lidgelden, onkosten voor vorming en opleidingen, de aankoop van publicaties, documentatie en abonnementen. Een deel van deze middelen zal uit de boekhouding van Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei af te lezen zijn. Het aandeel in natura zal in de jaarrekeningen worden aangegeven.

- ONDERSTEUNINGSBELEID

Binnen de strategische doelstellingen zijn er drie transversale doelstellingen (vrijwilligers, communicatie en ondersteuning). Zij zullen zeker in de aanvangsjaren van het erfgoedconvenant bijzondere aandacht krijgen. Om de uitbouw van het netwerk, de communicatie en het vrijwilligersmanagement duurzaam uit te bouwen zullen er de eerste jaren extra financiële middelen gepland worden.

- *SD1 VRIJWILLIGERSMANAGEMENT*

Zoals in de doelstellingen aangegeven wil dit erfgoedconvenant investeren in mensen, met name in vrijwilligers. Om het vrijwilligerswerk in een hedendaagse context te kunnen aanpakken en de nodige garanties in te bouwen voor een aangepast management plannen we een jaarlijks budget van 7.500 euro. Deze middelen kunnen zowel gaan naar vorming, binnenhalen van externe expertise en de aankoop van documentatiemateriaal als naar communicatie. Er zal een beroep gedaan worden op bestaande initiatieven, zoals het provinciaal steunpunt voor vrijwilligerswerk. Investeren in vrijwilligers blijft een continu verhaal voor de hele beleidsperiode. De Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei zal hiervoor de nodige middelen blijven voorzien.

- *SD2 COMMUNICATIEBELEID*

De Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei zal één communicatiebeleid uitbouwen. De uitwerking daarvan zal, waar zinvol en mogelijk, gebruik maken van bestaande kanalen (zoals UiT-databank en UiT-netwerk, Erfgoedplus.be, communicatiekanalen van de erfgoedcellen). Toch zijn er ook daarnaast nog investerings-, onderhouds- en eventuele aanmaakkosten. Hiervoor voorzien we in het aanvangsjaar 32.000 euro. Dit budget wordt zowel ingezet voor de interactieve website (5.000 euro) als voor gezamenlijke promotiecampagnes rond evenementen (10.000 euro). De daaropvolgende jaren zal de focus liggen op onderhoud en kunnen we het budget beperken tot 19.500 euro. Het grootste deel hiervan – 10.000 euro – gaat naar gezamenlijke communicatie rond evenementen.

- *SD3 ONDERSTEUNING*

Bij de opmaak van het beleidsplan werd duidelijk dat het ondersteuningsbeleid een andere vorm moest aannemen dan de klassieke subsidiering. De projectvereniging kiest ervoor om nieuwe vormen van ondersteuning uit te werken, waarbij de relatie tussen de verenigingen, de actoren en de erfgoedcel op een gelijkwaardige manier wordt uitgebouwd.
In het aanvangsjaar van het cultureel-erfgoedconvenant zullen noden en lacunes verder in kaart worden gebracht om, op basis van algemene criteria, een ondersteuningsbeleid vorm te geven.
De ondersteuning van verenigingen en organisaties kan de eerste jaren efficiënt en concreet ingevuld worden door het aanbieden van de mogelijkheden van Erfgoedplus.be. In het aanvangsjaar budgetteren we daarom 29.500 euro, waarvan 14.500 euro voor de ondersteuning via Erfgoedplus.be en 10.000 euro voor de concrete ondersteuning van het verenigingsleven (zie ook doelstelling criteria opmaken). De daaropvolgende jaren zal de ondersteuning verder opgebouwd worden dankzij samenwerkingsverbanden tussen de projectvereniging/erfgoedcel en de actoren.

- *SD4 DEELGENOOTSCHAP*

Deelgenootschap uitbouwen wordt een van de speerpunten in het cultureel-erfgoedbeleid van Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei. Aan de hand van projecten met een zo ruim mogelijke participatie wordt de betrokkenheid bij het cultureel erfgoed vergroot. Het spreekt voor zich dat dit een zeer arbeidsintensieve doelstelling is voor de erfgoedcel en alle andere actoren. Hiervoor budgetteren we dan ook 75.000 euro. Het grootste deel hiervan gaat naar OD1: projectwerking via thema's. Dit bedrag (40.000 euro) kan ingezet worden voor verder onderzoek en het in kaart brengen van het erfgoed, concrete publieksacties en communicatie. Enkel in het planningsjaar 2013 wordt het budget licht teruggeschroefd. In dat jaar zal de erfgoedcel immers bijkomend focussen op de nieuwe beleidsplannings-periode.

- *SD5 NETWERK*

De uitbouw van een efficiënt en doeltreffend netwerk - binnen een verspreide en diverse regio - wordt de succesfactor voor het welslagen van het erfgoedconvenant. Deze strategische doelstelling moet dan ook een voldoende grote financiële vertaalslag krijgen. In het aanvangsjaar en het planningsjaar zal hier een budget van 22.000 voor worden uitgetrokken. Gezien de grootte en de complexiteit van het netwerk zal dit budget weloverwogen moeten worden ingezet.

- *SD6 PROEFTUIN*

In de doelstellingen wordt aangehaald dat durven experimenteren de sleutel is om concrete oplossingen te bieden voor complexe problemen. De diversiteit en verscheidenheid binnen de regio zorgen er ook voor dat gelijkaardige problemen verschillende oplossingen nodig hebben (o.m. vanwege de geografische verspreiding). De doelstelling rond het erfgoedplein krijgt hier de grootste aandacht en wordt vertaald in een budget van 40.000 euro in het opstartjaar tot 50.000 euro in de daaropvolgende jaren. Dit bedrag zal zowel gaan naar onderzoek en ontsluiting als naar publiekswerking en communicatie. Deze middelen

kunnen bijkomend ingezet worden om organisaties, diensten en actoren – in de vorm van een toekomstgericht erfgoedplein – te laten samenwerken.

- FINANCIËLE KOSTEN – UITZONDERLIJKE EN ONVOORZIENE KOSTEN

De financiële kosten – kosten voor boekhouding en revisie, en eventuele uitzonderlijke of onvoorziene kosten – worden geraamd op een jaarlijks gemiddelde van ca. 5.300 euro.

Vooruitblik

In het eerste werkingsjaar zal de projectwerking van de erfgoedcel nog niet op kruissnelheid zijn. De uitbouw en de werking van de erfgoedcel en het netwerk moeten eerst op punt gesteld worden en de krijtlijnen van het beleid voor de volgende jaren zullen verder verfijnd worden en neergeschreven in een actieplan. Er zal werk gemaakt worden van een helder ondersteuningsbeleid met uitgeschreven criteria. De projectvereniging moet ook op zoek naar gekwalificeerd personeel en op het vlak van communicatie zijn er prioritaire aandachtspunten (huisstijl, adressenbestand…). Dat zal een deel van de tijd van de erfgoedcel in beslag nemen.

Op termijn – de volgende jaren van dit eerste convenant en de eventuele volgende convenants – focust de Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei hoe langer hoe intenser op de erfgoedwerking voor en door mensen. De strategische doelstellingen over deelgenootschap, proeftuin en ondersteuning zullen dan ook financieel meer en meer impact hebben.

10. De projectvereniging en het cultureel-erfgoedconvenant: statuten, uitgangspunten en organisatiestructuur

De projectvereniging

- Naam van de projectvereniging

De projectvereniging draagt als naam *Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei*.
De oprichting, samenstelling en werking van de projectvereniging wordt geregeld door de bepalingen van het decreet van 6 juli 2001, houdende de intergemeentelijke samenwerking, en door deze statuten.

- Zetel van de projectvereniging

De maatschappelijke zetel van de vereniging is gevestigd te 1700 Dilbeek, Gemeenteplein 1.
In principe staat de gemeente met de zetel in voor eventuele huisvesting van personeel, personeelsadministratie, logistieke ondersteuning en ondersteuning op vlak van informatica.
De uitwerking hiervan wordt opgenomen in het huishoudelijk reglement.

- Doel van de projectvereniging

'Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei' zal, door overleg en samenwerking tussen de diverse culturele actoren in de regio (waaronder de gemeentebesturen, de gemeentelijke diensten, gemeentelijke culturele organisaties, vzw 'de Rand', verenigingen, en andere) en de provincie Vlaams-Brabant, meebouwen aan een open, participatieve en duurzame samenleving waar inwoners en bezoekers zich maximaal kunnen ontplooien en participeren aan een rijk, kwaliteitsvol en boeiend vrijetijdsaanbod.
De projectvereniging kan daarom verschillende werkingen uitbouwen.

Samenwerking rond cultureel erfgoed vormt een eerste werking van deze vereniging.
Dit kan onder meer betekenen:

- erfgoedinitiatieven ontwikkelen en stimuleren;
- onderzoek verrichten en ervaringsuitwisseling stimuleren op vlak van cultureel erfgoed en de resultaten hiervan ontsluiten voor een breed publiek;
- stimuleren en bewaren van cultureel erfgoed in de regio;
- via cultureel erfgoed bijdragen tot het welzijn van alle burgers in de regio en tot de duurzame ontwikkeling van het gebied;
- een cultureel-erfgoedconvenant aangaan met Vlaamse Gemeenschap.

Eventuele bijkomende werkingen kaderen binnen het brede cultuurdomein en betreffen onder meer: cultuur- en gemeenschapcentra, bibliotheken, amateurkunsten, vorming, verenigingsleven, communicatie ter zake... Ze sluiten aan bij een vrijetijdsregiowerking. Daar waar mogelijk en zinvol zullen linken worden gemaakt met andere vrijetijdsdomeinen. Deze werkingen kunnen zich zowel binnen de sectoren als sectoroverschrijdend afspelen als voor de hele regio of voor een deel van de regio gelden.

- Duur van de projectvereniging

De projectvereniging wordt opgericht voor de periode 02-12-2009 (of de datum waarop de akte van oprichting geldigheid verkrijgt) tot 31.12.2014. Tijdens die periode is geen uittreding mogelijk behoudens toepassing artikel 18.
De projectvereniging kan opeenvolgende keren voor het verstrijken van de termijn opnieuw worden verlengd voor een periode van maximaal 6 jaar indien dit de unanieme wil is van de deelnemers.

- Bestuur van de vereniging

De projectvereniging wordt geleid door een Raad van Bestuur waarvan de leden benoemd worden door de deelnemers. De Raad van Bestuur heeft uitsluitend de bevoegdheid tot het nemen van beslissingen die kaderen binnen het doel van de vereniging.

- Samenstelling Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur bestaat uit stemgerechtigde leden en uit leden met raadgevende stem. Leden van de Raad van Bestuur kunnen zich niet laten vervangen op de vergaderingen.
De bestuurders worden benoemd voor de duur van de projectvereniging, maar zijn van rechtswege ontslagnemend bij verlies van hun openbaar mandaat.

- de stemgerechtigde leden

De stemgerechtigde leden bestaan uit één lid van het college van burgemeester en schepenen van elke deelnemende gemeente en twee leden aangeduid door de provincie Vlaams-Brabant. Voor de provincie Vlaams-Brabant bestaan de leden uit enerzijds één lid van de deputatie van de provincie, anderzijds één lid aangeduid door de Raad van Bestuur van vzw 'de Rand'. De voorzitter wordt gekozen uit de stemgerechtigde leden. Elk stemgerechtigd lid beschikt over één stem. Stemgerechtigde leden kunnen wel een volmacht geven aan een ander stemgerechtigd lid. Elk lid kan maar over één volmacht beschikken.

- leden met raadgevende stem

De deelnemende gemeenten duiden elk één afgevaardigde aan als lid met raadgevende stem. Deze afgevaardigden voor de gemeenten zijn steeds raadsleden in de deelnemende gemeente, verkozen op een lijst waarvan geen enkele verkozene deel uitmaakt van het college van burgemeester en schepenen, of aangesteld is als voorzitter van het Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn.

De provincie Vlaams-Brabant duidt twee afgevaardigden als lid met raadgevende stem aan. Een eerste afgevaardigde voor de provincie Vlaams-Brabant is steeds raadslid in de provincie Vlaams-Brabant, verkozen op een lijst waarvan geen enkele verkozene deel uitmaakt van de deputatie.
Als tweede afgevaardigde duidt de provincie Vlaams-Brabant, na voordracht door de Raad van Bestuur van vzw 'de Rand', één lid met raadgevende stem aan uit het Nederlandstalige maatschappelijke middenveld van de gemeenten met bijzonder taalstatuut (Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode).

- Ambtenaren of externe deskundigen

De Raad van Bestuur kan zich laten bijstaan door ambtenaren of externe deskundigen, of kan andere personen uitnodigen tot het bijwonen van zijn vergadering wier aanwezigheid hij nuttig oordeelt. De wijze van aanstelling van deze personen wordt geregeld via het huishoudelijk reglement.

- Bijkomende werkingen

De oprichting, de inhoudelijke werking en de besluitvormingsprocedure van eventuele bijkomende werkingen worden door de Raad van Bestuur via het huishoudelijk reglement geregeld. Bijkomende werkingen moeten kaderen binnen de doelstelling van de projectvereniging.
De goedkeuring van een bijkomende werking zal steeds gebaseerd zijn op basis van een beleidsplan of actieplan en uitgewerkte begroting.
De stemgerechtigde leden kunnen zich, wanneer er een bijkomende werking wordt opgezet, laten bijstaan door een ander lid van het college van burgemeester en schepenen of deputatie. Deze leden krijgen een raadgevende stem. De werkingsmodaliteit hiervan wordt verder uitgewerkt in het huishoudelijk reglement.

- Ondersteuning Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur kan werkgroepen oprichten om de concrete uitwerking van werkingen op te volgen en voor te bereiden in functie van haar vergaderingen.
De Raad van Bestuur kan specifieke opdrachten uitbesteden aan derden.
De bepalingen met betrekking tot de samenstelling en de werkwijze van de werkgroepen worden door de Raad van Bestuur vastgelegd in haar huishoudelijk reglement.

- Werkingsmodaliteiten

De werkingsmodaliteiten van de Raad van Bestuur worden vastgelegd in een huishoudelijk reglement dat gewijzigd kan worden bij gewone meerderheid binnen de Raad van Bestuur. Hierin wordt onder meer de aanduiding van de voorzitter, ondervoorzitter, secretaris en penningmeester opgenomen.

- Vergaderingen Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur vergadert ten minste twee keer per jaar, waarvan één keer voor het budget en beleidsplan van het volgend jaar en één keer voor de goedkeuring van de rekeningen.
De uitnodigingen worden minstens tien dagen vooraf verstuurd, vergezeld van een agenda.

- Verslaggeving aan de gemeenteraden en provincieraad

De vergaderingen van de Raad van Bestuur zijn niet openbaar. De notulen van de vergaderingen en de bijhorende documenten worden, maximaal één maand na de vergadering, ter inzage gelegd van de gemeenteraadsleden en de provincieraadsleden op de secretariaten van alle deelnemers.
De Raad van Bestuur legt de jaarrekeningen, samen met het activiteitenverslag en het verslag van de accountant, jaarlijks voor aan de deelnemers die hun bij gewone meerderheid goedkeuring verlenen.

- Budget en jaarrekeningen

De boekhouding wordt gevoerd overeenkomstig de wetgeving op de boekhouding van de ondernemingen en met naleving van de richtlijnen die de overheid uitvaardigt m.b.t. de boekhoudkundige verrichtingen.
De Raad van Bestuur stelt de jaarrekening van het afgelopen jaar vast uiterlijk op 31 maart na het verstreken boekjaar. Het budget wordt goedgekeurd uiterlijk op 31 december van het jaar dat voorafgaat.

- Financiering

De gemeentebesturen financieren de projectvereniging jaarlijks, vanaf 2011, met een bedrag van minimum 0,20 euro per inwoner.
De provincie Vlaams-Brabant financiert vanaf 2011 jaarlijks met een bedrag van minimaal 0,04 euro per inwoner van de deelnemende gemeenten uit de regio (incl. de gemeenten Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode). Dit bedraagt maximaal 20% van het totale maatschappelijke kapitaal.
Vzw 'de Rand' financiert de projectvereniging vanaf 2011 jaarlijks met een bedrag van minimum 0,20 euro per inwoner voor de gemeenten Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode, indien deze gemeenten niet deelnemen.
Deze bijdrage wordt vanaf 2012 aangepast aan de index van de consumptieprijzen. Als referentiecijfer wordt de index van de consumptieprijzen van december 2009 gehanteerd.

- Financiële controle

De Raad van Bestuur benoemt een accountant die de controle op de financiële toestand uitvoert en hierover jaarlijks rapporteert.

- Wijziging van de statuten, financiële bijdrage, toetreding nieuwe leden

De wijzigingen van de statuten, inclusief een eventuele uitbreiding van de doelstelling, behoeven de instemming van alle deelnemers, op basis van een gemeenteraads-beslissing en provincieraadsbeslissing.
De toetreding van nieuwe leden en de wijziging van de financiële bijdrage van de deelnemers, behoeven de instemming van alle deelnemers, op basis van een beslissing van het college van burgemeester en schepenen, en de deputatie van de provincie Vlaams-Brabant.
Aan de toetreding van andere leden worden geen bijkomende of extra voorwaarden gekoppeld.

De werking rond cultureel erfgoed: uitgangspunten

1. INSPRAAK EN UITSPRAAK: WERKEN AAN EEN DRAAGVLAK OP VERSCHILLENDE NIVEAUS

- Aandacht wekken voor cultureel erfgoed, de ontsluiting van dat erfgoed en de participatie aan de erfgoedwerking kan je verhogen door allianties aan te gaan die elkaar in hun aanbod of bereik aanvullen. Daarnaast gaat het over het versterken van elkaars potentieel, door het creëren van netwerken met beleidsmakers, verenigingen, scholen, inwoners, kunstenaars, het bedrijfsleven...
Om een hefboomeffect te creëren zal de projectvereniging dan ook samenwerkingsverbanden aangaan met alle geïnteresseerde partners – waaronder ook niet alledaagse actoren. Zij zal samen met hen het cultureel-erfgoedbeleid in de regio verder vormgeven en het erfgoedconvenant uitvoeren.
Deze aanpak moet een garantie bieden voor een integrale en geïntegreerde werking binnen het cultureel-erfgoedconvenant. Anders gezegd: de projectvereniging wil verder gaan dan klassieke vormen van overleg, inspraak en ad hoc-samenwerkingen. De keuze voor het verder uitbouwen van een netwerk rond cultureel erfgoed vormt de basis van de werking binnen het erfgoedconvenant.

- Het netwerk vertrekt van de samenwerking tussen gemeentebesturen en het provinciebestuur, ondersteund door de gemeentelijke en provinciale diensten. Het inschakelen van gemeentelijke diensten gebeurt na goedkeuring door de gemeentebesturen. De besturen en hun diensten vormen de 'kern' of de kernactoren. Het gaat hier om het beleidsniveau en het professionele werkveld.
De actoren (professionelen, verenigingen, vrijwilligers…) worden als 'lidactor' opgenomen in het netwerk. Dit betekent dat de kernactoren duidelijk mee – weliswaar op een ander niveau – de inspraak en participatie van deze actoren stimuleren.
Samen met de 'randactoren', dat zijn de 'niet alledaagse partners', vormen zij het netwerk, dat werkt op basis van gelijkwaardigheid.

De netwerkactoren

1. kernactoren
- het politieke beleidsniveau (gemeenten - provincie - vzw 'de Rand')
- het professionele werkveld (gemeentelijke/provinciale diensten - erfgoedcel)

2. lidactoren
- het professionele werkveld (organisaties - instellingen)
- het werkveld van vrijwilligers en verenigingen

3. randactoren:
- belendende sectoren (niet alledaagse partners, over de muren van disciplines en sectoren heen)

- Samenwerking is een middel in functie van een goede dienstverlening aan de gemeenschap (inwoners, verenigingen, scholen enz.). Het is een strategische optie die alleen wordt ingezet waar nodig. Samenwerking moet een meerwaarde betekenen voor de actoren en moet ervoor zorgen dat de gezamenlijke doelstelling sneller, efficiënter en doeltreffender bereikt wordt.
Naast het feit dat organisaties, diensten enz. autonoom blijven functioneren zal er een vorm van gemeenschappelijke entiteit ontstaan rond gemeenschappelijke doelstellingen en netwerkbelang.
Het netwerk moet ook ruimte bieden om op kleinere schaal (deelregio's / deelsectoren) samen te werken en hoeft niet noodzakelijk altijd het grote geheel te bundelen. Alle actoren krijgen ruimte voor hun invulling van het gezamenlijke thema: cultureel erfgoed. Het cultureel-erfgoedbeleidsplan, dat tot stand kwam met alle actoren (of waarbij de mogelijkheid aan alle actoren werd geboden om deel te nemen) vormt de basis.

2. EEN PERMANENTE WISSELWERKING TUSSEN PROFESSIONALS EN GEDREVEN VRIJWILLIGERS: ZOEKEN NAAR NIEUWE VORMEN VAN PARTICIPATIE

- De meerwaarde van het cultureel-erfgoedconvenant zit onder meer in de samenwerking tussen de professionele krachten en vrijwilligers. In de voorbereidende gesprekken werd meermaals terecht aangehaald dat vrijwilligers ook professioneel (kunnen) werken en in sommige gevallen een grotere deskundigheid hebben dan de professionals. Het netwerk legt de relatie tussen alle spelers: de professionele krachten, deskundige vrijwilligers en verenigingen.
Bij het uitwerken van concrete projecten zal steeds gezocht worden naar een goede relatie tussen deze spelers/actoren. De vrijwilligers zijn bij voorkeur de 'eigenaars' van de projecten.
- De opgezette structuur moet ervoor waken dat kleine/grote initiatieven die rechtstreeks uit de burgers/verenigingen komen ingang kunnen vinden en een plaats kunnen krijgen binnen het cultureel-erfgoedconvenant. Het netwerk zal ook aandacht hebben voor (en actief zoeken naar) nieuwe vormen van participatie of engagementen van vrijwilligers, verenigingen en inwoners. Nieuwe vormen van 'verenigingen' zullen worden gesteund.
- In plaats van te werken met een subsidiereglement waarbij een commissie oordeelt of projecten al dan niet in aanmerking komen voor financiering, zal er binnen het netwerk gezocht worden naar een evenwichtige en gedragen project waarbij zoveel mogelijk actoren/partners hun kennis en middelen inzetten om de doelstellingen te bereiken.
De erfgoedcel krijgt en neemt de kans om actief mee te participeren aan projecten. Dit kan door eigen inbreng, doorverwijzing of ondersteuning op allerhande manieren.
- De gezamenlijke doelstellingen primeren boven de individuele. Inwoners, verenigingen, vrijwilligers… kunnen dus zelf initiatieven nemen (direct burgerbestuur), maar binnen het convenant wordt gekozen voor initiatieven die het collectieve belang dienen en een meerwaarde betekenen voor de gemeenschap. Ze sluiten aan bij de geformuleerde doelstellingen. De projectvereniging speelt een faciliterende rol (tijd/ruimte/budget).

3. ONTWIKKELING EN BEGELEIDING – PROFESSIONELE ONDERSTEUNING VOOR HET NETWERK

- Het cultureel-erfgoedconvenant zorgt in hoofdzaak voor een netwerk waar actoren elkaar ontmoeten en samen gedeelde doelstellingen willen realiseren. Dit netwerk heeft, gezien de grootte ervan, professionele ondersteuning nodig en moet een beroep kunnen doen op professionele medewerkers die deskundig zijn in hun vakdomein, grote voeling hebben met participatiemethodieken, faciliterend kunnen werken en netwerken kunnen opbouwen en onderhouden.
- De erfgoedcel, die van meet af bestaat uit twee erfgoedcoördinatoren en een halftijds administratief medewerker, zal deze taak waarmaken. In de beginperiode zullen het netwerk en de opstartende erfgoedcel een beroep kunnen doen op de vrijetijdscoördinator voor de regio Pajottenland & Zennevallei binnen de provincie Vlaams-Brabant.
- De twee erfgoedcoördinatoren staan op eenzelfde niveau en werken complementair. In deze complementariteit wordt gezocht naar competenties die gericht zijn op inhoudelijke, vaktechnische, coördinerende, projectmatige en communicatieve vaardigheden.
- De cultuurbeleidscoördinatoren of verantwoordelijke ambtenaren voor cultureel erfgoed binnen de gemeentebesturen en de provincie spelen bij deze ontwikkeling van het netwerk en de begeleiding een gelijkaardige of evenwaardige rol als de erfgoedcel. De lokale ambtenaren zijn het eerste aanspreekpunt voor de lokale verenigingen en inwoners.

4. VERNIEUWING EN LANGETERMIJNVISIE – VERBINDINGEN MAKEN TUSSEN MENSEN, PLAATSEN EN DINGEN IN EEN DUURZAAM KADER

Bij de voorbereidende gesprekken gaven verschillende gemeentebesturen en actoren aan dat de uitwerking van een cultureel-erfgoedconvenant een kans is om door te groeien naar een integraal vrijetijdsbeleid voor de regio. Samen met alle actoren en partners binnen de ruime vrijetijdscontext (cultuur - toerisme - sport - jeugd) zal nagegaan worden hoe het netwerk ruimere doelstellingen kan waarmaken.
Het netwerk zal er, in een duurzaam kader, naar streven om van de streek een vrijetijdsregio te maken die de kaart van Vlaanderen kleurt en die steeds nieuwe relaties legt met en verbindingen aanknoopt tussen mensen, plaatsen en dingen.
De erfgoedcel zal bij haar werking systematisch contact houden met de andere vrijetijdsactoren binnen de regio, door overleg of door concrete vormen van samenwerking. Op termijn moeten beide netwerken met elkaar verbonden zijn en één geheel vormen. De vrijetijdscoordinator voor de regio Pajottenland & Zennevallei zal hierbij het voortouw nemen.

De organisatiestructuur

Voorstel tot organisatiestructuur cultureel-erfgoedconvenant Pajottenland & Zennevallei

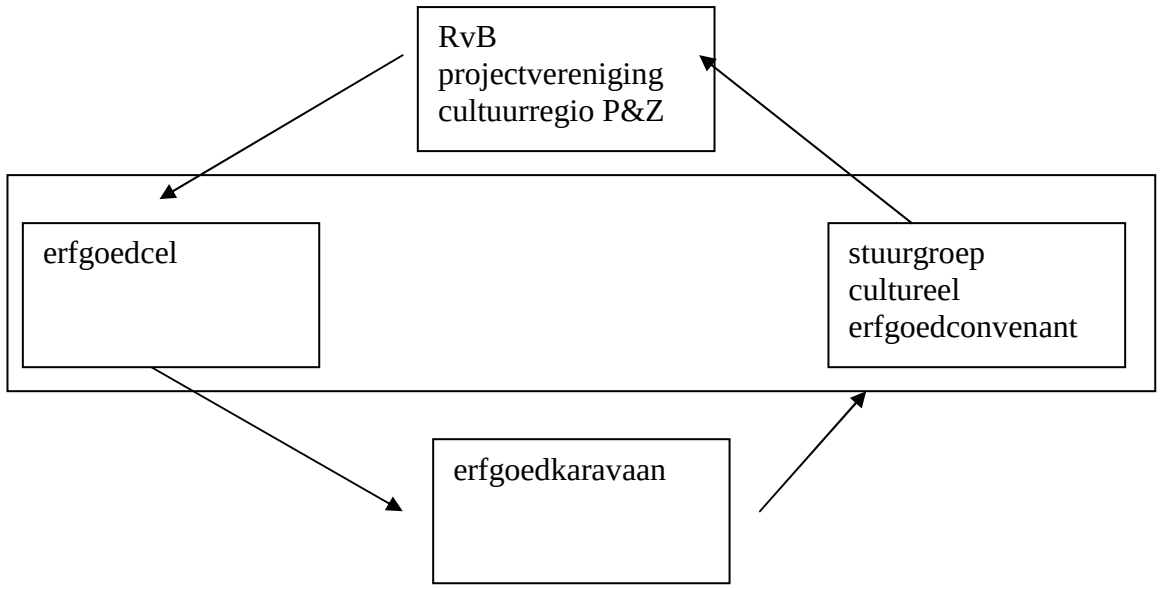

1. DE ERFGOEDKARAVAAN

De Erfgoedkaravaan is een cruciale schakel tussen het werkveld en de erfgoedcel. Het gaat hier om een permanent overleg waarop alle erfgoedverenigingen, erfgoedinstellingen en geïnteresseerden uit het werkveld worden uitgenodigd. De karavaan kan plaatsvinden in de vorm van een vergadering of bijeenkomst – maar kan ook gestalte krijgen met nieuwe communicatietechnieken. Het zal de creativiteit van het netwerk zijn dat hieraan vorm geeft. Dit forum kan het ideale kanaal zijn om nieuwe verenigingsvormen en participatiemethodieken uit te proberen.

Een dergelijk 'orgaan' biedt de erfgoedcel en de stuurgroep de mogelijkheid om het erfgoedbeleid van het convenant (werking, doelstellingen, geplande projecten…) terug te koppelen naar de erfgoedactoren op het terrein. Deze klankbordfunctie werkt ook in de andere richting: via de Erfgoedkaravaan krijgt de sector de kans om zijn noden, verwachtingen en ideeën kenbaar te maken waarmee de erfgoedcel in toekomstige plannen rekening kan houden. De Erfgoedkaravaan is een ideaal ontmoetingsmoment voor de directe communicatie tussen beleid en werkveld, maar ook voor onderlinge netwerking binnen de sector. Dit gebeuren kan één of idealiter tweemaal per jaar georganiseerd worden in een centrale locatie in de regio of in alternerende gastgemeenten. Om het geheel beter te kaderen kan de vergadering in het teken staan van een bepaald erfgoedthema dat behoort tot een van de doelstellingen in het erfgoedconvenant (zoals inventarisatie, vormingsmogelijkheden, netwerking …). De erfgoedcel zorgt voor de uitwerking van de Erfgoedkaravaan.

2. RAAD VAN BESTUUR VAN DE PROJECTVERENIGING CULTUURREGIO PAJOTTENLAND & ZENNEVALLEI

De projectvereniging Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei is het intergemeentelijk samenwerkingsverband (IGS) van de deelnemende gemeenten en de provincie Vlaams-Brabant dat instaat voor de uitvoering van het cultureel-erfgoedconvenant. De raad van bestuur staat in voor het algemene beleid van het regionale convenant. Zij is samengesteld uit de politieke vertegenwoordigers van de deelnemende gemeentebesturen, het provinciebestuur en vzw 'de Rand' zoals bepaald in de statuten van de projectvereniging (zie hierboven). De raad van bestuur geeft richting aan het algemene beleid en volgt dat ook op. Hierbij kunnen volgende taken horen:

- uitzetten van de krachtlijnen van het regionaal cultureel-erfgoedbeleid door het bespreken en goedkeuren van beleidsdocumenten, zoals het algemeen beleidsplan en de jaarlijkse actieplannen met de concrete projectvoorstellen;
- bespreken en goedkeuren van de werkingsverslagen van de erfgoedcel en eventueel op basis hiervan het bijsturen van het beleid;
- bespreken en goedkeuren van de begroting en de rekeningen;
- personeelsbeleid: begeleiding, ondersteuning en evaluatie van de medewerkers van de erfgoedcel;
- de terugkoppeling verzorgen van het regionale erfgoedbeleid naar de respectievelijke gemeenteraden
- …

3. DE ERFGOEDCEL

De erfgoedcel staat hoofdzaak in voor de feitelijke uitvoering van het erfgoedconvenant. De erfgoedcel bestaat uit tenminste 2 vte erfgoedcoördinatoren van niveau A zoals het Cultureel-Erfgoeddecreet bepaalt. Tot hun takenpakket kan horen (zie ook de functieomschrijving en het functieprofiel in bijlage 9):

- ontwikkelen van een streekvisie op het cultureel-erfgoedbeleid op middellange en lange termijn en de omzetting ervan tot concrete actieplannen en uitvoeringsprojecten;
- de coördinatie en de opvolging van de uitvoering van een streekgericht integraal en geïntegreerd cultureel-erfgoedbeleid;
- stimuleren en opbouwen van samenwerking van de verschillende erfgoedactoren op het terrein: een integrale netwerkvorming gelieerd met nevensectoren zoals kunsten, socio-culturele werking, natuurzorg, plattelandsontwikkeling, toerisme en onderwijs;
- opbouwen en implementeren van (vernieuwende) methodieken in verschillende erfgoedsectoren, -categorieën en werkingen: inventarisatie, behoud en beheer, archivering, museale presentatie, publiekswerking, publicatie…;
- verhogen van de sensibiliteit voor het cultureel erfgoed bij het grote publiek door het verbeteren van de culturele ontsluiting van het aanwezige cultureel erfgoed en het verbreden van de publieksparticipatie in erfgoedprojecten;
- begeleiding en ondersteuning van de erfgoedactoren in het werkveld wat betreft expertise(uitwisseling), vorming, vrijwilligerswerking, overheidscontacten…;
- begeleiding en (financiële) ondersteuning van de erfgoedactoren wat betreft hun algemeen beheer en projectwerking;

- verbinding tussen het bestuursniveau van de projectvereniging van het Intergemeentelijk Samenwerkingsverband en het werkveld;
- verzorgen en opvolgen van het financiële beleid en het algemene communicatiebeleid van de projectvereniging.
- …

4. STUURGROEP 'CULTUREEL-ERFGOEDCONVENANT'

De inhoudelijke ondersteuning van de raad van bestuur van de projectvereniging Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei bij het uitstippelen van het regionale erfgoedbeleid komt van de stuurgroep 'cultureel erfgoedconvenant'. Idealiter bestaat deze groep uit ambtelijke vertegenwoordigers van de deelnemende gemeenten in de projectvereniging (bij voorkeur de cultuurbeleidscoördinatoren of andere verantwoordelijken voor erfgoed), de beide erfgoedcoördinatoren van de erfgoedcel, medewerkers van de erfgoedcel van de dienst Cultuur van het provinciebestuur (museumconsulent, consulent historische projecten …), de vrijetijdscoordinator regio Pajottenland & Zennevallei, aangevuld met deskundige vrijwilligers uit het werkveld. De stuurgroep bereidt de vergaderingen van de raad van bestuur en de Erfgoedkaravaan inhoudelijk voor, werkt voorstellen uit voor de krachtlijnen van het erfgoedbeleid en maakt de eerste selectie van toekomstige erfgoedprojecten. De adviesgroep komt dan ook op regelmatige tijdstippen bijeen, het best kort voor de vergaderingen van de stuurgroep. De stuurgroep en de erfgoedcel staan in nauw overleg met elkaar. Ze vormen samen het verbindingselement tussen het bestuur en de inwoners/verenigingen uit de regio (Erfgoedkaravaan).

5. WERKGROEPEN

De projectvereniging kan ook werkgroepen oprichten die bepaalde thema's uit het beleidsplan van het regionale erfgoedconvenant inhoudelijk uitwerken of die specifieke projecten helpen plannen, uitvoeren en evalueren. Ze worden opgericht wanneer de nood zich voordoet, kunnen tijdelijk zijn of meer structureel, en zijn wisselend samengesteld naargelang van de benodigde expertise voor de concrete uitwerking van een specifieke traject of project. De erfgoedcel wordt hier uiteraard telkens bij betrokken. De erfgoedcel bepaalt de agenda van de samenkomsten van de werkgroepen. Het is de bedoeling met deze werkgroepen de erfgoedactoren op het terrein rechtstreeks te betrekken bij de uitvoering van het beleidsplan van het cultureel-erfgoedconvenant en de bijbehorende actieplannen.

BIJLAGE 1

Overzicht van het onroerend erfgoed in de regio Pajottenland & Zennevallei

1. OVERZICHT

- Archeologische sites

- Paleolithicum: Kesterheide, Congoberg (Vollezele)
- Mesolithicum: Kesterheide
- Neolithicum (Michelsbergcultuur): Congoberg (Vollezele), Zavelberg (Gooik), Ledeberg (Pamel), Kesterheide, Manebroek (Pepingen), losse vondsten in Halle, Herne en Roosdaal
- Bronstijd: Hallerbos (grafheuvels?)
- IJzertijd (La Tène): 'prinselijke' site op de Kesterheide, ook nog sporen te Essenbeek (Halle), Maasdal, Bellingen en Elingen, muntschat in Strijtem
- Romeinse tijd: Romeinse heirbaan Bavay-Asse (Edingsesteenweg-Assesteenweg), vicus van Kester, villa's (onderzocht) te Gooik-Terlo, Gooik-Steenhuis, Gooik-Hofstad en Gooik-Sint-Jozefskapel, ook nog bewoning te Herfelingen, Vollezele, Herne, Essenbeek (Halle) en Lennik, dakpanoven en ijzergieterij te Buizingen, muntschatten te Kester, Gooik, Buizingen, Herfelingen. Gepland onderzoek te Dilbeek-Wolsemveld van villadomein
- Vroege middeleeuwen: Merovingisch grafveld te Essenbeek (Halle) en nabij het Lomberbos in Gooik, diverse vondsten over heel de regio
- Volle middeleeuwen (grensstreek!): motte in Bever, motte in Gaasbeek, sites met walgracht te Waterhanendries (Tollembeek) en Heetveld (Oetingen), kastelen te Gaasbeek, Oetingen, Vollezele, Lennik, Liedekerke, Ternat, Pamel, Beersel… Stadsontwikkeling van Halle met imposante burcht (opgravingen).

- Beschermde monumenten, landschappen, dorps- en stadsgezichten

	Monumenten	Landschappen	Dorps/stadsgezicht
Beersel	18	7	6
Bever	2		1
Dilbeek	25	8	8
Drogenbos	3	1	1
Galmaarden	12	2	4
Gooik	14	2	3
Halle	34	4	6
Herne	8		6
Lennik	24	4	3
Liedekerke	1	1	
Linkebeek	3	3	
Pepingen	13	1	4
Roosdaal	15	1	2
Sint-Genesius-Rode	16	2	8
Sint-Pieters-Leeuw	8	2	3
Ternat	12	4	2

Zie voor niet-beschermd waardevol onroerend erfgoed de publicatie *Bouwen door de eeuwen heen*.

- Ankerplaatsen

In de *Landschapsatlas* (2001) zijn 19 ankerplaatsen opgenomen die geheel of gedeeltelijk in deze streek liggen.

ID	Naam
A20024	Kasteel van Groot-Bijgaarden
A20025	Sint-Wivina-abdij en Wolfsputten
A20026	Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek
A20027	Gaasbeek, Sint-Laureins-Berchem, Oudenaken en Elingen (*)
A20028	Ter Rijst
A20029	Bogaarden en Bellingen
A20030	Sint-Anna-Pede
A20031	Lembeekbos
A20032	Hallerbos
A20033	Zevenborre
A20052	Sint-Martens-Bodegem
A20057	Akrenbos
A20058	Markvallei tussen Galmaarden en Herne
A20062	Liedekerkebos
A24001	Steenhault
A24002	Kongoberg
A24005	Moerbekebos, Raspaillebos en Karkoolbos
A24006	Neigembos
A24008	Markvallei stroomafwaarts Galmaarden
A24009	Kluisbos, Faluintjes en abdij van Affligem

(*) momenteel loopt de procedure voor definitieve aanduiding van deze ankerplaats; MB van aanduiding d.d. 23 januari 2008)

2. BEELD VAN EEN REGIO

- Verspreide dorpskernen in het landschap en verstedelijkt gebied

Wat erfgoed betreft, ligt het kapitaal van deze streek ongetwijfeld in het nog vrij ongerepte landschap. Op verschillende plaatsen bleven belangrijke bossen bewaard, zoals het Hallerbos en het Lembeekbos dat vroeger één geheel vormde met het Zoniënwoud-restant van het historische Kolenwoud, het Akrenbos dat deel uitmaakt van het boscomplex Bois d'Acren (Henegouwen) en het Liedekerkebos, een relict van een groot bosgebied dat zich tot in de 19de eeuw tot Pamel uitstrekte.

De graad van verstedelijking en van verstedelijkingsdruk neemt af van het noordoosten naar het zuidwesten, en de verspreidingsdichtheid van het onroerend erfgoed loopt hiermee parallel. De gemeenten in de rand rond Brussel (Linkebeek, Sint-Genesius Rode, Drogenbos), en ook Ternat en Dilbeek die goed bereikbaar zijn door de autosnelwegen, zijn dichtbebouwd. Zeer contrastrijk in dit gebied, waar de hoofdstad nog visueel aanwezig is, zijn de landelijke gehuchten in haar directe omgeving, zoals Sint Anna Pede, Sint-Pieters-Leeuw, de dorpskom van Linkebeek…

Enkele dorpskernen ten westen van Brussel die in dit landschap zijn ontstaan, behielden hun oorspronkelijke structuur. Mooie voorbeelden zijn 't Nelleken in Sint-Kwintens-Lennik, gelegen rond een Frankische dries, Bellingen en Bogaarden, ontstaan in samenhang met een priorij, Sint-Martens-Bodegem, een dorp met twee kernen (rond de 'Borcht' en rond de kerk), Ternat, waar de dreef bewaard bleef die de

middeleeuwse, omgrachte burcht (nu kasteel Kruikenburg) verbond met de kerk, Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek waar de dorpskern bestaat uit een vroeggotische kerk, een donjon met een neomiddeleeuwse schil (Rokkenborgh) en enkele oude dorpswoningen.
De stad Halle heeft een vrij goed bewaard stedelijk stratenpatroon, geschikt rond een driehoekig marktplein dat omsloten is door een aantal historisch waardevolle panden en het stadhuis.

- Verdedigings- en politieke infrastructuur

Historisch behoorden de dorpen tot verschillende heerlijkheden, zoals het Land vanGaasbeek en het Land van Edingen, die leengebied waren van de graven van Vlaanderen en Henegouwen of de hertog van Brabant. Het behoud en de visualisering van de machtsposities leidde in de volle middeleeuwen tot de constructie van motten (zie archeologische sites), en later van burchten (o.m. Beersel, Gaasbeek en Alenatoren in Dilbeek) en versterkte vierkantshoeven (o.m. het omgrachte Hof te Leysbroeck in Vollezele, Hof te Rammeken in Gaasbeek). De baljuwhuizen in Gaasbeek en Galmaarden huisvestten de vertegenwoordiger van de heer in het beheer van de heerlijkheid, met rechtspraak als belangrijkste element.
Uit een heel andere periode (WO II) komen de vier bunkers van Pamel op het tracé van de K.W.-linie Antwerpen-Waver-Namen.

- Kasteeldomeinen

Een gedeelte van de kasteeldomeinen ligt in de grensgebieden. Ze zijn ontstaan uit een feodale motte met donjon en bewaarden in vele gevallen hun middeleeuwse kern (kasteel van Oetingen en kasteel Steenhout in Vollezele). Na het wegvallen van de verdedigingsfunctie transformeerden ze tot 'hoven van plaisantie', omringd door parken.
Opvallend is dat in dit gebied een aantal feodale kasteelmotten vrij ongemoeid bleef en als dusdanig nog herkenbaar is (kasteel Saffelberg in Gooik; kasteel van Beersel; Castel in Sint-Martens-Bodegem; site kasteel van Gaasbeek; kasteelsite Heetvelde in Tollembeek). Daarnaast zijn er de talrijke 19de-eeuwse landhuizen in de nabijheid van Brussel, gebouwd als buitenverblijf voor de opkomende industriële bourgeoisie in de hoofdstad (voorbeelden in o.m. Dilbeek, Sint-Pieters-Leeuw en Drogenbos).

- Abdijen - Parochiekerken - Pastorieën - Kapellen

In de streek waren verschillende *religieuze instellingen* actief; getuige hiervan is hun nog bewaarde patrimonium: de benedictijnenabdij van Sint-Pieters en Sint-Paulus in Affligem en één van haar stichtingen (de benedictinessenabdij Sint-Wivina in Dilbeek); de priorij van Cantimpré in Bellingen; het kartuizerklooster van Herne; de Ursulinen in Heikruis... Abdijen van elders stichtten parochies en landbouwuitbatingen, zoals de abdij van Vorst, de Sint-Gertrudisabdij van Nijvel, de Sint-Adriaansabdij van Geraarsbergen... O.m. in Dilbeek was er de invloed van de bisschoppen van Kamerijk.

Het merendeel van de *parochiekerken* in deze regio is zeer heterogeen van stijl, een gevolg van de verschillende bouwcampagnes (bv. Onze-Lieve-Vrouwekerk van Vlezenbeek). Andere kerken zijn vrij homogeen 'gotisch' (bedevaartskerken: Onze-Lieve-Vrouwekerk in Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek en in Alsemberg, de Sint-Martinusbasiliek van Halle; de Sint-Nicolaaskerk van Drogenbos, de Sint-Martinuskerk van Sint-Martens-Bodegem...) of 'classicistisch' (de Sint-Pieterskerk in Leerbeek, de Sint-Pauluskerk in Vollezele, Sint-Martinuskerk in Bever, de Sint-Genesiuskerk in Sint-Gnesius-Rode). Wat misschien nog het meest voorkomt, zijn neo-kerken.
In meer recente gehuchten zijn er ook enkele 20ste-eeuwse kerkgebouwen, zoals derealisaties van Marc Dessauvages in Kokejane (Herne) en in Muilen (Liedekerke), en de 'betonnen' wijkkerk in Boesdal van architect Lucien Kroll (Sint-Genesius-Rode), en die in de Sint-Rochuswijk (Halle).

In tegenstelling tot de kerken die ze bedienen, zijn de *pastorieën* – met uitzondering van o.m. die van Sint-Kwintens-Lennik, Gaasbeek, Sint-Martens-Bodegem – nagenoeg alle gebouwd nà 1830.

Talrijke bedevaarts- of doortocht*kapellen* (o.m. Kruiskapel te Woestijne in Gooik, Sint-Leonarduskapel in Tollembeek) liggen op de bedevaartsroutes naar o.m. de basiliek van Halle. Vooral in de zuidelijke dorpen van deze regio (o.m. Herne en Bever) staan er talrijke devotiekapellen van allerlei types op de kruising van wegen, bij hoevegebouwen en op akkers.

- Vierkantshoeven en langgevelhoevetjes - Stoeterij/fokkerij - Molens

Tussen de akkers op de vruchtbare leemgronden (zuiden) en de zand-leemgronden (noorden) staan talrijke geïsoleerde *vierkants- of kwadraatshoeven* met losstaande bakhuizen.
Een van de indrukwekkendste voorbeelden is de hoeve Bree-eik, waarvan de gebouwen gerangschikt liggen rond twee erven. Opvallend zijn ook vele pachthoven uit de periode dat Sint- Genesius-Rode nog een landbouwdorp was. Eenvoudiger zijn de *langgevelhoeven* waarin soms (resten van) leembouw bewaard zijn: huisje Mostinckx (Dilbeek), het Reepingenhuisje (Kester), hoeve Het Kloosterken in Dworp.

Het kweken van trekpaarden was/is een belangrijke activiteit in het Pajottenland. Tot aan de mechanisering en het gebruik van tractoren na WO I waren ze de belangrijkste bron van trekkracht in de landbouw, transport en industrie. De kweek ervan gebeurde zowel in een kwadraatshoeve (o.m. Bree-eik in Sint-Kwintens-Lennik, het Hof te Rammeken in Gaasbeek, het Hof Terhagen en het kasteeldomein van Steenhout in Vollezele) als in een *stoeterij-fokkerij*, zoals die van Remy Van Der Schueren, eveneens in Vollezele.

Veel dorpen in deze streek hebben/hadden een of meer *molens*. In de databank van het Belgische molenbestand (Molenecho's) zijn er 44 geregistreerd: 33 watermolens, 8 windmolens, 1 rosmolen en 2 botermolens met hondenrad. In vele gevallen zijn de wieken, het waterrad en het binnenwerk verdwenen, maar drie molens draaien nog zeer regelmatig: Herisemmolen in Alsemberg en Sint-Gertrudis-Pede (watermolens) en de Hertboommolen in Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek (windmolen).
Enkele watermolens werden in de 20ste eeuw industrieel uitgebouwd (Herisem als papiermolen en kartonfabriek in Alsemberg, Heetveldemolen in Tollembeek). Voorbeelden van windmolens en molenrompen zijn de Hertboommolen in Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek en de molenromp bij brouwerij Rigaux in Bever.

- Brouwerijen - Geuzenstekerijen - De Cam - Hopasten – Industriële activiteiten

Noord-Pajottenland staat bekend om zijn talrijke *brouwerijen*, waarvan nog enkele (opnieuw) actief zijn in de oude vestingen, zoals brouwerij Timmermans in de oude afspanning Het Molleke in Itterbeek, brouwerij de Troch in Wambeek en Hof te Kwadewegen met brouwerij Lindemans in Vlezenbeek. Andere brouwerijen, zoals Eylenbosch en de Troch in Schepdaal en Goossens in Sint-Gertrudis-Pede kampen met leegstand, terwijl brouwerij Rigaux in Bever als gasthof herbestemd werd.
Zeldzaam geworden *geuzestekerijen* zijn er nog in een gedeelte van de Oude Cam in Gooik en in de oude melkerij-boerderij Hanssens in Dworp. De *hopast* met café In den Uil in Gooik (1912) is een van de schaarse restanten van de hopteelt in de streek.
In Halle getuigen nog verscheidene *fabrieksgebouwen* van de bloeiende industriële activiteit in de 19de eeuw (o.m. de oude zeepziederij Klaar, Mouterijen Beeckmans en Van Roy). In Sint-Genesius-Rode is er de verlaten site van de papierfabriek van Novarode.

- Infrastructuur

De regio werd van noord naar zuid doorkruist door de heerbaan Asse-Bavai (nu steenweg Asse-Edingen) en vanaf de 19de eeuw door spoorwegen en buurtspoorwegen. De eerste tramlijn in het vroegere Brabant maakte de verbinding tussen Brussel en Schepdaal, en bij uitbreiding ook Eizeringen. De bouw van de stelplaats in Schepdaal dateert van 1888.
De stations van Ternat (arch. Jean-Pierre Cluysenaar), het station en seinhuis van Sint- Genesius-Rode en het viaduct in Sint-Anna-Pede zijn beschermd. In het station van Leerbeek, op het kruispunt van de buurtspoorweglijnen Brussel-Edingen en Halle Ninove, passeerde van na WO I tot 1960 de (boeren)tram waarmee de boeren hun oogst,o.m. van de aardbeienteelt, naar de markten (o.m. van Halle en Sint-

Kwintens-Lennik) brachten. De lijn werd ook druk gebruikt door landbouwers die in combinatie met hun agrarische activiteit naar Brussel, Wallonië of elders pendelden om te werken in de mijnen en fabrieken. Het kanaal (1827), de enige bevaarbare waterweg in de streek, en de spoorlijn (1840) vanBrussel naar Charleroi waren bepalend voor de sterke industrialisering van o.m. Lot, Ruisbroek, Drogenbos, Sint-Pieters-Leeuw, Eisingen en Buizingen. Enkele al dan niet herbestemde industriële panden langs deze transportwegen getuigen nog van de 19de-eeuwse ontwikkeling.

- Modern wonen

De Koudenaardewijk in Dilbeek groepeert een aantal interbellum-woningen, opgetrokken door Brusselse families. Mooie voorbeelden van tuin- of woonwijken zijn de Moortebeekwijk in Dilbeek, de woonwijk van de architecten Antoine Pompe en Robert Rubbens in Sint- Genesius-Rode, en de meer bescheiden sociale wijk in Pamel. De streek had een grote aantrekkingskracht op enkele bekende mensen, die er ook effectief gingen wonen. In verschillende gevallen gaven ze de opdracht voor hun nog te bouwen woning aan gerenommeerde architecten. Enkele realisaties zijn: het eigen huis van Herman Teirlinck in Beersel, de woning-hoeve van Felix De Boeck (schilder) in Drogenbos), de huizen van Maurice Roelandts (conservator-dichter) in Sint-Kwintens-Lennik en van Julien Weverbergh (uitgever) in Teralfene, het eigen huis van Albert Bontridder (architect-dichter) in Sint-Genesius-Rode.

- Funerair erfgoed

In enkele dorpen bleef het kerkhof (mét de kerkmuur) rond de kerk bewaard (Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek, Wambeek…). De grafmonumenten zijn van historisch, architectonisch en sociaal belang, en bieden info over de bewoners van het dorp. De begraafplaats van Lot is een unicum: het ontwerp voor de aanleg van de uitbreiding is van de hand van Huib Hoste.

- Klein historisch erfgoed

Een niet-exhaustieve opsomming: standbeeld Servais (Halle), standbeeld Kardinaal Cardijn (Halle), standbeeld Vaantjesboer (Halle), standbeeld Leopold II (Halle), Mijnwerkerslamp (Tollembeek), standbeeld De Kaatser (Tollembeek), standbeeld Urbanus (Tollembeek), Pauwelbeeldje (Galmaarden), standbeeld De Mijnwerker (Galmaarden), schandpaal Vollezele, Mijnwerkersstandbeeld Vollezele, standbeeld Brillant (Vollezele), standbeeld de Champetter (Sint-Pieters-Kapelle), standbeeld 50 jaar Chiro RifRaf (Kokejane), standbeeld heks Marieke Cattier (Bever), monument De Drie Hamers (Gooik), kruis op de Kesterheide, geodetisch punt De IJzeren Man (Kesterheide), gedenkplaat Pastoor Winnepenninckx (Leerbeek), standbeeld De Paretter (Beersel), standbeeld De Sportman (Lot), schandpaal Groot-Bijgaarden, standbeeld Leopold II (Dilbeek), standbeeld Baron Hanquart (Itterbeek?), schandpaal (Gaasbeek), standbeeld Prins (Lennik), beeldengroep Dansant (Lennik), standbeeld Dikke van Pamel (Pamel), gedenkplaat broeders Van Cauwelaert (Onze-Lieve-Vrouw-Lombeek), standbeeld De Kantklosster (Liedekerke), memoriaal Louis Braffort (Wambeek), roepsteen (Bever), wegwijzers in Bellingen…

BIJLAGE 2

Actoren aan het woord – twee verslagen

1. BEVER, 6 OKTOBER – DISTILLAAT VAN WAT TER SPRAKE KWAM

Opzet van de vergadering
Aan de hand van prikkelend geformuleerde stellingen discussieerden een kleine dertig 'actoren' uit het Pajottenland en de Zennevallei over de krachtlijnen en de werking van het regionale cultureel-erfgoedconvenant.

Stelling 1
Het Pajottenland en de Zennevallei zijn op veel domeinen zeer uiteenlopende regio's, ook wat cultureel erfgoed betreft. Deze dualiteit maakt het onmogelijk om tot één missie en visie te komen.

Waarom een erfgoedconvenant Pajottenland & Zennevallei?
- Het erfgoedconvenant sluit aan op bestaande samenwerkingsverbanden waar dezelfde gemeenten bij betrokken zijn (toerisme, bibliotheekwerk, cultuur- en gemeenschapscentra, sport en in mindere mate het jeugdwerk). Wat cultureel erfgoed betreft, is er in de streek een levendige maar versnipperde werking, met de bekende kenmerken (onkennis van wie waarmee bezig is, overlappend werk, gebrek aan krachtige communicatie, voorlopers en achterblijvers, gebrekkige basiswerking (inventarisatie, depotwerking…). De middelen en dus ook het personeel blijven beperkt. Het instrument erfgoedconvenant kan die problemen (deels) verhelpen. Er zijn enkele aanzetten (geweest) in dit verband.
- In die zin is het erfgoedconvenant en de afbakening tot de huidige 17 gemeenten ook een 'pragmatisch' gegeven dat mee wordt bepaald door hedendaagse 'grenzen' (bv. provincie- en gewestgrenzen) en door de nood om een bepaald gewicht te krijgen. Die grenzen lopen niet noodzakelijk parallel of gelijk met historische grenzen, of met wat we vandaag de dag als 'historische grenzen' beschouwen. Vragen als 'wat is het Pajottenland?' en 'wat is de Zennevallei', 'wat zijn de bindende/scheidende factoren?' worden het best op een dynamische manier benaderd, historisch en eigentijds. Het zijn kwesties die mee het voorwerp kunnen uitmaken van de werking van de erfgoedconvenant.
- De verscheidenheid die er is (méér dan dualiteit tussen Pajottenland en Zennevallei: er zijn ook binnen het Pajottenland grote verschillen) hoeft complementariteit, samenwerking, behoud van eigenheid… niet in de weg te staan, wel integendeel. De zoektocht naar verschillen en gelijkenissen kan het voorwerp uitmaken van een erfgoedverhaal met meer lagen.

Nog enkele bedenkingen:
- dualiteit is een te nuanceren begrip. Er zijn uiteraard kenmerken die verschillen binnen P/Z en binnen deze twee regio's zelf, op allerlei domeinen, maar er zijn ook diverse banden en verbindingen, ook historisch bekeken;
- er is in de beeldvorming rond het Pajottenland een versmalling naar het landelijke facet. Hierdoor blijft de verstedelijking van het gebied, die er ontegensprekelijk ook is, onderbelicht.

Stelling 2
Het wezen van de regio is de wisselwerking met de omringende steden, met name Brussel. Denk aan de landbouw, pendel, migratie… Op dat grote thema moet het convenant volop inzetten, niet zozeer op wat clichématig als dé erfgoedtroef van de regio wordt beschouwd: de levende tradities zoals geuze, paarden, devotie…

- 'Brussel' kun je niet strikt (politiek) afbakenen. Op het niveau van de erfgoedconvenant als zodanig heeft Brussel er niets mee te maken, maar uiteraard zijn er wel allerlei thema's die de streek met Brussel linken. Er zijn diverse verbindingslijnen met de hoofdstad. Het convenant moet op zoek gaan naar die (historische) thema's en een (historisch) verhaal ontwikkelen/brengen waarin 'Brussel' een rol zal spelen.

Dat boeit mensen, maar het raakt in de vergetelheid (bv. boerentram, de Brusselse markten als afzetgebied, Brussel als werkplek).
- P/Z heeft vele gezichten, net als Brussel. 'Brussel' betekent voor diverse gemeenten in het gebied iets anders. Een aantal gemeenten zal zich eerder tot andere, kleinere steden richten, zoals Ninove, Edingen…
- De 'clichés': zijn het 'clichés'? Of levende tradities? Eerder het tweede! Er zijn ook wat dit betreft banden met Brussel, vooral aan de zuidkant (geuze, De Vette Os, historische stoeten, eigendommen van adellijke Brusselaars, vestigingen van Brusselse kloosters enz. in de streek…). Het zou fout zijn Brussel 'los te laten' en het is historisch onmogelijk. Wat niet belet dat de wisselwerking vandaag de dag moeilijk kan verlopen, en ook historisch moeilijk lag. De vele initiatieven in de Gordel rond Brussel zijn belangrijker dan Brussel zelf.

Bedenking:
volgens sommige deelnemers heeft P/Z 'aan zijn eigen erfgoed genoeg'.

Stelling 3
Het erfgoedconvenant moet in de eerste plaats inzetten op de fundamenten: het erfgoed in kaart brengen, inventarisatie, conservatie, logistiek… Daar begint alles mee. Het convenant blijft in de eerste beleidsperiode daarom het best low profile inzake de werking voor een breed publiek.

- Het is niet eerst dit en vervolgens publiekswerking. De twee pistes moeten tegelijk bewandeld worden: er is een draagvlak nodig om je werking te verantwoorden en ze niet te hypothekeren. De resultaten moeten zichtbaar gemaakt worden. Bovendien kan het bredere publiek bij het uitvoeren van basistaken (bv. inventarisatie) worden betrokken. Zo wordt het een actieve deelgenoot van het erfgoed.
- De publiekswerking moet de conservatie van erfgoed in de hand werken door het te actualiseren. Het erfgoed moet aantrekkelijk voorgesteld worden, en door de belangstelling die je genereert, zal de conservatie mee gegarandeerd worden. Het is zaak het draagvlak te vergroten.
- Dit belet niet dat inventarisatie en conservatie een absolute prioriteit zijn, ook van erfgoed dat minder in de belangstelling staat en zelfs verloren dreigt te gaan. Ook een inventarisatie van de (bestaande) inventarisatie is een typische taak voor een erfgoedconvenant, net als het uniformiseren van bv. de beeldbanken die diverse gemeenten opzetten.
- Een kernwoord is 'erfgoedgemeenschap'. Het publiek moet worden gesensibiliseerd om deel uit te maken van zo'n gemeenschap, ook inzake zwerfgoed. Er kan gewerkt worden rond bepaalde thema's om erfgoedgemeenschappen tot stand te brengen, het erfgoed uit te breiden en de belangstelling te doen toenemen.
- Er moet een koppeling zijn van het cultureel erfgoed aan de plek en dus aan het onroerend erfgoed. (De grenzen tussen roerend, immaterieel en onroerend erfgoed moeten worden overstegen.)
- Een bovenlokale structuur zoals een regionale erfgoedconvenant is nodig om het overzicht te maken en te behouden. Er is anders per definitie te weinig overleg, ordening, afstemming…

Stelling 4
Er zijn in de regio maar weinig professionele erfgoedspelers en er is veel inzet van vrijwilligers. Die twee 'partijen' vinden elkaar niet. Daar moet het convenant voor zorgen, en wel door zich in de eerste plaats te richten op het versterken van de vrijwilligerswerking: professionaliseren van de basiswerking, werven van nieuwe mensen, communicatie, logistiek…

- Er wordt in de streek intens en professioneel gewerkt door 'vrijwilligers'. Van groot belang is de 'symbolische waardering' van hun werk, onder meer door de professionele krachten. (Voor de goede orde: het verschil tussen professionelen en vrijwilligers is louter dat tussen betaalde en niet-betaalde krachten. De betaling van vrijwilligers is, afgezien van de wettelijke regeling terzake, een contradictio in terminis.)
- Het erfgoedconvenant moet vrijwilligers en hun werking ondersteunen. Dat kan door:
    - faciliteiten aan te bieden (bv. scanner);
    - vorming aan te bieden en die initiatieven ook te coördineren;
    - doorverwijzing voor vragen van praktische, financiële enz. aard;
    - coördinatie en promotie van initiatieven i.v.m. erfgoed
    - het meer sexy helpen maken van activiteiten

- De basis moet worden bevraagd. Er moet met de verenigingen en vrijwilligers worden gesproken om de noden te achterhalen en te bekijken waar men mee bezig is.
- Noden en vormen van expertise moeten worden gecentraliseerd en naar waarde geschat. Wat er al is moet worden ingezet om de hele regio ten goede te komen.
- Vrijwilligers moeten in het beleid worden vertegenwoordigd. Dat zal de interactie met de profs bevorderen. Wisselwerking moet er dus ook op dat niveau zijn.
- De erfgoedcel moet inspanningen doen om nieuwe vrijwilligers aan te trekken. Er moet daartoe ook buiten de sector worden gekeken (volkshogeschool, onderwijs, jeugd, de sociale sector, toerisme…). Daar kan de erfgoedsector ook inspiratie opdoen bij het zoeken naar dynamiek en vernieuwing.

Stelling 5
Samenwerking is in de sector een veel gebruikt maar ook misbruikt woord. Als puntje bij paaltje komt, houdt iedereen vast aan zijn of haar lokale groep, plek, collectie… Het convenant mag dan ook vooral niet te ver willen gaan in het promoten van bovenlokale samenwerking. Er dreigt dan een averechts effect, zeker bij de vele vrijwilligers.

Bovenlokale samenwerking: ja, maar…
- Dit is een valse tegenstelling: lokaal en bovenlokaal hebben elkaar nodig. Een bottom-up benadering dringt zich op, waarbij de behoeften en de noden van de basis worden gedetecteerd, op een open manier. Dat is een belangrijke voorwaarde voor samenwerking. Het voorkomt spanningen tussen professionelen en vrijwilligers. Een gezamenlijk documentatiecentrum voor erfgoed kan alvast een van de behoeften zijn.
- Door samenwerking krijgen we ook een duidelijker beeld op de regio: wie is waarmee bezig? Centralisatie van informatie, verenigingen met elkaar in contact brengen…
- Samenwerking betekent ook dat je de basis de weg wijst naar financieringskanalen en naar hogere overheden. Een erfgoedconvenant moet een go-between zijn en zorgen voor een vlot tweerichtingsverkeer.
- Netwerking: een erfgoedconvenant kan een facilitator zijn en verenigingen beter met elkaar laten netwerken. De erfgoedcel als tussenpersoon, als webbouwer. Een erfgoedcel moet dingen niet opleggen maar mogelijk maken door allerlei vormen van samenwerking en contacten.

Wild cards
- Een recent duurzaamheidsthema is *slow food*. Denk ook aan zoiets als plantaardig erfgoed.
- Het erfgoedconvenant moet het regiogevoel helpen versterken, tegen de druk van de verstedelijking in.
- Erfgoed is een onderhandelbaar begrip. Zo moet de beeldvorming van het Pajottenland als een harmonieuze regio ter discussie kunnen worden gesteld.
- De erfgoedcel moet ook nieuwe bronnen aanboren, naast wat er al is. Erfgoed wordt ook vandaag nog gemaakt.

2. ERFGOEDKARAVAAN, BEERSEL EN SINT-PIETERS-LEEUW, 21 EN 22 OKTOBER

Zoals in de missie vermeld staat (zie blz.131) is inspraak mét uitspraak een zeer belangrijk aandachtspunt in dit erfgoedconvenant. Vandaar dat er ook tijdens het planningsproces zelf de nodige aandacht naar ging. De erfgoedkaravaan is een van voorbeeld van de manier waarop een brede groep van ervaringsdeskundigen en individueel geïnteresseerden betrokken waren bij de opbouw van de inhoud van dit plan.

Er vonden twee sessies van de erfgoedkaravaan plaats, een eerste op woensdag 21 oktober (namiddag) in Beersel en op donderdag 22 oktober (avond) in Sint-Pieters-Leeuw. Er namen een 30-tal mensen deel; zij werden breed gerekruteerd uit de regio.

Doelstellingen van de karavaan waren:

- de sector consulteren met de bedoeling informatie te verkrijgen met betrekking tot noden/behoeften/mogelijkheden in functie van het erfgoedconvenant;
- de informatie en input wordt gedragen door de groep;
- info over acties en projecten inwinnen;
- ruimte creëren tot onderlinge kennismaking en discussie

Er was een methodiek gekozen waarbij de aanwezigen eerst individueel en vervolgens in groep nadachten over de algemene vraag 'waar moet het erfgoedconvenant zich in deze regio mee bezighouden?'. Nadien werden de resultaten bij elkaar gelegd en in thema's geclusterd. Deze thema's werden in een volgende ronde verder uitgewerkt. Hieronder worden de uitgewerkte thema's weergegeven.

Karavaan 1: Beersel

Thema 1: het erfgoedconvenant moet prioritair aandacht besteden aan het 'ter beschikking stellen van het erfgoed' aan het publiek, m.a.w. publiekswerking. Eventueel en indien gewenst in samenwerkingsverbanden.

Concreet wenst men te zoeken naar manieren en methodieken waarbij het erfgoed of het erfgoedonderzoek op een gestructureerde, publieksvriendelijke manier aan de mensen gepresenteerd kan worden. Aan bod komen hier bv. het ontsluiten van archief (bv. 'snelweg naar archief': duidelijkheid naar waar zit wat?), een regionale bibliotheek voor heemkunde, een publicatie over Pajottenland & Zennevallei, een bezoekerspas voor de regio bij alle actoren, een genealogische databank, inzetten op erfgoedevenementen zoals Erfgoeddag…
Men ziet hier een groot centraal project: aansluiten bij Erfgoedplus.be en dat uitbreiden met archieven en immaterieel erfgoed. Dit zou dan kunnen aangevuld worden met een sectorgericht 'adressenboekje' met een overzicht van allerhande contact- en inhoudelijke gegevens van de actoren in de regio. Het is ook een wens om via het erfgoedconvenant een soort 'Limburggevoel' te creëren voor deze regio.

Dit alles kan men verkrijgen door financiële ondersteuning voor overkoepelende digitale ontsluiting. Een bezoekersgids of een bezoekerskaart voor het hele aanbod brengt de inwoner dichter bij de collecties. Er moeten ook middelen vrijgemaakt worden voor kleinere initiatieven. Daarnaast zal er ook geïnvesteerd moeten worden in promocampagnes buiten de regio. Dat kan bv. via websites, publicaties. Volgende realisaties zijn hier essentieel:

- een publiek toegankelijk gecentraliseerd systeem
- een bezoekerspas voor de regio
- een publicatie of website met links naar andere sites

Thema 2: verzamelen, archiveren en conserveren

Hier hoort de aandacht onder voor streekgerichte thema's zoals bier/geuze, alaam, watermolens, dialecten, kaas, volksliedjes, devotionalia, heraldiek… In eerste instantie dient er inzicht gecreëerd te worden in het erfgoedbegrip in relatie tot de regio. Op die manier kan men ook speciale aandacht geven aan bedreigd erfgoed. Ook het belang van geschikte depotruimte wordt hier aangekaart.

De concrete actie die men hier ziet is het ontwikkelen van een erfgoedlijst, een soort collectieplan voor de regio. In dat plan dienen ook verantwoordelijkheden verdeeld te worden (wie staat waar voor in?). Het collectieplan moet leiden tot onderlinge afstemming van collecties. Het steunpunt zal hierbij een belangrijke hulplijn moeten aanbieden omdat men ter plaatse echt naar een soort standaardwerk wil gaan. Er dienen ook vanuit dit standaardwerk mogelijkheden gecreëerd te worden om het aanbod te inventariseren in functie van behoud en publiekswerking.

Thema 3: coördinatie, ondersteuning, overleg en samenwerking

Er zijn items genoemd als de organisatie van thematische overlegmomenten, zorg voor samenwerking tussen musea in de streek, intergemeentelijke samenwerking en regionale projecten, kennis uitwisselen, uitwisseling tussen kringen en initiatieven, ondersteuning van erfgoedverenigingen, samenwerking 'erfgoedvrienden' over de gemeentegrenzen heen opstarten.

Dit thema focust op de meerwaarde van samenwerking en men maakt duidelijk dat die samenwerking enkel gewenst is waar nodig: middelen, expertise, bredere publiekswerking en ondersteuning. Samenwerking en ondersteuning zijn nodig om de lokale basiswerking te versterken en regionaal aan te pakken wat een meerwaarde biedt.

Via thematische overlegmomenten wenst men acties en projecten te coördineren en te promoten. Er moeten zo veel mogelijk partners belang hebben bij projecten.
De meetbare elementen zijn: het aantal consultaties van de website, het bereikte publiek, publicaties/projecten/acties rond de nieuw opgebouwde kennis.

<u>Varia</u>
Tijdens dit overleg kwamen ook nog volgende aandachtspunten aan bod:

- Kinderen/jongeren zijn een zeer belangrijke doelgroep; deze groep kan bij voorkeur via de scholen worden bereikt.
- De ontwikkeling van de cultuurregio Pajottenland & Zennevallei? Waar komt dit duo vandaan?
- De zorg van de lokale erfgoedhouders of erfgoedverenigingen t.o.v. de eigen organisatie; men vreest 'opgeslorpt te zullen worden in een groter verhaal waardoor de dreiging om de eigenheid te verliezen vrij groot is.

Karavaan_2: Sint-Pieters-Leeuw

Thema 1: inzetten op de basisfuncties van de erfgoedzorg (verzamelen, registreren, onderzoek, conservatie, ontsluiting)

Concreet gaat het over het noteren van lokale verhalen, kennis uit het verleden optekenen, foto's/prenten van het dorp bundelen, tentoonstellen en publiceren, jaarmarkten en de bijbehorende traditionele prijskampen doen heropleven, gedegen wetenschappelijk onderzoek uitvoeren of laten uitvoeren, inventarisatie van heemkundige artikels, streekbibliotheek waar alles rond erfgoed van de streek samengebracht wordt, databank van erfgoed dat geïnventariseerd is zodat alles makkelijk terug te vinden is, aansluiten bij Archiefbank Vlaanderen…
Hiertoe zijn nodig:

- Geschikte infrastructuur voor conservatie
- Leeszaalwerking

- Databank (portaal) voor iedereen toegankelijk maar waar ook meerdere actoren kunnen ingeven
- Sensibiliseren en bij de mensen op zoek gaan naar interessant erfgoed
- Onderzoek gestructureerd aanpakken en dubbelwerk vermijden
- Vorming organiseren

Hoe wenst men dat gerealiseerd te zien?
- Aanwezigheid van bibliografieën, databanken, infrastructuur die toegankelijk zijn voor het publiek
- Statistieken van gebruik bijhouden

Thema 2: eigenheid/streekidentiteit uitspreken en ontwikkelen vanuit toekomstgerichte dus geen nostalgische visie

Het gaat hier concreet over het landschap: typische dorpen, boerderijen, hagen, Bruegellandschap: de visuele kwaliteit ervan moeten we bewaren en verbeteren en we moeten de relaties tussen bv. gebouwen, ambacht en werktuigen opzoeken en onderzoeken.
Hoe?
- Er moet actief op zoek gegaan worden naar 'geheugen', verhalen, liederen…
- Streekmerken of -labels naar voren schuiven (bv. aardbeienregio)
- Levende monumenten inzetten om oude streektradities te laten herleven
- Onderzoeken waarin onze regio zich onderscheidt van de andere regio's
- Voorstellen doen voor het opmaken van een reglement om behoud van het landschap mogelijk te maken (niet vrijblijvend maar ook niet verlammend).
- Databank van de verscheidene heemkringen
- De jonge gepensioneerde en 'eindeloopbaners' aanspreken voor een actieve vrijwilligersrol.
- Inzetten op verjonging: scholen en jeugdverenigingen aanspreken
- Alle realisaties moeten via aan website toegankelijk worden gemaakt
- Leuze: vakantie in eigen regio!

Thema 3: Meerwaarde van samenwerking, accent op gezamenlijke acties, ondersteuning, structuur, overkoepelende kalender

Het gaat hier om het overstijgen van het lokale. Dus: samen doen waar de gemeenten afzonderlijk niet de middelen of mogelijkheden toe hebben. Er dient een overzicht te komen dat inzicht geeft in wie waarmee bezig is (lijst van organisaties, kringen, verenigingen…) en een overzicht van het permanente en tijdelijke aanbod.

We zien de volgende acties of projecten voor de erfgoedcel:
- (Jaar)Thema's en acties afstemmen
- Erfgoedkalender Pajottenland & Zennevallei
- Erfgoedhoekjes in de openbare bibliotheken (speciale aandacht voor erfgoed in de collecties van de openbare bibliotheken)
- Digitaal platform/website (erfgoedforum)
- Nieuwsbrief/vaste rubriek in gemeenteblad/Randkrant

<u>Varia</u>
Er leven heel wat vragen rond het samenbrengen van beide regio's.

BIJLAGE 3

Ondersteuningsbeleid – overzicht van de projecten en de samenwerking per gemeente

In deze tabel zijn ook investeringen in onroerend erfgoed opgenomen, met uitzondering van de toelagen aan kerkfabrieken. Projecten in samenwerking met Pajottenland+ en het Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën zijn hierin *niet* opgenomen.

gemeente	Erfgoedprojecten en samenwerkingsactiviteiten	Overige erfgoedwerking	Open Monumenten-dag 2009	Erfgoed-dag 2009
Beersel	- 2008, i.s.m. Heemkundig Genootschap: Expo '58, tentoonstelling + lezing - H. Elisabeth van Hongarije, tentoonstelling + lezing - Educatief dossier oorlogserfgoed 2009 Educatief dossier kasteel van Beersel 2009-2010 - *Revue Beersel 1900* op basis van oud muziekarchief - Erfgoedplus: inventarisatie kunstcollectie gemeente i.s.m. archivaris	- Herman, Teirlinckhuis 2008: inventarisatie collectie kunstwerken Wilchar en opstelling in Grote Sleutel door medewerker Haviland 2009: alleen kosten voor kunstgalerij; aanpassings-werken Herman Teirlinckhuis 2008: restauratie kasteel en archeologie		ja
Bever	- Oprichting heksenstandbeeld - Inventarisatie kapellen en kruisen - Inventarisatie cafés/bakovens - *Op een kier* (cultuurtoeristisch project provincie Vlaams-Brabant)	Ad hoc-restauratie kapellen	ja	
Dilbeek	- Inventarisatie archiefnoden (heemkundige kringen, genealogie) I.s.m. vzw Dilbeeks Erfgoed: - Opmaak toeristische brochure + website - Aankoop 'toerismekaravaan' - Landschapsbeheerplan Watermolen Sint-Gertrudis-Pede	- Week van de Smaak - Toeristische brochure + website	ja	ja
Drogenbos	- Samenwerking tussen gemeente Drogenbos, vzw 'de Rand' en provincie Vlaams-Brabant rond FelixArt Museum - Felix de Boeckdag - Festival van Vlaanderen - Tentoonstellingsproject *Natuurbeleving* - Lente-avondmarkt			ja

Galmaarden	- *Op een kier* (cultuurtoeristisch project provincie Vlaams-Brabant) - Tentoonstelling Congoberg + WS prehistorie - *Van hinkelblok tot muisklik*: senioren en jeugd rond spelen	- Week van de Smaak - Pajotternijen - Toeristische brochure i.s.m. TRAP Groene Gordel - *Trage wegen* - Treures: erkenning beschermd monument - Tiental gebouwen/hoeves en site Steenhault - Kapellekes-comité - Kerk Vollezele, incl. studie ontdekte muurschildering - Sint-Pieterskerk Galmaarden, inbreng na brand - I.s.m. Centrum Waerbeke: stiltegebied		
Gooik	- Digitale archivering website Heemkundige Kring - Dvd-filmfestival in 2010			
Halle	Bibliotheek: - Tentoonstelling over Halse schrijvers aller tijden - Pc met gegevens voor stamboomonderzoek - Inscannen oude kranten - Erfgoedcel: Beeldbank, http://www.stedelijkeerfgoedcelhalle.be - Stadsarchief: Erfgoeddag, digitalisering oude filmbeelden	- Restauratie * Historisch Stadhuis * Sint-Martinusbasiliek * Mouterij * Oude Post - Organisatie recepties v/d stad met streekproducten	Ja	ja
Herne	- *Op een kier* (cultuurtoeristisch project provincie Vlaams-Brabant) - Week van de Smaak = Fairtradeweek	Vanaf 2009 jaarlijks restauratie van een kapel	Ja	
Lennik	- Gemeenschappelijke projecten Kasteel van Gaasbeek – bezoek aan tentoonstellingen met extra voor Lennikenaren - Film over de Gronckelman - *Op een kier* (cultuurtoeristisch project provincie Vlaams-Brabant) - Samenwerking met Regionaal Landschap: uitbouw van een wandelknooppuntennetwerk – kaart wandelgebied Pajottenland Lennik	- Uitbouw voetwegennetwerk - Onderhoud monumenten - Promotie Lenniks gebak op Lennikse feesten en bij inhuldiging Dansant - kunstwerk project Kunst op Komst	Ja	ja

		- Houtig erfgoed (bomen) - Dorpsgezichten		
Liedekerke	- 11 novemberviering met tentoonstelling - nieuwjaarsreceptie - cultureel weekend (deze projecten worden gedragen door de heemkundige kring)			ja
Linkebeek				
Pepingen	- Week van de Smaak in 2010 - Digitale inventarisatie van oude foto's/beeldmateriaal - Aankoop Popp-plan Pepingen		Ja	ja
Roosdaal	- *Op een kier* (cultuurtoeristisch project provincie Vlaams-Brabant) - Toeristische brochure + website (wordt momenteel aan gewerkt) - Omloop van Roosdaal (i.s.m. Hertboommolemuseum)		Ja	ja
Sint-Genesius-Rode			Ja	ja
Sint-Pieters-Leeuw		- Start vertaling website voor wat betreft toeristisch gedeelte (eigen werk en zoeken vrijwilligers voor verbetering) - Investeringen onderhoud trage wegen	Ja	
Ternat			Ja	ja

BIJLAGE 4

Ondersteuningsbeleid – subsidies op basis van provinciale reglementen

1. ONDERHOUDSPREMIES WAARDEVOLLE NIET-BESCHERMDE GEBOUWEN

				2006
openbaar				
Bever		Sint-Martinuskerk		5.580,00 euro
Gooik		Vml. Pastorie		5.580,00 euro
Gooik	Kester	Sint-Martinuskerk		1.350,00 euro
Halle	Buizingen	Kerk Sint-Vincentius		3.274,56 euro
privé				
Gooik	Oetingen	Sint-Annastraat 11	Vml. Pastorie	5.580,00 euro
Lennik	Gaasbeek	Oudenaaksestraat 25	Hof ten Rammeken	3.630,00 euro
Roosdaal	O.-L.-V. Lombeek	Koning Albertlaan 205	Pand	4.473,96 euro
Roosdaal	Pamel	Brusselstraat 37	Woning arch. Vanhuffel	5.574,89 euro
Roosdaal	Pamel	Brusselstraat 44	't Withof	5.580,00 euro
Sint-Pieters-Leeuw		Vlezenbeeklaan 33	Gaspeldorenhof – woonhuis	5.580,00 euro
Sint-Pieters-Leeuw		Vlezenbeeklaan 33	Gaspeldorenhof – vleugel west	5.580,00 euro
Sint-Pieters-Leeuw		Vlezenbeeklaan 33	Gaspeldorenhof – poortgebouw	3.704,70 euro
				2007
openbaar				
Dilbeek	Groot-Bijgaarden	vml. Gemeentehuis	1.027,29 euro	Dilbeek
Dilbeek	Schepdaal	Kerk Sint-Rumoldus	5.580,00 euro	Dilbeek
Halle	Buizingen	Kerk Sint-Vincentius	3.756,77 euro	Halle
Herne		Pastorie / Dekenij	nog te erkennen	Herne
Pepingen		Pastorie	geen uitvoering	Pepingen
Pepingen	Bogaarden	Kerk Sint-Theodardus	854,97 euro	Pepingen
Pepingen	Bogaarden	Pastorie	1.157,10 euro	Pepingen
privé				
Galmaarden	Tollembeek	Hollestraat 2	Schiebeekmolen - woonhuis	5.402,8 euro
Galmaarden	Tollembeek	Hollestraat 2	Schiebeekmolen - schuur	5580,00 euro
Gooik	Oetingen	Sint-Annastraat 11	vml. Pastorie	5.580,00 euro
Halle		Bergensesteenweg 22	Pand	2.160,07 euro
Halle		Cyp. Verhavertstraat 1	Villa De Voghel	5.580,00 euro
Halle		Poststraat 41	Burgerhuis	5.580,00 euro
Halle		Poststraat 41	Bijgebouwen	5.580,00 euro
Roosdaal	OLV- Lombeek	K. Albertstraat 205	Herenwoning	2.925,60 euro
Roosdaal	Pamel	Brusselstraat 44	't Withof	5.580,00 euro
Roosdaal	Pamel	Brusselstraat 37	Villa Albert Van Huffel	5.580,00 euro
Roosdaal	Pamel	Brusselstraat 37	Villa Van Huffel - bijgebouw	5.580,00 euro
Sint-Pieters-Leeuw		Vlezenbeeklaan 33	Gaspeldorenhof - woonhuis	2.480,40 euro

Sint-Pieters-Leeuw		Vlezenbeeklaan 33	Gaspeldorenhof - stallingen	4.869,90 euro
Sint-Pieters-Leeuw		Vlezenbeeklaan 33	Gaspeldorenhof - poortgebouw	3704,70 euro
Ternat	Wambeek		Brouwerij de Troch	3.575,13 euro
Ternat		Vitseroelstraat 66	Hof te Vitseroel	5.580,00 euro
				2008
openbaar				
Herne		Centrum 15	Dekenij	5.580,00 euro
Pepingen		Ninoofsesteenweg 130	Pastorie	5.580,00 euro
privé				
Gooik	Oetingen	Sint-Annastraat 11	Vml. Pastorie	5.580,00 euro
Halle		Suikerkaai 16	Woning	3.965,16 euro
Halle		Poststraat 41	Herenhuis	5.580,00 euro
Halle		Poststraat 41	Idem: stallingen	3.779,84 euro
Halle	Breedhout	Lenniksesteenweg 619	Zusterschool annex klooster	5.580,00 euro
Herne		Leenstraat 49	Hof ten Ezelenberg: woonhuis	5.123,06 euro
Herne		Leenstraat 49	Idem: stallingen zuid	3.749,35 euro
Lennik	Sint-Martens-Lennik	Brusselstraat 103 A	Hoeve-woonhuis	5.580,00 euro€
Roosdaal	Pamel	Brusselstraat 37	Villa: hoofdgebouw	5.580,00 euro
Roosdaal	Pamel	Brusselstraat 37	Idem: bijgebouw	5.580,00 euro
Ternat		Baron Liebaertstraat 7	Pand	5.580,00 euro
Ternat		Vitseroelstraat 65	Hof te Vitseroel	5.580,00 euro
				2009
openbaar				
Pepingen		Ninoofsesteenweg 130	Pastorie	5.119,86 euro
Gooik	Kester		Kerk Sint-Martinus	4.483,49 euro
privé				
Lennik,	Gaasbeek	Hof te Rammeken		4272,89 euro
Roosdaal	Pamel,	Brusselstraat 37:	Hoofdgebouw bijgebouw	5.625 euro 5.625 euro
Sint-Pieters-Leeuw	Vlezenbeek	Postweg 231	Conciërgewoning kasteel Inkendaal	3.339 euro

2. HISTORISCHE PROJECTEN

		2006
Guliver vzw Gooik	Dvd-filmwedstrijd rond het thema 'erfgoed', het Gouden Hamertje.	2.000 euro
Kasteel van Gaasbeek	*Van Pièce Montée tot Pêche Melba*	5.000 euro
		2007
Hertboommolenmuseum	Speurtocht naar getuigenissen	10.000 euro
Heemkundige Kring Gooik	*Op de vlucht*	1.000 euro
Gemeente Beersel	*175 jaar Kanaal*	10.000 euro
Heemkring Bodeghave	*Bodegem tijdens de Tweede Wereldoorlog*	1.000 euro
Hertboommolenmuseum	*Vrij spel met de wind*	3.000 euro
		2008

Heemkundige kring van Gooik	publicatie *Goede schapen volgen hun herders*, over de Gooikse plattelandsparochie Sint-Niklaas tussen oorlog en concilie. Auteur: Tim Juwet	2.500 euro
		2009
Regionaal Landschap Zenne, Zuun en Zoniën	*Het jaar van de Kesterheide*: vertelavonden, publicatie	1.000 euro
Heemkring Gooik	*Café in café uit* (publicatie)	1.000 à 2.500 euro

3. MUSEA

		2006
Museum Felix De Boeck Drogenbos	nominatieve subsidie	75.000 euro
Museum Felix De Boeck Drogenbos	Projectondersteuning: uit de hand: audiovisuele presentatie van de vaste collectie - fase 1	9.870 euro
		2007
Museum Felix De Boeck Drogenbos	nominatieve subsidie	75.000 euro
		2008
Museum Felix De Boeck Drogenbos	nominatieve subsidie	75.000 euro
FelixArt Museum Drogenbos (Museum Felix De Boeck)	integratie van identificatie, registratie, documentatie en online presentatie van de deelcollecties	15.000 euro
		2009
FelixArt Museum Drogenbos	Subsidie musea met kwaliteitslabel, ingedeeld bij het regionale niveau	50.000 euro basis + onderhandelbaar extra bedrag

4. KUNSTEN

		2006
Muziekmozaïek (Gooik):	nominatieve werkingssubsidie	17.500 euro
		2007
Muziekmozaïek (Gooik):	nominatieve werkingssubsidie	17.500 euro
		2008
Muziekmozaïek (Gooik):	nominatieve werkingssubsidie	25.000 euro
		2009
Muziekmozaïek (Gooik):	nominatieve werkingssubsidie	28.000 euro

5. ARCHEOLOGISCHE PROJECTEN

		2008
Beersel	bezoekerscentrum bij het kasteel van Beersel	12.410,23 euro

6. CULTURELE INITIATIEVEN/KUNSTEN/ARTISTIEKE INITIATIEVEN

		2006
varia	Portaal van de stilte - Centrum Waerbeke	7.500 euro
interdisciplinair	Festival Servais 2007 - Servais vzw	9.000 euro
beeldende kunsten	*In Bruegeliaanse streken* - Pep-in-Gen vzw	4.000 euro
muziek/andere	*Musica Sacra - Ah.* Cappella/Rosario	2.500 euro
		2007
beeldende kunst	*Kunst in Pepingen* - Mansveld/Pep-In-Gen/Bellingahaim	5.000 euro
interdisciplinair	10 jaar Hernia – Hernia	1.500 euro
muziek	*Musica Sacra* – Rosario	2.500 euro
theater	*Bewogen Figuren* - CC De Ploter/GC De Kam/CC De Borre	8.000 euro
beeldende kunst	Kunst in Pepingen - Mansveld/Pep-In-Gen/Bellingahaim	5.000 euro
interdisciplinair	10 jaar Hernia – Hernia	1.500 euro
		2008
Kasteel van Gaasbeek	*Markiezin zkt. Kunst*	3.500 euro
Kunst in Pepingen	Cultuurzomer	6.000 euro
Museum Felix de Boeck	*Le cube au carré*	10.000 euro
Pajotblues	*Pajotblues*	1.500 euro
		2009
Kasteel van Gaasbeek	project *Droomburchten en luchtkastelen*	max. 3.500 euro
Liedekerke	project *Wereldcultuurfestival Tinga Tinga*	max. 1.000 euro
Rosario Bever	project *Musica Sacra 2009*	max. 2.500 euro
Halle	project *Festiv'halle*	max. 1.000 euro

BIJLAGE 5

Sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen

Hieronder volgt een uitgebreide en (zelf)kritische opsomming van sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen, ingedeeld aan de hand van de structuur van de omgevingsanalyse: de plek, het aanwezige erfgoed, de actoren, de gemeenten, samenwerking en gegevens uit de externe analyse in hoofdstuk 5. De correlatie-SWOT en een samenvattende SWOT vindt de lezer in hoofdstuk 6.

De plek

Sterktes

- Sterk streekidentiteitsgevoel in het Pajottenland, streven naar streekidentiteit in de Zennevallei
- Vrij ongeschonden en relatief open heuvelend landschapsgebied met regionale stadskern (Halle), midden in verstedelijkt Vlaanderen, vlakbij grootstad Brussel
- Ligging tussen Brussel en Wallonië en op de grens van Vlaanderen en Brabant heeft altijd voor beweging gezorgd, die het erfgoed van de streek een eigen karakter geeft

Zwakte

- Verstedelijking en migratiedruk zorgen voor een dualiteit in de regio

Het aanwezige erfgoed

Sterktes

- Veel erfgoedvormers in de streek: machtige soevereinen en (lokale) heren, kerken, bestuursadministraties, congregaties, orden, industriële ondernemers…
- Veel onroerend erfgoed aanwezig (zowel top als 'gewoon'), veelzijdige, gevarieerde en interessante thematiek, uit alle tijdsperiodes en met een 'streekkarakter'
- Enkele Vlaamse topmonumenten: Kasteel van Gaasbeek, Kasteel van Beersel, Basiliek van Halle
- Enorm rijke streek aan volksgebonden immaterieel erfgoed
- Sterke en specifieke merken, zoals geuze en lambiek, trekpaarden, aardbeien, hoogstamboomgaarden
- Veel van dit erfgoed wordt nu nog 'beleefd' (gevierd, uitgevoerd, in ere gehouden)
- Zichtbaar (cultuur)landschappelijk erfgoed (zoals Kesterheide, kanaalzone Ruisbroek…)
- Rijk bodemarchief: de mens wordt al eeuwenlang aangetrokken door de vruchtbare streek en belangrijke (natuurlijke) verkeersaders
- Sterke samenhang van erfgoedelementen in de streek: monument-cultuurlandschap-cultureel erfgoed. Ze vormen nog vaak één erfgoedverhaal: integrale werking met het immateriële erfgoed als bindmiddel en het onroerend erfgoed als hefboom

Zwaktes

- Sterke versnippering van het (streek)archiefmateriaal over vele instanties, vaak buiten de regio (er is geen afdeling van het Rijksarchief aanwezig in de streek)
- Veel collecties roerend erfgoed (nog) niet gekend (vooral van particulieren): gevaar van verdwijnen van deze collecties en de bijbehorende kennis
- Veel kleinschalige erfgoedcollecties en nog teveel ervan niet toegankelijk of enigszins publiekelijk ontsloten
- Immaterieel erfgoed nog te weinig geïnventariseerd en geregistreerd als streekgeheugen
- Zwakke graad van (geautomatiseerde) inventarisatie en registratie van de erfgoedcollecties. Geen uniformiteit in de gebruikte inventarisatie- en registratiemethodes
- Achterstand in het archeologisch en bouwhistorisch onderzoek in de streek. Druk op open landschappen en bodemarchief (geen archeologische beschermingen van belangrijke sites in Pajottenland & Zennevallei, zoals de Kesterheide)

- Weinig afstemming tussen beleid roerend erfgoed en onroerend erfgoed
- Verouderde en gebrekkige infrastructuur voor collectiebewaring, te weinig behoudsmaatregelen voor een correcte bewaring van collecties
- Dreigend verlies van erfgoed als gevolg van versnippering en ontoegankelijkheid
- Traditionele, verouderde omgang met erfgoedcollecties en publiekswerking. Interactiviteit en ICT-werking staan nog in de kinderschoenen

Erfgoedactoren

Sterktes

- Hoge densiteit van vrijwillige erfgoedzorgers met op professionalisme gestoelde kennis en met veel gedrevenheid en inzet in heel de regio
- In veel gemeenten is er een goeddraaiende heemkring, die vaak als trekker optreedt en goede contacten met de gemeente heeft. Het draagvlak is vaak groot
- Veel kennis over lokale geschiedenis en gedegen expertise omtrent de collecties bij de (vrijwillige) erfgoedbeheerders
- Verenigingen zijn actief met het immateriële erfgoed bezig in acties en met evenementen (zoals Op zè Pajots, Guliver, carnaval Halle, processies…)
- Kasteel van Gaasbeek en FelixArt Museum (Drogenbos) als erkende musea: expertisecentra erfgoedbeheer, -behoud en publiekswerking voor de streek
- Sterke traditie aan (periodieke) publicaties van lokaal of regionaal onderzoek van (lokaal) erfgoed en geschiedenis
- Traditie van ondersteuning door regionale en landelijke organisaties: Erfgoedcel Provincie, RLZZZ, P+, CAG…

Zwaktes

- Nauwelijks professionele inzet voor erfgoedzorg in de streek (behoud, beheer, publiekswerking): (te) grote afhankelijkheid van vrijwilligerswerking
- Vergrijzing en overbevraging van de vrijwilligers in de erfgoedzorg: weinig jonge(re) opvolgers en te smalle kernen
- Veel kleinschalige initiatieven en versnippering in het werkveld, geen afstemming en coördinatie: dezelfde erfgoedinitiatieven (zoals beeldbanken) worden opgestart in verschillende gemeenten zonder overleg of koepel
- Erfgoedactoren concentreren zich te weinig op inventarisatie/registratie van de collecties en hebben geen middelen genoeg om te zorgen voor correcte bewaar- en behoudsomstandigheden collecties
- Zwakke archiefwerking in de streek (wel uitzonderingen)
- De geslotenheid van een aantal verenigingen en vrijwilligers
- (Nog) geen sterke traditie om ideeën uit te wisselen of om samenwerking aan te gaan tussen verschillende erfgoedactoren: koudwatervrees
- Tekort aan middelen, mensen en financiële ondersteuning voor onderbouwing erfgoedbeleid
- Gebrek aan waardering voor erfgoedactoren in de regio

Samenwerking, bestaande projecten en erfgoedevenementen in de streek

Sterktes

- Groot publieksbereik: veel publiek, zowel lokaal als van buiten de regio, door de authenticiteit en bekendheid van vele erfgoedelementen
- Veel van het erfgoed wordt nog 'beleefd' in publieksgerichte acties en erfgoedevenementen, gedragen door lokale (erfgoed)verenigingen en door lokale gemeenschap. Deze evenementen brengen erfgoed tot leven, het zijn gemeenschapsvormende activiteiten
- Regionale en landelijke erfgoedevenementen (OMD …) als communicatiefactor van het regionaal erfgoedbeleid en met een groot publieksbereik voor het erfgoed
- Troeven en potentie van samenwerking (uitwisseling kennis en ervaring, een ruimer publiek, een efficiëntere inzet van middelen…) worden gezien

- Kiemen voor (erfgoed)samenwerking zijn gelegd, door projecten van actoren die niet uitsluitend met cultureel erfgoed bezig zijn, zoals RLZZZ en Pajottenland+. Zij werken vernieuwend

Zwaktes

- Er zijn maar weinig trekkers om tot samenwerking te komen
- Vrees voor de aantasting van de eigenheid en zelfstandigheid
- Gebrek aan vernieuwende initiatieven en ontbreken van kruisbestuiving bij erfgoedevenementen
- Randanimatie wordt soms belangrijker dan kerntopic van het evenement
- Veel kleinschalige initiatieven: hokjesmentaliteit, kerktorenmentaliteit, geen kijk over de muur
- Bijna geen enkele initiatiefnemer richt zich op specifieke erfgoededucatie, en dit zowel voor het onderwijs (kinderen/jongeren) als voor volwassenen
- Samenwerking bemoeilijkt door de bureaucratie van de gemeenten

De gemeenten

Sterktes

- Actieve inzet voor erfgoed door cultuurbeleidscoördinator of andere gemeentelijke diensten in alle gemeenten
- Sterke werking erfgoedcel stad Halle
- Bewustwording rond erfgoed groeit en de sfeer rond cultureel erfgoed is positief
- Toenemend besef van belang van erfgoed bij lokale beleidsmakers

Zwaktes

- De bewustwording van erfgoed is nog pril en vertoont een evenementieel karakter, waardoor kansen beleidsmatig nog te weinig worden benut, zoals blijkt uit de cultuurbeleidsplannen
- Onderbezetting (en dus overbevraging) van personeel van lokale openbare besturen voor erfgoedwerking
- Werking van gemeente- en OCMW-archieven vaak verwaarloosd (met uitzonderingen)
- Weinig aandacht van de publieke overheid voor de eigen collecties roerend erfgoed
- Te weinig (eigen) middelen voor financiële en logistieke ondersteuning voor de lokale erfgoedzorgers
- Subsidiëringmogelijkheden via hogere overheden te weinig benut
- Onroerend erfgoedzorg financieel zwaar om te dragen voor kleine gemeenten

Extern

Kansen

- Groeiend publiek voor vrijetijdsbeleving (senioren, jongeren, gezinnen, medioren) en groeiende interesse in erfgoed bij groot publiek (succes OMD, Erfgoeddag, Nacht van de Geschiedenis, erfgoedprogramma's op tv…)
- Cultuurtoeristisch potentieel van het regionale erfgoed met sterke streekidentiteit (collecties, erfgoedevenementen, monumenten, culinair erfgoed…) in de nabijheid van de metropool Brussel
- (Culturele) herbestemmings- en herwaarderingskansen van leegstaand of ongebruikt (landelijk én industrieel) patrimonium
- Uitbouw publiekswerking via regionaal erfgoedbeleid verruimt maatschappelijk draagvlak voor erfgoedbehoud in streek
- Educatieve waarde van het erfgoed voor het onderwijs (ook volwassenenonderwijs)
- Erfgoedthema's zijn inspiratie voor gemeenschapsvormende, intergenerationele en interculturele (betrekken allochtone verenigingen, anderstaligen) projecten
- Relatief jonge bevolking: kansen voor samenwerking met onderwijs en jeugdverenigingen
- Cultureel-erfgoedwerking van de provincie biedt kansen: depotplannen, Erfgoedplus.be, project *Op een kier*…
- Erfgoedgerichte ICT-oplossingen voor inventarisatie, registratie, behoudsmaatregelen, publieksontsluiting…

- Nodige expertise en ondersteuning voor regionaal erfgoedbeleid en voor vorming aanwezig bij verschillende beleidsniveaus en organisaties waarop een beroep kan gedaan worden (FARO, Erfgoedcel provincie, Arche'duc, CAG, Heemkunde Vlaanderen …)
- Netwerkvorming voor geïntegreerde erfgoedwerking en communicatiebeleid mogelijk via samenwerking met regionale organisaties werkzaam op aanverwante beleidsdomeinen zoals kunsten, natuur, plattelandsontwikkeling, toerisme, onderwijs … (Pajottenland+, RLZZZ, Natuurpunt, Arche'duc, Centrum Waerbeke, vzw 'de Rand'…)
- Voortbouwen op ervaring van de reeds bestaande erfgoedcellen voor uitbouw nieuwe methodieken voor het erfgoedbeleid (zie *oral history*, erfgoedgenootschappen, erfgoedforum Brussel)
- Samenwerking met erfgoedcel Brussel rond diversiteit, geïntegreerde werking en contacten met erfgoedinstellingen in Brussel
- Deskundigheidsbevordering door vorming en opleiding-in-samenwerking
- Samenwerking zal leiden tot meer uitwisseling en mogelijkheden voor ondersteuning op diverse vlakken en niveaus
- Grotere cultuurtoeristische uitstraling van de regio die Brussel als 'wingewest' heeft.
- Toenemend besef van het belang van erfgoed, ook bij het publiek en de lokale beleidsmakers
- Wil tot samenwerking met Brussel om te werken aan een erfgoedforum is een troef. Neveneffecten hiervan zijn het binnenbrengen van de Brusselse ervaring en de notie 'diversiteit', en de geïntegreerde werking en contacten met andere erfgoedinstellingen die hieruit kunnen groeien
- Uitbouwen van de nagenoeg onbestaande educatieve werking en het investeren in de jeugd als waarborg voor de toekomst. Door deze werking zullen erfgoedactoren en anderen weer op andere manieren met elkaar in contact komen

Bedreigingen

- Verstedelijking genereert een enorme druk op het (onroerende) erfgoed (behoud en beheer monumenten, landschappen, archeologische sites…)
- Groot migratieverloop bewoners en voortschrijdende ontnederlandsing (verfransing of Nederlandsonkundigheid) bedreigen het erfgoed, vooral het immateriële: voortzetting traditionele gebruiken, volksverhalen, dialecten…).
- Vergrijzing van erfgoedzorgers: expertise en kennis over (de betekenis) van het roerende en immateriële erfgoed dreigt te verdwijnen. De werking van vele erfgoedactoren wordt door gebrek aan nieuw bloed precair.
- Overaanbod aan (andere vormen van) vrijetijdsbesteding voor het ruime publiek
- Wirwar aan 'steunpunten' op alle niveaus, werkt verwarrend voor erfgoedzorgers. Geen centraal aanspreekpunt voor hun noden, problemen, wensen…
- Kwetsbaarheid en afhankelijkheid van de erfgoedsector mocht blijken dat er in 2014 geen middelen meer zijn (of minder middelen: besparing?) voor de voortzetting van het cultureel-erfgoedconvenant. M.a.w.: de afhankelijkheid van het (Vlaamse) beleid
- Evoluerend profiel van de vrijwilliger en dus ook van de verenigingen
- Het spanningsveld, de geringe grootte van de partners en de dualiteit zijn mogelijke hinderpalen op de weg naar de profilering van de regio als sterke Vlaamse erfgoedregio in de Vlaamse rand
- Het overgangsjaar 2010 waarin de huidige dynamiek nog zonder veel middelen zal moeten worden voortgezet
- De keuzes die het erfgoedconvenant moet maken met het oog op de haalbaarheid en op snelle concrete resultaten kunnen de gewekte verwachtingen misschien niet inlossen

BIJLAGE 6

Oprichtingsakte van de projectvereniging Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei

Tussen de ondergetekenden:

De gemeente Beersel, vertegenwoordigd door de heer Hugo Casaer, burgemeester van Beersel, de heer Serge Rimez secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 9 december 2009.

De gemeente Bever, vertegenwoordigd door de heer Luc Deneyer, burgemeester van Bever, mevrouw Ann Sevenoo, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 1 december 2009.

De gemeente Dilbeek, vertegenwoordigd door de heer Stefaan Platteau, burgemeester van Dilbeek, mevrouw Marianne Vanden Houte, waarnemend secretaris., handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 24 november 2009.

De gemeente Galmaarden, vertegenwoordigd door de heer Pierre Deneyer, burgemeester van Galmaarden, de heer Kristof Andries, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 1 december 2009.

De gemeente Gooik, vertegenwoordigd door de heer Michel Doomst, burgemeester van Gooik, de heer Eric Van Snick, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 24 november 2009.

De stad Halle, vertegenwoordigd door de heer Dirk Pieters, burgemeester van Halle, de heer Guy Van Belle, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 24 november 2009.

De gemeente Herne, vertegenwoordigd door de heer Kris Poelaert, burgemeester van Herne, de heer Luc Deneyer, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 25 november 2009.

De gemeente Lennik, vertegenwoordigd door de heer Willy De Waele, burgemeester van Herne, de heer Peter Mergan, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 24 november 2009.

De gemeente Liedekerke, vertegenwoordigd door de heer Luc Wynant, burgemeester van Liedekerke, de heer Marc Mertens, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 26 november 2009.

De gemeente Pepingen, vertegenwoordigd door de heer André De Roubaix, burgemeester van Pepingen, mevrouw Frieda De Saeger, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 19 november 2009.

De gemeente Roosdaal, vertegenwoordigd door mevrouw Christine Hemerijckx, burgemeester van Roosdaal, de heer Hendrik Van Houtem, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 26 november 2009.

De gemeente Sint-Pieters-Leeuw, vertegenwoordigd door mevrouw Lieve Vanlinthout, burgemeester van Sint-Pieters-Leeuw, de heer Walter Vastiau, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 26 november 2009.

De gemeente Ternat, vertegenwoordigd door de heer Ronald Parys, burgemeester van Ternat, de heer Hendrik Peeters, secretaris; handelend in uitvoering van de beslissing van de gemeenteraad van 20 november 2009.

De provincie Vlaams-Brabant, vertegenwoordigd door mevrouw Elke Zelderloo, gedeputeerde van Jeugd, Cultuur en Vlaams Karakter en de heer Daniël Van Dael directeur cultuur & onderwijs Provincie Vlaams-Brabant, handelend in uitvoering van de beslissing van de provincieraad van 8 december.

Hierna genoemd: de deelnemers;
Werd overeengekomen wat volgt:

I. NAAM, ZETEL, DOEL, DUUR

Artikel 1: Naam van de projectvereniging
De projectvereniging draagt als naam *'cultuurregio Pajottenland & Zennevallei'.*
De oprichting, samenstelling en werking van de projectvereniging wordt geregeld door de bepalingen van het decreet van 6 juli 2001, houdende de intergemeentelijke samenwerking, en door deze statuten.

Artikel 2: Zetel van de projectvereniging
De maatschappelijke zetel van de vereniging is gevestigd te 1700 Dilbeek, Gemeenteplein 1.

In principe staat de gemeente met de zetel in voor eventuele huisvesting van personeel, personeelsadministratie, logistieke ondersteuning en ondersteuning op vlak van informatica. De uitwerking hiervan wordt opgenomen in het huishoudelijk reglement.

Artikel 3: Doel van de projectvereniging
'Cultuurregio Pajottenland & Zennevallei' zal; door overleg en samenwerking tussen de diverse culturele actoren in de regio (waaronder de gemeentebesturen, de gemeentelijke diensten, gemeentelijke culturele organisaties, vzw 'de Rand' , verenigingen, en andere) en de provincie Vlaams-Brabant, meebouwen aan een open, participatieve en duurzame samenleving waar inwoners en bezoekers zich maximaal kunnen ontplooien en participeren aan een rijk, kwaliteitsvol en boeiend vrijetijdsaanbod.
De projectvereniging kan daarom verschillende werkingen uitbouwen.

Samenwerking rond cultureel erfgoed vormt een eerste werking van deze vereniging.
Dit kan ondermeer betekenen:

- erfgoedinitiatieven ontwikkelen en stimuleren
- onderzoek verrichten en ervaringsuitwisseling stimuleren op vlak van cultureel erfgoed en de resultaten hiervan ontsluiten voor een breed publiek
- stimuleren en bewaren van cultureel erfgoed in de regio
- via cultureel erfgoed bijdragen tot het welzijn van alle burgers in de regio en tot de duurzame ontwikkeling van het gebied
- cultureel erfgoedconvenant aangaan met Vlaamse Gemeenschap.

Eventuele bijkomende werkingen kaderen binnen het brede cultuurdomein en betreffen ondermeer de sectoren : cultuur- en gemeenschapcentra, bibliotheken, amateurkunsten, vorming, verenigingsleven, communicatie ter zake,... en sluiten aan bij een vrijetijdsregiowerking. Daar waar mogelijk en zinvol zullen linken worden gemaakt met andere vrijetijdsdomeinen.

Deze werkingen kunnen zich zowel binnen de sectoren als sectoroverschrijdend afspelen als voor de hele regio of voor een deel van de regio gelden.

Artikel 4: Duur van de projectvereniging
De projectvereniging wordt opgericht voor de periode 02-12-2009 (of de datum waarop de akte van oprichting geldigheid verkrijgt) tot 31.12.2014. Tijdens die periode is geen uittreding mogelijk behoudens toepassing artikel 18.
De projectvereniging kan opeenvolgende keren voor het verstrijken van de termijn opnieuw worden verlengd voor een periode van maximaal 6 jaar indien dit de unanieme wil is van de deelnemers.

II. RAAD VAN BESTUUR

Artikel 5: Bestuur van de vereniging
De projectvereniging wordt geleid door een Raad van Bestuur waarvan de leden benoemd worden door de deelnemers. De Raad van Bestuur heeft uitsluitend de bevoegdheid tot het nemen van beslissingen die kaderen binnen het doel van de vereniging.
Het mandaat van een bestuurder wordt beëindigd indien de respectievelijke raad die hij vertegenwoordigt zijn mandaat intrekt en in dezelfde raadsvergadering zijn vervanger aanduidt. Er bestaat een onverenigbaarheid tussen het mandaat van bestuurder van de projectvereniging en verschillende ambten, functies en mandaten zoals bepaald in artikel 48 en 51 van het decreet van 6 juli 2001 houdende de intergemeentelijke samenwerking.

Artikel 6: Samenstelling Raad van Bestuur
De Raad van Bestuur bestaat uit stemgerechtigde leden en uit leden met raadgevende stem. Leden van de Raad van Bestuur kunnen zich niet laten vervangen op de vergaderingen.
De bestuurders worden benoemd voor de duur van de projectvereniging, maar zijn van rechtswege ontslagnemend bij verlies van hun openbaar mandaat.

- de stemgerechtigde leden
De stemgerechtigde leden bestaan uit één lid van het college van burgemeester en schepenen van elke deelnemende gemeente en twee leden aangeduid door de provincie Vlaams-Brabant. Voor de provincie Vlaams-Brabant bestaan de leden uit enerzijds één lid van de deputatie van de provincie, anderzijds één lid aangeduid door de Raad van Bestuur van vzw 'de Rand'. De voorzitter wordt gekozen uit de stemgerechtigde leden. Elk stemgerechtigd lid beschikt over één stem. Stemgerechtigde leden kunnen wel een volmacht geven aan een ander stemgerechtigd lid. Elk lid kan maar over één volmacht beschikken.

- leden met raadgevende stem
De deelnemende gemeenten duiden elk één afgevaardigde aan als lid met raadgevende stem. Deze afgevaardigden voor de gemeenten zijn steeds raadsleden in de deelnemende gemeente, verkozen op een lijst waarvan geen enkele verkozene deel uitmaakt van het college van burgemeester en schepenen, of aangesteld is als voorzitter van het openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn.

De provincie Vlaams-Brabant duidt twee afgevaardigden als lid met raadgevende stem aan. Een eerste afgevaardigde voor de provincie Vlaams-Brabant is steeds raadslid in de provincie Vlaams-Brabant, verkozen op een lijst waarvan geen enkele verkozene deel uitmaakt van de deputatie.
Als tweede afgevaardigde duidt provincie Vlaams-Brabant , na voordracht door de Raad van Bestuur van vzw ‘de Rand’, één lid met raadgevende stem aan uit het Nederlandstalige maatschappelijke middenveld van de gemeenten met bijzonder taalstatuut (Drogenbos, Linkebeek en Sint-Genesius-Rode).

- ambtenaren of externe deskundigen
De Raad van Bestuur kan zich laten bijstaan door ambtenaren, externe deskundigen of kan andere personen uitnodigen tot het bijwonen van zijn vergadering wier aanwezigheid hij nuttig oordeelt. De wijze van aanstelling van deze personen wordt geregeld via het huishoudelijk reglement.

Artikel 7: Bijkomende werkingen
De oprichting, de inhoudelijke werking en de besluitvormingsprocedure van eventuele bijkomende werkingen worden door de Raad van Bestuur via het huishoudelijk reglement geregeld. Bijkomende werkingen moeten kaderen binnen de doelstelling (art. 3) van de projectvereniging.
De goedkeuring van een bijkomende werking zal steeds gebaseerd zijn op basis van een beleidsplan of actieplan en uitgewerkte begroting.
De stemgerechtigde leden kunnen zich, wanneer er een bijkomende werking wordt opgezet, laten bijstaan door een ander lid van het college van burgemeester en schepenen of deputatie. Deze leden krijgen een raadgevende stem. De werkingsmodaliteit hiervan wordt verder uitgewerkt in het huishoudelijk reglement.

Artikel 8: Ondersteuning Raad van Bestuur
De Raad van Bestuur kan werkgroepen oprichten om de concrete uitwerking van werkingen op te volgen en voor te bereiden in functie van haar vergaderingen.
De Raad van Bestuur kan specifieke opdrachten uitbesteden aan derden.
De bepalingen met betrekking tot de samenstelling en de werkwijze van de werkgroepen worden door de Raad van Bestuur vastgelegd in haar huishoudelijk reglement.

Artikel 9: Werkingsmodaliteiten
De werkingsmodaliteiten van de Raad van Bestuur worden vastgelegd in een huishoudelijk reglement dat gewijzigd kan worden bij gewone meerderheid binnen de Raad van Bestuur. Hierin wordt ondermeer de aanduiding van voorzitter – ondervoorzitter – secretaris - penningmeester opgenomen.

Artikel 10: Aanwezigheidsquorum
Voor het aanwezigheidsquorum en de beslissingsquorum gelden de bepalingen zoals opgenomen in het decreet van 6 juli 2001 houdende de intergemeentelijke samenwerking.

Artikel 11: Vergaderingen Raad van Bestuur
De Raad van Bestuur vergadert ten minste twee keer per jaar, waarvan één keer voor het budget en beleidsplan van het volgend jaar en één keer voor de goedkeuring van de rekeningen.
De uitnodigingen worden minstens tien dagen vooraf verstuurd, vergezeld van een agenda.

Artikel 12: Presentiegeld
De leden van de Raad van Bestuur zullen geen presentiegeld ontvangen.

Artikel 13: Verslaggeving aan de gemeenteraden en provincieraad
De vergaderingen van de Raad van Bestuur zijn niet openbaar. De notulen van de vergaderingen en de bijhorende documenten worden, maximaal één maand na de vergadering, ter inzage gelegd van de gemeenteraadsleden en de provincieraadsleden op de secretariaten van alle deelnemers.
De Raad van Bestuur legt de jaarrekeningen, samen met het activiteitenverslag en het verslag van de accountant, jaarlijks voor aan de deelnemers die hun bij gewone meerderheid goedkeuring verlenen.

III. FINANCIEEL BEHEER

Artikel 14: budget en jaarrekeningen
De boekhouding wordt gevoerd overeenkomstig de wetgeving op de boekhouding van de ondernemingen en met naleving van de richtlijnen die de overheid uitvaardigt m.b.t. de boekhoudkundige verrichtingen.
De Raad van Bestuur stelt de jaarrekening van het afgelopen jaar vast uiterlijk op 31 maart na het verstreken boekjaar. Het budget wordt goedgekeurd uiterlijk op 31 december van het jaar dat voorafgaat.

Artikel 15: Financiering
De gemeentebesturen financieren de projectvereniging jaarlijks, vanaf 2011, met een bedrag van minimum 0,20 euro per inwoner.
De provincie Vlaams-Brabant financiert vanaf 2011, jaarlijks met een bedrag van minimaal 0,04 euro per inwoner van de deelnemende gemeenten (incl. gemeenten Drogenbos - Linkebeek & Sint-Genesius-Rode) uit de regio en maximaal 20% van het totale maatschappelijke kapitaal.
vzw 'de Rand' financiert de projectvereniging vanaf 2011, jaarlijks met een bedrag van minimum 0,20 euro per inwoner voor de gemeenten Drogenbos - Linkebeek & Sint-Genesius-Rode; indien deze gemeenten niet deelnemen.
Deze bijdrage wordt vanaf 2012 aangepast aan de index van de consumptieprijzen. Als referentiecijfer wordt de index van de consumptieprijzen van december 2009 gehanteerd.

Artikel 16: Financiële controle
De Raad van Bestuur benoemt een accountant die de controle op de financiële toestand uitvoert en hierover jaarlijks rapporteert.

IV. WIJZIGING STATUTEN, TOETREDING, ONTBINDING

Artikel 17: Wijziging van de statuten, financiële bijdrage, toetreding nieuwe leden
De wijzigingen van de statuten, inclusief een eventuele uitbreiding van de doelstelling, behoeven de instemming van alle deelnemers, op basis van een gemeenteraadsbeslissing en provincieraadsbeslissing.

De toetreding van nieuwe leden en de wijziging van de financiële bijdrage van de deelnemers, behoeven de instemming van alle deelnemers, op basis van een beslissing van het college van burgemeester en schepenen, en de deputatie van de provincie Vlaams-Brabant.
Aan de toetreding van andere leden worden geen bijkomende of extra voorwaarden gekoppeld.

Artikel 18: Ontbinding van de vereniging
De vereniging kan voortijdig ontbonden worden mits een akkoord van minimaal twee derden van de bestuurders. De vereniging stelt hiertoe een vereffenaar aan.

Artikel 19: Bestemming van de activa
In geval van ontbinding van de vereniging worden de activa, overgedragen aan de deelnemers in verhouding tot de betaalde financiële bijdragen.
Bij de ontbinding van de vereniging zullen de eventueel in gebruik gegeven goederen worden teruggegeven aan de eigenaars, in zoverre hun rechten daarop kunnen bewezen worden aan de hand van geschreven overeenkomsten.

In geval van vereffening worden door de Raad van Bestuur, één of meer vereffenaars benoemd, hun bevoegdheid bepaald en de wijze van vereffening van de schulden en de tegeldemaking van de goederen vastgesteld.
Artikel 20: andere bepalingen
Voor alles wat niet in deze statuten is voorzien gelden de bepalingen van het decreet van 6 juli 2001 houdende de intergemeentelijke samenwerking (BS 31.10.2001).

Aldus opgemaakt te Dilbeek, op 12 december, in 20 exemplaren waarbij elke ondertekende gemeente en de provincie Vlaams-Brabant erkent er één ontvangen te hebben

Op bevel:

secretaris Serge Rimez gemeente Beersel	burgemeester Hugo Casaer gemeente Beersel
secretaris Ann Sevenoo gemeente Bever	burgemeester Luc Deneyer gemeente Bever
waarnemend secretaris Marianne Vanden Houte. gemeente Dilbeek	burgemeester Stefaan Platteau gemeente Dilbeek
secretaris Kristof Andries gemeente Galmaarden	burgemeester Pierre Deneyer gemeente Galmaarden
secretaris Eric Van Snick gemeente Gooik	burgemeester Michel Doomst gemeente Gooik

secretaris Guy Van Belle stad Halle	burgemeester Dirk Pieters stad Halle
secretaris Luc Deneyer gemeente Herne	burgemeester Kris Poelaert gemeente Herne
secretaris Peter Mergan gemeente Lennik	burgemeester Willy De Waele gemeente Lennik
secretaris Marc Mertens gemeente Liedekerke	burgemeester Luc Wynant gemeente Liedekerke
secretaris Frieda De Saeger gemeente Pepingen	burgemeester André De Roubaix gemeente Pepingen
secretaris Hendrik Van Houtem gemeente Roosdaal	burgemeester Christine Hemerijckx gemeente Roosdaal
secretaris Walter Vastiau gemeente Sint-Pieters-Leeuw	burgemeester Lieve Vanlinthout gemeente Sint-Pieters-Leeuw
secretaris Hendrik Peeters gemeente Ternat	burgemeester Ronald Parys gemeente Ternat
directeur Daniel Van Dael provincie Vlaams-Brabant	gedeputeerde Elke Zelderloo provincie Vlaams-Brabant

BIJLAGE 7

De stuurgroep die het proces begeleidde

Beatrice Carlier - cultuurbeleidscoördinator Lennik
Dirk Craps - stafmedewerkers vzw 'de Rand'
Ludo Dehandschutter - cultuurbeleidscoördinator Gooik
Hilde Demecheleer - cultuurbeleidscoördinator Galmaarden
Annelies Desmet - cultuurambtenaar Herne
Marleen Dewulf - cultuurbeleidscoördinator Pepingen
Fred Gillebert - vrijetijdscoördinator regio Pajottenland & Zennevallei, provincie Vlaams-Brabant
Ward Kerckhof - directeur vrijetijd Halle
Marleen Platteau - cultuurbeleidscoördinator, diensthoofd vrijetijd, Ternat
Stefan Vandenbossche - cultuurbeleidscoördinator Liedekerke
Joke Vandenbussche - cultuurbeleidscoördinator Beersel
Kristien Van Hecke - toerismeambtenaar Sint-Pieters-Leeuw
Myriam Vanholder - cultuurambtenaar Bever
An Vanlierde - cultuurbeleidscoördinator Dilbeek
Nicole Van Schepdael - cultuurambtenaar Roosdaal

Jan De Cock - vrijwillige medewerker
Hans Van Lierde - vrijwillige medewerker
Gert Van Scheurbeek - vrijwillige medewerker
Joris Wauters - vrijwillige medewerker

Eddy Deknopper - schepen voor Cultuur Beersel
Christine Hemelrijckx - burgemeester Roosdaal
Jo Rombouts - diensthoofd Cultuur provincie Vlaams-Brabant
Els Deconinck - diensthoofd Erfgoedcel provincie Vlaams-Brabant

BIJLAGE 8

Meerjarenbudget 2011-2014

budget cultureel erfgoedconvenant 'cultuurregio Pajottenland & Zennevallei

INKOMSTEN

			2011	2012	2013	2014
70	**OMZET**					
71	**VOORRAADWIJZIGING**					
72	**DIVERSE GOED/DIENSTEN**					
73	**ANDERE BEDRIJFSOPBR.**					
74	**SUBSIDIES EN BIJDRAGE OVERHEDEN**					
	740	subsidies				
	7401	Vlaamse overheid	350.000	350.000	350.000	350.000
	7402	andere overheden	15.000	15.000	15.000	15.000
inwonersaantal	7403	gemeenten				
23587	74031	Beersel	4.717	4.717	4.717	4.717
2093	74032	Bever	419	419	419	419
39654	74033	Dilbeek	7.931	7.931	7.931	7.931
4893	74034	Drogenbos	979	979	979	979
8285	74035	Galmaarden	1.657	1.657	1.657	1.657
8931	74036	Gooik	1.786	1.786	1.786	1.786
35350	74037	Halle	7.070	7.070	7.070	7.070
6566	74038	Herne	1.313	1.313	1.313	1.313
8747	74039	Lennik	1.749	1.749	1.749	1.749
12206	74040	Liedekerke	2.441	2.441	2.441	2.441
4721	74041	Linkebeek	944	944	944	944
4401	74042	Pepingen	880	880	880	880
10934	74043	Roosdaal	2.187	2.187	2.187	2.187
18021	74044	Sint-Genesius-Rode	3.604	3.604	3.604	3.604
31351	74045	Sint-Pieters-Leeuw	6.270	6.270	6.270	6.270
14781	74046	Ternat	2.956	2.956	2.956	2.956
234521	74047	provincie Vlaams-Brabant	9.381	9.381	9.381	9.381
74	**OPBRENGSTEN ACTIVITEITEN**		5.000	5.000	5.000	5.000
75	**FINANCIELE OPBRENGSTEN**		1.000	1.000	1.000	1.000
76	**UITZ. OPBRENGSTEN**					
ALGEMEEN TOTAAL			**427.285**	**427.285**	**427.285**	**427.285**

UITGAVEN

60	**HANDELSGOEDEREN**					
61	**DIVERSIE GOED+DIENSTEN**					
62	**PERSONEELSKOSTEN**		150.000	153.000	156.000	159.000

63	**AFSCHRIJVINGEN/VOORZIENINGEN**					
64	**ORGANISATIEKOSTEN**		50.000	50.000	50.000	50.000
	641	huisvestingskosten huur kantoor en informaticamateriaal personeelsadministratie en secretariaatkosten				
	642	diversen				
	6421	lidgelden				
	6422	vervoersonkosten				
	6423	representatiekosten				
	6423	vorming personeel				
	6424	reizen				
	6425	overige				
65	**ONDERSTEUNING**					
	651	***SD1 vrijwilligersmanagement***				
	6511	OD1 bestaande praktijken vrijwilligersmanagement	2.500	2.500	2.500	2.500
	6512	OD2 creatieve werking en begeleiding	2.500	2.500	2.500	2.500
	6513	OD3 vrijwilligerswerkaanbod	2.000	2.000	1.000	1.000
		(verzekering etc....)				
	652	***SD2 communicatiebeleid***				
	6521	OD1 interactieve website	5.000	5.000	3.000	3.000
	6522	OD2 publiek				
		website erfgoedcel via digi	7.000	1.500	1.500	1.500
		publicatiebeleid / huisstijl etc	10.000	6.000	3.500	1.500
		promo evenementencluster	10.000	10.000	10.000	10.000
	6523	OD3 interne communicatie				
		interne website ea	3.000	2.000	2.000	1.000
	653	***SD3 ondersteuning***				
	6531	OD1 noden en lacunes in kaart	5.000	10.000	10.000	5.000
	6532	OD2 ondersteuning	10.000	10.000	10.000	10.000
	6533	OD3 Erfgoedplus.be	14.500	14.500	14.500	14.500
	654	***SD4 deelgenootschap***				
	6541	OD1 jaarlijks project via thema's	40.000	45.000	50.000	50.000
	6542	OD2 project scholen	15.000	15.000	10.000	15.000
	6543	OD3 buurten en wijken	15.000	15.000	10.000	15.000
	6544	OD4 erfgoedkaravaan	5.000	5.000	10.000	5.000
	655	***SD5 netwerk***				
	6551	OD1 evenementencluster	2.000	2.000	2.000	2.000
	6552	OD2 collega en themagroepen	5.000	5.000	10.000	5.000
	6553	OD3 behoud en beheer	5.000	5.000	5.000	5.000
	6554	OD4 expertise in kaart	10.000	5.000	2.500	2.500
	656	***SD6 proeftuin***				

	6561	OD1 erfgoedplein	40.000	45.000	45.000	50.000
	6562	OD2 culturele en belendende sectoren	5.000	5.000	5.000	5.000
	6563	OD3 proeftuin binnen erfgoedwerking	7.000	5.000	5.000	5.000
65	FINANCIELE KOSTEN					
	650002	bankkosten	1.000	1.000	1.000	1.000
	650003	financieel account	3.000	3.000	3.000	3.000
66	UITZONDERLIJKE & ONVOORZIENE KOSTEN					
	669000	uitzonderlijke kosten	2.785	2.285	2.285	2.285
ALGEMEEN TOTAAL			***427.285***	***427.285***	***427.285***	***427.285***

BIJLAGE 9

De medewerkers van de erfgoedcel – functieomschrijving en profiel

1. DE ERFGOEDCOÖRDINATOREN

Voor de erfgoedcel zullen twee erfgoedcoördinatoren worden aangeworven, ingeschaald op A-niveau. Zij hebben aantoonbare functierelevante werkervaring (in de cultuur- of erfgoedsector, het sociaal-cultureel werk en/of bij de overheid), hebben een minimaal diploma hoger onderwijs, bij voorkeur in de humane wetenschappen, en aantoonbare interesse in erfgoed. Zij hebben ook affiniteit met de regio Pajottenland & Zennevallei.

Functieomschrijving:

De erfgoedcoördinator zal in nauwe samenwerking met de collega's van de erfgoedcel de volgende taken opnemen:

- initiatieven nemen ter bevordering van de coördinatie van het cultureel-erfgoedbeleid van de deelnemende gemeenten
- inhoudelijke / wetenschappelijke inbreng bij projecten rond ontsluiting/ registratie / archivering....
- samenwerking met bestaande samenwerkingsverbanden in de regio Pajottenland & Zennevallei
- uitbouw van een netwerk in de erfgoedsector in de regio en bevorderen van de samenwerking van de verschillende erfgoedactoren en van de erfgoedcel
- opzetten van een aanspreekpunt en informatie(kruis)punt inzake erfgoed met een doorverwijsfunctie
- ontwikkelen en begeleiden van eigen projecten van de erfgoedcel (publicaties, tentoonstellingen, vormingen…)
- organisatie en opvolging van de eventuele financiële ondersteuning door de erfgoedcel van kwaliteitsvolle erfgoedprojecten in de regio
- stimuleren, begeleiden en opvolgen van onderzoek en ontsluiting van erfgoed
- verspreiden van erfgoedmethodieken in de regio
- opmaken of verder afwerken, uitwerken en uitvoeren van een beleidsplan voor de periode 2011-2014, van jaarlijkse actieplannen; voorbereiden van een volgend convenant.

Functieprofiel:

- diploma hoger onderwijs, bij voorkeur in de humane wetenschappen
- in teamverband kunnen werken
- communicatieve vaardigheden
- kennis van of aantoonbare ervaring met projectorganisatie en -coördinatie in de erfgoed/vrijetijdssector en/of managementopleiding in deze sector
- kennis van of ervaring met gemeentelijke structuren
- kunnen coördineren
- kennis van communicatietechnieken en -methodieken
- kennis van de vrijetijdssector
- talent om mensen te enthousiasmeren, in de context van zowel vrijwilligerswerk als professionele organisaties
- kennis van communicatiemiddelen (bv. opmaak communicatieplan) en vertrouwdheid met ICT-technologie, affiniteit hebben met grafische vormgeving strekt tot de aanbeveling
- creatieve, aantrekkelijke en vernieuwende ideeën voor publiekswerking rond cultureel erfgoed
- kunnen werken met hedendaagse kantoorapparatuur en informatietechnologie
- affiniteit met de historische achtergrond en het cultureel-erfgoedlandschap van de regio
- kennis van erfgoed in de meest ruime zin van het woord: maatschappelijke context, regelgeving, beleid en subsidiemechanismen, bestaande vernieuwende initiatieven
- vertrouwdheid met vrijwilligerswerk (zoals bv. heemkundige kringen en kleine musea)
- noties van de regelgeving m.b.t. openbare besturen (zoals bv. overheidsopdrachten, openbaarheid van bestuur, gemeentewet, intergemeentelijke samenwerking, privacy, subsidiemechanismen, auteursrecht)

- rijbewijs B en beschikken over een wagen
- bereid zijn tot avond- en weekendwerk

plaats van tewerkstelling en rechtspositieregeling:
- de plaats van tewerkstelling is in principe dezelfde als de zetel van de projectvereniging (Dilbeek), maar kan na 2014 eventueel verhuizen naar een andere gemeente binnen de regio
- de rechtspositieregeling (arbeidsreglement) is dezelfde als deze van de plaats van tewerkstelling (Dilbeek)
- de gemeentesecretaris van de gemeente waar de erfgoedcel wordt gehuisvest, staat in voor de controle en de uitvoering van het personeelsbeleid van de projectvereniging
- de functioneringsgesprekken en evaluatiegesprekken zullen gehouden worden door een commissie aangesteld door de raad van bestuur van de projectvereniging
- contract van onbepaalde duur met proefperiode van 6 maand (de overeenkomst wordt stopgezet indien de erfgoedconvenant na 2014 niet wordt verlengd)
- nuttige anciënniteit wordt in rekening gebracht, met een maximum van 15 jaar

aanbod:
- contract voor onbepaalde duur met proefperiode van 6 maand. Behoudens ongunstige evaluatie van de werknemers mag worden aangenomen dat het contract tot het einde van de periode van het convenant loopt (dat is tot einde 2014).
- verloning volgens gemeentelijke barema's (niveau A1-A2)
- alle voordelen verbonden aan rechtspositieregeling binnen gemeente Dilbeek
- woonachtig zijn in de regio Pajotteland & Zennevallei is geen vereiste. Men dient er wel rekening mee te houden dat de functie regelmatig avondlijke vergaderingen inhoudt en weekendactiviteiten
- nuttige anciënniteit kan tot maximum 15 jaar in rekening worden gebracht

2. ADMINISTRATIEF MEDEWERKER

Functieomschrijving:

De halftijds administratief medewerker op C-niveau zal, in nauw overleg met de erfgoedcoordinatoren, de volgende taken op zich nemen:

- algemene administratieve ondersteuning: briefwisseling, telefonisch onthaal, bijhouden van algemeen klassement, opvolging bestellingen en stock publicaties, opvolgen bibliotheek, voorbereiding en verslaggeving diverse overlegmomenten, kopiewerk, voorbereiding dossiers …
- ondersteuning communicatie en projectwerking: beheer adressenbestand en verwerking tot lijsten en etiketten, distributie promotiemateriaal voorbereiden, mailings verzorgen, voorbereiding perscontacten (opmaak tekstberichten, aanmaak persmappen, onthaal), beheer beeldmateriaal
- opvolging beheer websites: leren werken met backoffice websites, input nieuwe gegevens en voortdurende aanpassingen website, opmaak nieuwsbrief, opvolging cultuurdatabank
- ondersteuning bieden bij de vrijwilligerswerking: onderhouden contact met vrijwilligers, coördinatie vrijwilligershulp bij uitvoering praktische taken (mailings …), opvolging algemene wetgeving vrijwilligerswerking (organisatienota, vrijwilligersvergoedingen…)
- ondersteuning bij publieksgerichte activiteiten en projecten: onthaal, logistieke ondersteuning, opvolging praktische afspraken (materiaal, vergunningen…)
- boekhouding: ondersteuning financiën
- procedure adviseringsdossiers Raakvlak: maken van adviezen voor de gemeentelijke administratie en brieven aan de bouwheren op basis van modeldocumenten, opvolging van de geadviseerde bouwdossiers …
- aanvraag opgravingsvergunningen Raakvlak: verzamelen administratieve gegevens
- algemene ondersteuning: ondersteuning praktische werking erfgoedwebsites, scannen van documenten, dia's en foto's....

Functieprofiel:
Je beschikt over een diploma hoger secundair onderwijs en maximaal over een bachelor.

- ie bent geïnteresseerd in cultuur, erfgoed en archeologie
- je bent een teamspeler
- je hebt een sterke zin voor ordelijk en nauwgezet werken
- je kan goed zelfstandig werken, bent stressbestendig en weet van aanpakken
- je vertrekt vanuit planmatige aanpak en bent sterk in organisatie
- je hebt een grondige kennis van hedendaagse kantoorapparatuur en toepassingen (Office: Word, Excel, PowerPoint, Access)
- je bent communicatief en voldoende taalvaardig
- je bent klantgericht, hartelijk en open in omgang
- je bent bereid tot verplaatsingen en occasioneel avond- en weekendwerk

plaats van tewerkstelling en rechtspositieregeling:
- de plaats van tewerkstelling is in principe dezelfde als de zetel van de projectvereniging (Dilbeek) / maar kan na 2014 eventueel verhuizen naar een andere gemeente binnen de regio
- de rechtspositieregeling (arbeidsreglement) is dezelfde als deze van de plaats van tewerkstelling (Dilbeek)
- de gemeentesecretaris van de gemeente waar de erfgoedcel wordt gehuisvest, staat in voor de controle en de uitvoering van het personeelsbeleid van de projectvereniging.
- de functioneringsgesprekken en evaluatiegesprekken zullen gehouden worden door een commissie aangesteld door de raad van bestuur van de projectvereniging.
- contract van onbepaalde duur met proefperiode van 6 maand (de overeenkomst wordt stopgezet indien de erfgoedconvenant na 2014 niet wordt verlengd)
- nuttige anciënniteit wordt overgenomen met een maximum van 15 jaar

aanbod:
- contract voor onbepaalde duur met proefperiode van 6 maand. Behoudens ongunstige evaluatie van de werknemers mag worden aangenomen dat het contract tot het einde van de periode van het convenant loopt (dat is tot einde 2014).
- verloning volgens gemeentelijke barema's (niveau C)
- alle voordelen verbonden aan de rechtspositieregeling binnen de gemeente Dilbeek
- woonachtig zijn in de regio Pajotteland & Zennevallei is geen vereiste. Men dient er wel rekening mee te houden dat de functie regelmatig avondlijke vergaderingen inhoudt en weekendactiviteiten
- nuttige anciënniteit kan tot maximum 15 jaar in rekening worden gebracht